

รายงานการวิจัย

การใช้หลักผละ ๕ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร

เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

สมภาพ ระงับทุกข์ และคณะ

รายงานวิจัยนี้ได้รับอุดหนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประจำปีงบประมาณ 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การใช้หลักผละ ๕ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร

เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

THE USAGE BALA 5 FOR CAREER DEVELOPMENT TO AGRICULTURAIST
OF THE NEW AGRICULTURAL THEORY INPERIMETER OF THE
BANGKOKMETROPOLITAN

สมภาพ ระงับทุกข์

ชวลิต ไหลรินทร์

พระมหาไพสิฐ อภิชาโน

ประพัฒน์พงษ์ วัชระโสภา

รายงานวิจัยนี้ได้รับอุดหนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประจำปีงบประมาณ 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ความรู้ ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร 2) ปัญหาในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร 3) แนวทางแก้ปัญหาในการใช้ผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขารัฐศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิสาขานี้ๆ จำนวน 35 คน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร **ศรัทธา (ความเชื่อ)** คือต้องมีความเชื่อว่าอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอาชีพที่ดีมีชีวิตมั่นคงได้ **วิริยะ (ความเพียร)** คือต้องมีความอดทนขยันหมั่นเพียร **สติ (ความระลึกได้)** คือต้องระลึกอยู่เสมอว่าการประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จก็จะมีพืช ผลไม้ ผัก ปลา เป็นอาหาร **สมาธิ(ความตั้งใจมั่น)** คือต้องมุ่งมั่นโดยมีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ **ปัญญา (ความรอบรู้)** คือการประกอบอาชีพนี้ต้องมีความรู้ด้านการเกษตรอย่างดี ด้วยการแสวงหาความรู้สม่ำเสมอ

2. ปัญหาในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร **การใช้ศรัทธา** คือการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะได้ผลผลิตที่ต้องใช้เวลานาน **การใช้วิริยะ** คือการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ล้มเหลวเพราะไม่มีความขยันหมั่นเพียร **การใช้สติ** คือการไม่ใช้เหตุผลวิเคราะห์และวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตร **การใช้สมาธิ** คือไม่มีความมุ่งมั่นชัดเจนต่ออาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ **การใช้ปัญญา** คือการคิดเข้าข้างตัวเองโดยไม่แสวงหาความรู้ด้านการเกษตรให้จริงจังทำให้ล้มเหลว

3. แนวทางการแก้ปัญหาในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร **แนวทางการใช้ศรัทธา** คือต้องให้คนไทยมีความเชื่อและชื่นชอบการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ **แนวทางการใช้วิริยะ** คือต้องมีความขยันหมั่นเพียรอย่างยิ่ง **แนวทางการใช้สติ** คือต้องใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และต้องวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา **แนวทางการใช้สมาธิ** คือต้องมีความตั้งใจมุ่งมั่นจริงจังต่ออาชีพการเกษตร **แนวทางการใช้ปัญญา** คือต้องเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่และต้องแสวงหาความรู้ใหม่เสมอๆ

คำสำคัญ : 1.ผล 5 ,2. การพัฒนาการประกอบอาชีพ ,3.เกษตรทฤษฎีใหม่ ,4.แนวทางการแก้ปัญหา

ABSTRACT

The purpose of this research was to study 1) The knowledge and understanding of using physical principles 5 for the development of occupation of the new theorized agricultural community in metropolitan Bangkok. 2) The problem of using physical principles 5 to develop the occupation of the new theorized agriculture community in the metropolitan Bangkok metropolis. 3) The solution to problems in the use of physical education. In metropolitan area, Bangkok. Research samples people in the new agricultural theories in the metropolitan Bangkok. Lecturer in Political Science and 35 other professors used qualitative research. The research instrument was structured interview by analyzing the content and summarizing the data.

The results showed that

1. Knowledge and understanding of the use of physical principles. 5 To develop the career of the agricultural farmers in the metropolitan area, Bangkok. Faith (belief) is to believe that the new theoretical career is good career, stable life. (Perseverance) is to have patience. (Awareness) is a must to remember that this career is successful, it will have vegetables, fruits, vegetables, fish, as a concentration (Commitment) is to be committed by encouraging a career. The New Theory of Intellectual Theory (Knowledge) is that this occupation requires a good knowledge of agriculture. By seeking knowledge regularly.

2. The problem of using physical principles 5 to develop the occupation of the new theorized agriculture community in the metropolitan Bangkok metropolis. It takes a long time to use the persistence in the new agricultural community career, the theory failed because of no diligence. The use of consciousness is not to use reasoning, analysis and planning in agriculture. The use of intelligence is to think for themselves without seeking knowledge. So good agriculture failed.

3. The solution to the problem of using principles 5 to improve the occupation of the agricultural new theorized agriculture community in the metropolitan area, Bangkok. The Way to Faith it must make Thai people believe and love the new agricultural career. Guidelines for use of persistence it must be diligent. How to use consciousness. The reason for the analysis. And plan to work in agriculture all the time. The way to meditation it must have a serious commitment to agriculture. The way to use wisdom you need to learn new agricultural theory and to seek new knowledge always.

Keywords: 1. Physical Education, 2. Career Development, 3. New Theory
4. Problem Solving

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเล่มนี้ ได้นำเสนอการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร 2) ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร 3) แนวทางแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผู้สนใจจะได้ทราบถึงการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับหลักพละ 5 และเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่ารายงานการวิจัยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ศึกษาหลักธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำรายงานการวิจัย

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่เมตตาให้ทุนสนับสนุนการวิจัยเรื่องนี้ และขอกราบบนั้สการกราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกในการทำงานวิจัยนี้เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ธเนศ ต่วนชะเอม ที่ได้ให้คำปรึกษาด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง จึงทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

ดร.สมภพ ระงับทุกข์

และคณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ	จ
อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ภาษาไทย	
อรรถกถาฎีกาปกรณ์วิเสส และไวยกรณ์(ภาษาบาลี).....	ช

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
โจทย์วิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
นิยามศัพท์	3
ขอบเขตการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
หลักพละ 5 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาทฤษฎีความรู้	
เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่	
ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร	6
แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	17
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรทฤษฎีใหม่	24
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล	27
แนวคิดทฤษฎีใหม่.....	30
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบ	
อาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร	52

บทที่

3	สภาพพื้นที่ที่วิจัย.....	53
	สภาพข้อมูลทั่วไปของปริมณฑลกรุงเทพมหานคร	
	กับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน	
	เกษตรกรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.....	53
4	วิธีดำเนินการวิจัย	67
	การวิจัยเชิงเอกสาร.....	67
	การสัมภาษณ์เจาะลึก	68
	เครื่องมือในการวิจัย.....	70
	การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	71
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
	การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล.....	76
	สรุปผลการวิจัย	77
5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
	แนวคิดเรื่องหลักพละ 5 หลักธรรมในพระกุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาทฤษฎีความรู้	
	ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล	
	กรุงเทพมหานคร	78
	แนวคิดเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	87
	แนวคิดเรื่องนโยบายเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล.....	87
	แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่.....	87
	การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5	
	เพื่อการพัฒนาชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล	
	กรุงเทพมหานคร	106
	การสัมภาษณ์เจาะลึก	106
6	สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ	120
	วิธีการวิจัยโดยสรุป.....	120
	สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	121
	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา	131
	บรรณานุกรม	140
	ภาคผนวก	143
	ก. แบบสัมภาษณ์.....	144
	ข. รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ	148
	ค. ภาพประกอบการสัมภาษณ์	150
	ประวัติผู้วิจัย	163

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	21
2 สัดส่วนการจัดการเกษตรตามแนว "ทฤษฎีใหม่"	37
3 การจัดการเกษตรตามแนว "ทฤษฎีใหม่".....	37

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ภาษาไทย อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์วิเสส และไวยากรณ์ (ภาษาบาลี)

*****

อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์ต่างๆ ได้จัดทำตามที่อ้างในพระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์วิเสส ภาษาบาลี ใช้ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยใส่อักษรย่อของฉบับนั้นๆ ไว้ อักษรย่อเรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม
วิ.มหา. (บาลี)	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี. (บาลี)	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ภิกขุณี. (ไทย)	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	วินัยปิฎก มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)
วิ.จ. (บาลี)	วินัยปิฎก จุฬวคคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.จ. (ไทย)	วินัยปิฎก จุฬวรรค (ภาษาไทย)
วิ.ป. (บาลี)	วินัยปิฎก ปริวารวคคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ป. (ไทย)	วินัยปิฎก ปริวารวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	สุตตันตปิฎกทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (บาลี)	อภิธมมปิฎก ธรรมสังคณีปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.สง. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (บาลี)	อภิธมมปิฎก วิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
อภิ.ปุ. (บาลี)	อภิธมมปิฎก ปุคฺคฺลปญฺญตฺติปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ปุ. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก ปุคฺคฺลปญฺญตฺติ (ภาษาไทย)
อภิ.ก. (บาลี)	อภิธมมปิฎก กถาวตฺถุปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ก. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก กถาวตฺถุ (ภาษาไทย)
อภิ.ย.(บาลี)	อภิธมมปิฎก ยมกปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ย.(ไทย)	อภิธรรมปิฎก ยมก (ภาษาบาลี)
อภิ.ป.(บาลี)	อภิธมมปิฎก ปญฺญานปาติ (ภาษาบาลี)
อภิ.ป.(ไทย)	อภิธรรมปิฎก ปญฺญาน (ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การเกิดขึ้นของโครงข่ายรถไฟฟ้าผูกโยงกับการพุ่งขึ้นของราคาที่ดินในเขตพื้นที่ปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ราคาที่ดินสำหรับการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าสูงมาก ชาวนาและเกษตรกรจำนวนมาก ก็มักจะเลือกที่จะขายที่ดินของตัวเอง¹ นอกจากนี้ฝืนดินและฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่กำลังประสบปัญหาด้านความเสื่อมโทรมจากการทำเกษตรและการใช้ที่ดินที่ไม่ยั่งยืน² เกษตรกรติดกับดักหนี้สินระบบเกษตรที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง การทำนาและการทำเกษตรทุกวันนี้ ต้นทุนการทำนาสูงขึ้น ไม่ได้ใช้และพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่ทำตัวเอง ทั้งปุ๋ยเคมี สารเคมี ฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช ค่าจ้างรถไถนา รถเกี่ยวข้าว ค่าจ้างอื่น ๆ หากชาวนาต้องการเพิ่มผลผลิตข้าว นั้นหมายถึงการลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาสำคัญคือ ปัญหาหนี้สิน และการสูญเสียที่นา การแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนต้องไม่ละเลยปัญหาที่ดินของชาวนาและตัวเกษตรกรเองสามารถเปลี่ยนแนวคิดจากการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นการรักษาที่ดิน โดยใช้การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้หรือไม่³ เพราะทฤษฎีใหม่เป็นระบบความคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้

“ทฤษฎีใหม่” ในความหมายที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ทฤษฎีใหม่ด้านการบริหารที่ดินจำนวนน้อย โดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง ยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระราชทาน “ทฤษฎีใหม่” เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการทำการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม คำถามคือ เกษตรกรสามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมได้มากน้อยเพียงไร ซึ่งหากปฏิบัติได้มากย่อมเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่แท้จริงต่อประเทศไทยและต่อเกษตรกรไทย

ด้วยการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักพอ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้เกิดความเข้าใจ คือ พอมี พอกิน พออยู่ พอใช้ พึ่งตนเองได้ พอประมาณในการดำรงชีวิต โดยมีพอ 5 เป็นหลักธรรมที่ยึดถือ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลียงอบายมุขและนำพาครอบครัวแบบใช้ความสุขนำหน้าเงินตามหลัง ช่วยเหลือสังคมตามโอกาสอันควรและจะถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบการณ์ด้านการเกษตรสู่เกษตรกรตามแนวของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างการใช้ชีวิต สมถะ เรียบง่าย มุ่งมั่นตั้งใจทำงานศึกษาหาความรู้ประสบการณ์ตลอดชีวิต ยึดหลักธรรมของศาสนาคือพอ 5 ในการครองตน ครองคน ครองงาน และจากแนวคิดด้านปรัชญาเหล่านี้จะสามารถทำให้เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่พัฒนาการประกอบอาชีพได้ดีขึ้น จนกระทั่งไม่คิดเรื่องการขายที่ดินได้หรือไม่อย่างไร

¹ <http://www.chaladsue.com/new/index.php>. สืบค้นเมื่อ 28/5/59 (13.57 น.)

² <http://www.citizenthaipbs.net/> สืบค้นเมื่อ 29/5/59 (14.27 น.)

³ <http://www.landactionthai.org>, เนชั่นสุดสัปดาห์ 13 มิถุนายน 2557 สืบค้นเมื่อ 29/5/59(14.11 น.)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลายประการ จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เพราะมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาปรากฏในแนวคิดช่วยส่งเสริม สนับสนุน สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

เมื่อเป็นเช่นนี้ การส่งเสริมให้มีการเผยแผ่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการเผยแผ่หลักธรรมทางพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสมต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง พุทธศาสนิกชนก็จะได้รับประโยชน์จากการนับถือศาสนาได้อย่างเต็มที่ ในอีกด้านหนึ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งกำลังเป็นที่แพร่หลายอยู่ก็必将มีความชัดเจนในเชิงนโยบายมากขึ้น และในทางปฏิบัติเมื่อนำพุทธศาสนามาควบคู่กันด้วยก็ยิ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้นด้วย

เนื่องด้วยปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาวิธีส่งเสริมการใช้หลักผละ 5 พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหวังว่าจะได้รับการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อแนวคิดของเกษตรกรที่คิดจะขายที่ดิน

2. วัตถุประสงค์วิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่ อย่างไร
2. ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เป็นอย่างไร
3. แนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

1) ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2) ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

3) แนวทางแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาการใช้ผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **พละ 5** หมายถึง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา อันเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เป็นเครื่องทำให้ใจมีกำลัง ธรรมทั้ง 5 อย่างนี้ประกอบกันเข้าแล้วทำให้ใจมีพลังแก่กล้า เป็นธรรมที่กำจัดแก้อกุศลนิวรณ์ เสริมสร้างกุศลอิทธิบาท

2. **ศรัทธา** หมายถึง ความเชื่อ คือกำลังการควบคุมความสงสัย

3. **วิริยะ** หมายถึง ความเพียร คือกำลังการควบคุมความเกียจคร้าน

4. **สติ** หมายถึง ความระลึกได้ คือกำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ

5. **สมาธิ** หมายถึง ความตั้งใจมั่น คือกำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน

6. **ปัญญา** หมายถึง ความรอบรู้ คือกำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงมกมาย

7. **ความรู้ความเข้าใจ** หมายถึง ปัญญาพละหรือการมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

8. **การใช้หลักพละ 5** หมายถึง การที่ชุมชนมีพลังอันเข้มแข็งในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานในการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

9. **การพัฒนาอาชีพ** หมายถึง การส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาการปฏิบัติกับที่ดินโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเงินทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น

10. **ชุมชนเกษตรกร** หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรที่รวมตัวกันเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หรือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรรายย่อย

11. **เกษตรทฤษฎีใหม่** หมายถึง แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ภูมิพลอดุลยเดชที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรได้บริหารจัดการเกี่ยวกับดิน น้ำ ให้มีประโยชน์สูงสุดเพื่อการอยู่อาศัยและมีชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่ดินเพื่อเป็นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ดินสำหรับปลูกพืชไร่ร่นานาพันธุ์ และที่สำหรับอยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ และเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อบังเกิดผลผลิตและรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างเพียงพอ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมกับช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

12. **ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร** หมายถึง จังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรปราการ และฉะเชิงเทรา

5. ขอบเขตการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านเวลา ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในที่นี้หมายถึง ประชากรที่เป็น เอกสาร ได้แก่ เอกสารความรู้ทางพระพุทธศาสนา และประชากรที่เป็นเกษตรกรและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่เขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร

1) **กลุ่มประชากร** ได้แก่ กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารและกลุ่มประชากรบุคคลดังนี้

1. **กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสาร** ได้แก่ เอกสารวิชาการที่เป็นองค์ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเกษตร เอกสารวิชาการเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ เอกสารงานวิจัย เป็นต้น

2. **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ตัวแทนกลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารและกลุ่มประชากรที่เป็นบุคคลที่ได้มาจากการให้ข้อมูลสำคัญ อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิสถาอื่น ๆ จำนวน 3 ท่าน
3. ประชาชนที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่

ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

รวมทั้งสิ้น 35 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการใช้หลักผละ 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านเวลา

ศึกษาการใช้หลักผละ 5 ในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลและกรุงเทพมหานครในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาการใช้หลักผละ 5 ในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. จำนวนประชากรและคุณภาพของกลุ่มตัวอย่างเชื่อถือได้
2. คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในวันเวลาต่างกัน ไม่ทำให้มีผลต่างกัน
3. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ตอบตามความเป็นจริงและตั้งใจตอบ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป้าหมาย มีการเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาให้สูญหาย และเป็นการยกย่องผู้รู้ของแต่ละชุมชนให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ในชุมชนและนอกชุมชนในเรื่องการใช้หลักผละ 5 ในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ ชุมชนสามารถเรียนรู้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในชุมชนของตนเอง

2. ทำให้ได้ทราบแนวทางวิธีการใช้หลักพละ 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้นทำให้มีการใช้แรงงานกระจายรายได้ ไม่มีการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น

3. ก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับไร่นา ได้ทราบถึงการเสนอแนวทางการนำหลักพละ 5 ไปใช้ในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นา ลดต้นทุนการผลิต เกื้อกูลประโยชน์ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

7. หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) หน่วยงานวิจัยและพัฒนาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- 2) กรมส่งเสริมการเกษตร
- 3) กรมวิชาการเกษตร
- 4) กรมพัฒนาที่ดิน
- 5) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 6) ชุมชนการเกษตร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่องแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครดังนี้

1. หลักผละ 5 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
2. หลักผละ 5 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อทฤษฎีพฤติกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรทฤษฎีใหม่
5. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล
6. สภาพข้อมูลทั่วไปของปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
8. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

1. หลักผละ 5 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

ในยุคปัจจุบันนี้ มีปัญหาทางสังคมมากมายที่เกิดขึ้นเพราะขาดความสันโดษ แต่กลับมีธรรมที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสันโดษเข้าแทนที่คือ ตัณหา ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การมีความเพียรพยายามทำให้เกิดผละกำลังความเข้าใจเรื่องสันโดษในสังคมไทยให้เห็นว่าความสันโดษเป็นเรื่องของสภาพจิตใจที่ยอมรับความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่การยอมถอยต่ำเกียจคร้านอย่างที่ไม่เข้าใจกันโดยมากนั้น เป็นเรื่องที่มีความจำเป็น และที่สำคัญต้องตระหนักเสมอว่า หลักผละ 5 คือ ผละกำลังแห่งความเพียรมิใช่เป็นหลักธรรมที่จะปฏิบัติเพียงอย่างเดียวแล้วจะบรรลุคุณความดีได้ เพราะเวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องผละ 5 พระองค์จะตรัสย้าว่าให้มีความเพียรพยายามในความสันโดษในวัตถุที่เกินความจำเป็น แต่ไม่ให้สันโดษในธรรมและให้มีความเพียรพยายามกำกับในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ⁴ หลักผละ 5 นี้จึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

---

⁴ ที.ม. 12/25/254

หลักพละ 5 นี้มีอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหน้าที่ชาวพุทธที่ต้องช่วยขยายแนวพระราชดำรินี้ไปทั่วโลก ให้เป็นภูมิปัญญาของโลก สามารถส่งออกจากความคิด เป็นทรัพย์สินทางปัญญาไปช่วยชาวโลกได้ เพื่อไม่ต้องเสียดุลการค้าต่างประเทศ นับเป็นแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน หลักพละ 5 ส่งเสริมแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้มีแนวคิดที่เกี่ยวกับความพอเพียงหลายประการทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในที่นี้จะได้สรุปในลักษณะแนวคิดเชิงประยุกต์ใช้หลักพละ 5 ที่เป็นหลักสำคัญและมีส่วนสนับสนุนแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่โดยตรงมาแนะนำไว้

หลักธรรมพละ 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือองค์ประกอบในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัวรอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสมสำหรับผู้ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

สรุปว่า พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้อกุศลเข้ามาครอบงำ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพละธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่ง คือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองนั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพละ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพละทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พละ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

1. **ศรัทธา** ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
2. **วิริยะ** ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
3. **สติ** ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ
4. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน
5. **ปัญญา** ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงงมงาย

ธรรมทั้ง 5 มีสัทธา เป็นต้น เหล่านี้ เรียกว่า อินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน คือ ศรัทธา เป็นใหญ่ในการเชื่อ วิริยะ เป็นใหญ่ในการพากเพียร สติ เป็นใหญ่ในการระลึก สมาธิ เป็นใหญ่ในการตั้งจิตให้มั่น ปัญญา เป็นใหญ่ในการรอบรู้ ไม่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันต่างฝ่ายต่างก็ทำเฉพาะหน้าที่ของตน

ธรรมทั้ง 5 เหล่านี้ชื่อว่า พลังภายใน คือเป็นกำลังใจ เมื่อเกิดมีในบุคคลใด บุคคลนั้นสามารถต่อต้านข้าศึกภายในได้ อันข้าศึกภายในได้แก่ธรรมอันเป็นส่วนชั่วที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพลังภายใน 5 นั้นเอง คือ

1. อสัทธียะ ความไม่เชื่อ เป็นปฏิปักษ์ต่อสัทธา.
2. โกสัชชะ ความเกียจคร้าน เป็นปฏิปักษ์ต่อวิริยะ.
3. สติสัมโมสา ความหลงลืมสติ เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ.
4. จิตตวิกเขปะ ความฟุ้งซ่านของจิต เป็นปฏิปักษ์ต่อสมาธิ.
5. ทุปปัญญา ความรู้ชั่วหรือวิชาความรู้ เป็นปฏิปักษ์ต่อ

ปัญญา ธรรมมีสัทธา เป็นต้น อธรรมะมีอสัทธียะ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นในจิตผู้ใด ก็ต้องทำสงครามกัน ฝ่ายใดมีกำลังมาก ฝ่ายนั้นก็ชนะได้ครองจิตผู้นั้น

ผลทั้งห้านี้ เป็นหลักธรรมที่ผู้เจริญวิปัสสนาพึงรู้ ศรัทธาต้องปรับให้สมดุลกับปัญญา วิริยะต้องปรับให้สมดุลกับสมาธิ ส่วนสติพึงเจริญให้มากเนื่องจากเป็นหลักที่มีสภาวะปรับสมดุลของจิตภายในตัวเองอยู่แล้ว เป็นหลักธรรมที่คู่กับอินทรีย์ 5 คือ ศรัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ โดยมีความเหมือนความแตกต่างและความเกี่ยวเนื่องคือ พละ 5 เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นแก่จิตในปัจจุบันที่ทำให้เกิดมีขึ้น ส่วนอินทรีย์คือพละ 5 ที่สะสมจนตกผลึก เหมือนกับนิสัย หรือสันดาน เช่นผู้มีสมาธิในทรีย์มากก็อาจทำสมาธิได้ง่ายกว่าผู้มีน้อยกว่า ผู้มีปัญญินทรีย์มากก็มีปกติเป็นคนฉลาด พละ 5 อาจเกิดขึ้นได้ดีและสั่งสมเป็นอินทรีย์ได้เร็ว

อินทรีย์ หมายถึง ความเป็นใหญ่ที่สามารถพัฒนาจิตให้มีกำลัง และมีประสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติอยู่ ความแก่กล้า หมายถึง ความเข้มแข็งทางจิตที่เกิดเมื่อได้รับการฝึกฝน

อินทรีย์ มี 5 ประการ ได้แก่ :-

1. สัทธินทรีย์ คือ ความศรัทธา ในโพธิปักขยธรรม
2. วิริยอินทรีย์ คือ ความเพียร ในสัมมปปธาน
3. สตินทรีย์ คือ ความระลึกได้ ในสติปัฏฐาน
4. สมาธิินทรีย์ คือ ความตั้งมั่น ในญาณ
5. ปัญญินทรีย์ คือ ความเข้าใจ ในอริยสัจ

เบื้องต้นท่านทั้งหลายต้องปรับทัศนะใหม่เกี่ยวกับหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียก่อนว่า ธรรมะต้องเริ่มจากจุดเล็ก ๆ คือ เริ่มจากภายในตัวเราเสียก่อน แล้วจึงแผ่ขยายเป็นวงกว้าง มีความสืบเนื่องกันไปเรื่อย ๆ เหมือนการต่อจิ๊กซอรูปภาพ ถ้าเราเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ไม่ได้ เราก็ไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้เหมือนกัน การปฏิบัติธรรมของท่านทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน เหมือนบทประพันธ์ที่ได้กล่าวในเบื้องต้น “แม้หนทางข้างหน้าจะมีดมืด อย่าไปสิ้นความคิดที่จะย่างก้าว ถึงหนทางข้างหน้าจะยืดยาว ก็ไม่ไกลเกินเท้าเราก้าวเดิน”

จากบทประพันธ์นี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ในดวงจิตของเราจะมีติดไปด้วยกิเลสตัณหา ถ้าเราไม่ย่อท้อ โอกาสที่เราจะได้เห็นธรรมะก็ย่อมมี เคยสนทนาธรรมกับหมู่คณะเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ถ้าเราได้ยินครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติลำบากแถมยังรู้ยากอีก เราก็จะเกิดความรู้สึกว่าธรรมะของพุทธองค์ทำไมถึงยากอย่างนี้ เราจะมิปัญญาสนาได้เห็นกับเขาไหม แต่ถ้าเราได้ฟังครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติง่ายและรู้เร็ว เราก็จะเกิดความรู้สึกว่ามันง่าย เราก็น่าจะมีโอกาสรู้ธรรมเหมือนอย่างท่านแน่นอน ขอเพียงเราตั้งใจจริง ความคิดที่ว่า “ขอเพียงเราตั้งใจจริง” นี้แหละ คือจุดเริ่มต้นของ การพัฒนาอินทรีย์ของตนให้กล้าแข็ง เมื่ออินทรีย์มีการบ่มเพาะเต็มที่แล้ว ก็ไม่ต่างอะไรจากนาที่มีความสมบูรณ์ จะ ปลูกอะไรก็ย่อมได้ผลผลิตเต็มที่ ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับอินทรีย์เพื่อให้ความกล้าแข็ง

ในเบื้องต้นโยคาวจรผู้สารถกิเลสต้องมีความอดทน อดทนในการฝึกฝนตนเองให้ดีขึ้น อดทนต้านทานจากอารมณ์ภายนอกที่มากระทบ ความอดทนนั้นเป็นบาทฐานสำคัญที่จะพัฒนาอินทรีย์ให้เข้มแข็งได้ ทั้งนี้ต้องไม่มีความรู้สึกที่ว่า “ตนเองเป็นผู้มีบุญน้อย วาสนาน้อย” ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ พุทธองค์ตรัสว่า “ความอดทนเป็นยอดตะบะแห่งธรรมทั้งหลาย” กล่าวได้ว่าผู้ที่จะได้ดีหรือมีความสมหวังได้นั้น ต้องมีความอดทน และมีความ สงบเสงี่ยม สองอย่างนี้เรียกว่า ชั้นดี กับ โสรัจจะ เป็นธรรมะที่ทำให้ผู้นั้นมีความงาม เมื่อมีธรรมะสองอย่างนี้แล้ว ต่อไปต้องเพิ่มอินทรีย์ให้แก่กล้า ที่ว่าเพิ่มให้แก่กล้านั้น หมายถึงว่าทุกคนมีอยู่แล้วเพียงแต่กำลังยังอ่อน เราจำเป็น ต้องเพิ่มพูนให้มาก โดยใช้หลักพละ 5 เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้น ดังนี้

สัทินทรีย์ คือ ความศรัทธา ในโพธิปักขิยธรรม หมายถึง ศูนย์รวมแห่งธรรม หรือที่รวมลงแห่งธรรม แต่ก่อน ที่เราจะเข้าไปรับรู้ถึงขนาดนั้นได้ต้องมีความศรัทธา ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความศรัทธาเป็นพื้น คือ เชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เมื่อเรามีกำลัง แห่งศรัทธาเช่นนี้ ก็ย่อมส่งผลไปถึงอินทรีย์ข้อต่อไป

วิริยอินทรีย์ คือ ความเพียร ในสัมมัปปธาน หมายถึง ธรรมที่เป็นประธาน มีความรู้ มีเงินทอง มีกำลังแข็งแรง ถ้าไม่มีวิริยอินทรีย์แล้วก็ไร้ประโยชน์ ก็เหมือนสังคมโลกที่ท่านประสบอยู่นี้แหละ มีที่มึนนาทำกิน แต่เจ้าของชี้แจงหรือศึกษามาก วิเคราะห์ไปก่อนสถานการณ์เป็นจริงว่า เศรษฐกิจจะย่ำแย่ นี้ไม่ดีกำลังการแข่งขันน้อย ไม่ควรไปคิดแบบนี้ก่อน การพัฒนาวิริยอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็งนั้น คือ การเพียรพยายามลด ละ เลิก ความประพฤตินี้ไม่ดี ไม่ว่าจะ เป็นทางกาย ทางวาจา และทางใจ ถ้าลด ละ เลิก ได้ไม่ขาดทีเดียวก็ต้องพยายามข่ม พยายามควบคุม ไม่ให้มันเกิดขึ้น เต็มที่ ความดีที่เคยบำเพ็ญอยู่แล้ว ก็พยายามเพิ่มให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป ถ้ามีวิริยเป็นพละกำลังแล้วมันจะตรงกันข้ามทันที จะภูมิใจกับการปฏิบัติของตน มีความเพียรทุกวันจะไม่ไร้สติ

สติอินทรีย์ คือ ความระลึกได้ ในสติปัฏฐาน หมายถึง หมวดธรรมที่มี สติ คือ การระลึกได้เป็นที่ตั้ง พระพุทธองค์สอนให้เราอยู่กับปัจจุบันที่อยู่ในตัวเรา ที่ตั้งของสติ คือ

1. กาย เรียกว่ากายนุปัสสนา คือ การตามรู้ว่าขณะนี้เดี๋ยวนี้กายเราทำอะไร เป็นการจำกัดความรู้ทั้งหมดไว้ที่การเคลื่อนไหวของกายเพียงจุดเดียว

2. เวทนานุปัสสนา คือ การตามระลึกความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทั้ง สุข ทุกข์ และเฉยๆ แม้การระลึกรู้ลมเข้าออกก็จัดเป็นเวทนาอย่างหนึ่ง คือ ผัสสอารมณ์ที่ลมกระทบผิวเกิดความรู้สึกขึ้น

3. จิตตามนุสสนา คือ การตามรู้ความนึกคิด เพียงความนึกคิดเดียว หรือเหมือนพีเลียงคือ คอยตามรู้เฉย ๆ ไม่ช่วยปรุงแต่ง ไม่เสริม ไม่บังคับ สักแต่ว่ารู้

4. อัมมานุสสนา คือ การกำหนดรู้สภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ความคิด แต่เป็นความรู้สึก เช่น ชอบไม่ชอบ ดีใจ ร่าเริง ที่ผ่านเข้ามาในใจแยกให้ออกระหว่างเวทนากับธรรม

ธรรมทั้งสี่ข้อนี้มีความเชื่อมโยงส่งผลถึงกัน ต้องระลึกถึงคุณงามความดีของตนให้มาก ระลึกถึงศีล ระลึกถึงทุกขีในชีวิตที่ผ่านมาหรือในอนาคตที่จะเกิดกับตน เป็นวิธีการฝึกกระบวนการความคิดของตนให้มีขั้นตอน ไม่คิดสะเปะสะปะ คิดเพียงเรื่องเดียวอย่างลึกซึ้ง

สมาธิในทฤษฎี คือ ความตั้งมั่น ในญาณ สืบเนื่องจากสติในทฤษฎี เมื่อได้จัดระบบความคิดของตนให้คิดเพียงเรื่องเดียว เมื่อตั้งอารมณ์ให้อยู่นิ่ง ๆ นาน ๆ ก็เกิดความตั้งมั่น สมาธิเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ตอกลงไป ยิ่งลึกขนาดไหนยิ่งดี ความมั่นคงก็ยิ่งแน่นหนา การพัฒนาสมาธิในทฤษฎีของตนให้กล้าหาญนั้น ต้องพยายามตั้งใจให้ดีเวลาจะทำหน้าที่อะไร อย่าจับจดทำให้สำเร็จเป็นอย่าง ๆ ไป ให้เริ่มสังเกตจากกิจกรรมแรกที่เราเริ่มทำ พอทำ ๆ ไป เห็นอันนั้นอันนี้ ใจมันก็จะให้ไปทำทั้ง ๆ ที่ในมือ ก็ยังทำกิจกรรมแรกอยู่นะ ถ้าเป็นแบบนี้ต้องเปลี่ยนวิธีการใหม่ ทำอะไรให้ทำไปจนเสร็จแล้วจึงคิดทำอย่างอื่นต่อไป วิธีเหล่านี้ คือกลยุทธ์ในการพัฒนาให้ตนมีสมาธิที่แก่กล้าโดยเริ่มจากกิจกรรมเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวันของเรานั้นเอง

ปัญญาในทฤษฎี คือ ความเข้าใจ คือ มี “ความรอบรู้” รู้ในกองสังขารอันนี้ตามสภาพความเป็นจริง ภายใต้กฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์ คือ มีสภาพเกิดขึ้นแล้วไม่แน่นอนไม่นานก็ต้องแตกสลายไป มีสภาพเกิดขึ้นแล้วไม่ตั้งอยู่นานก็ต้องแปรสภาพเป็นอย่างอื่น และสุดท้ายทุกอย่างไม่มีตัวตน สรุปลงให้ชัดกว่า นี้ก็คือ วัตถุทุกอย่างบนโลกใบนี้ แม้แต่โลกเองก็ตาม เป็นสักแต่ว่าธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น ที่มาประชุมพร้อมกัน ก่อเกิดเป็นวัตถุขึ้นหนึ่งขึ้นมา ความรู้รอบแบบนี้เป็นปัญญาชั้นละเอียดแล้ว ซึ่งมีใช้การมองโดยผ่านตัวอักษร แต่เป็น การเห็นจากปัญญาคือการฝึกฝนจนเชี่ยวชาญแล้ว ในระดับปุถุชนคนสามัญ ต้องฝึกปัญญาขั้นต้นให้ได้เสียก่อน

ปัญญาในทฤษฎีในที่นี้ ท่านหมายถึงเอาความเป็นใหญ่ของปัญญาในอริยสัจสี่ ที่มีความเข้าใจหลักความเป็นจริงว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีสภาพทนได้ยาก เมื่อทนได้ยากแล้วมีสาเหตุมาจากไหน จะดับด้วยวิธีใดอย่างไร สุดท้ายก็ดำเนิน การปฏิบัติ

กระบวนการคิดแบบนี้ที่ต้องพยายามฝึกฝนให้บ่อย ๆ ฝึกคิดจากเรื่องเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวัน ไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน แบบนี้เรียกว่า **จินตามยปัญญา** คือ ความรู้เกิดจากการได้คิดวิเคราะห์

จากเป็นคนอยู่ในที่สังคมแคบก็ได้เปิดโลกทัศน์กว้างขึ้น ได้เรียนรู้จากการฟัง ดีกว่าการไปเรียนรู้เอาเอง มีคนมาป้อนให้เสร็จ ถ้าแบบนี้ท่านเรียกว่า **สุตมยปัญญา** คือ มีความรู้จากการได้ยินได้ฟังมาและทำให้จำได้นานด้วย

มนุษย์มีวิธีการเรียนรู้ ที่แตกต่างกัน ใครว่าทฤษฎีนั้นดีหลักการนี้ใช้ได้ คนกลุ่มนี้ไม่สนใจถึงเวลาลงมือปฏิบัติเลย เรียกว่าเรียนรู้จากการ ปฏิบัติ ภาษาฝรั่งว่า Learning by doing. เรียกว่า **ภาวนามยปัญญา** คือ ได้ความรู้จากการลงมือกระทำ

ทั้งหมดนี้พอเป็นแนวทางให้ท่านทั้งหลายได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ขอให้จำประโยคนี้ไว้ว่า “มีความรู้มากมายแค่ไหน ถ้าไร้ซึ่งการลงมือปฏิบัติก็ไม่เกิดผล”

เมื่อพุทธองค์ตรัสรู้ธรรมใหม่ ๆ หลังจาก ได้เสวยวิมุตติสุขอันเป็นอำนาจแห่งธรรม ณ บริเวณ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ปลงแล้ว ได้ทรงพิจารณาว่าใครหนอเป็นผู้ มีอินทรีย์แก่กล้าพอที่จะพัฒนาเป็นผู้รู้ตามเรตถาคตได้ ก็ทรงระลึกถึงอาจารย์ผู้มีพระคุณที่เคยพักจำเรียนด้วยคือ อาหารดาบส กับ อุทกดาบส แต่แล้วอนิจจาความไม่เที่ยงแท้แน่นอนก็ได้ทำลายท่านทั้งสองไปแล้ว พระองค์ก็ทรงระลึกถึงพระปัญจวัคคีย์ ซึ่งเคยดูแลอุปฐากรับใช้ และเคยปฏิบัติร่วมกันมา คงเป็นผู้สามารถพัฒนาตนได้แน่นอน พระองค์ ทรงอาศัยความเมตตาที่ทั้งห้าท่านนั้นมีบุญคุณ จึงกำหนดว่าขณะนี้ทั้งห้าอยู่ที่ไหน ด้วยความที่ทั้งห้ามีอินทรีย์ที่ได้เคยฝึกฝนมาก่อนแล้ว เพียงได้ฟังธรรมที่ลึกซึ้งซึ่งพวกเขาไม่เคยได้ฟังที่ไหนมาก่อนในลักษณะเช่นนี้ ก็ส่งผลให้โกณฑัญญะ ผู้เป็นหัวหน้าใหญ่ในกลุ่มให้ดวงตาเห็นธรรมก่อนใคร ยิ่งความปราบปลื้มแก่ตถาคตเป็นอย่างมากถึงขนาดอุทานออกมาว่า “อัญญสิ วัต โภโกณฑัญญะ”

สองครั้งซึ่งแปลว่า โภณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ๆ

จากเหตุการณ์ในอดีตนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใดที่มีความพร้อมแล้วก็ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้ก้าวสูงขึ้นที่สูงขึ้น จากปุถุชนก็เข้าสู่ความเป็น อริยชน และเมื่อได้รับการพัฒนาแล้วสามารถแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติและรู้ตามได้ต่อไป ดังความปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เล่ม 4 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มหยมกวรรค จูฬโคบาลสูตรตอนหนึ่งว่า

นายโคบาลชาวแคว้นมคธ ต้องการจะพาฝูงโคอันประกอบไปด้วย เหล่าโคที่เป็นพ่อฝูง เหล่าโคที่มีกำลัง เหล่าโคหนุ่มสาว และลูกโคที่ยังมี กำลังน้อยข้ามแม่น้ำคงคาในฤดูสารทสมัย นายโคบาลผู้ฉลาดมีปัญญาย่อมพิจารณาฝั่งข้างนี้ว่า บริเวณใดควรข้าม ไปยังฝั่งโน้นอันเป็นฝั่งเหนือแห่งหมู่ชนชาววิเทหรัฐ ย่อมให้เหล่าโคพ่อฝูงว่ายน้ำตัดข้ามแม่น้ำคงคาไปก่อน เหล่าโคพ่อฝูง นั้นย่อมส่งเสียงนำทางไปพร้อม ตนก็มีกำลังข้ามไปได้โดยสวัสดิ์ จากนั้นเหล่าโคที่มีกำลังข้ามติดตามไป ฟังเสียงโคพ่อฝูงแล้วตามถึงฝั่งโน้นได้โดยสวัสดิ์ เหล่าโคหนุ่มโคสาวย่อมข้ามตามโคที่มีกำลัง ด้วยการฟังเสียงโคที่มีกำลังนั้น นำทางไป ก็ข้ามถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ จากนั้นลูกโคที่มีกำลังน้อยจึงค่อยว่ายน้ำตัดกระแสน้ำข้ามฝั่งไป คอยฟังเสียงของโคพ่อฝูง โคที่มีกำลังและโคหนุ่มโคสาวทั้งหลายไปที่สุดโคทุกตัวก็ข้ามถึงฝั่งตรงข้ามได้ทุกตัว ส่วนนายโคบาลผู้ปราศจากปัญญา ไม่พิจารณาแล้วพาโคที่มีกำลังน้อยข้ามไปก่อน ก็ไม่สามารถข้ามถึงฝั่งได้ เหล่าโคพากันจมน้ำตายหมดฉนั้นใดก็ฉนั้นนั้น ศาสตา ผู้ฉลาดประสงค์จะนำพาสรรพสัตว์ไปสู่พระนิพพาน เป็นผู้ฉลาดในโลกนี้โลกหน้า ฉลาดในทางดำเนนของมาร ฉลาดในโลกุตรธรรมอันมิใช่วิสัยของมาร ฉลาดในธรรมคือ การเกิด แก่ เจ็บตาย ของสรรพสัตว์ ชนเหล่าใดที่นับถือในถ้อยคำของศาสดาผู้เป็นสมณะหรือพรหมณ์นั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนควรฟัง ควรเชื่อ ความนับถือ ของชนเหล่านั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ตลอดกาลนานฉนั้นใด ภิกษุผู้มีอินทรีย์แก่กล้า คือมี ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พละ 5) อันอบรมมาดีแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบในอินทรีย์อันแก่กล้าและที่อ่อนด้อย ของสัตว์ทั้งหลายอย่างชัดแจ้ง ย่อมทรงสั่งสอนชนเหล่านั้นให้ได้อรรถเหตุผลก่อน ภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์เหล่านั้น ย่อมแนะนำภิกษุอื่นให้รู้ตามได้ จากนั้นพระบรมศาสดาย่อมทรงสั่งสอนผู้มีอินทรีย์แก่กล้า พอที่จะบรรลุอนุคามิผล สกทาคามิผล โสดาปัตติผล ตามลำดับฉนั้น

เกี่ยวกับเรื่องความเพียรในทฤษฎีใหม่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชกระแสว่า⁵ “เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้ว ก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คนที่ทำนี้ ต้องไม่ฟังชาน ไม่ฟังเพื่อ ได้เขียนไว้ในทฤษฎีใหม่นี้ว่าลำบากเพราะผู้ที่ปฏิบัติ ต้องมี ความเพียร และ ต้อง ออดทน ไม่ใช่ว่าทำง่าย ๆ ไม่ใช่บอกว่า เป็นทฤษฎี ของในหลวงแล้วจะทำให้ได้สะดวก และไม่ใช่ว่าจะทำได้ทุกแห่งต้องเลือกที่ถ้า ทำไปก็จะสามารถขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้โดยดัดแปลง ทฤษฎีใหม่นี้แล้ว แต่สภาพของภูมิภาคหรืออาจจะช่วยสภาพภูมิภาคโดยหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม และ ...ตั้งนี้ถึงบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง และ ทฤษฎีใหม่ สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ ต้องมี ความเพียรแล้วต้องอดทนต้องไม่ใจร้อนต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...”

เรื่องของความเพียรนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเองนอกจากจะทรงสั่งสอนแนะนำให้ผู้อื่นประกอบ “ความเพียร” แล้ว ยังทรงใช้ความเพียรมาใช้ในการทรงงานอย่างต่อเนื่องและไม่เคยท้อถอย ความเพียรในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้นเป็นความเพียรพยายาม ที่มีความเข้มแข็งที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เพื่อนำความผาสุกมาให้แก่ราษฎรชาวไทย ดังที่ประจักษ์กันมาแล้วตลอดระยะเวลาครึ่งศตวรรษนั่นเอง

หลักพละ 5 นี้ หลายคนในสังคมยังไม่มี ความเข้าใจถึงความหมายหรือลักษณะดีเท่าที่ควร ไม่ชวนขยายดีนรรน ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาซึ่งเป็นเหตุให้ชีวิตตกต่ำ สังคมและประเทศชาติก็ ไม่ได้รับการพัฒนา เพราะว่าหลักคำสอนเรื่องพละ 5 นี้ สอนให้เป็นคนมีความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ มีความพอใจยินดีในปัจจัยสิ่งของทรัพย์สินเงินทองที่เราได้มาแล้ว โดยปราศจากความรู้สึกมักมาก มีอยู่เท่าใดก็พอใจเท่านั้น ไม่ทะยานอยากได้ในสิ่งที่มีไม่ได้และไม่ได้มี ไม่ปรารถนามากเกินกำลังความสามารถของตน และไม่มี ความทะยานอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน รู้จักพอประมาณไม่เอนเอียงหวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ อันเป็น เรื่องของโลกธรรม 8 ประการ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข และทุกข์

ความไม่เอนเอียงในจิตใจนี้ เกิดจากการพิจารณาด้วยปัญญาเพื่อให้เห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่นที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งล้วนไม่แน่นอน (อนิจจัง) มีความเกิดขึ้น (อุปาทะ) ในเบื้องต้น มีความตั้งอยู่ (ฐิติ) ในท่ามกลางและมีความดับสลายไป (ภังคะ) ในที่สุด ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ไม่มีสิ่งใดคงทนอยู่ในสภาพเดิมได้ (ทุกขัง) และทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ไม่ใช่สัตว์บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเราเขา เราไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจเราปรารถนาได้ทุกอย่างไป (อนัตตา)” ดังนี้ เมื่อเรามีความเข้าใจอย่างนี้ ก็จะทำให้มีจิตใจที่สม่ำเสมอในทุกอารมณ์ที่มากระทบจิต มีทัศนคติเห็นภาพรวมของสรรพสิ่งเสมอกัน ไม่เดือดร้อนใจกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ลึงโลดใจกับสิ่งที่น่าปรารถนา หากทำได้อย่างนี้ก็ถือว่า มีจิตใจที่ตั้งงามและถือว่ามีทรัพย์ภายในอันสำคัญทีเดียว หลักพละ 5 จึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

ความสอดคล้องระหว่างเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งสองทฤษฎี มุ่งเน้นคุณภาพชีวิต และ คุณค่าของมนุษย์เป็นเบื้องต้น เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นไปกล่าวคือ

⁵ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, 4 ธันวาคม, 2541.

สวรรค์และพระนิพพานในที่สุด เน้นสัมมาเศรษฐกิจกรรมเป็นเศรษฐกิจเชิงจริยธรรมที่มีเป้าหมายในการผลิต การบริโภค การสร้างงาน เป็นต้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงสังคม ชุมชน ระบบนิเวศน์และชาวโลกโดยทั่วไปด้วย เน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกบุคคลควบคู่กันไปกับการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรม คือ ความเมตตา ความเกื้อกูลสงเคราะห์ ความสามัคคี ความไม่เห็นแก่ตัว ดังคำกล่าว ว่า มนุษย์อยู่ดี ชุมชนอยู่ดี ธรรมชาติยั่งยืน เน้นคุณภาพชีวิตของสรรพสัตว์ ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและบริโภคนิยม ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคที่ไร้ขอบเขตจนเกิดการทำลายธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดก่อให้เกิดพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ

โดยสรุปเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐศาสตร์พุทธซึ่งเป็นภาคทฤษฎีหรือหลักการ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภาคปฏิบัติของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องดำเนินต่อไปด้วยกันเสมอ เพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ ถ้าเศรษฐกิจพอเพียงปราศจากแนวพุทธก็จะตีบตันมีติดขัด และในทำนองเดียวกัน เศรษฐศาสตร์แนวพุทธถ้าปราศจากเศรษฐกิจพอเพียงก็จะเป็นความว่างเปล่า

จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะของหลักพละ 5 ในเชิงประยุกต์ใช้สำหรับชีวิตฆราวาสทั่วไปได้ว่า เป็นหนทางที่มุ่งตรงสู่จุดหมายที่ตั้งงาม โดยไม่ข้องแวะในทางสุดโต่ง ได้แก่ วัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในลักษณะที่หย่อนเกินไป คือ ปล่อยให้ตนเป็นทาสของวัตถุเกินไป และไม่ทำตัวให้ลำบาก เช่น ตระหนี่ไม่ยอมกิน ไม่ยอมจ่าย ไม่ยอมใช้ ไม่ยอมแบ่งปัน ปฏิบัติตัวในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความลำบากโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งเป็นทางที่ตั้งเกินไป เป็นลักษณะของความไม่พอดี แต่ให้ดำเนินชีวิตด้วยการถือหลักความพอเหมาะพอดี ถูกต้อง

แนวคิดเรื่องหลักพละ 5 จึงจัดเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญของชีวิตที่พอเพียง และเป็นเสมือนธรรมฝ่ายรับ คือ เป็นคุณธรรมที่มีไว้สำหรับรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยภาวะจิตที่เป็นสุข อันเป็นหลักที่จะอำนวยสุขในชีวิตปัจจุบัน การที่จะทำให้ฐานะชีวิตมั่นคงและมีชีวิตที่เป็นสุขได้นั้น ก็ต้องเลี้ยงอบายมุขให้ได้ เพราะอบายมุขนั้นล้วนเป็นส่วนเกินของชีวิตและนำพาชีวิตให้มัวเมาจนต้องเสียหายและสูญเสียในที่สุด ด้วยว่า การเป็นนักเลงเที่ยวผู้หญิงก็ดี เป็นนักเลงดื่มสุราก็ดี เป็นนักเลงเล่นการพนันก็ดี คบคนชั่วเป็นมิตรก็ดี ล้วนเกินมาจากตัณหา ซึ่งมีอวิชชาเป็นมูลรากและมีความทุกข์เป็นดอกผล จึงควรหลีกเลี่ยงเว้นให้ไกล ไม่ควรเข้าไปใกล้ ไม่ควรข้องแวะโดยเด็ดขาด

เราควรหันมาทำการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ชัดเจน เพื่อหาทางแก้ปัญหาและนำไปประพฤติปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เราได้ยินคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “ชีวิตพอเพียง” กันอยู่ นี้ ถือเป็นช่วงโอกาสสำคัญที่เราจะได้เลือกดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเพื่อวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมจะได้ลดลง ที่สำคัญหากทุกคนจับประเด็นสำคัญของการดำเนินชีวิตทั้งในแง่เป้าหมายและวิธีการได้ คือ มีความสันติสุขเป็นเป้าหมาย มีหลักการดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามแนวพุทธศาสนา เป็นวิธีการที่อาศัยหลักพละ 5 เชื่อแน่ว่า ความสันติสุขของบุคคลและสังคมอยู่จะเป็นจริงได้อย่างยั่งยืน เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาเป็นเครื่องขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

การเกษตรเกษตรทฤษฎีใหม่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่ มนุษย์เช่นเดียวกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่จุดหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่าง จากจุดหมายของเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจมีจุดหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวงมีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดี มีอาหาร ที่ดี เพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัตู้จัก บรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลงไปพยายามเป็นนายเหนือทรัพย์เพื่อลดความโลภต่าง ๆ ซึ่งเป็น เป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา

การเกษตรแนวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ เช่นเดียวกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่จุดหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจาก จุดหมายของเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจมีจุดหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้ เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวงมีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดี มีอาหารที่ดี เพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัตู้จักบรรเทา ความทะยานอยากให้น้อยลงไปพยายามเป็นนายเหนือทรัพย์เพื่อลดความโลภต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมาย ในทางพระพุทธศาสนา

กิเลส 3 ตัวคือ ตัณหา ความอยากได้ผลประโยชน์ มานะ ความใฝ่อำนาจ ทิฏฐิ ความยึดมั่น ตลอดจนคลั่งไคล้ในค่านิยม แนวความคิดลัทธิ ศาสนา อุดมการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทิฏฐินี้เป็นตัวร้าย ที่สุดที่รองรับสำหรับปัญหาไว้ให้เหนียวแน่นยึดเยื้อและแก้ไขยากเหมือนกับตัณหาและมานะที่นอนกัน แล้ว เพราะสภาพปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันเกิดขึ้นจากการไม่รู้จักพอเพียง

หลักการสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผู้มีความรู้ทางด้านศาสนธรรมของ พระพุทธศาสนา ย่อมเห็นได้ชัดว่า มีความสอดคล้องกันกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาใน หลายประการ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นอาศัยพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของ สังคมไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นคติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญในทางพุทธศาสนาที่ได้ ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืน รวมทั้งคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมี เหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมในหลักพละ 5

หลักธรรมทางพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ในลักษณะและความสำคัญของ หลักพละ 5 ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติหรือเป็นศาสนาแห่ง ความเพียรพยายาม⁶ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมุ่งเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ การอ่อน วอนหรือการหวังผลดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้ตนประสบความสำเร็จหรือความสำเร็จใน ชีวิตนั้นไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาในแง่ของหลักธรรมจึงมีลักษณะ เป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งสามารถสัมผัสรับรู้ได้ ตลอดเวลา เพราะใจความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่มีสิ่งใดเกินเลยไปจากเรื่อง ปัญหาชีวิตและวิธีการแก้ปัญหาชีวิตหรือที่เรียกว่า “ทุกข์และความดับทุกข์” นั่นเองดังที่พระพุทธเจ้า

⁶ อง.ต.ก. 20/577/369

ทรงเน้นย้ำว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้ เราสอนแต่เรื่องทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น”⁷

แม้ผลแห่งการแสวงหาทางพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้า จะเป็นการบรรลุธรรมขั้นสูง คือ ความหมดกิเลสทั้งปวง ซึ่งถือเป็นเป้าหมายชั้นโลกุตระและอาจจะดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของปุถุชนหรือฆราวาสทั่วไปที่ยังต้องดำเนินชีวิตในวงจรของความอยาก ความต้องการ ความสะอึกสะอื้น แต่กระนั้น หากได้ศึกษาพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้จะพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ละเลยที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของปุถุชนหรือฆราวาสเลย ทั้งยังมีหลักธรรมที่สนับสนุน ส่งเสริมให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในครรลองที่ดีอยู่มากมาย หรือแม้แต่หลักธรรมขั้นสูงก็ยังสามารถนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสามัญได้ หลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงมีความครอบคลุมทั้งในส่วนการปฏิบัติขั้นที่ยังเกี่ยวข้องกับกิเลสหรือขั้นสำหรับปุถุชน เรียกว่า “โลกียธรรม” และขั้นที่บริสุทธิ์จากกิเลสหรือขั้นสำหรับพระอริยบุคคลเรียกว่า “โลกุตระธรรม”⁸ คือ หลักความจริงและหลักความดีนั่นเอง

ประเด็นสำคัญของหลักธรรมตามนัยทั้ง 2 นี้ ทำให้เห็นได้ชัดว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว เพราะหลักไม่พ้นไปจากเรื่องของปฏิบัติ กล่าวคือหลักความจริงก็เป็นจริงตามธรรมชาติอยู่อย่างนั้น แต่เมื่อมาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราก็จำเป็นต้องวางท่าทีกับความจริงให้ถูกต้อง ดังเช่นเรื่อง ชีวิตที่เป็นองค์รวมของชั้น 5 ซึ่งต้องมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์และเป็นไปตามกฎแห่งกรรม เป็นความจริงที่บริสุทธิ์ตามกระบวนการธรรมชาติ ไม่อาจปฏิเสธได้ หากพยายามปฏิเสธหรือวางท่าทีไม่ถูกต้อง เข้าใจผิด ปฏิบัติผิด ผลก็คือ ความทุกข์ แต่หากรู้เข้าใจและยอมรับตามความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่น อย่างนี้เรียกว่า ปฏิบัติถูก เมื่อปฏิบัติถูกก็เป็นหลักความดี ผลของการปฏิบัติถูก ก็คือ ความดับทุกข์หรือความสุข ความสำคัญอันเป็นบทสรุปหลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงอยู่ที่เป็นอย่างที่นำมาซึ่งความสุขและความดีงามนั่นเอง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

ธรรมนั้นแหละย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ ข้อนี้เป็นประโยชน์ ในเมื่อประพฤติธรรมดีแล้ว ผู้ประพฤติธรรมย่อมไม่ตกไปสู่ที่ต่ำทราม⁹

หลักการทางพุทธเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจมองว่าการทำงานเป็นวิธีที่ใช้เพื่อพัฒนาพลังภายในและลดอัตตา โดยร่วมกันทำกิจส่วนรวมพร้อมกับจัดหาสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต ผลรับคือความสง่างามของมนุษย์ เสรีภาพ และความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ตรงข้ามกับการวางแผนทางเศรษฐกิจซึ่งตีค่าผลผลิตสูงกว่าประโยชน์ทางสวัสดิภาพมนุษย์ที่ไม่เป็นตัวตน เช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ แนวทางพระพุทธศาสนาอาจยกให้การมีงานที่สร้างความพึงพอใจอยู่สูงกว่าการเพิ่ม GNP (รายได้ประชาชาติ) เป็นต้น เน้นคุณค่าสูงส่งของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และกำหนดให้อุตสาหกรรมต้องชดเชยแก่การสูญเสียสิ่งแวดล้อม

⁷ ม.ม. 12/286/276

⁸ อภ.สง. 34/911/355

⁹ พุ.เถร. 26/332/314

การประยุกต์แนวทางนี้กับการเกษตรไทยนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แปลกแยก เช่น เกษตรกรรายย่อย รู้ว่าการใช้สัตว์ทำงานในไร่นามีคุณค่ามากกว่ารถไถ แต่ทำไมจึงใช้รถไถและความเพียงผลการทำงาน ถ้าเราใช้สัตว์และรถไถเป็นอุทาหรณ์เปรียบเทียบการพัฒนาการเกษตรกับอุตสาหกรรมจะพบว่า การเกษตรมีคุณค่าน้อยถ้าคิดเพียงว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกษตร ทางพระพุทธศาสนาให้คุณค่าแก่การทำงานกับดิน การเกี่ยวข้องกับชีวิตในดินนับไม่ถ้วน พืชและสัตว์และปฏิสัมพันธ์ของคน ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางชีวภาพ เหนือกว่าอุตสาหกรรมที่มีเครื่องจักรทำงานซ้ำซาก สิ่งแวดล้อมไร้ชีวิตชีวา ภายใต้การจัดการควบคุมดูแล การลาป่วย วันหยุด และวิถีชีวิตไร้สาระนอก โรงงาน ความแตกต่างนี้ปรากฏไม่พอในคำว่า “ชีวิตชนบท”

แนวคิดด้านศาสนาในเชิงปฏิบัติรวมทั้งกรอบความคิดใหม่ทางเศรษฐกิจได้ดึงดูดความสนใจ ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย ทางเชื่อมระหว่างข้อขัดแย้งเรื่องคนกับสิ่งแวดล้อมอาจเป็นระบบ การเกษตรทางเลือก อันเป็นทางสายกลางสำหรับเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย ซึ่งได้รับการ ส่งเสริมและทดลองจนประสบผลสำเร็จในระดับต่าง ๆ

สรุปว่า หลักพะละ 5 ก็มีลักษณะเป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความสุข โดยอยู่บนฐานของการ รู้เท่าทันความจริง เมื่อเป็นเช่นนี้หลักพะละ 5 ทางพุทธศาสนาย่อมเข้ากันได้กับทุกแนวคิดในโลกที่เป็นไปเพื่อความสุขและอยู่บนฐานของความจริง หรือมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาชีวิตให้มวลมนุษย์ด้วย วิถีทางที่ไม่ก่อปัญหาให้เกิดขึ้นอีก จากการศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ทราบชัดว่าเป็น แนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืนเหมือนกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักพะละ 5 กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายและวิธีการที่สอดคล้องกัน แต่หากจะหามุมมอง ที่ต่างกันก็มีตรงที่พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติขั้นสูงที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิเลสด้วย ซึ่งอาจจะเป็น แนวทางปฏิบัติของบรรพชิตที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์เป็นสำคัญ ในขณะที่ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้มุ่งหวังถึงขั้นนั้น

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา เกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการ เกษตรไปสู่การเกษตรทฤษฎีใหม่แนวพุทธสามารถพึ่งตนเอง มีการผลิตแบบใช้เอง บริโภคเอง มีความ สมดุลในธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม มีการผสมผสานนวัตกรรมร่วมกับเกษตรทฤษฎีใหม่แนวพุทธโดยได้นำ หลักพะละ 5 มาก่อให้เกิดดุลยภาพความยั่งยืนด้านคุณภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ทั้งกายภาพ ชีวภาพและจิตวิญญาณ เป็นวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่าย เป็นแบบอย่างบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกัน โดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อม ๆ ไปกับพัฒนา เศรษฐกิจ

การเกษตรทฤษฎีใหม่โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ของชุมชนการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนแบบ แผนการเกษตรไปสู่การเกษตรแนวพุทธสามารถในการพึ่งตนเอง มีการผลิตแบบใช้เอง บริโภคเอง มีความสมดุลในธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม มีการผสมผสานนวัตกรรมร่วมกับเกษตรทฤษฎีใหม่โดยได้นำ หลักธรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดดุลยภาพความยั่งยืนด้านคุณภาพชีวิตสังคม และวัฒนธรรม ทั้งกายภาพ ชีวภาพและจิตวิญญาณ เป็นวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่าย เป็นแบบอย่างบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกัน โดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อม ๆ ไปกับพัฒนา เศรษฐกิจ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจุบันปัญหาสังคมเกิดขึ้นเพราะขาดความสันโดษ กิเลสตัณหาทำให้เกิดการไม่ยอมรับความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล วิริยะความเพียรเพื่อให้เกิดผลกำลังจึงเข้ามาบีบบทบาทก้ากับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับให้สำเร็จ หลักผล 5 คือ การดำเนินชีวิตอย่างพอดีจึงเป็นอีกหนทางที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทางสายกลางในพระพุทธศาสนา ธรรมทั้ง 5 มีสัทธา เป็นต้น เหล่านี้เรียกว่า อินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตนสามารถพัฒนาจิตให้มีกำลัง คือสัทธา เป็นใหญ่ในการเชื่อ วิริยะ เป็นใหญ่ในการพากเพียร สติ เป็นใหญ่ในการระลึกลับ สมธิ เป็นใหญ่ในการตั้งจิตให้มั่น ปัญญา เป็นใหญ่ในการรอบรู้ เป็นกำลังใจ เมื่อเกิดมีในบุคคลใด บุคคลนั้นสามารถต่อต้านข้าศึกภายในได้ ผู้ใดที่มีความพร้อมแล้วก็ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้ก้าวสู่ขั้นที่สูงขึ้น มีความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ พอใจยินดีในปัจจัยสิ่งของทรัพย์สินที่ได้มาแล้วโดยปราศจากความรู้สึกมักมาก

ความสอดคล้องระหว่างเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งสองทฤษฎีมุ่งเน้นคุณภาพชีวิต และ คุณค่าของมนุษย์เป็นเบื้องต้น เพราะเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นฐานแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนทางที่มุ่งตรงสู่จุดหมายที่ติงาม โดยไม่ข้องแวะในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม เป็นแนวคิดเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา หลักผล 5 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายและวิธีการที่สอดคล้องกัน เป็นแบบอย่างการบูรณาการ การเรียนรู้ร่วมกัน โดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อม ๆ ไปด้วยพัฒนาเศรษฐกิจ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การทำเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบในศตวรรษที่ผ่านมาเกษตรกรรมมีผลผลิตเพิ่มขึ้น มีการใช้ปุ๋ยสังเคราะห์และสารกำจัดศัตรูพืช หลายปีที่ผ่านมาได้มีปฏิภริยาที่รุนแรงและไม่เอื้อประโยชน์กับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของการเกษตรแบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวของเกษตรกรรมแบบอินทรีย์และยั่งยืน¹⁰ 40% ของที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของโลกเสื่อมโทรมอย่างหนัก¹¹

2.1 ความหมายของเกษตรกรรม

เกษตรกรรม (Cultural Practice) มีความหมายว่า วิธีทำการเกษตร อันหมายถึงความรวมถึงวิธีการเพาะปลูกพืช ซึ่งมีศัพท์เฉพาะว่า “กสิกรรม” และยังหมายถึงการเลี้ยงสัตว์ซึ่งอาจเป็นสัตว์บกหรือสัตว์น้ำก็ได้ ทั้งนี้เพราะไม่ว่าจะเป็นการกสิกรรมหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างก็เป็นการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตทั้งสิ้น

¹⁰ Philpott, Tom (19 April 2013). "A Brief History of Our Deadly Addiction to Nitrogen Fertilizer". Mother Jones. สืบค้นเมื่อ 7 May 2013., Scheierling, Susanne M. (1995). "Overcoming agricultural pollution of water: the challenge of integrating agricultural and environmental policies in the European Union, Volume 1". The World Bank. สืบค้นเมื่อ 15 April 2013.

¹¹ Sample, Ian (31 August 2007). "Global food crisis looms as climate change and population growth strip fertile land", *The Guardian* (London).

คำว่า “การเกษตร” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Agriculture” ซึ่งหมายถึง การเพาะหรือปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตที่อาศัยกระบวนการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์เป็นพื้นฐาน โดยมีเกษตรกร (Farmer) เป็นผู้ดำเนินการเร่งให้ทั้งพืชและสัตว์มีการเจริญเติบโตในพื้นที่ทำกินหรือคอกปศุสัตว์ (Farm) กระบวนการผลิตหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จัดได้ว่า เป็นธุรกิจซึ่งต้องคำนึงถึงต้นทุน (Cost) และผลตอบแทน (Benefit) เป็นสำคัญ

ในทางวิชาการการเกษตรอาจขยายความต่อได้ว่า การเกษตร คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดการผลิต ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการเกษตรผสมผสานโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเงินทุน เพื่อให้พืชและสัตว์เจริญเติบโตให้ผลผลิตต่าง ๆ

นอกจากนั้นยังเป็นงานอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภค ใช้สอยประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น การเกษตรจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์อย่างมากมาจากพืช สัตว์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิต ตลอดจนในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงอีกด้วย

2.2 ประเภทของการเกษตร แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **การปลูกพืช** นักวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น วิธีการปลูก ดูแลรักษา นำไปใช้ประโยชน์ ในขั้นนี้ได้จัดแบ่งลักษณะการปลูกและดูแลรักษาเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1.1 พืชสวน หมายถึง พืชที่ปลูกในเนื้อที่น้อย สามารถให้ผลตอบแทนสูง ต้องการดูแลรักษามาก แบ่งย่อยได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

(1) ไม้ดอกไม้ประดับ นิยมปลูกไว้ในบ้าน และบริเวณบ้านหรือในกระถางใช้พื้นที่ไม่มาก ใช้ตกแต่งอาคารสถานที่เพื่อความสวยงาม วิธีการดูแลรักษา รดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ยอย่างง่าย ๆ อย่างสม่ำเสมอ

(2) พืชผัก ปลูกในแปลงเพาะปลูก หรือสวนผักโดยเฉพาะวิธีการดูแลรักษา นอกจากจะดูแลรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ยตามปกติแล้วจะต้องกำจัดศัตรูพืช และมีการป้องกันแมลงต่าง ๆ อย่างดี พืชผัก เช่น หอม กระเทียม มะเขือ คื่นหอย แดงกวา และผักกวางตุ้ง

(3) ไม้ผล ปลูกในสวนผลไม้ หรือพื้นที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง เพราะต้นไม้จะเป็นไม้ยืนต้นอายุการให้ผลยาวนาน วิธีการดูแลรักษาพิเศษกว่าปกติ ต้องใส่ปุ๋ยบำรุงดิน ตกแต่งกิ่ง และตรวจสอบดูหนอน แมลง ศัตรูพืช ไม้ผล เช่น มะม่วง เงาะ ทุเรียน มังคุด ลำไย ฯลฯ

1.2 พืชไร่ หมายถึง พืชที่ปลูกโดยใช้เนื้อที่มาก มีการเจริญเติบโตเร็ว ไม่ต้องการดูแลรักษา มากเหมือนพืชสวน ส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุก มีอายุตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 1 ปี หรือมากกว่า ผลผลิตของพืชไร่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของคนไทย โดยใช้บริโภคเป็นอาหารหลัก และส่งเป็นสินค้าออกจัดเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่วต่างๆ ยาสูบ ฝ้าย มันสำปะหลัง เป็นต้น

2. **การเลี้ยงสัตว์** มีการเลี้ยงมานานแล้ว นอกจากจะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่แล้ว มักจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วยเพื่อใช้เป็นอาหาร แรงงาน ในการเพาะปลูก การขนส่ง และเพื่อแก้เหงา

ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ในแง่การใช้แรงงานลดน้อยลง แต่จะมีบทบาทมากในแง่ของการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร เนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อสัตว์ อีกทั้งสามารถส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์ คือ เพื่อไว้ใช้บริโภค ไว้ใช้แรงงาน เพื่อประกอบอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ เพื่อใช้ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทำเครื่องนุ่งห่มของใช้และรักษาโรค เพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลิน เพื่อใช้ประโยชน์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

3. **การประมง** การทำประมงเป็นการเกษตรเกี่ยวกับการเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทุกชนิด การทำประมงนี้สามารถสร้างรายได้ให้ประชาชนและประเทศเป็นจำนวนมาก การทำประมงในประเทศไทยสามารถแบ่งออกตามลักษณะของแหล่งน้ำได้ 3 ประเภท คือ

3.1 การทำประมงน้ำจืด หมายถึง การทำประมงในแหล่งน้ำจืดตามบริเวณที่ต่าง ๆ ได้แก่ การจับปลาในแม่น้ำ ลำคลอง การเลี้ยงปลาน้ำจืดในกระชัง การเลี้ยงปลาชนิดในบ่อ เป็นต้น

3.2 การทำประมงน้ำเค็มหรือการทำประมงทะเล หมายถึง การจับกุ้งทะเล ปลา และปลาหมึก ตลอดจนการเลี้ยงหอยทะเลต่างๆ เช่น การเลี้ยงหอยแมลงภู่ การเลี้ยงหอยนางรม เป็นต้น

3.3 การทำประมงน้ำกร่อย หมายถึง การทำประมงในบริเวณเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่น้ำเค็มและน้ำจืด เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชัง การเลี้ยงปลานวลจันทร์ เป็นต้น

4. **การเกษตรแบบผสมผสาน** เป็นการจัดระบบกิจกรรมการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ประมง ให้มีการผสมผสานและเกื้อกูลในการผลิตซึ่งกันและกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม เพิ่มความสมบูรณ์ของอาหารพืชหรือสัตว์ การทำเกษตรหลายอย่างร่วมกันทำให้เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตเพิ่มขึ้น ตลอดจนไม่เสี่ยงต่อสภาวะการขาดทุนจากราคาผลผลิตเพียงอย่างเดียวที่มีราคาไม่แน่นอน ปัจจุบันรัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เช่น

4.1 **การเกษตรทฤษฎีใหม่** คือ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรได้บริหาร และจัดการเกี่ยวกับดิน น้ำ ให้มีประโยชน์สูงสุดเพื่อบังเกิดผลผลิตและรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างเพียงพอ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมกับช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

4.2 **การเกษตรแบบยั่งยืน** หมายถึง การเพาะปลูกแบบดั้งเดิมแบบหนึ่งโดยการปลูกพืชใช้กินเป็นอาหารภายในครอบครัว ไม่ได้ปลูกมากเหลือใช้พอที่จะส่งไปขายนอกท้องถิ่นได้

4.3 **การเกษตรธรรมชาติ** การเกษตรแบบนี้เป็นการเกษตรแบบที่กลับไปหาธรรมชาติหรือการเกษตรแบบฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับมาดังเดิมนั่นเอง

4.4 **การเกษตรแบบยั่งยืน** คือ การเกษตรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อรักษาคุณภาพทางธรรมชาติและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน เป็นการทำการเกษตรเพื่อต้องการให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ทั้งการผลิตและการดำรงชีพโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด

การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเกษตรยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการจัดระบบการผลิตทางการเกษตรที่สามารถคงอัตราการผลิตระดับสูงให้ได้ในระยะยาว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับคำนึงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะให้ความสำคัญกับการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะนำไปสู่การผลิตที่ยั่งยืนและรักษาอาชีพเกษตรกรกรรมให้เป็นอาชีพที่มั่นคงสำหรับเกษตรกรตลอดไป

ในประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรกรรมตามยุคสมัย การเปลี่ยนผ่านของระบบเกษตรกรรมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุกระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพ (Subsistence Agriculture) ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ (Commercial Agriculture) ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงทวิลักษณ์ (Dualistic Agriculture) ซึ่งหมายถึงระบบเกษตรกรรมที่มีทั้งการเกษตรเชิงแข่งขันและการเกษตรแบบยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงชี้แนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่ปวงชนชาวไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ในช่วงตั้งแต่ก่อนการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งให้พสกนิกรได้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน มั่นคง และปลอดภัย ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง เอาไว้เป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ดังพระราชดำรัสที่ได้ทรงตรัสไว้เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2554

“ในที่นี้เราฟังเขาถามว่าเศรษฐกิจพอเพียง จะแปลเป็นภาษาอังกฤษว่าอย่างไร ก็อยากจะตอบว่า มีแล้วในหนังสือ ไม่ใช่หนังสือตำราเศรษฐกิจ แต่เป็นหนังสือพระราชดำรัสที่อุตสาหมาปรับปรุงให้ฟังได้ และแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพราะคนที่ฟังภาษาไทยบางที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ จึงได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และเน้นว่าเศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy โดยเขียนเป็นตัวหนาในหนังสือ”

แต่เนื่องด้วยคำว่า Sufficiency Economy เป็นคำที่เกิดมาจากความคิดใหม่ อีกทั้งยังเป็นทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ จึงไม่มีปรากฏอยู่ในตำราเศรษฐศาสตร์ ซึ่งบางคนอาจจะยังสงสัยอยู่ว่า Self-Sufficient Economy สามารถใช้แทน Sufficiency Economy ได้หรือไม่ หากว่าไม่ได้มีความหมายอย่างเดียวกัน หรือไม่สามารถใช้เหมือนกันได้ จะมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยคำว่า Self-Sufficiency มีความหมายตามพจนานุกรมที่ว่า การไม่ต้องพึ่งใคร และการไม่ต้องพึ่งใครในความหมายของพระองค์ท่านนั้น คือ

“Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง”

ฉะนั้น เมื่อเติมคำว่า Economy เข้าไป กลายเป็น Self-Sufficient Economy แล้วนั้น จะมีความหมายว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง คือ การที่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างไม่ต้องพึ่งใคร ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น แต่ในทุกวันนี้ ประเทศไทยเรายังเดือดร้อน ยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ ทั้งที่ในความเป็นจริงที่เราจะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็ตาม ดังนั้น Self-Sufficient Economy จึงหมายถึง เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง ที่แตกต่างจาก Sufficiency Economy ซึ่งหมายถึง เศรษฐกิจพอเพียงที่ยังคงมีการพึ่งพากันและกันอยู่ ดังพระราชดำรัสเพิ่มเติมที่ว่า

“คือพอมีพอกินของตัวเองนั้นไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอแล้ว จะใช้ได้”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ โดยยึดแนวทางการพัฒนาที่มีคนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองจะเป็นตัวการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือในภาษาอังกฤษ คือ Sustainable Development

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็น การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือหวนกลับมาใช้ชีวิตชีวิตไทย อันจะทำให้ชาติบ้านเมืองและ ตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ และมีความสุขในที่สุด

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน "ทางสายกลาง" และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลง

12

¹² [https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ 3/5/2560](https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ%203/5/2560) (13.11 น.)

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ความพอประมาณ ได้แก่ ความรู้จักพอดี เรียบง่าย ประหยัด การทำอะไรที่พอเหมาะพอควร สมดุลกับอัตภาพ ศักยภาพของตนและสภาวะแวดล้อม ตามความสามารถของแต่ละคน ไม่น้อยไม่มากจนเกินไป ไม่ไปเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพอประมาณกับภูมิสังคม สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ การทำงานทุกอย่างต้องเรียบง่าย ประหยัด อย่างทำงานให้ยุ่ง ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีกำหนดการทำงานตามลำดับขั้นตอน และมีการปฏิบัติชัดเจน

ความมีเหตุผล คือ ความคิด การกระทำ การตัดสินใจเรื่องความพอเพียง จะเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่ตามมาอย่างรอบคอบ การคิด ฟัง ปฏิบัติ การทำงานต้องใช้หลักความรู้ในการทำงาน การวางแผนงานต้องระมัดระวัง ต้องใช้หลักวิชาการช่วยสนับสนุน อย่าใช้ความรู้สึกและอารมณ์ในการทำงาน ทุกคนมีศักยภาพในการทำงาน การพัฒนาตัวเองต้องเกิดขึ้นจากภายในตัวเองของแต่ละคน จึงต้องแสดงศักยภาพออกมาให้ได้

มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ มีการเตรียมตัวที่ดี พร้อมรับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในระยะใกล้และไกล ต้องมีแผนกลยุทธ์ การทำงานต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องมองภาพรวม ทุกคนมีส่วนร่วม คือ การประสานงาน และการบูรณาการปรับวิธีการทำงาน หน่วยงานองค์กรต้องมีธรรมาภิบาลเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันภายในตัว

พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกคนมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข”

พระองค์ทรงย้ำเน้นว่าคำสำคัญที่สุดคือ คำว่า **"พอ"** ต้องสร้างความพอที่สมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้และเราก็จะพบกับความสุข ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานพระราชโอวาทว่า “ถ้าประเทศใด มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้ อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล”

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนใหญ่มองไม่เห็นเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ จากวารสารชัยพัฒนา

แต่สังคมภายนอกกำลังมองว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่สวนกระแสโลก โลกาภิวัตน์โลกแห่งทุนนิยมจึงมักจะมองข้ามไปว่า เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับตนไม่เหมาะสมกับฐานะของตนหรือไม่เหมาะสมกับอาชีพของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง คนส่วนมากมองว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของคนปลูกผัก ทำสวน เลี้ยงหมูหลุม แต่แท้จริงแล้ว ผู้ประกอบอาชีพอื่นก็สามารถนำเอาแนวพระราชดำรัสไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งสิ้น ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยเน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรถ้าอุตสาหกรรม

ขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากขนาดใหญ่เกินไป ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาผลิตสินค้า ต้องคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ในประเทศไทยก่อน”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 ว่า “พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง... หากเราเข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการที่ผู้ปฏิบัติจะต้องกลับไปปลูกผักกินเอง เลี้ยงสัตว์กินเอง ไม่ใช่เทคโนโลยีที่ทันสมัยนั้น เราต้องทบทวนและทำความเข้าใจเสียใหม่”

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2550) ได้อธิบายถึงคำนิยามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้จำได้ง่ายที่สุด คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ปัจจัยสำคัญที่เป็นแก่นแท้ของ 3 ห่วงคือ

- (1) ความพอประมาณ ไม่สุดโต่งจนเกินไป
- (2) การมีเหตุมีผล ที่จะคิดวิเคราะห์ทุกอย่างก่อนลงมือปฏิบัติ
- (3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อไม่ให้กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีผลกระทบต่อชีวิตของเรามากเกินไป

ส่วน 2 เงื่อนไข คือ

- (1) ความมีเหตุผล ใช้ความรู้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง
- (2) คุณธรรม หากมีสิ่งเหล่านี้ไม่มีคำว่า ไปไม่รอด อันเป็นเงื่อนไขสำคัญมากในการดำเนินชีวิต เปื้องต้นคงต้องใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงเน้นเรื่องการพัฒนาคน ดังมีพระราชดำรัสว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" หมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้พร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล้มเหลวได้ เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรในเรื่องทางออกของการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมคือ จะต้องช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรและที่กลับคืนสู่ภาคเกษตรมีงานทำมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างรากฐานของชุมชนให้แข็งแรงเพียงพอที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

ทรงเน้นเรื่องการพัฒนาคน ดังมีพระราชดำรัสว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" หมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้พร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล้มเหลวได้ เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรในเรื่องทางออกของการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมคือ จะต้องช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรและที่กลับคืนสู่ภาคเกษตรมีงานทำมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างรากฐานของชุมชนให้แข็งแรงเพียงพอที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

สรุปว่า การเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรได้บริหาร และจัดการเกี่ยวกับดิน น้ำ ไม้มีประโยชน์สูงสุดเพื่อบังเกิดผลผลิตและรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างเพียงพอ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

ขึ้นพร้อมกันด้วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน วิธีทำการเกษตรเป็นการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตโดยมีเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการ เกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภค ใช้สอยประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง Self-Sufficiency หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ อยู่ได้ด้วยตนเอง เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการดำรงชีวิตไปบน "ทางสายกลาง" เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลง หวนกลับมาใช้ชีวิตไทย อันจะทำให้ชาติบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ และมีความสุขในที่สุด และเน้นเรื่องการพัฒนาคนว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" หมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้พร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรในเรื่องทางออกของการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมคือ จะต้องช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรและที่กลับคืนสู่ภาคเกษตรมีงานทำมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างรากฐานของชุมชนให้แข็งแรงเพียงพอที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีเกษตรระบบผสมผสาน ระบบเกษตรกรรมที่จะนำไปสู่การเกษตรยั่งยืน โดยมีรูปแบบที่ดำเนินการมีลักษณะใกล้เคียงกัน และทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสับสนในการให้ความหมายและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ได้แก่ ระบบเกษตรผสมผสาน และ ระบบไร่นาสวนผสม

ระบบเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming System) เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิด ในพื้นที่เดียวกันภายใต้การเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างพืชกับพืช พืชกับสัตว์ หรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้

ระบบเกษตรผสมผสานจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการวางรูปแบบและดำเนินการโดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรม แต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม มีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่ดิน ปัจจัย การผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตชนิดหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์กับการผลิตอีกชนิดหนึ่ง กับการผลิตอีกชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดภายในไร่นาแบบครบวงจร ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว เช่น การเลี้ยงไก่หรือสุกรบนบ่อปลา การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงผึ้งในสวนผลไม้ เป็นต้น

ตามแนวคิดดังกล่าวมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป
- 2) ต้องเกิดการเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ

ระบบไร่นาสวนผสม (Mixed / Diversified / Polyculture Farming System) เป็นระบบการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายกิจกรรม เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคหรือลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่มีความไม่แน่นอนเท่านั้น โดยมีได้มีการจัดการให้กิจกรรมการผลิตเหล่านั้นให้มีการผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเหมือนเกษตรผสมผสาน

การทำไร่นาสวนผสมอาจมีการเกี่ยวกันจากกิจกรรมการผลิตบ้าง แต่กลไกการเกิดขึ้นนั้นเป็นแบบ “เป็นไปเอง” มิใช่เกิดจาก “ความรู้ ความเข้าใจ” อย่างไรก็ตามไร่นาสวนผสมสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของเกษตรกรผู้ดำเนินการ ให้เป็นการดำเนินการในลักษณะของระบบเกษตรผสมผสานได้ เหตุผลที่มาของรูปแบบการเกษตรผสมผสานมาจากการทำเกษตรกระแสหลัก โดยเฉพาะการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือการผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียว จึงเกิดปัญหาหลายด้าน คือ

- 1) รายได้ของครัวเรือนไม่มีเสถียรภาพ
- 2) เศษวัสดุจากพืชและมูลสัตว์ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์
- 3) การผลิตสินค้าเดี่ยวบางชนิดใช้เงินลงทุนมา
- 4) ครัวเรือนต้องพึ่งพิงอาหารจากภายนอก

ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดในการที่หาระบบการผลิตในไร่นา ที่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก เพื่อลดความเสี่ยงจากการผลิต ลดการพึ่งพิงเงินทุน ปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก เศษพืชและมูลสัตว์ ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมการผลิต ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในไร่นา และทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้นระบบการผลิตดังกล่าวคือ เกษตรผสมผสาน

วัตถุประสงค์ของการเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ เพื่อลดการพึ่งพิงด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก เพื่อให้เกิดการประหยัดทางขอบข่าย เพิ่มรายได้จากพื้นที่เกษตรขนาดย่อยที่จำกัด นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอิสระในการดำรงชีวิตและจุดเด่นของการเกษตรผสมผสาน คือ การลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของรายได้ มีรายได้สม่ำเสมอ มีการประหยัดทางขอบข่าย ค่าใช้จ่ายในไร่นาลดลง มีรายได้สุทธิเพิ่มมากขึ้น ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ลดการว่างงานตามฤดูกาล มีงานทำทั้งปี ทำให้ลดการอพยพแรงงาน

ระบบเกษตรผสมผสานเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้จะมีการเกี่ยวเกี่ยวประโยชน์ซึ่งกันและกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำเกษตรผสมผสานจึงก่อให้เกิดผลดีและประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้า อากาศ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปี จึงเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรกรที่มีกิจกรรมการเกษตรเพียงอย่างเดียว

2. ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต ในการดำเนินระบบการเกษตรที่มีเพียงกิจกรรมเดียว ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก เมื่อมีปริมาณเกินความต้องการของตลาด ย่อมทำให้ราคาของผลผลิตต่ำลง

3. ลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืช ในการดำเนินกิจกรรมการปลูกข้าวหรือพืชไร่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรจะมีความเสี่ยงมากเมื่อเกิดการระบาดของศัตรูพืชขึ้น

4. ช่วยเพิ่มและกระจายรายได้ตลอดปี การดำเนินระบบเกษตรผสมผสานซึ่งมีกิจกรรมหลายกิจกรรมในพื้นที่เดียวกัน จะก่อประโยชน์ด้านทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะเป็นรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายได้ประจำฤดูกาล

5. ช่วยก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) การดำเนินระบบเกษตรผสมผสาน ซึ่งจะมีกิจกรรมหลากหลายในพื้นที่เดียวกันพบว่า ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) เกิดขึ้นในพื้นที่

6. ช่วยกระจายการใช้แรงงาน ทำให้มีงานทำตลอดปี เป็นการลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคการเกษตร และในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศขณะนี้ ทำให้เกิดปัญหาคนว่างงานจำนวนมาก เมื่อไม่มีการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น ทำให้ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าทั้งพ่อ แม่ ลูก ช่วยทำให้สภาพจิตใจดีขึ้น สภาพทางสังคมในท้องถิ่นดีขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น

7. ช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับไร่นา เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นา ไม่ให้เสื่อมสลายหรือถูกใช้ให้หมดไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากระบบ เกษตรผสมผสานจะมีการเกี่ยวคู่ประโยชน์ต่อกัน เช่น ปลูกไม้ผลรอบบ่อปลา และเลี้ยงไก่เนื้อบนบ่อปลา แล้วพบว่ามูลและอาหารของไก่ ที่ตกลงไปในบ่อปลา จะช่วยเพิ่มธาตุอาหารให้แก่พืชอาหารของปลา ทำให้ปลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อมีมากเกินไป จะแย่งอากาศในน้ำกับปลา (น้ำจะมีสีเขียวเข้ม) ทำให้ปลาขาดอากาศ จึงจำเป็นต้องมีการระบายน้ำออกจากบ่อปลาโดย ปล่อยลงนาข้าว

8. ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในการดำเนินระบบเกษตรผสมผสานที่มีหลายกิจกรรม ช่วยทำให้เกษตรกรสามารถมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวครบทุกหมู่

คำว่า “ไร่นาสวนผสม” คือ “อย่าทำอะไรเพียงอย่างเดียว” แต่ให้ทำหลายอย่างผสมกันรวมกัน เราจะนำหลักทฤษฎีใหม่ ไร่นาสวนผสมมาใช้กับธุรกิจได้ดังนี้

1. กระจายความเสี่ยงในการทำธุรกิจหรือการลงทุน สามารถประยุกต์เกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ได้ โดยการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน หรือ ทำธุรกิจ อย่างลงทุนเพียงอย่างเดียว หรือทำอะไรจนสุดโต่ง

2. สร้างรายได้แบบ รายวัน รายเดือน รายปี การจัดเตรียมรูปแบบรายได้ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ตัวอย่างการ ปลูกผัก ปลูกข้าว ผลไม้ เป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างรายได้ให้เราสามารถเลี้ยงตัวเองได้ 3 รูปแบบ คือ 1. รายได้แบบรายวัน เก็บผักขาย 2. รายได้รายเดือน ขายข้าวในยุ้งเก็บ 3. รายได้รายปี ขายผลไม้ที่ออกตามฤดูกาล

3. เตรียมการรองรับในอนาคต ด้วยการเก็บออม พระองค์ทรงโปรดให้ขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำฝน เพื่อใช้ทำนา ทำสวน อุปโภคบริโภคให้ได้ตลอดทั้งปี นี่คือนักในการ “เก็บออม” ทรัพย์สินที่หามาได้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ในเวลาที่ขัดสน การเก็บกักน้ำฝนไว้นั้นเป็นการเตรียมการรับภัยแล้งในฤดูร้อน

4. กินสิ่งที่ปลูก ปลูกสิ่งที่กิน เหลือแจกจ่าย ขายเลี้ยงชีพ เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว หลักทฤษฎีใหม่ หัวใจสำคัญอีกประเด็นคือ การที่เราเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวที่เรามีที่เราสามารถสร้างมันได้

5. ทำธุรกิจดูความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ตลาดท้องถิ่น ธุรกิจต้องเกี่ยวพันซึ่งกันเป็นโครงข่าย ทุกสิ่งที่ทำมันต้องเกี่ยวคู่กัน เลี้ยงสัตว์ นำมูลสัตว์ไปเป็นปุ๋ยให้กับผัก ไปเป็นอาหาร

ให้กับปลา ปลุกไม้ผล ได้เป็นร่มเงา ทุกอย่างเป็นโครงข่ายที่สมดุลและรวมเป็นเครือข่ายธุรกิจสร้างเป็นกลุ่มสร้างเป็นชุมชนธุรกิจ ช่วยกันผลักดันให้ธุรกิจเติบโตไปด้วยกัน

6. การทำไร่นาสวนผสม โดยหลักการคือ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด เหมาะสมที่สุด เงินแต่ละสตางค์มีคุณค่าของมันเอง จอบ พรวน เสียม มูลสัตว์ หญ้า ฯ ทุกอย่างทำอย่างไรให้พออยู่พอกิน พึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด หลักใหญ่ใจความของ เกษตรไร่นาสวนผสม คือ การพึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด ทำกิน ทำใช้ เหลือ แบ่งปัน และขายมาเลี้ยงชีพ

เกษตรผสมผสานจึงเป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมแต่ละชนิด จะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีการจัดการอย่างมีระบบสามารถนำไปบูรณาการใช้ได้กับทุกพื้นที่และทุกภูมิศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ทำได้จริง แก้ปัญหาได้จริงและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การมีความเชื่อในแนวคิดการพึ่งตนเอง มีความเข้าใจคำว่า "บูรณาการ" สามารถเลือกเรื่องที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ เป็นการขับเคลื่อนไปให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เคารพในภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เคารพในระบบนิเวศ เข้าใจและให้คุณค่ากับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และเข้าใจแก่นของ "สังคมมีสุข" ให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเกษตรกร เกษตรกรต้องสมัครใจในการประกอบอาชีพการเกษตร ต้องรู้จักตนเองและรู้จักสภาพตนเอง มีความรู้ สามารถจัดการองค์ความรู้ ทดลอง ทดสอบ รวมถึงการหาวิทยากรที่เหมาะสม รู้จักออม ประหยัด มีกัลยาณมิตร เพื่อสร้างเครือข่าย รวมพลังกัน มีคุณธรรม จริยธรรม มีความขยัน และอดทน

สรุปได้ว่าการพัฒนาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรทฤษฎีใหม่เพื่อนำไปสู่การเกษตรยั่งยืน ใช้การเกษตรทั้งระบบเกษตรผสมผสานและแบบไร่นาสวนผสม มีการวางรูปแบบและดำเนินการอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม มีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่กิน ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีกิจกรรมการผลิตหลายกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตและลดต้นทุน ให้เป็นการดำเนินการในลักษณะของระบบเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ ลดการพึ่งพาภายนอก เป็นกระบวนการที่มีการจัดการอย่างมีระบบสามารถนำไปบูรณาการใช้ได้กับทุกพื้นที่และทุกภูมิศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ทำได้จริง แก้ปัญหาได้จริงและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

4. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการพัฒนามาโดยลำดับโดยเห็นได้จากพระราชดำรัส พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีเป็นขั้น ๆ เช่นเดียวกับทฤษฎีใหม่ แต่ก็มีใช้สิ่งเดียวกัน

“...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ก็มีเป็นขั้น ๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน พอเพียงในทฤษฎีนี้

คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้ ฉะนั้น โครงการต่าง ๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดี ที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ที่ใช้ที่ดินเพียง 15 ไร่ และสามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน กิจกรรมนี้ใหญ่กว่าแต่ก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนไม่เข้าใจว่ากิจกรรมใหญ่ ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียงแต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีวิถีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงดังเช่นกรณีของ "ทฤษฎีใหม่" ที่พระราชทานเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทย อันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ 10 - 15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือแนวทางการดำเนินงานตามปรัชญาการเกษตรทฤษฎีใหม่

นัยสำคัญของปรัชญาตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน" โดยเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักสำคัญคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

2) เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

3) เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงควรนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ผลกระทบต่าง ๆ จะไม่รุนแรงมาก ถ้าทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญ

ถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกรหรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรหมด เศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมอาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เต็มโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว แล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ "รู้ รัก สามัคคี" ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ ให้รู้จักแยกแยะ สิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคี เป็นหมู่เหล่า ขจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้ำสมัย จริงอาจจะล้ำสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เลยรู้สึกว่าจะไม่หรรษาแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้"

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีหลักการใด ๆ เลยที่ระบุว่าต้องเป็นเกษตรกรเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่หลักการที่ต้องให้คนเลิกอาชีพเดิมแล้วหันกลับมาปลูกผักเลี้ยงสัตว์กินเอง ทอผ้าใช้เองเหมือนอย่างในอดีต แต่หลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถประยุกต์หลักการไปใช้ได้ทุกระดับฐานะและทุกสาขาอาชีพ

ส่วนเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในการประกอบการเกษตรเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน การทำความเข้าใจให้ถูกต้องจึงเป็นผลดีที่จะทำให้การนำความรู้และหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ เผยแพร่ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

หลักการ "ทฤษฎีใหม่" 3 ขั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ คือ

ขั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

วิธีการทำงานที่ได้ผล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ประชาชนชาวบ้าน เช่น ตามความต้องการในแผนแม่บทชุมชนมากกว่าจะเป็นตัวหลักในการพัฒนา เหมือนที่ผ่านมามีในอดีต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทาน พระราชดำรินี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบาก ให้สามารถผ่านช่วงวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก สาเหตุที่เรียก “ทฤษฎีใหม่” นั้น เนื่องจากการบริหารและจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะเก็บกักให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี และมีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ

สรุปไว้ขั้นหนึ่งก่อนว่า การทำงานชนิดที่เป็นการคิดแบบองค์รวมเป็นการมองอย่างเป็นวงจร เป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน การพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่แก่ชาวไทย ทรงมองเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองบริหารจัดการ ที่ดิน แหล่งน้ำ การตลาด เพื่อพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ภายนอกได้อย่างครบวงจร ถือหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน หลีกพ้อจากการบริโภคนิยมแล้วจึงขยาย แบบนี้ เกษตรกรจะเป็นตัวกำหนดการตลาด กิจกรรมทางเศรษฐกิจครอบคลุมเกษตรผสมผสาน เศรษฐกิจ สามารถขยายตัวไปพร้อมกับสภาวะการณ์กระจายรายได้ได้ดีขึ้น อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงให้สถาบัน ครอบครัว พัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชน เกษตรทฤษฎีใหม่นำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในการประกอบการเกษตรเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน

แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

"ทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดิน ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับการจัดการที่ดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรของ เกษตรกรเพื่อการมีชีวิตที่ดีมั่นคง ยั่งยืน โดยมีแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่ดินเพื่อเป็น ที่นาปลูกข้าว พื้นที่ดินสำหรับปลูกพืชไร่สวนพันธุ์ และที่สำหรับอยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ในอัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

หลักการและแนวทางสำคัญในการดำเนินงานเกษตรตามแนว "ทฤษฎีใหม่" ที่ควรทราบมี ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวาใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ในปี.ศ. 2537 นั้น ทรงให้จัดตั้ง "ศูนย์บริหารพัฒนา" ตามแนวพระราชดำริอยู่ในความรับผิดชอบ ของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาทางการเกษตรโดยประสานความร่วมมือ

ระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่น ๆ ต่อไป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแนวพระราชดำริอันเป็น หลักปฏิบัติสำคัญยิ่งในการดำเนินการ คือ

1. วิธีการนี้สามารถใช้ปฏิบัติได้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ที่มีพื้นที่ดินจำนวนน้อย แปลงเล็ก ๆ ประมาณ 15 ไร่ (ซึ่งเป็นอัตราถือครองเนื้อที่การเกษตรโดยเฉลี่ยของเกษตรกรไทย)
2. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ ประหยัด มุ่งให้เกษตรกรมีความพอเพียงในการเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ ประหยัดก่อน โดยมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของความสามัคคีกันในท้องถิ่น
3. กำหนดจุดมุ่งหมายให้สามารถผลิตข้าวบริโภคได้เพียงพอทั้งปี โดยยึดหลักว่าการทำนา 5 ไร่ของครอบครัวหนึ่งนั้น จะมีข้าวพอกินตลอดปีซึ่งเป็นหลักสำคัญของทฤษฎีใหม่นี้

ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวพระราชดำริใหม่ ที่ได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันอย่างกว้างขวางใน หมู่เกษตรกรไทยแล้วว่า พระราชดำริของพระองค์เกิดขึ้นด้วยพระอัจฉริยภาพสูงส่งที่สามารถนำไป ปฏิบัติได้อย่างแท้จริงความสมบูรณ์พูนสุขแห่งราชอาณาจักรไทยอุบัติขึ้นในครั้งนี้ ด้วยพระปรีชา สามารถอันเฉียบแหลมของพระมหากษัตริย์ไทยผู้มิเคยทรงหยุดนิ่งที่จะระดมสรรพกำลังทั้งปวงเพื่อ ความผาสุกของชาวไทย

ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรนั้นก็คือ แนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันใน นาม "**เกษตรทฤษฎีใหม่**" ซึ่งตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหลัก ปรัชญานี้ประกอบด้วย 3 หลักการ และ 2 เงื่อนไข คือ หลักความพอประมาณ (Moderation) หลัก ความมีเหตุผล (Reasonableness) และหลักการภูมิคุ้มกัน (Immunity) ส่วน 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เป็นแนวทางปฏิบัติหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนของการพัฒนาแบ่งออกได้ 3 ขั้น คือ

"**ทฤษฎีใหม่**" เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นา คือ ที่ดินและ น้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชได้พระราชทานแนวพระราชดำริอันเป็นหลักปฏิบัติสำคัญยิ่งในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น เริ่มต้นจากการมุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่มีน้ำไม่เพียงพอสำหรับ การเกษตร โดยการใช้แนวทางการจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในฟาร์ม เช่น การขุดบ่อ ซึ่งจะทำให้ ลดความเสี่ยงในเรื่องน้ำ เกิดหลักประกันในการผลิตอาหารเพื่อการยังชีพเบื้องต้น ส่วนที่ดิน การเกษตรอื่น จะใช้ในการผลิตเพื่อตอบสนองกับความต้องการพื้นฐานอื่นของครอบครัว ซึ่งอาจมีการ ขายผลผลิตส่วนเกินเพื่อเป็นรายได้ สำหรับใช้จ่ายในการยังชีพที่จำเป็น ที่ไม่สามารถผลิตเองได้

ในขั้นที่ 1 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหาร ประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ขนาดของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงคำนวณและคำนึงจากอัตราถือครองที่ดิน ถัวเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ แต่ให้พึงเข้าใจว่าอัตราส่วนเฉลี่ยขนาดพื้นที่นี้มีใช้หลักตายตัว หากพื้นที่

การถือครองของเกษตรกรจะมีน้อยกว่าหรือมากกว่านี้ ก็สามารถนำอัตราส่วนนี้ (30:30:30:10) ไปปรับใช้ได้

การผลิตตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถเป็นต้นแบบแนวคิดที่ดีได้ดังนี้

1. การผลิตนั้นมุ่งใช้เป็นอาหารประจำวันของครอบครัว เพื่อให้มีพอเพียงในการบริโภคตลอดปี เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันและเพื่อจำหน่าย

2. การผลิตต้องอาศัยปัจจัยในการผลิต ซึ่งจะต้องเตรียมให้พร้อม เช่น การเกษตรต้องมีน้ำ การจัดให้มีและดูแลแหล่งน้ำ จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งการผลิต และประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ

3. ปัจจัยประกอบอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้การผลิตดำเนินไปด้วยดี และเกิดประโยชน์เชื่อมโยง (Linkage) ที่จะไปเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการผลิต จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้ง เกษตรกร ธุรกิจภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับเศรษฐกิจการค้า และให้ดำเนินกิจการควบคู่ไปด้วยกันได้

การผลิตจะต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กับ ระบบ การผลิตนั้นต้องยึดมั่นในเรื่องของ คุณค่า ให้มากกว่า มูลค่า ดังพระราชดำรัส ซึ่งได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ที่ว่า “...บารมีนั้นคือ ทำความดี เปรียบเทียบกับธนาคาร ...ถ้าเราสะสมเงินให้มากเราก็สามารถใช้ดอกเบี้ยย ใช้เงินที่เป็นดอกเบี้ย โดยไม่ต้องลงทุนแต่ถ้าเราใช้มากเกิดไป หรือเราไม่ระวัง เรากิน เข้าไปในทุน ทุนมันก็น้อยลง ๆ จนหมด ...ไปเบิกเกินบัญชีเขาก็ต้องเอาเรื่อง ฟ้องเราให้ล้มละลาย เราย่าไปเบิกเกินบารมีที่บ้านเมือง ที่ประเทศได้สร้างสมเอาไว้ตั้งแต่บรรพบุรุษของเราให้เกินไป เราต้องทำบ้าง หรือเพิ่มพูนให้ประเทศของเราปกติมีอนาคตที่มั่นคง บรรพบุรุษของเราแต่โบราณกาล ได้สร้างบ้านเมืองมาจนถึงเราแล้ว ในสมัยนี้ที่เรากำลังเสียขวัญ กลัว จะได้ไม่ต้องกลัว...”

การเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นนี้ จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับครอบครัว แต่เกษตรกรส่วนใหญ่อาจไม่สามารถเริ่มต้นในขั้นตอนแรกนี้ได้ และอาจจำเป็นต้องจัดความช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนเกษตรกร ขั้นที่ 1 นี้คือ ขั้นการผลิตเป็นขั้นสำคัญที่สุด โดยให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนตามอัตราส่วน 30:30:30:10 หมายถึง สถานะพื้นฐานของเกษตรกรมีพื้นที่น้อยค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก

ขุดสระเก็บกักน้ำ พื้นที่ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้งหรือระยะฝนทิ้งช่วง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด โสน ฯลฯ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและเพื่อให้มีน้ำใช้สม่ำเสมอตลอดปี

การขุดสระน้ำนั้นจะต้องสามารถเก็บกักน้ำได้ เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทรายซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้หรือเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับพืชที่ปลูกได้ ฉะนั้นจะต้องพิจารณาให้ดีและควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดีควรนำไปกองไว้ต่างหาก เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี ซึ่งอาจนำมาถมทำขอบสระน้ำหรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผล

การขุดสระกักเก็บน้ำในฤดูฝน ก็เพื่อให้ใช้พอกับการเพาะปลูกตลอดปี และใช้เลี้ยงปลารวมถึงปลูกพืชน้ำ พืชริมสระ โดยพระราชทานแนวทางการคำนวณว่าต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ¹³

ปลูกข้าว พื้นที่ประมาณ 30 % ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เป็นการลดค่าใช้จ่าย จึงต้องมีพื้นที่ส่วนหนึ่งทำนาข้าว เพราะข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนต้องปลูก เพื่อให้มีข้าวพอบริโภคตลอดทั้งปี อัตราการบริโภคข้าวของคนไทยอยู่ที่ประมาณ 106 กิโลกรัม (กก.) ต่อปีต่อคน¹⁴ เพื่อตัดรายจ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ หลักในการจัดการเกษตรทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ทำนามีดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ พื้นที่ที่จะใช้ปลูกข้าวควรเป็นที่ราบลุ่ม ดินเป็นดินเหนียว อุ่มน้ำได้ดี และมีความอุดมสมบูรณ์

2. การเตรียมพื้นที่ ถ้าพื้นที่ที่จะใช้ปลูกข้าวไม่เรียบ ควรปรับพื้นที่ให้เรียบเรียบร้อยเสียก่อน และอาจแบ่งเป็นแปลง ๆ โดยทำคันดิน (คันนา) กั้นน้ำ เพื่อความสะดวกในการท่อน้ำหรือระบบระบายน้ำ รวมทั้งเพื่อความ สะดวกในด้านอื่น ๆ เช่น การกำจัดวัชพืช การป้องกันกำจัดโรคและแมลง ศัตรูข้าว

3. ลักษณะของการปลูกข้าว โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่มีพื้นที่ปลูกข้าวไม่มากนัก คือมีประมาณ 5 ไร่ ดังนั้น การปลูกข้าวควรปลูกแบบนาดำหรือนาหว่านน้ำตาม จะทำให้ดูแลสะดวก และได้ผลผลิตสูง

ปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พื้นที่ประมาณ 30 % ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร ฯลฯ อย่างผสมผสานกันในพื้นที่เดียวกัน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากการบริโภคก็นำไปขายได้ การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าวซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และพืชสมุนไพร ตามเกณฑ์ขั้นต่ำองค์การอนามัยโลก อัตราบริโภคผักผลไม้คือ 400 กรัม (ก.) ต่อวัน ต่อคน อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลา หรือสัตว์อื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอดทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของอาหารสำหรับครอบครัวได้ และส่วนที่เหลือสามารถจำหน่ายได้เป็นรายได้แก่ครอบครัวได้อีก

พื้นที่แปลงปลูกพืชประมาณ 5 ไร่ใช้สำหรับปลูกพืชอื่น ๆ ไว้บริโภคและจำหน่ายนอกจากข้าว พื้นที่ในส่วนนี้ควรปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด เพื่อให้การใช้พื้นที่คุ้มค่ามากที่สุด อาจปลูกพืชผสมผสาน ปลูกพืชเหลื่อมฤดู หรือปลูกพืชไร่ พืชผักระหว่างแถวของผลไม้ หลักในการจัดการแปลงปลูกพืช เริ่ม ต้นจากการเลือกพื้นที่ พื้นที่ที่ใช่เป็นแปลงปลูกพืชควรเป็นที่ดอนกว่าบริเวณสระน้ำและพื้นที่ปลูก ข้าว เนื่องจากพืชที่จะนำมาปลูกเป็นพืชไม่ทนต่อสภาพน้ำขัง จากนั้นในการเตรียมพื้นที่ถ้า

¹³ สันทัด โรจนสุนทร, “Modeling and Simulator: เรื่องเล่าผ่านประสบการณ์ พระเจ้าอยู่หัวคือต้นแบบ” <https://dl.dropboxusercontent.com/u/47649626/พระเจ้าอยู่หัวคือต้นแบบ.pdf>. สืบค้นเมื่อ 19/12/59 (11.23 น.)

¹⁴ มติชนออนไลน์ “ปลัดพาณิชย์ เผยผลวิจัยคนไทยเริ่มไม่กินข้าว เฉลี่ยแค่ปีละ 106 กิโลกรัม,” 26 ตุลาคม 2559. <http://www.matichon.co.th/news/49336>. สืบค้นเมื่อ 19/12/59 (11.16 น.)

เป็นพื้นที่ลุ่มควรรยกรองเป็นแปลงหรือนำดินชั้นบนจากการขุดสระมาถม การปลูกไม้ผลอาจแบ่งเป็นแปลง ๆ มีร่องน้ำระหว่างแปลงเพื่อใช้ในการให้น้ำแก่พืช

เป็นที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ พื้นที่ประมาณ 10 % ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ พืชผักสวนครัว หลังบ้าน ไม้ดอกไม้ประดับ และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ รวมทั้ง คอกเลี้ยงสัตว์ ฉางเก็บผลิตผลการเกษตร ถนนหนทาง คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน เรือนเพาะชำ โรงเพาะเห็ด เป็นต้น

พื้นที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยควรเป็นที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึง ถ้าสภาพในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นที่ลุ่ม ควรนำดินชั้นล่างที่ได้จากการขุดสระน้ำมาถม บริเวณที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 2 ไร่ นี้ ประกอบด้วยบ้านพัก และพื้นที่สำหรับปลูกสร้างโรงเรือนหรือคอกสัตว์บริเวณข้างบ้านหรือบริเวณของสระ เช่น คอกเป็ด ไก่ สุกร สร้างด้วยไม้หรือวัสดุที่หาได้สะดวกในท้องถิ่น

ข้อควรทำและไม่ควรทำในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1

ควรทำ	ไม่ควรทำ
1. ปรับอัตราส่วนที่กำหนดไว้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพแวดล้อม (30:30:30:10)	1. อย่าคิดว่าถ้ามีพื้นที่เกษตรน้อยกว่าหรือมากกว่า 15 ไร่ จะทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้
2. ต้องปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี	2. ไม่ควรเสียดายที่ดินส่วนหนึ่งที่จะต้องนำมาขุดเป็นสระน้ำ และถ้ามีสระน้ำอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องขุดสระใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงให้สามารถเก็บกักน้ำได้
3. ควรศึกษาสภาพดินก่อนดำเนินการขุดสระว่าจะสามารถเก็บกักน้ำได้หรือไม่ โดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่	3. อย่าทำลายหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในขณะที่ขุดสระน้ำ
4. ควรนำหน้าดินจากการขุดสระน้ำไปถมไว้ในบริเวณที่จะทำการเพาะปลูก	4. ไม่ควรปลูกพืชหรือไม้ยืนต้นที่ต้องการน้ำมากบริเวณคันขอบสระน้ำ
5. ควรปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร บริเวณที่ว่างรอบบ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารในครัวเรือน	5. ไม่ควรปลูกพืชเพียงชนิดเดียว
6. ควรเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกันและกัน เช่น ไก่เป็ด หรือหมู บริเวณขอบสระน้ำ หรือบริเวณบ้าน	6. หากดำเนินการด้านการเกษตรกรรมอื่นใดได้ผลอยู่แล้ว ไม่ควรปรับเปลี่ยนมาทำทฤษฎีใหม่ เพราะไม่จำเป็น
7. ควรเลี้ยงปลาในสระน้ำ เพื่อการบริโภคอาหารโปรตีนแล้ว และยังสามารถขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัวอีกด้วย	7. หากสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสมทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ ก็ต้องหาหนทางอื่นที่เหมาะสมต่อไป
8. ควรปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายรอบคันขอบสระน้ำ	8. อย่าทำถ่อยและเกียจคร้าน
9. ควรมีความสามัคคีในท้องถิ่นโดยช่วยกันทำแบบ "ลงแขก" จะทำให้ประสบผลสำเร็จ	
10. ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนนายอำเภอ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น "พออยู่พอกิน" ไปสู่ขั้น "พอมีอันจะกิน" เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง

เมื่อเกษตรกรได้เริ่มต้นปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นต้นแล้ว มีความพอเพียง และความมั่นคงในขั้นพื้นฐานระดับหนึ่งแล้ว ในขั้นต่อมาจึงเป็นเรื่องของการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่าง เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือวิสาหกิจ ซึ่งการร่วมมือกันนี้ก็เพื่อสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มโดยรวม บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือกันตามกำลัง และความสามารถของตน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนโดยรวมเกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติด้วย

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สองคือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

(1) การผลิต เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

(2) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(3) ความเป็นอยู่ ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(4) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

(5) การศึกษา มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(6) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ ซื้อในราคาขายส่ง) ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร (เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น)

กลุ่มเกษตรกรที่ได้ดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ในขั้นกลาง จนประสบความสำเร็จเบื้องต้น อาจก้าวเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในระดับประเทศ เพื่อ

ยกระดับการทำธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เช่น การทำความร่วมมือกับธนาคาร เพื่อนำเงินมาลงทุนในธุรกิจ หรือการทำข้อตกลงกับบริษัท เพื่อขายผลผลิตให้

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อพุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จแปรพระราชฐานและเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมพสกนิกร โดยเฉพาะประชาชนในชนบทและท้องถิ่นทุรกันดารทั่วราชอาณาจักรอย่างสม่ำเสมอ พระองค์ได้ทรงประสบกับความทุกข์ยากของพสกนิกรด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะพสกนิกรที่เป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ คนเหล่านี้ล้วนแต่ประสบกับปัญหาในการประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ การประกอบอาชีพทางการเกษตรนั้น ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น สภาพเศรษฐกิจและการตลาดเป็นสำคัญ ถ้าหากปีใดเศรษฐกิจดีตลาดมีความต้องการสูงราคาผลิตผลทางการเกษตรก็จะดีไปด้วย เกษตรกรที่ประกอบอาชีพนี้ก็จะขายผลิตผลได้ในราคาสูงสามารถมีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพภายในครอบครัว แต่ถ้าหากปีใดเศรษฐกิจตกต่ำรายได้ไม่คุ้มกับต้นทุนที่ลงไปประสบกับภาวะขาดทุนบางรายถึงกับล้มละลายไปก็มีไม่น้อย

การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำรินี้ ยังเน้นการจัดการระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม เช่น แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว ไร่บริโภคในครอบครัว และพื้นที่ปลูกพืชอื่น ๆ ไร่บริโภคใช้สอย และจำหน่าย แนวทางการประกอบอาชีพการเกษตรแบบนี้จะทำให้เกษตรกรมีงานทำ มีอาหารไว้บริโภค มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ อันจะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ นับว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติในอนาคต

สรุปว่าแนวคิดในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพการเกษตร ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีการบริหารจัดการและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียง ต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ สำหรับเกษตรกรรายย่อย 3 ขั้นตอน เพื่อให้พอเพียงสำหรับเลี้ยงตนเองและเพื่อเป็นรายได้นี้ จึงเรียกว่า **"ทฤษฎีใหม่"** ประกอบด้วยทฤษฎีใหม่ดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นตอน คือ

1) การผลิต เป็นการผลิตแบบพึ่งตนเองด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง พอมีพอกิน ไม่อดอยาก ให้พอกิน

2) เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงร่วมใจกัน ในด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

3) การดำเนินธุรกิจโดยติดต่อ ประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงิน ร่วมมือกับแหล่งเงินและพลังงาน ตั้งและบริหารโรงสี ตั้งบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุนช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งมีใช้ทำอาชีพ

15

16

ประโยชน์ของ “ทฤษฎีใหม่” พอสรุปได้ดังนี้ ในการจัดการเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ประเด็นสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ประหยัด และมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดการแบ่งพื้นที่ให้สัมพันธ์ และเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ แรงงาน และรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การผลิตที่เกิดรายได้ และสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา สามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

¹⁵ [https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ 3/5/2560](https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ%203/5/2560) (13.11 น.)

¹⁶ [https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ 3/5/2560](https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ%203/5/2560) (13.11 น.)

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝน และประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีสมมติฐานว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหา ในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนาหรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่

"เกษตรทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางหนึ่งซึ่ง เป็นความหวังที่จะทำให้เกษตรกรไทย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม มีความเข้มแข็งและมั่นคงตลอดไป

1) การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตก สำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรยามขาดแคลน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จึงสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ใช้พื้นที่ได้ตลอดทั้งปี มีงานทำตลอดทั้งปี โดยส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภค

ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด สำหรับใช้เป็นอาหารบริโภคภายในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานตามฤดูกาล การว่างงานในท้องถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นเกิดปัญหาในด้านครอบครัวของเกษตรกรเอง บุตรหลานไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ขาดการอบรมศึกษา ติดยาเสพติด

3) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้ เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือจากต่างประเทศมากนัก เน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการปลูกพืช และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพร ในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เมื่อเกษตรกรมั่นคงก็จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตามมาด้วยทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้ จึงเป็นการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป และเพื่อให้สังคมไทยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคม เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในท่ามกลางกระแสแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน พุทธเกษตร เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตลอดจนการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ในเชิงอุดมการณ์ศาสนา เพื่อแสวงหาทางรอดจากการคุกอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบผูกขาด ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางที่จะให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

จากผลพวงของวิกฤติ “เศรษฐกิจฟองสบู่” ทำให้แนวความคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “แนวคิดเศรษฐกิจ” พอเพียง ได้รับความสนใจและนำมาพิจารณาวิเคราะห์กันอย่างจริงจังมากขึ้น เนื่องจากมีข้อสรุปตรงกันเป็นส่วนใหญ่จากนักคิด นักวางแผน นักพัฒนา ฯลฯ ว่าการพัฒนาเท่าที่ผ่านมานั้นยังไม่ประสบความสำเร็จและคงจะดำเนินการอย่างที่เคยปฏิบัติมาไม่ได้อีกต่อไปแล้ว จึงน่าจะมี “ทางเลือก” ที่มีมากกว่าเหมาะสมกว่าและปลอดภัยกว่าสำหรับอนาคตของประเทศชาติและทุกคนในชาติเป็นส่วนรวม

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) และ “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงเป็นสดมภ์หลักของแนวความคิดการพัฒนาประเทศเป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงใช้หลักการนี้ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินานเกือบจะเท่ากับเวลาของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเลยทีเดียว

และไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แม้แต่คนสำคัญในสถาบันการเงินของโลกก็ได้แสดงความวิตกกังวลไว้เช่นกันดังที่ มิสเตอร์ เจมส์. ดี. วูล์ฟเพนสัน (Mr.James D.Wolfenson) ได้กล่าวไว้ในคำปราศรัยในการประชุมร่วมกันระหว่างธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2541 ว่า¹⁷

“เราได้รู้แล้วว่า เราตอบไม่ได้ทุกคำถามในวิกฤติการณ์ของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในโลก ที่พัฒนาแล้ว และไม่อาจป้องกันตัวเองได้ วิกฤตการณ์ของมนุษยชาติจะไม่อาจเยียวยาได้หากเราไม่นำเอาแนวทางแบบองค์รวมมาใช้ในการพัฒนา และรับมือกับวิกฤติโดยมองภาพของ การเงิน สังคม การเมืองระบบสถาบันวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของสังคมไปพร้อม ๆ กัน...และ...ความเติบโตทางเศรษฐกิจแม้จะเป็นเรื่องจำเป็น แต่ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวที่จะลดความยากจนได้การพัฒนาจะต้องวางคนด้อยโอกาสไว้เบื้องหน้าและเป็นจุดศูนย์กลาง...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชยังให้ความสำคัญกับความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมแก่เกษตรกรนำไปปฏิบัติเองได้เพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านการเกษตรโดยการตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเพื่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 ศูนย์ กระจายอยู่ในภาคต่าง ๆ ทั้ง 4 ภาค

"ในการพระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ศูนย์ศึกษาฯ หรือโครงการทฤษฎีใหม่ พระองค์ท่านจะทำการทดลองก่อนเพื่อให้เห็นจริงว่าถูกต้อง เหมาะสมแล้วพระองค์ท่านจึงจะเผยแพร่ออกไป เช่น โครงการทดลองปลูกพืชและเลี้ยงปลาในสระว่ายนํ้าภายในพระราชวังสวนจิตรลดา และการทดลองทฤษฎีใหม่ครั้งแรกเกิดที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง จังหวัดสระบุรี ในการทดลองทฤษฎีเกษตรผสมผสาน"

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อมาเมื่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน 4,596 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กระทบได้นำมาต่อยอด โดยโครงการที่สำเร็จแล้วก็จะรักษาไว้ และการศึกษาและทดลองโครงการใหม่ ภายในศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 ศูนย์ เพื่อขยายโครงการไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ รอบศูนย์ศึกษาฯ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ พระองค์ท่านเคยตรัสว่า ให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อที่ 6 เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 6.4 ว่า “ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง” และข้อที่ 6.5 ว่า “ในด้านเกษตรกรรมดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่ คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

¹⁷ ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, วิวัฒนาการการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ใน *ห้าทศวรรษสถาปนา*, หน้า 77.

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ตามแผนนี้ข้อที่ 5.1.5 ปรับโครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงมีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างทั้งความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน ลดการผลิตที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันจัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะสหกรณ์ จัดหาพันธ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมใช้กลไกการตลาดป้องกันความเสี่ยง ส่งเสริมและเร่งขยายแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเกษตรยั่งยืน

ส่วนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เป็นนโยบายเร่งด่วน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้มีการจัดการอย่างบูรณาการ การพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพักหนี้ครัวเรือนเกษตรกรและการยกระดับราคาสินค้าเกษตร

2. นโยบายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน

นโยบายทั้งสองประการดังกล่าวเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2555

3. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 โดยมีแนวทางดำเนินงานโครงการดังนี้

3.1 คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน

3.2 การจัดสรรเป้าหมายและการคัดเลือกเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม

3.3 การดำเนินงานตามแผนงานการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไป

3.4 แผนการปฏิบัติงาน

3.5 การติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ประเด็นสำคัญคือการพึ่งตนเอง ประหยัดมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกลักษณะและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ เทียบได้กับ การแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นขั้นพื้นฐาน การร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจ และเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีน้ำใช้เมื่อยามขาดแคลน ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชน ลดการพึ่งเครื่องจักรจากต่างประเทศลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับทรงคนะด้านมนุษยศาสตร์
 เห็นได้จากแนวคิดการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นแสดงสถานภาพที่สำคัญ 2 ประการ คือ “การเป็นแนวทางในการพัฒนา” และ “การเป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิต” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่เสนอ “ทฤษฎีทางเลือกของการพัฒนา” (Alternative Theory of Development) โดยมีข้อมูลสนับสนุนความคิดจากการศึกษาหลักการทรงงานและแนวพระราชดำริในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ประมวลได้ว่าพระราชดำรัสประกอบไปด้วยถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรัชญาการดำเนินชีวิต ได้แก่ การมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับองค์กรวม ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ภูมิสังคม แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ระเบิดจากข้างใน ความเพียร (พละ 5) การเสียสละเพื่อส่วนรวม อ่อนน้อมถ่อมตนและความสามัคคี รวมถึงพัฒนาสู่ความยั่งยืน เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เป็นผลมาจากลักษณะสภาพของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงทั้งเชิงโครงสร้าง สังคม เศรษฐกิจ ตามการพัฒนาสังคมกระแสหลัก อันเป็นสังคมแบบทวิลักษณ์ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทวิภาค (Dualism) โครงสร้างทางสังคมของสังคมไทยมีลักษณะผสมระหว่างสังคมเกษตรแบบเลี้ยงตนเอง (Tradition) และสังคมอุตสาหกรรม (Modern) ลักษณะสังคมเกษตรแบบเลี้ยงตนเอง คือ ผลิตด้วยแรงงาน ใช้ทุนน้อย และจ่ายค่าจ้างด้วยสิ่งของ ส่วนลักษณะสังคมอุตสาหกรรมซึ่งมีการเจริญเติบโตรวดเร็วใช้ทุนสูง และจ้างแรงงานด้วยแรงงานค่าจ้าง

จากการศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ โครงการศูนย์ศึกษาด้านป่าไม้ อเนกประสงค์ห้วยทราย โครงการชั่งหัวมัน ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาและพัฒนาพืชเศรษฐกิจ พันธุ์ท้องถิ่น โครงการส่งเสริมความรู้ด้านวิธีการหรือเทคนิคการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในพื้นที่เกษตรกรรมขนาดเล็กที่เรียกว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” หรือเกษตรทางเลือกรวมทั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอื่น ๆ อีก 3,000 โครงการ แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายสำคัญของการทรงงาน คือ การบำบัดทุกข์และบำรุงสุขแก่ประชาชน ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นเกษตรกรและยากจน ดังกรอบแห่งแนวคิดที่ว่า “ช่วยเขาให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้” (Help him to help himself) หรือหลักการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานที่ว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายถึง การรู้จักตนเอง พัฒนาที่ตนเอง ด้วยตนเองเป็นจุดเริ่มต้น การที่จะพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไปด้วยพลังจากในตนสู่ชุมชน โดยค่อย ๆ ส่งเสริมความรู้ ทุนและความสามารถด้านต่าง ๆ ไม่ก้าวกระโดดจนเกินภูมิปัญญาของตน หรือใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง หรือพึ่งพิงเทคโนโลยีเกินความจำเป็น แต่สามารถผลิตอาหาร มีที่อยู่อาศัยเพียงพอแก่การดำรงชีพในสภาพที่ยืนอยู่บนขาของตนเองได้ การดำเนินการดังกล่าวต้องเข้าใจภูมิสังคม คือ นิสัยใจคอ วิถีชีวิตชุมชนและสภาพธรรมชาติเป็นอย่างดี

แนวคิดที่ว่า “ช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้” จึงนำไปสู่หลักการที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” ดังกล่าว เป็นการให้ความหมายกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ในประเด็นของอิสรภาพและเสรีภาพโดยแท้ จึงกล่าวได้ว่า หลักการทรงงานของพระองค์ท่านนั้นมีพื้นฐานแนวคิดมนุษยนิยม โดยเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพ มีความสามารถ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่เต็มใจ สมควรที่จะส่งเสริมให้เกิดความงอกงามอย่างเต็มที่ เพื่อใช้ศักยภาพแห่งตนมาพัฒนาการดำเนินชีวิตต่อไป คำว่า “อิสรภาพแห่งจิตใจ” เกิดจากการที่บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ บนความเรียบง่าย พอดี มีเหตุผล

มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติเกื้อกูลกันโดยไม่ก้าวก่ายหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
จิตใจจึงหลุดพ้นจากความกลัวความทุกข์ยากและความไม่มั่นคงของชีวิต

ปรัชญามนุษยศาสตร์ มีรากฐานจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งกล่าวถึง
ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์และ
สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับมนุษยนิยม ดังนั้น หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงมีพุทธธรรมเป็นรากแก้วที่หยั่งรากลึกในทุกบริบทของโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเป็นปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของการพัฒนาความสามัคคี
และเอื้ออาทรในสังคมไทย จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยพึงให้ความตระหนักที่จะร่วมมือกันสืบสานงาน
ตามพระราชดำริให้เกิดความบริบูรณ์ อันจะนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของตนและความยั่งยืนสภาพของ
ชาติไทย แนวคิดการทรงงานให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ เน้นความอยู่ดีมีสุขมากกว่า
ความร่ำรวย โดยมีเรื่องความยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญ คำนึงถึงความมั่นคงของมนุษย์และการส่งเสริมให้
บุคคลสามารถที่จะพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพของตน อีกทั้งมีความโดดเด่นเรื่องการพัฒนา
ด้านพื้นฐานจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์บนพื้นฐานคำสอนในพระพุทธศาสนา

มนุษยศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ มิติของมนุษย์ที่ให้ความสนใจกับลักษณะความเป็น
ปัจเจกของมนุษย์เป็นสำคัญ มีคุณค่าสำคัญอยู่ที่การกระตุ้นให้สังคมได้ย้อนพินิจถึงคุณค่าแห่งความ
เป็นมนุษย์และเรียนรู้ที่จะประเมินประสบการณ์ด้านสังคม อารมณ์ จริยธรรม-คุณธรรม ศิลปะ
และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มนุษยศาสตร์จึงมีบทบาทต่อการพัฒนาความคิด จิตวิญญาณ
ของมนุษย์และปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ว่า

“ตอนนี้ในการพัฒนาของวงวิชาการได้มีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ความเชื่อถือความหวัง
ในคุณค่าของวิทยาศาสตร์ได้เสื่อมหรืออ่อนกำลังลง ฉะนั้นมนุษยศาสตร์นี้แหละก็ควรจะมีความสำคัญ
มากขึ้น ...คนได้เห็นพิษภัยของการพัฒนาที่มุ่งเน้นทางด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแล้วในเมื่อ
เห็นว่า การพัฒนาที่เน้นเศรษฐกิจเป็นโทษการพัฒนาโดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัย
สำคัญก็พลอยลดความสำคัญลงไปด้วย คนก็หันมาเน้นการพัฒนาที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม แล้วก็มา
เน้นการพัฒนาคน บทบาทของมนุษยศาสตร์ก็เด่นขึ้น...”

แก่นสารของมนุษยศาสตร์อยู่ที่การเรียนรู้ประสบการณ์ด้านอารมณ์ทั้งความสมหวังและ
ผิดหวัง ความรู้สึกนึกคิด และสุนทรียรส การเข้าถึงประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมเหล่านี้เป็นไปได้โดย
ผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณกรรม และปรัชญา โดยเฉพาะวิชาปรัชญาให้
ความสำคัญต่อเรื่องของอารมณ์เช่นกัน จากการศึกษาของ ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน พบว่า มิติทาง
อารมณ์มีนัยสำคัญต่อการศึกษา ส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าด้าน
การใช้เหตุผล หากวิเคราะห์หลักการทรงงานในด้านมนุษยศาสตร์โดยใช้ปรัชญาคูณค่า
(Axiology Value) เป็นพื้นฐานจะเห็นว่า หลักการทรงงาน และทฤษฎีการพัฒนาที่ปรากฏเป็น
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นในทุกโครงการสะท้อนคุณค่าเกี่ยวกับ ความดี ความจริง
ความงาม และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ รวมถึงการมีความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม ธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม ตามที่ปรากฏในหลักจริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ ล้วนมี
ความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม ดังนี้

1. **จริยศาสตร์ หรือ คุณค่าทางจริยธรรม (Ethical Value)** ซึ่งเป็นวิทยาการที่เกี่ยวกับคุณค่าทางด้านความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ในการกระทำความดี ตามจารีตประเพณี ตามหน้าที่ ตามจิตสำนึกหรือมโนธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สำคัญสำคัญตามนัยนี้ เป็นคุณค่าที่ปรากฏในหลักการและแนวปฏิบัติการทำงานอันได้แก่ “ความพอดี พออยู่ พอกิน และพอใช้” เป็นการดำเนินชีวิตยึดหลักทางสายกลางหรือมรรคมืดองค์ 8 เป็นความเชื่อ ความเห็น ทศนคติ ความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม มีเหตุผล เป็นปัจจัยต่อการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและดำเนินชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้หลักสายกลางคือการร่วมมือกัน ประสานประโยชน์อย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสังคมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“การพึ่งตนเอง” หลักการนี้อธิบายได้ว่านอกเหนือจากการพึ่งตนเองได้ทางวัตถุ สิ่งที่มีความหมายยิ่งกว่า คือ การควบคุมตนเองให้เป็นอิสระจากการถูกรบงำของกิเลส สามารถข่มตน ข่มใจ ให้เกิดปัญญาในการมีชีวิต อย่างมีคุณค่า รู้เท่าทันความทุกข์และมีความสุขตามวิถีแห่งตน หรือเป็นการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจนั่นเอง **“หลักพึ่งตนเอง”** ด้วยการทำความดีดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการกระทำเพื่อสร้างเหตุและผลตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ดังพระราชกระแสว่า **“...ขออย่าว่าเป็นทั้งเศรษฐีหรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผลโดยมีเหตุและผล คือ ผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี การกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี”** แปลว่า มีประสิทธิผล **“ดี”** แปลว่ามีประโยชน์ **“ดี”** แปลว่าทำให้มีความสุข...

“ระเบิดจากข้างใน” ในความหมายที่เป็นแก่นของพุทธปรัชญา คือ การพัฒนาจิตของมนุษย์ หมายถึงการรู้จักตนเอง พัฒนาที่ตนเอง ด้วยตนเองก่อน และเมื่อเชื่อมโยงกับหลักการทรงงานอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาสำนึกระดับบุคคลสู่ชุมชน คือ หลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพา มาพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ตัดสินใจได้เองว่า จะกิน จะอยู่ จะทำอะไร อย่างไร เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ภูมิใจในรากเหง้า วัฒนธรรม คັນพบ **“ทุน”** และศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง รู้ความต้องการวางแผนการดำเนินชีวิตของตนเอง และร่วมกันสร้างความมั่นคงให้ฐานรากของชีวิตให้เข้มแข็งมากกว่าการรอรับการพัฒนาจากภายนอก ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับ **“ภูมิสังคม”** ของตน

“ขาดทุนคือกำไร” (Our Loss is our gain) **“กำไรของเราคือความคุ้มค่า คือ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั่วหน้า”** หลักการทรงงานมองถึงความต้องการความช่วยเหลือเป็นหลัก เป็นการ **“ให้เพื่อให้”** โดยคำนึงถึงความเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางจริยธรรมเรื่อง **“การให้”** และ **“ความมีเมตตาธรรม”** เป็นการให้ความหมายทางจิตใจมากกว่าวัตถุวิสัยซึ่งเป็นลักษณะเด่นของมนุษยศาสตร์

“ทำให้ง่าย” ทำสิ่งเล็ก ๆ ทำอย่างเรียบง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน หากแต่ประสานสอดคล้องกับภาวะปกติตามธรรมชาติ ไม่กระทบกระเทือนและทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ สายน้ำ เช่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เทคโนโลยีชาวบ้านเป็นต้น หลักการทรงงานนี้อาจกล่าวได้ว่าอาศัยหลักสุนทรียศาสตร์ซึ่งเป็นคุณค่าทางด้านความงาม ความสมบูรณ์แบบและความเหมาะสมในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

“หลักแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติ” เป็นคุณค่าตามหลักตรรกศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำความรู้ ความจริงในความเป็นไปของธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาแก้ปัญหา ด้วยการใช้สติ และปัญญาผสานกับความรู้เข้าดำเนินการ ดังพระราชกระแสว่า **“การปลูกต้นไม้โดยไม่ต้องปลูก”**

“น้ำดีใส่น้ำเสีย” “ทิ้งป่าไว้ตรงนั้นไม่ต้องไปทำอะไรเลยป่าจะเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์” แนวคิดนี้ตรงกับหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการใช้ “ปัญญา” แก้ปัญหา

2. **คุณค่าภายนอกตัว (Extrinsic Value)** หมายถึงสิ่งหรือกระทำนั้น ๆ เป็นเพียงวิถีทางหรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายสุดท้าย ไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของมันอยู่ที่ผู้กระทำปรารถนา เช่น ผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีค่า เป็นคุณค่าภายนอกตัว เพราะต้องนำไปแลกเปลี่ยนเป็นมูลค่าเพื่อให้สำเร็จสมความมุ่งหมาย ในทรรศนะนี้ หลักการทรงงานมุ่งพัฒนาคุณค่าภายในตัวเพื่อการธำรง รักษาของคุณค่าภายนอกตัว เป็นการนำคุณธรรมในจิตใจ คือไม่คดโกง เอารอดเอาเปรียบ รู้จักเสียสละและการให้เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างตนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) เป็นคุณค่าที่ตรงกับจุดหมายสุดท้ายคือการกระทำนั้นอยู่ในตัวเอง ไม่เป็นวิถีหรืออุปกรณ์นำไปสู่สิ่งอื่นอีก จัดเป็นคุณค่าที่แท้จริงจากหลักการทรงงาน เรื่อง “ระเบิดจากข้างใน” สะท้อนถึงคุณค่าในตัว ได้แก่ ความมีปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันความไม่โลก ไม่เบียดเบียน ความอดทน ความเพียรและความซื่อสัตย์สุจริต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมุ่งพัฒนาคุณค่าภายในตัวด้วยพระวิริยคุณว่าจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. **คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์** เมื่อพิจารณาหลักการทรงงานในเรื่องคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอก จะเห็นว่า ระบบความคิดเรื่อง “ความพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพื้นฐานมาจากหลักพุทธธรรมทางสายกลาง ฝ่ายปัญญาคือสัมมาทิฐิ (Right View) และสัมมาสังกัปปะ (Right Thought) คือ ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักแห่งความดี ความจริง และความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดีที่ถูกต้อง ดังนั้น หลักการทรงงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน โดยการพัฒนาปัญญาคือคุณค่าแท้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดนักปรัชญาตะวันตกที่สำคัญ คือ

โสเครตีส “ความดีต้องมีมาตรการที่แน่นอน ความดีมาจากความจริงซึ่งมีอยู่แล้วบุคคลจะเข้าถึง ความจริงได้ด้วยการใช้ปัญญาหยังความรู้ภายในเท่านั้น .....ความรู้คือคุณธรรม (Knowledge in virtue) ความรู้ในที่นี้เป็นความรู้ชั้นบรรลุลัทธิธรรมสูงสุด ไม่ใช่ความรู้ธรรมดา”

เพลโต “คุณธรรมเป็นความดีสูงสุด คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ ปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรม และการรู้จักประมาณตน”

อริสโตเติล “ความดีสูงสุด คือ ความสุขที่จะได้รับจากการปฏิบัติคุณธรรม ซึ่งหมายถึงการประพฤติอย่างพอดี”

หลักการทรงงานทั้งแนวทางพัฒนาและแนวคิดในการดำเนินชีวิตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในทศวรรษมนุษยศาสตร์เกี่ยวกับปรัชญาคูณาเห็นว่า มีความโดดเด่นในคุณค่าเชิงจริยธรรมซึ่งเน้นการพัฒนาคุณค่าภายในมนุษย์ด้วยหลักพุทธธรรม “ทางสายกลาง” สอดประสานกับแนวคิดปรัชญา วัฒนธรรมและสังคมสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยอย่างสมดุล ดังพระราชกระแสว่า “การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความ

เจริญและฐานะเศรษฐกิจชั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็ว แต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการที่สัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวไปในที่สุด...”

แนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้น กล่าวได้ว่า เป็นรูปแบบการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาที่เสริมเติมเต็มรอยต่อของการพัฒนาตามกระแสหลักให้เหมาะสมบริบทและวัฒนธรรมของความเป็นชาติไทย มุ่งการพัฒนาโดยให้มนุษย์เป็นหลักในการขับเคลื่อนภารกิจด้วยศักยภาพของตนเอง ยอมรับการสะสมทุนเพื่อพัฒนาความเจริญเติบโตโดยเน้นพัฒนาที่ทรัพยากรอันเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิต ได้แก่ ดิน น้ำ ที่ทำกินและความรู้ด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคลและสังคมด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจไม่เอาर्डเอาเปรียบใช้หลักและวิธีคิดมีลักษณะเรียบง่ายไม่ซับซ้อน (Simplify) ทำได้จริง พอเพียง พอประมาณ ด้วยการดำเนินชีวิตในทางสายกลางทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรมและทางภูมิศาสตร์อันสอดคล้องแนบแน่นกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา¹⁸

สรุปได้ว่า การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแสดงสถานภาพ คือ เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตที่เสนอ “ทฤษฎีทางเลือกของการพัฒนา” เป็นหลักการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับหลักการ “ระเบิดจากข้างใน” หมายถึง การรู้จักตนเอง พัฒนาที่ตนเอง ด้วยตนเอง เป็นการให้ความหมายกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ในด้านอิสริภาพและเสรีภาพ เพื่อใช้ศักยภาพแห่งตนมาพัฒนาการดำเนินชีวิต เป็นการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจสร้างความมั่นคงให้ฐานรากของชีวิตให้เข้มแข็งมากกว่าการรอรับการพัฒนาจากภายนอก เป็นการนำความรู้ ความจริงในความเป็นไปของธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาแก้ปัญหา ด้วยการใช้สติและปัญญาผสานกับความรู้เข้าดำเนินการในการดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันความไม่โลก ไม่เบียดเบียน ความอดทน ความเพียรและความซื่อสัตย์สุจริต มุ่งพัฒนาคุณค่าภายในเพื่อรักษาของคุณค่าส่วนตัว เป็นการนำคุณธรรมในจิตใจประสานประโยชน์ระหว่างตนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาจุลศักดิ์ จิรวุฒโน (รณน้อย) ศึกษาเรื่องแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสานพบว่าแนวคิดและวิธีการทางเศรษฐกิจของพระพุทธศาสนา มี ๒ ประการ คือ การผลิตและการบริโภค ที่เน้นการมีสัมมาทิฐิ ได้แก่ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม มีเหตุ มีผล ในการผลิตและบริโภควัตถุ ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้คุ้มค่าด้วยปัญญา ไม่ส่งเสริมการผลิตแบบทุนนิยมและบริโภคด้วยตัณหา โดยเริ่มจากใช้หลักเศรษฐกิจแบบพุทธ คือ ความรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) เพื่อประโยชน์ภายในทางจิตใจ ทางคุณธรรมทางคุณภาพชีวิต ปราชญ์อีสานจึงได้นำหลักธรรม (ปัญญา) มาเป็นคุณค่าของชีวิตแทนเงินตรา หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาใช้ คือ

¹⁸ http://km-bcns.blogspot.com/2013/08/blog-post_8202.html, สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล, บทความ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการทรงงาน: วรรณคดีด้านมนุษยศาสตร์, สืบค้นเมื่อ 14-2-60 (11.25 น.)

อิทธิบาท ๔ ขรรวาสธรรม ๔ สังคหัตถุ ๔ เป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการผลิตเพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน ผลจากการที่ดำเนินตามหลักธรรม ทำให้ปราชญ์อีสานและสมาชิกสามารถอุ้มชูตัวเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างไม่เดือดร้อน มีพอกินพอใช้ มีความสุขจากการทำงาน มีอาหารที่พอเพียง ทำให้ครอบครัวมีความสุขเป็นปกติสุขพ้นจากความเป็นหนี้สิน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต ดำเนินชีวิตแบบพามีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี¹⁹

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณและคณะ ศึกษาเรื่องการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า โดยส่วนใหญ่ชุมชนประยุกต์หลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องแฝงอยู่ในกระบวนการของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนทั้ง 5 ประการ คือ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการ ด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านการบัญชีและการเงินและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน วิธีใช้หลักพุทธศาสนาอีกประการคือ ผู้นำกลุ่มปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดมีในใจสมาชิกภาพ²⁰

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ / กongsinru)²¹ และคณะ ศึกษาเรื่องการเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน

1. การเกษตรแนวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกันกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่จุดหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากจุดหมายของเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจมีจุดหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ พระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัดรู้จักบรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลงไป เพื่อลดความโลภ

2. การเกษตรแนวพุทธในสังคมไทย หลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม รูปแบบการเกษตรแนวพุทธจำแนกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบนา 2) รูปแบบนาและป่า 3) รูปแบบนาไร่และวัวควาย 4) รูปแบบนาไร่วัวควายเน้นสวนผัก และ 5) รูปแบบนาไร่เน้นวัวควาย โดยหลักการพื้นฐานของธรรมชาติในเรื่องความแปรปรวนของปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต

3. การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน

การเกษตรตามแนวพระพุทธศาสนาทำให้เกษตรกรมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีการผลิตแบบใช้เอง บริโภคเอง มีความสมดุลในธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม มีการผสมผสานนวัตกรรมร่วมกับเกษตรแนวพุทธโดยได้นำหลักธรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดดุลยภาพความยั่งยืนด้านคุณภาพชีวิต

¹⁹ จุลศักดิ์ จีรวฑฒโน (รณน้อย) พม., แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน, บทความวิจัย วิชานาพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2557.

²⁰ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณและคณะ, การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์, บทความวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสุรินทร์, 2551.

²¹ นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สังคม และวัฒนธรรม ทั้งกายภาพ ชีวภาพ และจิตวิญญาณ เป็นวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่าย เป็นแบบอย่างบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกัน โดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

มณูญ มุกข์ประดิษฐ ได้ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพบว่า พุทธธรรมยังได้กล่าวไว้ในส่วนหมวดธรรมที่เรียกว่า พละ ๕ หมายความว่าพลังที่จะทำให้เกิดความมั่นคงปราศจากความเกียจคร้าน และความประมาทในการทำกิจการงานมีดังนี้

- ๑) สัทธา ความเชื่อ
- ๒) วิริยะ ความเพียร
- ๓) สติ ความระลึกได้
- ๔) สมาธิ ความตั้งจิตมั่น และ
- ๕) ปัญญา ความรู้ทั่วชัด

เกี่ยวกับเรื่องความเพียรในทฤษฎีใหม่ ทรงมีพระราชกระแสว่า “เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้ว ก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คนที่ทำนี้ต้องไม่ฟังชาน ไม่ฟังเพือ ได้เขียนไว้ในทฤษฎีนั้นว่า ลำบากเพราะผู้ที่ปฏิบัติ ต้องมีความเพียรและต้องอดทน ไม่ใช่ทำง่าย ๆ ไม่ใช่บอกว่าเป็นทฤษฎีของในหลวงแล้วจะทำได้สะดวก และไม่ใช่ว่าจะทำได้ทุกแห่งต้องเลือกที่ถ้าค่อย ๆ ทำไปก็จะสามารถขยายความคิดของทฤษฎีใหม่ไปได้โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้แล้ว แต่สภาพของภูมิภาคหรืออาจจะช่วยสภาพภูมิภาคโดยหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม และ ...ดังนี้ถึงบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง และ ทฤษฎีใหม่ สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมี ความเพียรแล้วต้องอดทนต้องไม่ใจร้อนต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกันเชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...”²²

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะได้ศึกษาเรื่องการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อาเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์²³ พบว่ากระบวนการพัฒนาคตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะ ๑๐ - ๑๕ ปี ข้างหน้าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

(๑) ยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ การใช้หลัก “ความมีเหตุผล ” ในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับสถานะของประเทศได้อย่างชัดเจนว่ามีจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง ต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น เพื่อ

²² มณูญ มุกข์ประดิษฐ, การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557, หน้า 168.

²³ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำ มูล อำเภوتاตูม จังหวัดสุรินทร์, ทุนอุดหนุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, หน้า 24 - 25.

เลือกรับหรือนำสิ่งที่ตีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ และพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับ “ความพอประมาณ” เพื่อสร้างสมดุลในการพัฒนาบนพื้นฐานความพอดีระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

(๒) การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพวิถีของผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรสามารถทำการผลิตผักปลอดสารพิษ ประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจเก็บเกี่ยวผลผลิตได้สูงกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าระบบการผลิตผักที่นำไปเผยแพร่ให้กับเกษตรกรนั้นเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ช่วยสร้างอาชีพให้แก่เกษตรกร และเป็นแหล่งผลิตอาหาร ปลอดภัยในชุมชนสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างศีลธรรมในจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐนักวิชาการและนักธุรกิจเอกชนให้มีจิตสำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

พระมหามิตร ฐิตปัญญา (วันยาว) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ (๒๕๔๘) โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลวิจัยพบว่า ความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกใน ตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ตามหลัก ปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีพะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยากและกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นความพอเพียงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เริ่มจากการจัดระบบโครงสร้างการผลิตที่ตอบสนองการบริโภคบนพื้นฐานการพึ่งตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นตอนที่ ๑ พึ่งตนเองระดับครอบครัว ด้วยการจัดสรรพื้นที่และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิต ขั้นตอนที่ ๒ การรวมกลุ่มระดับชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ ขั้นตอนที่ ๓ ธุรกิจชุมชน ขยายโครงสร้างการผลิตและการค้า ร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการส่งออกส่วนที่เหมือนกัน คือ มิติทางจริยธรรมและสังคม ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง ความสัมพันธ์ในชุมชน มีการรวมกลุ่ม การแบ่งปัน เหล่านี้บ่งบอกถึงจริยธรรมที่สังคมจะต้องมี ต้องปฏิบัติร่วมกัน คือ การเสียสละ และ ความสามัคคี อันเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคล ที่สามารถพัฒนาศักยภาพ และยกระดับคุณธรรมตนเองได้ ขณะเดียวกันก็เป็นทุนทางสังคมที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

ส่วนจุดแตกต่างกัน คือ ความรู้จักพอประมาณเป็นคำสอนที่แสดงถึงโครงสร้างทางกายกับจิตที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบชีวิตที่อาศัยปัจจัยสี่เป็นเครื่องอุปโภค บริโภค ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมี

แนวคิดที่แสดงถึงระบบโครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับ การบริโภคบนพื้นฐานของการดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับระบบนิเวศ จากการนำแนวคิดความรู้จักพอประมาณ และเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง ต้องอาศัยตัวอย่าง ดังกรณีของกลุ่มที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้นนั้น ได้นำความเชื่อทางศาสนามาเป็นเป็นวิธีการแก้ปัญหา โดยนำหลักศีลธรรมเข้ามายึดเหนี่ยวจิตใจตามแบบอย่างของชาวพุทธ ขณะเดียวกันก็ดำเนิน กิจกรรมแบบรวมกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจกันทำการเกษตร มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้น เช่น กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มศูนย์การตลาด กลุ่มแปรรูปอาหาร เป็นต้น และแปลงนาการสาธิตเกษตรแบบธรรมชาติเพื่อเป็นตัวอย่างนำร่องในการปฏิบัติของ ชาวบ้าน ที่เสนอเป็นทางเลือกของการแก้ปัญหา

จะเห็นว่า ความรู้จักพอประมาณเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ดั่งงามที่ปรากฏในตัวมนุษย์ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น จากทุกข์ที่เป็นระดับโลกียะ (ความร่ำรวย ความสุขสบาย) และเป็นหลักนำไปสู่ความพ้นทุกข์ที่สูงสุดเป็นโลกุตระ (นิพพาน) ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเน้นระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกันระหว่างการผลิตกับการบริโภคบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม แล้วให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างสงบสุขไม่เดือดร้อน ในภาพรวมจะเห็นการสร้างจิตวิญญาณโดยความยั่งยืนแม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยหลักวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่จะเน้นที่ความพอดีและยั่งยืนอันเป็นแก่นแท้ของความสมดุลของชีวิต²⁴

สาริกา หาญพานิชย์ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ โดยวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของศาสตร์สมัยใหม่ เน้นการ พัฒนาคุณภาพชีวิตที่มุ่งการตอบสนองภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เช่น การมีปัจจัย 4 บริโภคอย่างเพียงพอ การมีระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตที่มั่นคง และการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล แต่การพัฒนา คุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา จะให้ความสำคัญทั้งกายและจิต การพัฒนา คุณภาพชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ต้องทำให้ครบทั้งสองด้านไปพร้อมๆ กัน รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาของชุมชนบ้าน ดงบัง ตำบลคอนนิม อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบของคน มีหลักการสำคัญคือ การกล้าปรับเปลี่ยนแนวความคิดจากแบบ เดิมมาสู่แนวคิดใหม่ โดยการศึกษาหาความรู้จากบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จโดยการแนะนำของท่านผู้รู้หรือกัลยาณมิตร

²⁴ พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว), **ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ**, บทคัดย่อ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

2) รูปแบบการทำงาน เป็นไปตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นทำการเกษตรแบบ พออยู่พอกินและเน้นให้การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เพราะรากฐานเดิมของเกษตรกรนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

3) รูปแบบการใช้ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะแม้เกษตรกรจะมีการไปศึกษาหาความรู้แล้วนำ หลักการเกษตรมาทำจนประสบความสำเร็จเพียงใด แต่หากขาดหลักคุณธรรมเสีย อย่างเดียว ชีวิตย่อมไม่ประสบความสำเร็จ เพราะหลักคุณธรรมนั้นเป็นหลักการ ที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านดงบังตั้งอยู่บนพื้นฐานของไตรสิกขา โดยการดำรงชีวิตตามกฎเกณฑ์ของสังคม การทำหน้าที่ของตน ให้เป็นปกติตามสถานะและบทบาทนับเป็นการใช้หลักการของศีล ความตั้งใจมั่น ในการประกอบสัมมาอาชีพจนประสบความสำเร็จ การมีสุขภาพจิตที่ดี การมี สมรรถภาพทางจิตที่เข้มแข็งมีความพากเพียรพยายามในการประกอบหน้าที่การงาน นับเป็นการใช้หลักการของสมาธิ และการมีความรู้ทั้งในการประกอบอาชีพ การพิจารณาแยกแยะสิ่งที่ควรไม่ควร การสามารถปรับเปลี่ยนแนวความคิดจาก การดำรงชีวิตในรูปแบบเดิมมาใช้แนวความคิดใหม่ การมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต นับเป็นการใช้หลักการของปัญญา²⁵

สรุปว่าความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวคิดปรัชญาที่ชี้ถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนโดยใช้หลักความพอประมาณหรือความพอดี ความมีเหตุผลใน การแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต พร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมบนพื้นฐานแห่งความยั่งยืนของตนเองและสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาวิเคราะห์หลักธรรมทางพุทธศาสนา ประกอบกัน พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา หลาย ๆ ประการ จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เพราะมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาปรากฏในแนวคิด ช่วยส่งเสริม สนับสนุน สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

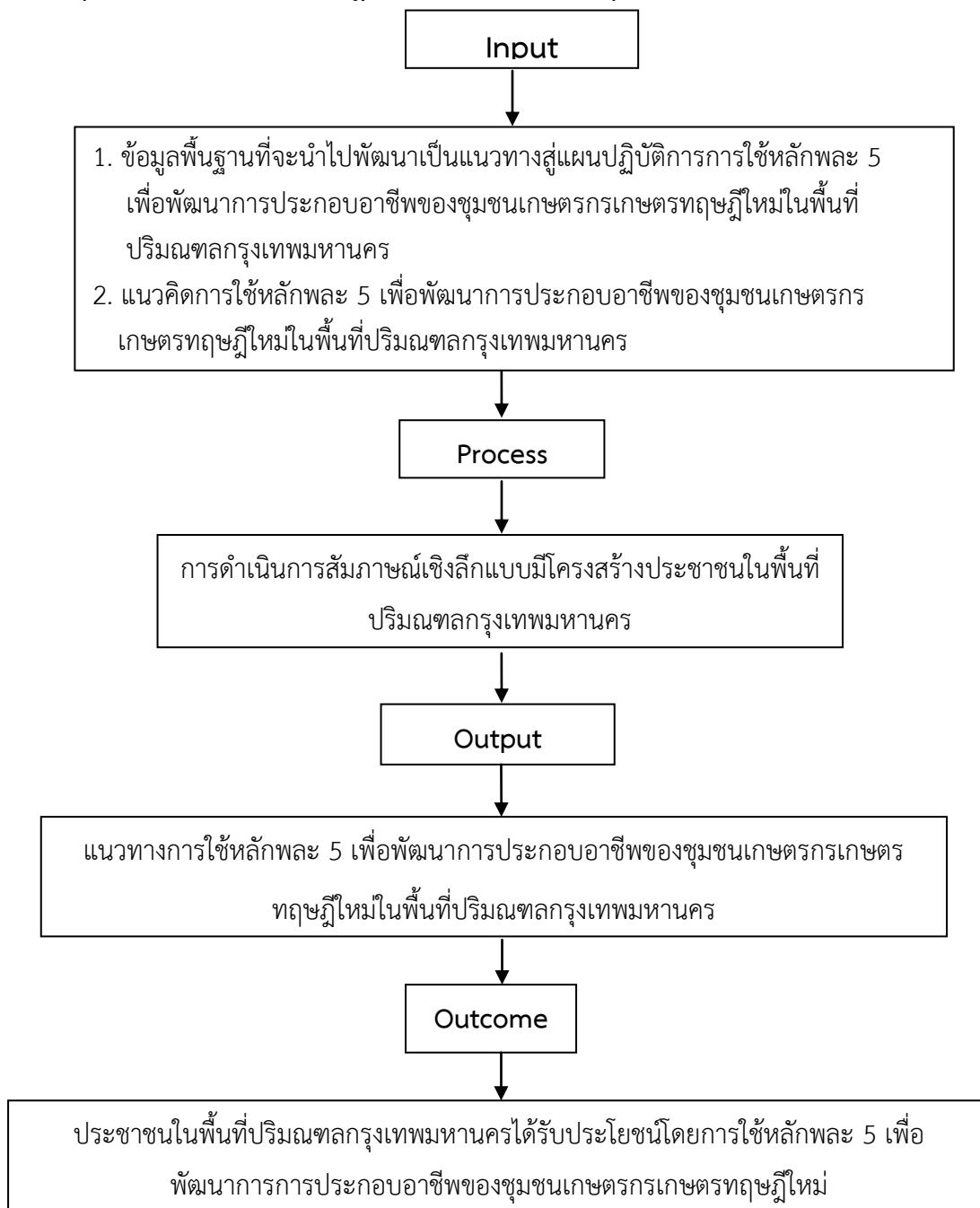
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำหลักพุทธธรรม หลักเศรษฐศาสตร์ และการนำหลักการครองชีวิตธรรมมาประยุกต์เข้าด้วยกันให้คนไทยได้นำไปปฏิบัติเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากภัยเศรษฐกิจ เป็นการนำหลักอหิทัปปัจจยตา หลักอริยมรรค อริยสัจ หลักทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ หลักพละ 5 และหลักอื่น ๆ ในพระพุทธานุสสามาตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ในทางเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยาอย่างแนบเนียนและเข้ากับความเป็นไทย เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตและการ

²⁵ สาริกา หาญพานิชย์, การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ, นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 32 (3) ก.ย. - ธ.ค. 58

ปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริชี้แนะพสกนิกรชาวไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบคุณธรรม ประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำรงชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็น อย่างดี

6. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

บทที่ 3 สภาพพื้นที่ที่วิจัย

1. สภาพข้อมูลทั่วไปของปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานครกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร

1.1 กรุงเทพมหานคร พื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน เดิมเป็นที่ตั้งของเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร ชาวต่างชาติเรียกกันว่า "บางกอก" มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา²⁶ มีความสำคัญเนื่องจากเป็นเส้นทางออกสู่ทะเลและติดต่อค้าขายกับอาณาจักรต่าง ๆ เป็นเมืองหน้าด่านขนอน คอยดูแลเก็บภาษีกับเรือสินค้าทุกลำที่ผ่านเข้าออก ที่มาของคำว่า "บางกอก" นั้น มีข้อสันนิษฐานว่าอาจมาจากการที่แม่น้ำเจ้าพระยาคดเคี้ยวไปมา บางแห่งมีสภาพเป็นเกาะเป็นโคก จึงเรียกกันว่า "บางเกาะ" หรือ "บางโคก" หรือไม่ก็เป็นเพราะบริเวณนี้มีต้นมะกอกอยู่มาก จึงเรียกว่า "บางมะกอก" โดยคำว่า "บางมะกอก" มาจากวัดอรุณ ซึ่งเป็นชื่อเดิมของวัดดังกล่าว และต่อมาร่อนคำลงจึงเหลือแต่คำว่าบางกอก²⁷

ต่อมาเมื่อถึงคราวเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2310 หลังการกอบกู้อิสรภาพจากพม่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนาเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรให้เป็นราชธานีแห่งใหม่ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2313 ครั้นสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี มีพระราชดำริว่า ฟากตะวันออกของกรุงธนบุรีมีชัยภูมิดีกว่าตะวันตก เพราะมีลำน้ำเป็นขอบเขตอยู่กว่าครึ่ง หากข้าศึกยกมาติดถึงชานพระนคร ก็จะต้องสู้ป้องกันได้ง่ายกว่าอยู่ข้างตะวันตก จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาให้เป็นราชธานีแห่งใหม่ โดยสืบทอดศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจากพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา

พระองค์มีพระบรมราชโองการให้พระยาธรรมาธิกรณกับพระยาวิจิตรนาวิ เป็นแม่กองคุมช่างและไพร่ไปวัดกะที่ดินเพื่อสร้างพระนครใหม่ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2325 ทรงประกอบพิธียกเสาหลักเมือง เมื่อวันอาทิตย์ เดือน 6 ขึ้น 10 ค่ำ ย่างรุ่งแล้ว 9 บาท (54 นาที) ปิชาล จ.ศ. 1144 จัตวาศกตรงกับวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 เวลา 6.54 น. และทรงประกอบพระราชพิธีปราบดาภิเษกในวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2325

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนชื่อพระนครจากบวรรัตนโกสินทร์ เป็นอมรัตนโกสินทร์ และมีฐานะในการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจังหวัดพระนคร²⁸ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนใหม่ขึ้น ทรงดำริให้ตัด

²⁶ พลาตศิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. **กรุงเทพฯศึกษา**, กรุงเทพฯ : บันทึกลายมลายู, 2551. 288 หน้า. ISBN 978-974-13-0411-0

²⁷ รายการวิกิสนเทศ ออกรายการวันที่ 17 สิงหาคม 2551.

²⁸ ศิลปากร,กรม, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, **จดหมายเหตุการณ์อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์**, กรุงเทพฯ : สหประชาพานิชย์, ๒๕๒๕, หน้า ๓๓.

ถนนเจริญกรุง เป็นถนนเส้นแรกในกรุงเทพมหานคร ก่อสร้างเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2404 และเปลี่ยนรูปแบบผังเมืองกรุงเทพมหานครเช่นอารยประเทศ เนื่องจากในสมัยนั้นสยามประเทศถูกคุกคามจากมหาอำนาจยุโรป และตรงจุดนี้เป็นหนึ่งในข้ออ้างที่มหาอำนาจนำมาใช้เพื่อแทรกแซงและคุกคามสยามประเทศ ภายหลัง ต่างชาติยุโรปเองได้ยอมรับกรุงเทพมหานครว่า เป็นหนึ่งในเมืองที่มีผังเมืองงดงามที่สุดในโลกในสมัยนั้น²⁹

ต่อมาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรได้รวม จังหวัดพระนคร และ จังหวัดธนบุรี เข้าด้วยกันเป็น นครหลวงกรุงเทพธนบุรี³⁰ และภายหลังการปรับปรุงการปกครองใหม่เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จึงได้เปลี่ยนเป็นชื่อเป็น กรุงเทพมหานคร แต่นิยมเรียกกันว่า กรุงเทพฯ³¹

คำว่า "กรุงเทพมหานคร" มาจากชื่อเต็มว่า กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์³² มีความหมายว่า "พระนครอันกว้างใหญ่ ดุจเทพนคร เป็นที่สถิตของพระแก้วมรกต เป็นมหานครที่ไม่มีใครรบกวนได้ มีความงามอันมั่นคง และเจริญยิ่ง เป็นเมืองหลวงที่บริบูรณ์ด้วยแก้วเก้าประการ นารีนรมย์ยิ่ง มีพระราชนิเวศใหญ่โตมากมาย เป็นวิมานเทพที่ประทับของพระราชาผู้อวตารลงมา ซึ่งท้าวสักกเทวราชพระราชทานให้ พระวิษณุกรรมลงมาเนรมิตไว้"³³

มีพื้นที่ 1,568.7 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 68 ของไทย เป็นเมืองที่กว้างที่สุดของโลก³⁴ เป็นเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 73 ของโลก³⁵ และเป็นเมืองหลวงที่มีพื้นที่กว้างเป็นอันดับ 4 ของภูมิภาคอาเซียน³⁶ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลนับว่าเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีความเจริญที่สุด และเป็นศูนย์กลางการปกครอง การบริหารราชการ พาณิชยกรรม และการเงินของประเทศ มีอาณาเขตทางบกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสมุทรปราการ ด้วยมีแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งทอดตัวยาว

²⁹ รายการ 100 ปี ไกลบ้าน ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง และ รายการพินิจนคร, สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.

³⁰ "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔". *ราชกิจจานุเบกษา* (ใน Thai) ๘๘ (๑๔๔ ก): ๘๑๖-๘๑๗. ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๔.

³¹ "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๖๘". *ราชกิจจานุเบกษา* (ใน Thai) ๘๙ (๙๓ ก ฉบับพิเศษ): ๑๘๗-๒๐๑. ๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๕.

³² จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 3 ฉบับที่ 31, ธันวาคม 2536

³³ ความเป็นมากรุงเทพฯ โดยกรุงเทพมหานคร

³⁴ <http://www.raffles.ac.th/th/study-in-th/intro-to-bk.html>. "The largest cities in the world by land area, population and density". City Mayors. 6 January 2007. สืบค้นเมื่อ 19 July 2008.

³⁵ "The largest cities in the world by land area, population and density". City Mayors. 6 January 2007. สืบค้นเมื่อ 19 July 2008.

³⁶ "AEC INSIGHT กับ เกษมสันต์: ชาววันใหม่". ช่อง 3. 26 November 2014. สืบค้นเมื่อ 26 November 2014.

372 กิโลเมตรพาดผ่านจังหวัด ทำให้กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่ส่วนมากในกรุงเทพมหานครเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่บนพื้นที่บริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ซึ่งเกิดจากตะกอนน้ำพา มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1.50 - 2 เมตร

พืชที่สำคัญและที่มีการปลูกในกรุงเทพมหานคร

(1) **ข้าว** กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 121,568 ไร่ กระจายอยู่ในเขตชั้นนอก ได้แก่ เขตหนองจอก ลาดกระบัง คลองสามวา และเขตมีนบุรี ฯลฯ

(2) **พืชผัก** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 3,931 ไร่ ผักที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นผักกินใบ เรียงลำดับความสำคัญคือ ผักบุ้งจีน กุยช่าย คะน้า กะเพรา ผักกวางตุ้ง ผักกาดหอม ตะไคร้ โหระพา ข่า พริกชี้หูเม็ดเล็ก แมงลัก ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะ สะระแหน่ เป็นต้น

(3) **ไร่อ้อย** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,676 ไร่ มีปลูกมากในเขตมีนบุรีและเขตคลองสามวา

(4) **กล้วยไม้** พื้นที่การปลูกกล้วยไม้ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณย่านฝั่งธนบุรี พื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,706 ไร่ เขตที่ปลูกกล้วยไม้มากที่สุด คือเขตทวีวัฒนา เขตบางแค เขตหนองแขม และเขตตลิ่งชัน ตามลำดับ ผลผลิตส่วนใหญ่ส่งออกขายต่างประเทศประมาณ 60 % ของผลผลิตทั้งหมด ส่งขายผ่านบริษัทส่งออกประเทศปลายทางที่รับซื้อ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ลักษณะการขายขายเป็นช่อตามขนาดต่างเช่น

- ช่อซุเปอร์ (ความยาว 60 ซม. ขึ้นไป) ราคาประมาณช่อละ 5 บาท
- ช่อยาว (ความยาว 50-60 ซม. ขึ้นไป) ราคาประมาณช่อละ 4 บาท
- ช่อสั้นสวย (ความยาว 45 - 50 ซม. ขึ้นไป) ราคาประมาณช่อละ 3 บาท
- ช่อสั้นสุด (ความยาว 35 - 45 ซม. ขึ้นไป) ราคาประมาณช่อละ 2.50 บาท

สำหรับที่เหลือ 40 % ขายภายในประเทศ ได้แก่ ตลาดปากคลองตลาด หรือขายตรงกับผู้ค้าส่งในจังหวัดต่าง ๆ เช่น ขอนแก่น ราชบุรีธานี นครราชสีมา ฯลฯ ลักษณะการขาย ขายเป็นกำตามน้ำหนัก 1 กก. (30-40 ช่อ) ราคาประมาณกำละ 120 บาท

(5) **จำปี** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,360 ไร่ กระจายอยู่ในเขตหนองแขม, เขตบางแค, เขตทวีวัฒนาและ เขตบางบอน

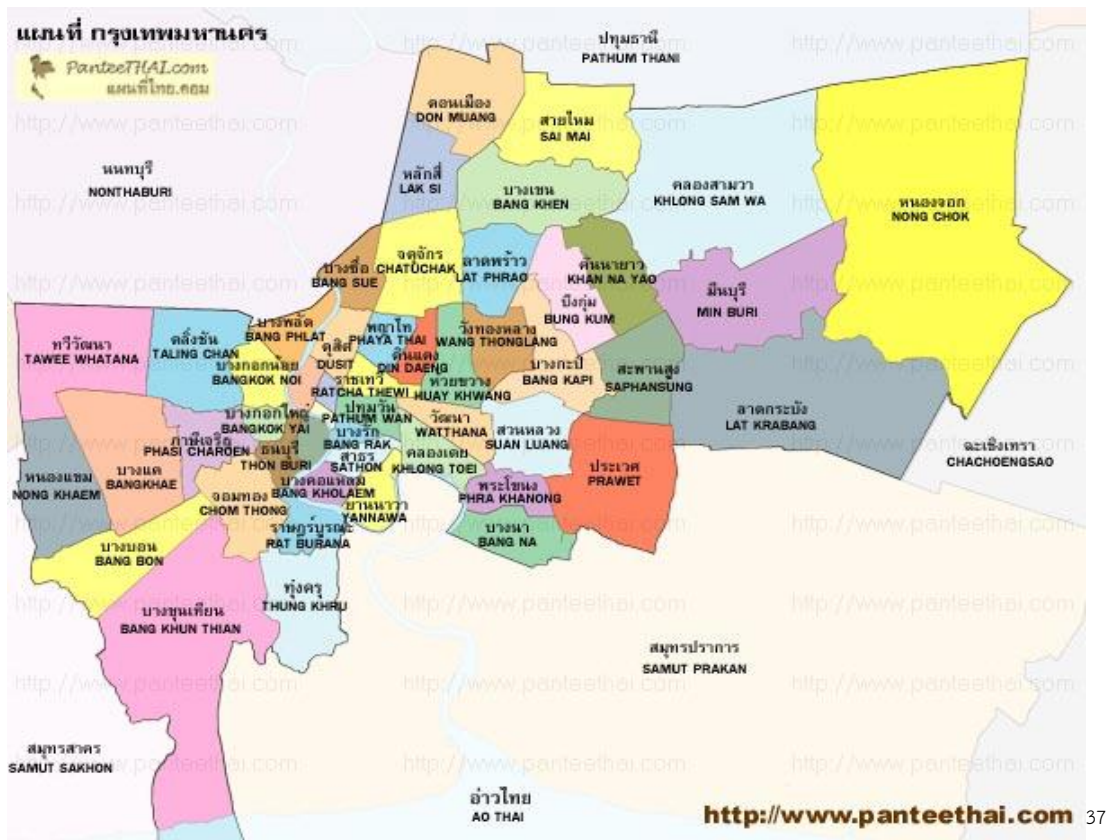
(6) **ไม้ผล (ส้มเขียวหวาน)** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 105 ไร่ กระจายอยู่ในเขตจอมทอง เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน

(7) **ไม้ผล (มะพร้าวอ่อน)** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 3,104 ไร่ กระจายอยู่ในเขตหนองจอก เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตจอมทอง เขตราชบุรีบูรณะ เขตลาดกระบังและเขตคลองสามวา.

(8) **ไม้ผล (กล้วยหอม)** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 613 ไร่ กระจายอยู่ในเขตจอมทอง เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน

(9) **ไม้ผล (ส้มตรา)** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 73 ไร่ กระจายอยู่ในเขตจอมทอง เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน

(10) **ไม้ผล (หมาก)** พื้นที่ปลูกทั้งหมด 524 ไร่ กระจายอยู่ในเขตจอมทอง เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน

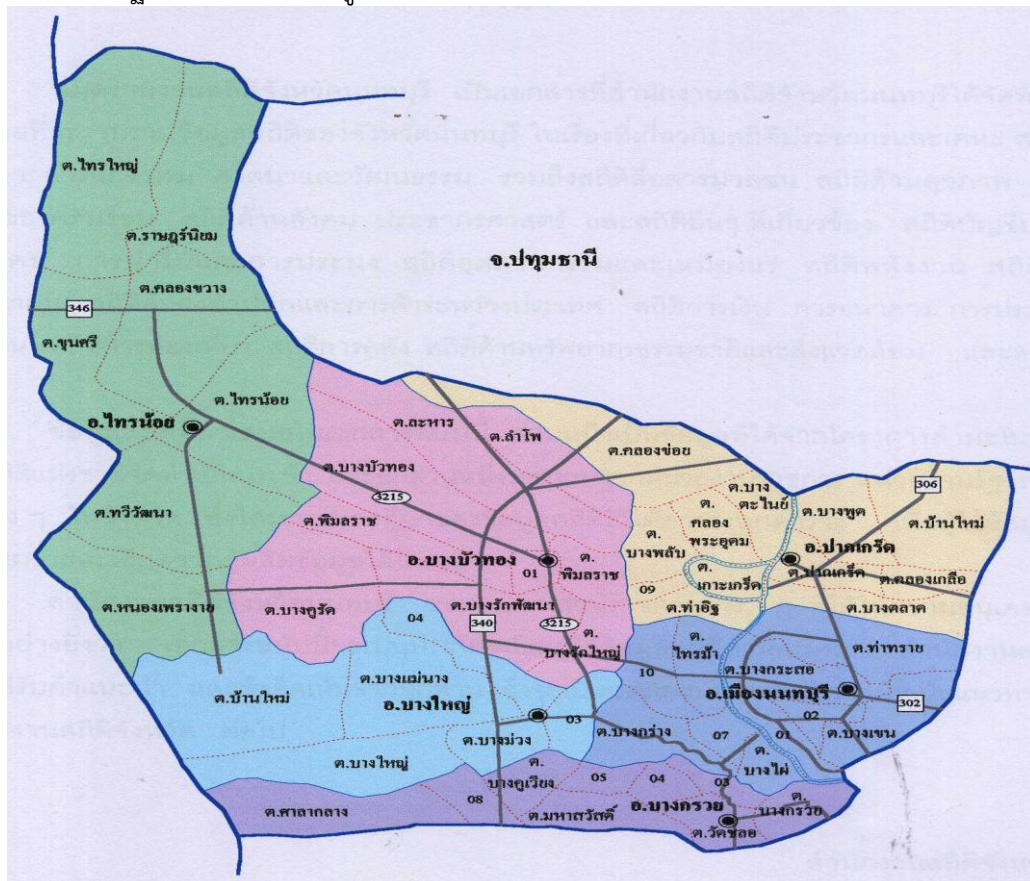
1.2 นนทบุรี เป็นพื้นที่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีขนาดเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 75 ของประเทศ (รวมกรุงเทพมหานคร) มีประชากรหนาแน่นที่สุดเป็นอันดับที่ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร นนทบุรีเป็นเมืองเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อ “บ้านตลาดขวัญ” ในปี.ศ. 2092 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองนนทบุรี พร้อมกับเมืองสาครบุรีและเมืองนครชัยศรี เป็นดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์และเป็นสวนผลไม้ที่ขึ้นชื่อของกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางของลาลูแบร์ชาวฝรั่งเศส ผู้ซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า “สวนผลไม้ที่บางกอกนั้นมีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่ง โดยทวนขึ้นสู่เมืองสยามถึง 4 ลี้ กระทั่งจรด ตลาดขวัญทำให้เมืองหลวงแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลาหารซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันนักหนา...”

นนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแม่น้ำไหลผ่าน จึงแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมถึง มีคูคลองขนาดต่าง ๆ เชื่อมโยงกันหลายสายเหมือนใยแมงมุม มีการทำเรือกวสวไร่่นา และฝั่งตะวันออกมีพื้นที่ 1 ใน 3 ของจังหวัด ได้แก่พื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด สภาพพื้นที่จังหวัดนนทบุรีเป็นที่ราบลุ่มตั้งขนานอยู่ 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ภายในพื้นที่จังหวัดมีคูคลองธรรมชาติและคูคลองขุดขึ้นใหม่ในสมัยกรุงศรีอยุธยากว่า 35 สาย แต่ละสายเชื่อมต่อกันและใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาหาสู่กันระหว่างหมู่บ้าน ตำบลและเชื่อมกับการเดินทางในแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้เกิดเป็นย่านชุมชนหนาแน่นขึ้นตาม

³⁷ www.panteethai.com , สืบค้นเมื่อ4/8/60 (9.28 น.)

ริมฝั่งน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลองสายต่าง ๆ คลองที่สำคัญคือคลองบางกอกน้อย คลองอ้อมเกร็ด และคลองบางใหญ่ซึ่งยังใช้เป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญของชุมชนริมน้ำในปัจจุบัน

ชาวนนทบุรีจึงจะเป็นชาวไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่คุ้นเคยกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีต ระหว่างคูคลองต่าง ๆ เป็นสวนผลไม้ที่มีการใช้ภูมิปัญญาจัดระบบการปลูกดูแลรักษา จนได้ผลไม้ที่มีรสชาติเยี่ยมมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นทุเรียน มังคุด ชมพู่มะเหมี่ยว ซึ่งผู้บริโภคยอมซื้อรับประทานแม้ว่าจะมีราคาสูงกว่าแหล่งผลิตอื่น เกษตรกรมีกิจกรรมส่วนใหญ่ คือ มีการทำนา และ ปลูกผัก ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น และขุดบ่อเก็บน้ำ เพื่อทำประมงด้วย แต่ปัจจุบันสวนผลไม้ค่อย ๆ ถูกเปลี่ยนเป็นย่านธุรกิจและที่อยู่อาศัยของคนในกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นจังหวัดบริเวณที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกระบบเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครจนแยกแทบไม่ออก พื้นที่รอบนอกบางอำเภอยังเป็นที่รองรับการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม มีการจัดสรรพื้นที่เพื่อก่อสร้างอาคารโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น นนทบุรีจึงเป็นจังหวัดที่มีปริมาณการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสูงอีกจังหวัดหนึ่งของประเทศ

38

1.3 ปทุมธานี เดิมจังหวัดปทุมธานีเป็นถิ่นฐานบ้านเมืองแล้วไม่น้อยกว่า 300 ปี นับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อพุทธศักราช 2202 มังนันทมิตรได้กวาดต้อนครอบครัวมอญ เมืองเมาะตะมะ อพยพหนีภัยจากศึกพม่า เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระ

³⁸ www.nonthaburi.doae.go.th/index_01.html, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (12.34 น.)

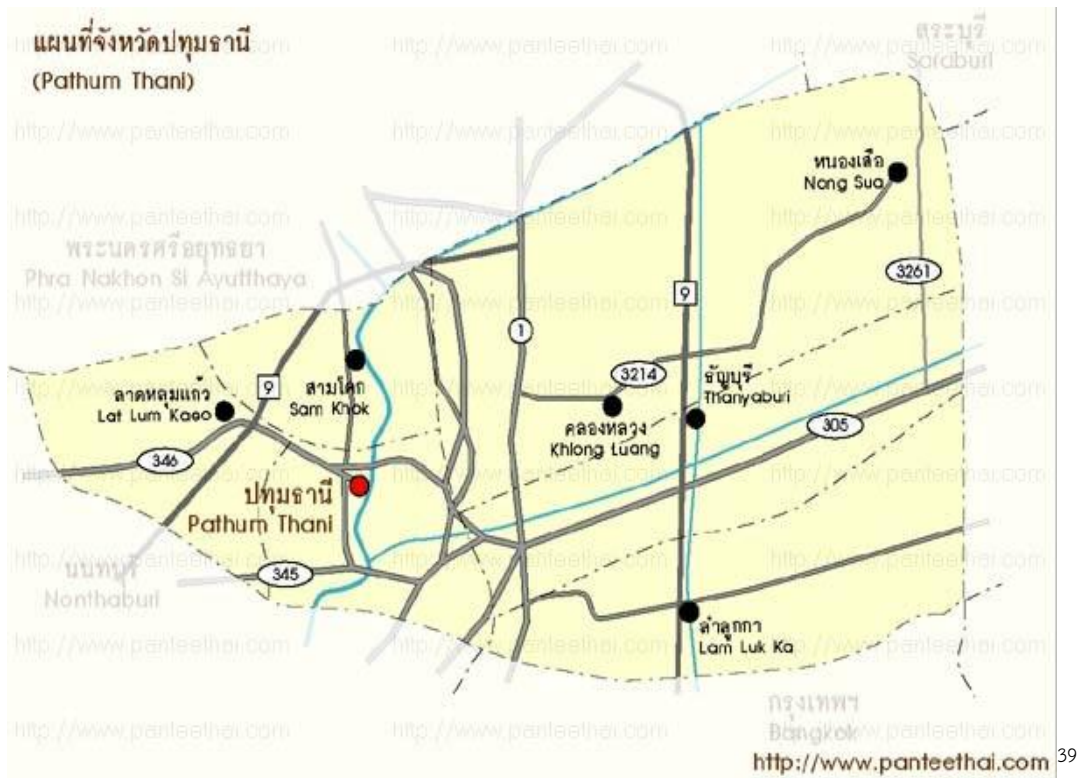
พระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวมอญเหล่านั้น ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก จากนั้นมาชุมชนสามโคกได้พัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ชาวมอญได้อพยพหนีพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอีก เป็นครั้งที่ 2 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงอนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านสามโคก และครั้งสุดท้ายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการอพยพชาวมอญครั้งใหญ่จากเมืองเมาะตะมะ เข้าสู่ประเทศไทยเรียกว่า “มอญใหญ่” พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญบางส่วนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคกอีกเช่นเดียวกัน ดังนั้น จากชุมชนขนาดเล็ก “บ้านสามโคก” จึงกลายเป็น “เมืองสามโคก” ในกาลต่อมา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงดูแลทำนุบำรุงชาวมอญเมืองสามโคกมิได้ขาด ครั้งเมื่อเดือน 11 พุทธศักราช 2358 ได้เสด็จประพาสออกเยี่ยมพสกนิกรที่เมืองสามโคก และประทับที่พลับพลาริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้าย เยื้องเมืองสามโคก ยังความปลาบปลื้มใจให้แก่ชาวมอญเป็นล้นพ้น จึงได้พากันหลั่งไหลนำดอกบัวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะ ยังความซาบซึ้งในพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่ง จึงให้พระราชทานนามเมืองสามโคกเสียใหม่ว่า “เมืองประทุมธานี” ซึ่งวันนั้นตรงกับวันที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2358 ชื่อเมือง ปทุมธานี จึงได้กำเนิดนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในปีพุทธศักราช 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทน “เมือง” และให้ เปลี่ยนการเขียนชื่อจังหวัดใหม่จาก “ประทุมธานี” เป็น “ปทุมธานี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดธัญบุรีมาขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2475 จังหวัดปทุมธานีจึงได้แบ่งการปกครองเป็น 7 อำเภอ ดังที่เป็นเช่นปัจจุบันนี้ นับแต่นั้นมาจังหวัดปทุมธานีก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ เป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ มีศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์อื่น ๆ เป็นของตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวปทุมธานีภาคภูมิใจ เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางของประเทศไทยและยังเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัด ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก

จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่ทำการเกษตร 496,652.0 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 49.78 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มที่เอื้อแก่การเพาะปลูก จึงทำให้ปทุมธานีมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในทุกอำเภอ โดยอำเภอหนองเสือเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ทำการเกษตรมากที่สุด รองลงมาคืออำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอลำลูกกา และอำเภอคลองหลวง สวนใหญ่เป็นการปลูกข้าว รองลงมาได้แก่ ไม้ผล-ไม้ยืนต้น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชพลังงาน ตามลำดับ

ปัจจุบันการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการขยายตัวของภาคธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์จากกรุงเทพมหานคร จนเกิดการขยายตัวของเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม ประกอบกับปทุมธานีมีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร ทำให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม บ้านพักอาศัยมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งไม่มีการใช้ประโยชน์ในการเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากการซื้อขายที่ดินเพื่อเก็งกำไรจะมีการทำการเกษตร

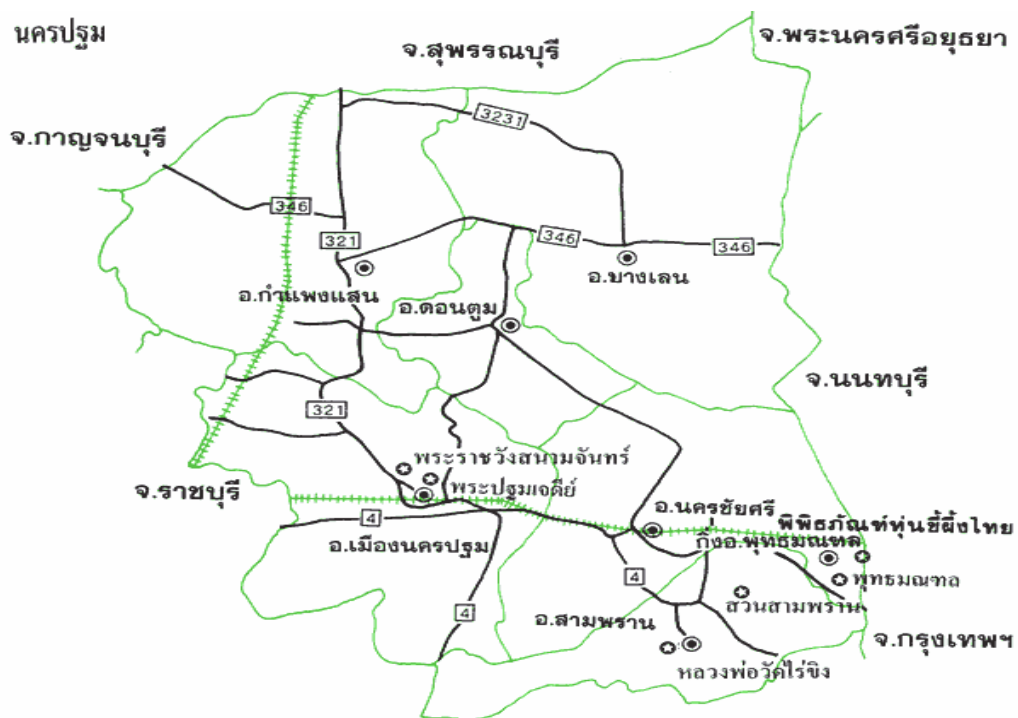
1.4 นครปฐม เป็นอู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเลเป็นเมืองเก่าแก่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิและเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพระพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญมีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้นชื่อ “ นครชัยศรี ” หรือ “ ศรีวิชัย ” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างไปหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่ขณะที่ยังทรงผนวชอยู่ได้ทรงคิไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ไหนเทียบเท่า ครั้งเมื่อพระองค์ได้ทรงครองราชย์จึงโปรดฯให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบเจดีย์เดิมไว้ ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ ให้มีสภาพดีและโปรดฯให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การคมนาคมสะดวกขึ้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่มก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ไปยังเมืองนครปฐม แต่ตอนนั้นเมืองนครปฐมยังเป็นป่ารกอยู่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจากตำบลท่านาอำเภอนครชัยศรี มาตั้งที่บริเวณพระปฐมเจดีย์เหมือนครั้งโบราณ ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯ ให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานและโปรดฯ ให้ตัดถนนเพิ่มขึ้นอีกหลายสายรวม ทั้งสร้างสะพานใหญ่ข้ามคลองเจดีย์บูชา และได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อจากเมือง “ นครไชยศรี ” เป็น “ นครปฐม ” สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

³⁹ www.pathumthani.doae.go.th, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (12.33 น.)

นครปฐม เป็นพื้นที่เขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตก ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์มากมายไปด้วยผลไม้และอาหารขึ้นชื่อนานาชนิด เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตข้าว พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของนครปฐม คือ ข้าว อ้อย ไม้ผล พืชผักต่าง ๆ และไม้ดอกไม้ประดับ อาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้และพืชผัก การเลี้ยงสัตว์และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ระบบการเกษตรในจังหวัดนครปฐม จัดเป็นเขตเกษตรก้าวหน้า เพราะมีระบบชลประทานที่ดีโดยอาศัยแหล่งน้ำจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และแม่กลอง ประกอบกับเกษตรกรจังหวัดนครปฐมมีศักยภาพสูงสามารถเรียนรู้วิทยาการแบบใหม่ ๆ และมีการใช้เทคโนโลยีภาคการเกษตรที่พัฒนามากขึ้นระดับหนึ่ง การเกษตรกรรมของจังหวัดนครปฐมมีความเป็นไปได้สูงต่อการวางแผนจัดระบบการผลิต เพื่อเชื่อมโยงการส่งออก

40

1.5 สมุทรสาคร เป็นเขตปริมณฑล เป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “มหาชัย” เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ตั้งอยู่บริเวณปากน้ำท่าจีน สมุทรสาครเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีบันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวพระเจ้าเสือเสด็จประพาสทางชลมารคกำเนิดเป็นเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ผู้จงรักภักดี คำว่า “มหาชัย” ที่คนชอบเรียกกันนั้นเป็นชื่อของคลองที่ขุดขึ้นที่ตัดความคดเคี้ยวของคลองโคกขามอันเป็นสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ของพันท้ายนรสิงห์นั่นเอง

⁴⁰ www.nakhonpathom.doae.go.th/, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (12.33 น.)

จังหวัดนี้เดิมเรียกว่า “ท่าจีน” เพราะแต่เดิมเป็นตำบลใหญ่อยู่ติดอ่าวไทย มีชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีนนำสำเภาเข้ามาจอดเทียบท่าค้าขายกันมาก จึงเรียกติดปากกลายเป็นตำบล “ท่าจีน” ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๐๙๑ ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้สร้างเมืองใหม่ขึ้นอีกหลายเมือง ด้วยมีพระราชประสงค์จะใช้เป็นที่ระดมพลสำหรับสู้รบกับพม่า และเป็นเมืองด่านหน้าป้องกันผู้รุกรานทางทะเล ตั้งแต่นั้นมาจนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองสาครบุรีเป็นเมืองสมุทรสาคร จึงยกฐานะเป็นเมือง “สาครบุรี” เพื่อให้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันศัตรูที่จะมารุกรานทางทะเล

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครองมีการจัดระบบราชการส่วนภูมิภาคเป็นมณฑลเทศาภิบาล และประกาศจัดตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกของประเทศไทยขึ้นที่ตำบลท่าฉลอมเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ต่อมาพ.ศ. ๒๔๕๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้ทางราชการเปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” ทั่วทุกแห่ง เมืองสมุทรสาคร จึงได้เปลี่ยนเป็น “จังหวัดสมุทรสาคร” มาจนทุกวันนี้

อนึ่ง ในปี พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้มีพระราชดำริที่จะสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการปกครองแบบสุขาภิบาล และเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2448 มีพระบรมราชโองการให้ยกฐานะตำบลท่าฉลอมเป็นสุขาภิบาล เรียกว่า "สุขาภิบาลท่าฉลอม" จึงถือได้ว่าสุขาภิบาลท่าฉลอมเป็นสุขาภิบาลแห่งแรกในหัวเมืองของประเทศไทย

จังหวัดสมุทรสาครมีเนื้อที่ประมาณ ๘๗๒ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๓ อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้วอาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับกรุงเทพฯ และจังหวัดนครปฐมทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม และอ่าวไทยทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดราชบุรีทิศตะวันออก ติดต่อกับกรุงเทพฯ จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดสมุทรปราการ

สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ราบลุ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1-2 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่จากทางด้านเหนือไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีคลองชลประทานจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ เพื่อการคมนาคมและเพื่อการชลประทาน ทำให้การใช้ที่ดินครึ่งหนึ่งของจังหวัดเป็นไปเพื่อการเกษตรกรรม สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ราบลุ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1-2 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่จากทางด้านเหนือไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีคลองชลประทานจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ เพื่อการคมนาคมและเพื่อการชลประทาน ทำให้การใช้ที่ดินครึ่งหนึ่งของจังหวัดเป็นไปเพื่อการเกษตรกรรม

ทางทิศใต้ เป็นบริเวณที่ราบและน้ำทะเลท่วมถึง มีสภาพเป็นป่าชายเลนและมีการทำนาเกลือ ซึ่งในเวลาต่อมาป่าชายเลนได้ถูกทำลายลงจนเหลือพื้นที่เป็นป่าชายเลนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และการทำนาเกลือได้เปลี่ยนมาทำการเลี้ยงกุ้งเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของพื้นที่บริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึงมีการทำสวนมะพร้าวเป็นจำนวนมาก

ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดจะเป็นพื้นที่การเกษตร ซึ่งประกอบด้วย นาข้าว และสวนผลไม้ โดยสวนผลไม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอกระทุ่มแบน โดยเฉพาะพื้นที่ดินที่อยู่ใกล้คลองดำเนินสะดวก และคลองภาษีเจริญ จะมีการปลูกไม้ยืนต้น ฝักผลไม้เป็นจำนวนมากทาง

ทิศใต้ เป็นบริเวณที่ราบและน้ำทะเลท่วมถึง มีสภาพเป็นป่าชายเลนและมีการทำนาเกลือ ซึ่งในเวลาต่อมาป่าชายเลนได้ถูกทำลายลงจนเหลือพื้นที่เป็นป่าชายเลนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และการทำนาเกลือได้เปลี่ยนมาทำการเลี้ยงกุ้งเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของพื้นที่บริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึงมีการทำสวนมะพร้าวเป็นจำนวนมาก

จังหวัดสมุทรสาคร มีชายฝั่งทะเลยาว 41.8 กิโลเมตร จึงมีการประกอบอาชีพ ทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตจากการประมงทะเลส่วนใหญ่ได้รับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณอ่าวไทย ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งทะเลด้านประเทศเวียดนาม นอกจากนี้ชาวประมงจังหวัดสมุทรสาครยังได้ทำการประมงนอกน่านน้ำไทย โดยมีเรือประมงทะเล ที่เป็นเรือบรรทุกห้องเย็นขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำที่ไปร่วมทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศเช่น พม่า อินโดนีเซีย เวียดนามไปจนถึงประเทศในทวีปแอฟริกาเช่น โซมาเลีย เยเมนซึ่งวัตถุดิบที่จับได้จะเป็นปลาชนิดต่าง ๆ เช่น ปลาเก๋า ปลากะพง หมึก โดยเรือบรรทุกขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำ (เรือแม่) จะนำสินค้าสัตว์น้ำกลับขึ้นฝั่ง โดยมีท่าเทียบเรือและรถตู้คอนเทนเนอร์ ตลอดจนแพปลาจำนวนมากรองรับ

41

1.6 สมุทรปราการ เป็นเขตปริมณฑลอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา และเหนืออ่าวไทย มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางซีกตะวันตกของจังหวัด จากทิศเหนือไปทิศใต้ลงสู่อ่าวไทย มีชายฝั่งทะเลยาว 47.5 กม. เดิมชายฝั่งทะเลมีป่าชายเลนกว้างขวาง เนื่องจากมีตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา นำพามาทับถมกันที่บริเวณปากน้ำพื้นที่ของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำ

⁴¹ <http://www.samutsakhon.go.th/index.php>, สืบค้นเมื่อ 4/8/2560 (15.44 น.)

เจ้าพระยาไหลผ่าน มีลำคลองมากมาย เช่น คลองสำโรง คลองสรรพสามิต ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญในด้านการชลประทานเพื่อการเกษตร และเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำ

สมุทรปราการ หรือที่เรียกกันเป็นสามัญทั่วไปว่า "เมืองปากน้ำ" เพราะตั้งอยู่ปากน้ำเจ้าพระยาเป็นเมือง สำคัญทางประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่โบราณเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่มีความสำคัญตลอดมาทุกยุคทุกสมัย "สมุทร" แปลว่า "ทะเล" และ "ปราการ" แปลว่า "กำแพง" สมุทรปราการ แปลว่า กำแพงชายทะเล หรือ กำแพงริมทะเล ซึ่งหมายถึงเมืองหน้าด่านชายทะเลหรือ ริมทะเลที่มีกำแพงมั่นคงแข็งแรงสำหรับป้องกันข้าศึกนั่นเอง นับว่าเป็นการ ให้ชื่อเมืองที่ถูกต้องและเหมาะสมตามความมุ่งหมายในการตั้งเมืองเป็นอย่างยิ่ง

ประวัติความเป็นมาของเมืองสมุทรปราการ สลับซับซ้อนสัมพันธ์กับเมืองพระประแดงมาก (ปัจจุบันเป็น อำเภอพระประแดงในจังหวัดสมุทรปราการ) เพราะเมืองสมุทรปราการได้ตั้งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่เมืองพระประแดงเดิมนั้น ขอมได้ตั้งขึ้นในสมัยขอมมีอำนาจครอบครองบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งสมัยนั้น ทะเลยังลึกเข้ามามากจนจรดเขตทางใต้ของกรุงเทพมหานคร ขอมเรียกว่า "ปากน้ำพระประแดง" เมื่อตั้งที่เมือง ปากน้ำก็เรียกว่า "เมืองพระประแดง" (ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่าเมืองพระประแดง ที่ขอมตั้งนี้อยู่ที่คลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันคือที่ทำกร การท่าเรือแห่งประเทศไทย)

ครั้นนานมา มีแผ่นดิน งอกออกไป เมืองพระประแดงห่างจากปากน้ำเข้าทุกที จึงมีการโยกย้ายตั้งเมืองปากน้ำ ขึ้นใหม่เพื่อความเหมาะสม จึงมีทั้งเมืองสมุทรปราการ และเมืองพระประแดงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความจำเป็น ทางการเมือง และความปลอดภัยของประเทศชาติ มีมากขึ้นจึงได้ตั้งเมือง นครเขื่อนขันธ์ขึ้น (ปัจจุบัน เป็นอำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ) จึงกล่าวได้ว่า สมุทรปราการ หรือเมืองปากน้ำในปัจจุบันนี้ มีประวัติ และอาณาเขตของเมือง 3 เมืองรวมกัน คือ เมืองพระประแดง เมืองนครเขื่อนขันธ์ และเมืองสมุทรปราการ

ลักษณะภูมิประเทศสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน

1. พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับทำสวน
2. พื้นที่ราบกว้างใหญ่ ทางตอนเหนือและตะวันออก เหมาะแก่การทำนา ทำสวน มีประตูน้ำชลประทาน สำหรับป้องกันน้ำเค็ม เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญของจังหวัด
3. พื้นที่บริเวณตอนใต้ใกล้ชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมถึง

1.7 ฉะเชิงเทรา เป็นเขตปริมณฑลตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ความเป็นมาของชื่อ "แปดริ้ว" ก็มีเล่าขานกันมาหลายกระแส บ้างก็ว่าได้ชื่อว่าเมืองแปดริ้ว ก็เพราะขนาดอันใหญ่โตของปลาช่อนที่ชุกชุมเมื่อนำมาแล้ จะต้องแลถึงแปดริ้ว หรือไม่ก็ว่ามาจากนิทานพื้นบ้านเรื่อง "พระรถเมรี" เล่าว่ายักษ์ฆ่านางสิบสองแล้วฆ่าหเสศพอกเป็นชิ้น ๆ รวมแปดริ้ว ทิ้งลอยไปตามลำน้ำท่าลาด สำหรับข้อสันนิษฐานการตั้งเมืองฉะเชิงเทรา ปรากฏครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะหัวเมืองชั้นในหรือเมืองจัตวา ในแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.๑๙๙๑-๒๐๓๑) แต่สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏชัดเจนในสมัยพระนเรศวรมหาราชที่ใช้เมืองฉะเชิงเทราเป็นที่รวบรวมไพร่พล เมื่อ พ.ศ.๒๑๓๖ ด้วยชัยภูมิของเมืองที่เหมาะสมแก่การทำสงครามกองโจร ทำให้ฉะเชิงเทราเป็นเมืองหน้าด่านที่ใช้ป้องกันศัตรู ปกป้องเมืองหลวง จวบจนสู่การปกครองระบบประชาธิปไตยในปี พ.ศ.๒๔๗๕ และในปี พ.ศ.๒๔๗๖ มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค คำว่าเมืองเปลี่ยนเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ครองเมือง หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ซึ่งเป็นปีที่มีการตั้งภาคครั้งสุดท้ายของไทย ฉะเชิงเทราได้รับเลือกเป็นสถานที่ภาคมีเขตความรับผิดชอบ ๘ จังหวัด ซึ่งนับเป็นบทบาทที่สำคัญทางประวัติศาสตร์การปกครองของจังหวัดฉะเชิงเทรา

“ฉะเชิงเทรา” กับ “แปดริ้ว” คือ สองชื่อที่เรียกขานเมืองนี้ “ฉะเชิงเทรา” เป็นชื่อที่ใช้ในทางราชการ ส่วน “แปดริ้ว” เป็นภาษาท้องถิ่นที่ชาวบ้านใช้เรียกกันมาช้านาน ซึ่งทั้งสองชื่อต่างก็มีเรื่องเล่าขานถึงความเป็นมาอย่างหลากหลายและมีสีสัน ชื่อ “ฉะเชิงเทรา” มีต้นเค้าหนึ่งมาจากหนังสือชุมนุมพระนิพนธ์ภาคปกิณกะ ภาค 1 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความพาดพิงถึงเมืองฉะเชิงเทราว่า “...ชื่อบ้านเมืองเหล่านี้เป็นชื่อไทยบ้าง ชื่อเขมรบ้าง เป็นสองชื่อทั้งไทยทั้งเขมรบ้าง อย่างเมืองฉะเชิงเทราเป็นชื่อเขมร แปดริ้วเป็นชื่อไทย...” นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี

⁴² <http://www.samutprakan.doae.go.th/>, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (12.50 น.)

บางท่านจึงมีความเห็นว่า “ฉะเชิงเทรา” น่าจะเพี้ยนมาจากคำเขมรว่า “สตั้งตรง” หรือ “ฉ่ทริงเทรา” ซึ่งแปลว่า “คลองลึก” ความเห็นนี้คงอาศัยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ด้วย เพราะเมืองฉะเชิงเทราตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกง เมื่อครั้งที่ขอมยังมีอำนาจปกครองแผ่นดินไทยอยู่นั้น เมืองนี้เป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ใต้น้ำจางการปกครองขิงขอมมาก่อน เป็นไปได้ว่าชาวเมืองในสมัยโบราณอาจจะเรียกแม่น้ำบางปะกงว่า “คลองลึก” หรือคลองใหญ่ ตามลักษณะที่มองเห็น และด้วยอิทธิพลเขมรจึงได้เรียกชื่อแม่น้ำเป็นภาษาเขมรว่า “สตรงตรง” หรือ “ฉ่ทริงเทรา” ครั้งเรียกกันไปนานๆ เสียงก็เพี้ยนกลายเป็น “ฉะเชิงเทรา” เมืองที่อยู่บนฝั่งแม่น้ำก็พลอยได้ชื่อว่า “ฉะเชิงเทรา” ไปด้วย อย่างไรก็ตาม คนจำนวนมากมักมีความเห็นต่างออกไปว่า ชื่อ “ฉะเชิงเทรา” น่าจะเพี้ยนจาก “แสงเซรา” หรือ “แสงเซา” หรือ “แสงเซา” อันเป็นชื่อเมืองที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จไปได้ ตามที่พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐกล่าวไว้มากกว่า เพราะการออกเสียงใกล้เคียงกันมาก ยิ่งเมื่อประกอบความคิดที่ว่า เมืองตั้งขึ้นในตอนต้นกรุงศรีอยุธยา อันเป็นเวลาชื่อเสียงเรียงนามต่างๆ น่าจะเป็นคำไทยหมดแล้ว โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับเมืองอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน อย่างนนทบุรี นครไชยศรีและสาครบุรี ซึ่งล้วนแต่มีเชื้อสายไทยอิทธิพลอินเดีย ยิ่งทำให้น่าเชื่อว่าเมืองนี้ไม่ใช่คำเขมร หากแต่เป็นคำไทยที่เพี้ยนมาจากชื่อเมืองในพงศาวดารนี้เอง

ส่วนความเป็นมาของชื่อ “แปดริ้ว” ก็มีตำนานเล่าขานกันมาหลายกระแสไม่แพ้กัน บ้างก็ว่าเมืองนี้แต่ไหนแต่ไรมาเป็นเมืองอยู่ข้าวอยู่น้ำ ในลำน้ำอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด โดยเฉพาะปลาช่อนซึ่งเป็นปลาน้ำจืดรสดีนั้นมีชุกชุมและขนาดใหญ่กว่าในท้องถิ่นอื่นๆ จนเมื่อนำมาแลเนื้อทำปลาตากแห้ง จะแลแต่เพียงสีริ้วหรือห้าริ้วตามปกติไม่ได้ ต้องแลออกถึง “แปดริ้ว” เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า “แปดริ้ว” ตามขนาดใหญ่โตของปลาช่อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมือง นอกจากเรื่องปากท้องซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และมีอิทธิพลต่อความคิดของชาวบ้านอย่างมากแล้ว นิทานพื้นบ้านซึ่งมีเนื้อเรื่องค่อนข้างผาดโผนก็มีส่วนสร้างความเชื่อถือในเรื่องชื่อเมืองได้เหมือนกัน คนในท้องถิ่นพนมสารคามเล่าถึงเรื่อง “พระรถ-เมรี” ซึ่งเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในปัญญาสชาดก ว่า ยักษ์ได้ฆ่านางสิบสองแล้วลากศพไปยังทำน้ำ ในบริเวณที่เป็นคลอง “ท่าลาด” แล้วฆ่าเหล่าศพออกเป็นริ้วๆ รวมแปดริ้ว แล้วทิ้งลอยไปตามลำน้ำท่าลาด ริ้วเนื้อริ้วหนังของนางสิบสองลอยมาออกยังแม่น้ำบางปะกง ไปจนถึงฉะเชิงเทรา เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า “แปดริ้ว”⁴³

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นที่ราบลุ่มมีที่ดอนเป็นบางส่วน มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ในบริเวณพื้นที่ด้านตะวันตกของจังหวัด สำหรับบริเวณสองฝั่งแม่น้ำบางปะกงในอำเภอเมืองและอำเภอบางคล้าเหมาะแก่การเพาะปลูกผักผลไม้และไม่ยืนต้น และบริเวณพื้นที่ตอนกลางและบางส่วนของทางตะวันออกของจังหวัดเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ พื้นที่ด้านตะวันออกของจังหวัดเป็นดินภูเขา ไม่เหมาะในการทำการเกษตร และเป็นพื้นที่ป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของโลกและของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป มีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมของชาวต่างชาติในประเทศไทยเป็น

⁴³ <http://www.sothorn.com>, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (13.05 น.)

จำนวนมาก รวมถึงจังหวัดฉะเชิงเทราด้วย ประกอบกับสภาพพื้นที่ของจังหวัดเหมาะสมกับการเกษตร การปศุสัตว์และการประมง การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม จึงขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณถนนบางนา-ตราด เขตอำเภอบางปะกงที่เชื่อมระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคตะวันออก จึงมีการใช้พื้นที่ในการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาความแตกต่างระหว่างการพัฒนาพื้นที่ของภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ส่งผลให้ประชากรมีช่องว่างทางเศรษฐกิจ และสังคม ฉะเชิงเทรามีการปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่ง มันสำปะหลังถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด มีพื้นที่เพาะปลูกมากรองจากข้าว นอกจากนี้ยังถือเป็นแหล่งเพาะปลูกมะม่วงที่สำคัญของประเทศ

⁴⁴<https://www.novabizz.com/Map/54.htm>, สืบค้นเมื่อ 7/8/60 (13.15 น.)

บทที่ 4 วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยโดยมุ่งศึกษาแนวคิดการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร เน้นการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยเก็บข้อมูลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้บรรลุผลของการวิจัยที่กำหนดไว้ประกอบด้วย

- 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)
- 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

สำหรับการนำเสนอระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) นั้น ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ตลอดจนเหตุผลประการสำคัญของการนำระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1)การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) นั้นโดยเบื้องต้นทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนแนวความคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมชุมชนในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร โดยเริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับนัยของแนวความคิดในทางปรัชญาความหมายและกระบวนการเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครดังต่อไปนี้

- 1) แนวความคิดเกี่ยวกับศรัทธาพละตามนัยของแนวคิดว่าด้วยการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
- 2) แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการของความขยันหมั่นเพียร (วิริยะพละ) ในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
- 3) แนวความคิดความหมายและประเภทของการมีสติพละในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
- 4) แนวความคิดในกระบวนการแห่งสมาธิในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

5) แนวความคิดด้านการสรุปประมวลผลการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและองค์กรในส่วนที่เกี่ยวกับข้อพิจารณาตามนัยของแนวความคิดในทางปรัชญา (ปัญญาพละ)ในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

กระบวนการเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครนั้นได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครทั้งเอกสารทางวิชาการประเภทต่างๆภายในประเทศและเอกสารทางวิชาการประเภทต่างๆจากต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือทางเว็บไซต์ต่างๆอันประกอบไปด้วยข้อมูลทางวิชาการอันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

(1) แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอันประกอบไปด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

(2) แนวความคิดรูปแบบและกระบวนการในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอันประกอบด้วยองค์ประกอบหรือปัจจัยที่มีผลต่อการแนวทางและรูปแบบของแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

(3) แนวความคิดความหมายและประเภทของการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอันประกอบไปด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายประเภทของและวัตถุประสงค์ของการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2)การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)นั้นในการกำหนดกระบวนการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้มีระเบียบวิธีวิจัย(Methodology) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก(In-depth Interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง(Model Structured Interviews) กล่าวคือเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดซึ่งเป็นกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญ (Keywords) มาใช้ประกอบในคำสัมภาษณ์มีการร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญพร้อมกับลักษณะของข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความ

สอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการตลอดจนบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครในทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่อยู่ในภาครัฐภาคพลเมืองหรือภาคประชาชนรวมทั้งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตอบข้อคำถามจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) อันทำให้มาได้ซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆและข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีทั้งมิติของความความลึกและมิติของความกว้างในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ของชุมชนที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นั้น

1. พื้นที่ที่ศึกษา คือ ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอันประกอบไปด้วย นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิสถาปัตยกรรมศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิสถาวิชาอื่นๆ

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงนัยของแนวความคิดในทางปรัชญาตลอดจนแนวความคิดและทฤษฎีทางด้านกระบวนการหรือกลไกเกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครรวมทั้งทฤษฎีด้านต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ของประชาชนในชุมชนในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครโดยดำเนินการกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random) อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังกล่าวมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไปโดยในส่วนของกำหนัดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ทรงคุณวุฒินักวิทยาศาสตร์ตลอดจนบุคคลที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ได้กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้ทรงคุณวุฒิสถาขารัฐศาสตร์ และสาขาอื่นๆอันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิสถาขารัฐศาสตร์จำนวน 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิสถาขารัฐศาสตร์อื่นๆจำนวน 3 ท่าน

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากบุคคลที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 30คน

รวมทั้งสิ้น 35คน

โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) อันมีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2) กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีการแสดงตนหรือมีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอันเป็นบุคคลที่ภาคประชาสังคมโดยทั่วไปให้การยอมรับในการแสดงบทบาทด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

3) กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำทางความคิดโดยเป็นบุคคลที่มีความสามารถหรือคุณลักษณะในการโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคลอื่น ๆที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆมีความคิดเห็นหรือทัศนคติที่คล้อยตามการโน้มน้าวหรือชักจูงของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครรวมทั้งเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่สามารถเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างกลุ่มคนในชุมชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งกับกลุ่มคนในสังคมกลุ่มอื่นๆรวมถึงการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างกลุ่มคนในทุกภาคส่วนของชุมชนด้วย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการนำมาใช้สำหรับกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้เนื่องจากการวิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัย(Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นั้นประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางหนึ่ง โดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการตำราตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่างๆรวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้อย่างบูรณาการในทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ของประชาชนโดยเบื้องต้นก่อนอันเป็นแนวทางประการสำคัญในการนำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อีกแนวทางหนึ่งนั้นได้แก่แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Model Structured Interviews) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัวการกำหนดแนวข้อคำถามเป็นแบบเปิดกว้างหรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างโดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นเป็นเทคนิคและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่กำลังดำเนินกระบวนการวิจัยโดยกระบวนการวิจัยในลักษณะเช่นนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุมโดยคณะผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์และสามารถที่จะสอบถามติดตามและซักไซ้ไล่เรียงข้อมูลข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ ที่มีทั้งมิติของความคิดและมิติของความจริงในเรื่องที่กระบวนการวิจัยนั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล (Individual In-depth Interviews Form)
- 2) เครื่องบันทึกเสียง และถ่ายรูป

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับกระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นเนื่องจากระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ได้กำหนดให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) อันเป็นกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีรูปแบบข้อคำถามที่ตายตัวหรือกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะที่มีข้อคำถามที่เป็นมาตรฐานกล่าวคือเป็นการกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) อย่างชัดเจนมีการกำหนดลักษณะของข้อคำถามที่มีลักษณะเปิดกว้างมีความยืดหยุ่นและมีการนำคำสำคัญ (keywords) มาใช้ประกอบในกระบวนการสัมภาษณ์โดยที่ลักษณะของข้อคำถามเช่นว่านี้สามารถที่จะปรับเปลี่ยนถ้อยคำหรือให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนตามสถานการณ์ที่มีการขับเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยจำนวน 6 คน ประกอบด้วย

1. พระศรีรัชมงคลบัณฑิต
2. พระครูสิริปัญญาเมธี , ผศ.ดร.
3. รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม
4. ผศ.ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน
5. รศ. สำเนียง ยอดคีรี
6. รศ. วิรัตน์ กางทอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Model Structured Interviews) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระ 5 ของพระพุทธศาสนาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาและแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารูปแบบการกระบวนกรใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครเกษตรทฤษฎีใหม่และการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิธีการจัดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

ส่วนการกำหนดกระบวนกรและขั้นตอนในการออกแบบการวิจัย (Research Design) หรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนกรวิจัยนั้นคณะผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนกรและขั้นตอนในการดำเนินกระบวนกรวิจัยอันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาวิจัยข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนกรใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

4.2 การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนกรการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

4.3 การดำเนินการเพื่อกำหนดกระบวนกรขั้นตอนและแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์อันประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนกรในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

4.4 การออกแบบการวิจัย (Research Design) หรือการสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับนำไปใช้ในกระบวนกรสัมภาษณ์เจาะลึกโดยการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Model Structured Interviews) ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนกรวิธีการสัมภาษณ์ที่มีแบบหรือลักษณะที่เป็นมาตรฐานทั้งนี้ได้มีการกำหนดให้นำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวมาดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนในเชิงเนื้อหาให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการข้างต้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์อันมีผลต่อการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปใช้ในกระบวนกรประมวลผลข้อมูลต่อไป

โดยข้อความสำหรับนำไปใช้ในกระบวนกรสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นั้นได้ดำเนินการออกแบบการวิจัย (Research Design) หรือการสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับนำไปใช้ในกระบวนกรสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Model Structured Interviews) หรือเป็นกระบวนกรวิธีการสัมภาษณ์ที่มีรูปแบบหรือมีลักษณะที่เป็นมาตรฐาน (Standardized Interview) ในการกำหนดโครงสร้างของข้อความ

สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นั้นประกอบไปด้วย
 ข้อคำถามจำนวน 4 ตอนอันได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพ
 ของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพ
 ของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพละ 5 เพื่อ
 พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามสำหรับนำไปใช้ในกระบวนการ
 สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยสรุปดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

**ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบ
 อาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมท่านมี
 ความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพ
 ของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้**

1. หลักเกณฑ์ในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
 ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครในประเด็นเกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการ
 ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครขอให้ท่าน
 โปรดแสดงความคิดเห็นการกำหนดเจตนารมณ์หรือเหตุผลประการสำคัญในการใช้หลักพละ 5 เพื่อ
 พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
 ของประชาชนในชุมชนมีประสิทธิภาพ

2. องค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน
 เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครในประเด็นเกี่ยวกับการกำหนด
 โครงสร้างขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของ
 ชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครรวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์
 และวิธีการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการระดับการเรียนรู้ของประชาชนขอให้ท่าน
 แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ
 การใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่
 ปริมณฑลกรุงเทพมหานครเพื่อให้กระบวนการในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพ
 ของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครของประชาชนมี
 ประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสภาพปัญหาหรืออุปสรรคในกระบวนการในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครที่มีผลทำให้เกิดสภาพปัญหาหรืออุปสรรคของหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครรวมทั้งสภาพปัญหาหรืออุปสรรคที่มีผลทำให้องค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการ/ระดับการเรียนรู้ของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมในการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร หลักเกณฑ์ในการส่งเสริมและการพัฒนากระบวนการ/ระดับการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนกระบวนการในการกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครมีประสิทธิภาพ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ข้อมูลของจำนวนกลุ่มชุมชนเศรษฐกิจประกอบด้วยเอกสารแบบสัมภาษณ์สำหรับกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะอันได้แก่กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์เจาะลึกโดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) ประเภทต่างๆไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการรายงานการศึกษารายงานการวิจัย

และผลงานวิจัยประเภทต่างๆ เป็นต้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกกรวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไป

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก

สำหรับแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นั้นผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอความร่วมมือจากองค์กรหรือบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการไม่ว่าจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเกษตรกรของชุมชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์หรือนักวิชาการที่ปฏิบัติงานทางวิชาการอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆรวมทั้งบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาครัฐตลอดจนบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดของประชาชนและกลุ่มบุคคลในชุมชนประเภทต่างๆด้วย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และในต่างประเทศ ประกอบด้วย แนวคิดองค์ความรู้ เกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครและการพัฒนาชุมชน สถานการณ์ของชุมชนและพื้นที่ต้นแบบที่ดี (Best Practice) ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมความสำเร็จของการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร อาทิพหุภาคีอันประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ที่มีผลต่อการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายกับพื้นที่ในการลงพื้นที่ภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตในพื้นที่ภาคสนาม กระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นทางผู้วิจัยได้ดำเนินกระบวนการบันทึกข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์โดยการขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data)

5.3.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจความเชื่อทัศนคติของผู้ตอบโดยเตรียมคำถามมีโครงสร้างลักษณะการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการโดยการกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่วิจัยก่อนเริ่มการทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตในการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีปฏิสัมพันธ์แบบต่อหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมีการทดสอบคำถามและคำตอบเพื่อเป็นแนวทางในการถามคำถามต่อไปการสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “ข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation)” จึงหยุดการสัมภาษณ์ซึ่งการอิ่มตัวของข้อมูลอาจเกิดจากข้อมูลที่รวบรวมมาได้มีลักษณะแบบแผนเป็นอย่างเดียวกัน (Emergence of Regularities)

หรืออีกนัยหนึ่งคือข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ส่วนใหญ่มีลักษณะทับซ้อนสาระในประเด็นเดียวกันโดยทำการสัมภาษณ์เจาะลึก

5.3.2 ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกสรุปลึ้นๆเฉพาะประเด็นที่สำคัญและเมื่อจบการสัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูลอื่นๆทันทีเช่นลักษณะท่าทางลักษณะน้ำเสียงตามความเป็นจริงโดยไม่มีการตีความนอกจากนี้ยังได้บันทึกเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้วิจัยขณะที่รวบรวมข้อมูลซึ่งการเขียนบันทึกสรุปลึ้นๆดังกล่าวมีประโยชน์สำหรับคณะผู้วิจัยในการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหัวข้อสรุป

5.3.3 ข้อมูลจะถูกนำมาทำการบันทึกและถอดเทปรายวันเพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วนเพื่อนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

5.3.4 การบันทึก คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกข้อมูลในทุกมิติทั้งที่เป็นทางการและมีใช้ทางการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลผลตอบวัตถุประสงค์

6. การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล (Individual Indepth Interview) เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล (Individual Indepth Interview) และแบบบันทึก (Record Form) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพอันได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) หรือแบบแผนหลัก (Major Pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดจากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major Themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

คณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการกำหนดสาระสำคัญของการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมาอ่านหลายๆครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ

2. ตีความพร้อมทำการตั้งข้อความหรือประโยคที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจปัจจัยสิ่งแวดล้อมปัญหาอุปสรรคและแนวทางการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครที่เหมาะสม

7. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลจากการศึกษาการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร เพื่อการจัดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน โดยการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร คณะผู้วิจัยนำข้อค้นพบมาสังเคราะห์รวมกันกับประเด็นสำคัญของปัญหาที่มีความสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์และมีความเป็นไปได้ที่สรุปออกมาเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุป และนำเสนอในรูปแบบของข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้พละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของ
ชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
- 2 เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการ
ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
- 3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคการใช้หลักพละ 5 เพื่อ
พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร

แนวคิดเรื่องหลักพละ 5 หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร

หลักพละ 5 นี้มีอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหน้าที่ชาวพุทธที่ต้องช่วยขยายแนว
พระราชดำรินี้ไปทั่วโลก ให้เป็นภูมิปัญญาของโลก สามารถส่งออกทางความคิด เป็นทรัพย์สินทาง
ปัญญาไปช่วยชาวโลกได้เพื่อไม่ต้องเสียดุลการค้าต่างประเทศ นับเป็นแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจได้
อย่างยั่งยืน หลักพละ 5 ส่งเสริมแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้มีแนวคิดที่เกี่ยวกับความพอเพียงหลาย
ประการทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในที่นี้จะได้สรุปในลักษณะแนวคิดเชิงประยุกต์ใช้หลักพละ 5 ที่เป็น
หลักสำคัญและมีส่วนสนับสนุนแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่โดยตรงมานำเสนอไว้

หลักพละ 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบ
ในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรม
โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและ
รุดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกัน
ในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มี
ความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้
ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสมสำหรับผู้ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้
เชื่อว่า จะพบกับความสำเร็จ

พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้ถูกล
เข้ามาครอบงำที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความ
เกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพละธรรม 5
จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความ
เข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ตั้งงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง
นั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้
เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบ
ของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพละ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้าง

ความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและ จิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดคุณภาพทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์ คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องผลทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

ผล 5คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

6. **ศรัทธา** ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
7. **วิริยะ** ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
8. **สติ** ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ
9. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน
10. **ปัญญา** ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงมกมาย

ธรรมทั้ง 5 มีศรัทธา เป็นต้น เหล่านี้ เรียกว่า **อินทรีย์** เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน คือศรัทธา เป็นใหญ่ในการเชื่อ วิริยะ เป็นใหญ่ในการพากเพียร สติ เป็นใหญ่ในการระลึก สมาธิ เป็นใหญ่ในการ ตั้งจิตให้มั่น ปัญญา เป็นใหญ่ในการรอบรู้ ไม่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันต่างฝ่ายต่างก็ทำเฉพาะหน้าที่ ของตน

ธรรมทั้ง 5 เหล่านี้ชื่อว่า พลังภายใน คือเป็นกำลังใจ เมื่อเกิดมีในบุคคลใด บุคคลนั้นสามารถ ต่อต้านข้าศึกภายในได้ อันข้าศึกภายในได้แก่ธรรมอันเป็นส่วนชั่วที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพลังภายใน 5 นั้นเอง คือ

1. อสัทธิยะ ความไม่เชื่อ เป็นปฏิปักษ์ต่อศรัทธา.
2. โกสัชชะ ความเกียจคร้าน เป็นปฏิปักษ์ต่อวิริยะ.
3. สติสัมโมสา ความหลงลืมสติ เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ.
4. จิตตวิกเขปะ ความฟุ้งซ่านของจิต เป็นปฏิปักษ์ต่อสมาธิ.
5. ทุปปัญญา ความรู้ชั่วหรืออวิชาความรู้ เป็นปฏิปักษ์ต่อ

ปัญญา ธรรมมีศรัทธา เป็นต้น อธรรมะมีอัสัทธิยะ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นในจิตผู้ใด ก็ต้องทำ สงครามกัน ฝ่ายใดมีกำลังมาก ฝ่ายนั้นก็ชนะได้ครองจิตผู้นั้น

ผลทั้งห้านี้ เป็นหลักธรรมที่ผู้เจริญวิปัสสนาพึงรู้ ศรัทธาต้องปรับให้สมดุลกับปัญญา วิริยะ ต้องปรับให้สมดุลกับสมาธิ ส่วนสติพึงเจริญให้มากเนื่องเป็นหลักที่มีสภาวะปรับสมดุลของจิตภายใน ตัวเองอยู่แล้ว เป็นหลักธรรมที่คู่กับอินทรีย์ 5 คือ ศรัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญาอินทรีย์ โดยมีความเหมือนความแตกต่างและความเกี่ยวเนื่องคือ ผล 5 เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นแก่ จิตในปัจจุบันที่ทำให้เกิดมีขึ้น ส่วนอินทรีย์คือผล 5 ที่สะสมจนตกผลึก เหมือนกับนิสัย หรือสันดาน เช่นผู้มีสมาธิริย์มากก็อาจทำสมาธิได้ง่ายกว่าผู้มีน้อยกว่า ผู้มีปัญญาอินทรีย์มากก็มีปกติเป็นคนฉลาด ผล 5 อาจเกิดขึ้นได้ดีและสั่งสมเป็นอินทรีย์ได้เร็ว

อินทรีย์ หมายถึง ความเป็นใหญ่ที่สามารถพัฒนาจิตให้มีกำลัง และมีประสิทธิภาพในงานที่ ปฏิบัติอยู่ ความแก่กล้า หมายถึง ความเข้มแข็งทางจิตที่เกิดเมื่อได้รับการฝึกฝน

อินทรีย์ มี 5 ประการ ได้แก่ :-

1. สัทอินทรีย์ คือ ความศรัทธา ในโพธิปักขิยธรรม
2. วิริยอินทรีย์ คือ ความเพียร ในสัมมัปปธาน
3. สตินอินทรีย์ คือ ความระลึกได้ ในสติปัฏฐาน
4. สมาธินทรีย์ คือ ความตั้งมั่น ในญาณ
5. ปัญญินทรีย์ คือ ความเข้าใจ ในอริยสัจ

เบื้องต้นท่านทั้งหลายต้องปรับทัศนคติใหม่เกี่ยวกับหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียก่อนว่า ธรรมะต้องเริ่มจากจุดเล็ก ๆ คือ เริ่มจากภายในตัวเราเสียก่อน แล้วจึงแผ่ขยายเป็นวงกว้าง มีความสืบเนื่องกันไปเรื่อย ๆ เหมือนการต่อจิ๊กซอรูปภาพ ถ้าเราเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ไม่ได้ เราก็ไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้เหมือนกัน การปฏิบัติธรรมของท่านทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน เหมือนบทประพันธ์ที่ได้กล่าวในเบื้องต้น “แม้หนทางข้างหน้าจะมีดมดอย่าไปสิ้นความคิดที่จะย่างก้าว ถึงหนทางข้างหน้าจะยืดยาว ก็ไม่ไกลเกินเท้าเราก้าวเดิน”

จากบทประพันธ์นี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ในดวงจิตของเราจะมีดมดไปด้วยกิเลสตัณหา ถ้าเราไม่ย่อท้อ โอกาสที่เราจะได้เห็นธรรมะก็ย่อมมี เคยสนทนาธรรมกับหมู่คณะเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ถ้าเราได้ยินครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติลำบากแถมยังรู้ยากอีก เราก็จะเกิดความรู้สึกว่า ธรรมะของพุทธองค์ทำไมถึงยากอย่างนี้ เราจะมีบุญวาสนาได้เห็นกับเขาไหม แต่ถ้าเราได้ฟังครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติง่ายและรู้เร็ว เราก็จะเกิดความรู้สึกว่ามันง่าย เราก็น่าจะมีโอกาสรู้ธรรม เหมือนอย่างท่านแน่นอน ขอเพียงเราตั้งใจจริง ความคิดที่ว่า “ขอเพียงเราตั้งใจจริง” นี้แหละ คือจุดเริ่มต้นของ การพัฒนาอินทรีย์ของตนให้กล้าแข็ง เมื่ออินทรีย์มีการบ่มเพาะเต็มที่แล้ว ก็ไม่ต่างอะไรจากนาที่มีความสมบูรณ์ จะปลูกอะไรก็ย่อมได้ผลผลิตเต็มที่ ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับอินทรีย์เพื่อให้ความกล้าแข็ง

ในเบื้องต้นโยคาวจรผู้สารถกิเลสต้องมีความอดทน อดทนในการฝึกฝนตนเองให้ดีขึ้น อดทนต้านทานจากอารมณ์ภายนอกที่มากระทบ ความอดทนนั้นเป็นบาทฐานสำคัญที่จะพัฒนาอินทรีย์ให้เข้มแข็งได้ ทั้งนี้ต้องไม่มีความรู้สึกที่ว่า “ตนเองเป็นผู้มีบุญน้อย วาสนาน้อย” ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ พุทธองค์ตรัสว่า “ความอดทนเป็นยอดตะแบงแห่งธรรมทั้งหลาย” กล่าวได้ว่าผู้ที่จะได้ดีหรือมีความสมหวังได้นั้น ต้องมีความอดทน และมีความ สงบเสงี่ยม สองอย่างนี้เรียกว่า ขันติ กับ โสรจจะ เป็นธรรมะที่ทำให้ผู้นั้นมีความสุข เมื่อมีธรรมะสองอย่างนี้แล้ว ต่อไปต้องเพิ่มอินทรีย์ให้แก่กล้า ที่ว่าเพิ่มให้แก่กล้านั้น หมายถึงว่าทุกคนมีอยู่แล้วเพียงแต่กำลังยังอ่อน เราจำเป็นต้องเพิ่มพูนให้มาก โดยใช้หลักพละ 5 เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้น ดังนี้

สัทอินทรีย์ คือ ความศรัทธา ในโพธิปักขิยธรรม หมายถึง ศูนย์รวมแห่งธรรม หรือที่รวมลงแห่งธรรม แต่ก่อน ที่เราจะเข้าไปรับรู้ถึงขนาดนั้นได้ต้องมีความศรัทธา ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความศรัทธาเป็นพื้น คือ เชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เมื่อเรามีกำลัง แห่งศรัทธาเช่นนี้ ก็ย่อมส่งผลไปถึงอินทรีย์ข้อต่อไป

วิริยอินทรีย์ คือ ความเพียร ในสัมมัปปธาน หมายถึง ธรรมที่เป็นประธาน มีความรู้ มีเงินทอง มีกำลังแข็งแรง ถ้าไม่มีวิริยอินทรีย์แล้วก็ไร้ประโยชน์ ก็เหมือนสังคมโลกที่ท่านประสบอยู่นี้แหละ มีที่มึนทำกิน แต่เจ้าของชี้แจงหรือศึกษามาก วิเคราะห์ไปก่อนสถานการณ์เป็นจริงว่า เศรษฐกิจจะชะ

นี้ไม่ดีกำลังการแข่งขันน้อย ไม่ควรไปคิดแบบนี้ก่อน การพัฒนาวิริยีนทรีย์ให้มีความเข้มแข็งนั้น คือ การเพียรพยายามลด ละ เลิก ความประพฤตินี้ไม่ดี ไม่ว่าจะ เป็นทางกาย ทางวาจา และทางใจ ถ้าลด ละ เลิก ได้ไม่ขาดทีเดียวก็ต้องพยายามข่ม พยายามควบคุม ไม่ให้มันเกิดขึ้น เต็มที่ ความดีที่เคย บำเพ็ญอยู่แล้ว ก็พยายามเพิ่มให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป ถ้ามีวิริยะเป็นพลกำลังแล้วมันจะตรงกันข้ามทันที จะภูมิใจกับการปฏิบัติของตน มีความเพียรทุกวันจะไม่ไร้สติ

สติในทฤษฎี คือ ความระลึกได้ ในสติปัญญา หมายถึง หมวดธรรมที่มี สติ คือ การระลึกได้เป็นที่ตั้ง พระพุทธองค์สอนให้เราอยู่กับปัจจุบันที่อยู่ในตัวเรา ที่ตั้งของสติ คือ

1. กาย เรียกว่ากายนุปัสสนา คือ การตามรู้ว่าจะขณะนี้เตี้ยนี้กายเราทำอะไร เป็นการจำกัดความรู้ทั้งหมดไว้ที่การเคลื่อนไหวของกายเพียงจุดเดียว

2. เวทนानุปัสสนา คือ การตามระลึกความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทั้ง สุข ทุกข์ และเฉยๆ แม้การระลึกรู้ลมเข้าออกก็จัดเป็นเวทนาอย่างหนึ่ง คือ ผัสสอารมณ์ที่ลมกระทบผิวเกิดความรู้สึกขึ้น

3. จิตตานุปัสสนา คือ การตามรู้ความนึกคิด เพียงความนึกคิดเดียว หรือเหมือนพีเลียงคือ คอยตามรู้เฉย ๆ ไม่ช่วยปรุงแต่ง ไม่เสริม ไม่บังคับ สักแต่ว่ารู้

4. ธัมมานุปัสสนา คือ การกำหนดรู้สภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ความคิด แต่เป็นความรู้สึก เช่น ชอบไม่ชอบ ดีใจ ร่าเริง ที่ผ่านเข้ามาในใจแยกให้ออกระหว่างเวทนามกับธรรม

ธรรมทั้งสี่ข้อนี้มีความเชื่อมโยงส่งผลถึงกัน ต้องระลึกถึงคุณงามความดีของตนให้มาก ระลึกถึงศีล ระลึกถึงทุกขีในชีวิตที่ผ่านมาหรือในอนาคตที่จะเกิดกับตน เป็นวิธีการฝึกระบบความคิดของตนให้มีขั้นตอน ไม่คิดสะเปะสะปะ คิดเพียงเรื่องเดียวอย่างลึกซึ้ง

สมาธิในทฤษฎี คือ ความตั้งมั่น ในญาณ สืบเนื่องจากสติในทฤษฎี เมื่อได้จัดระบบความคิดของตนให้คิดเพียงเรื่องเดียว เมื่อตั้งอารมณ์ให้อยู่นิ่ง ๆ นาน ๆ ก็เกิดความตั้งมั่น สมาธิเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ตอกลงไป ยิ่งลึกขนาดไหนยิ่งดี ความมั่นคงก็ยิ่งแน่นหนา การพัฒนาสมาธิในทฤษฎีของตนให้กล้าหาญนั้น ต้องพยายามตั้งใจให้เวลาจะทำหน้าที่อะไร อย่าจับจดทำให้สำเร็จเป็นอย่าง ๆ ไป ให้เริ่มสังเกตจากกิจกรรมแรกที่เราเริ่มทำ พอทำ ๆ ไป เห็นอันนั้นอันนี้ ใจมันก็จะให้ไปทำทั้ง ๆ ที่ในมือ ก็ยังทำกิจกรรมแรกอยู่นะ ถ้าเป็นแบบนี้ต้องเปลี่ยนวิธีการใหม่ ทำอะไรให้ทำไปจนเสร็จแล้วจึงคิดทำอย่างอื่นต่อไป วิธีเหล่านี้ คือกลยุทธ์ในการพัฒนาให้ตนมีสมาธิที่แก่กล้าโดยเริ่มจากกิจกรรมเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวันของเรานั้นเอง

ปัญญาในทฤษฎี คือ ความเข้าใจ คือ มี “ความรอบรู้” รู้ในกองสังขารอันนี้ตามสภาพความเป็นจริง ภายใต้กฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์ คือ มีสภาพเกิดขึ้นแล้วไม่แน่นอนไม่นานก็ต้องแตกสลายไป มีสภาพเกิดขึ้นแล้วไม่ตั้งอยู่นานก็ต้องแปรสภาพเป็นอย่างอื่น และสุดท้ายทุกอย่างไม่มีตัวตน สรุปให้ชัดกว่า นี้ก็คือ วัตถุทุกอย่างบนโลกใบนี้ แม้แต่โลกเองก็ตาม เป็นสักแต่ว่าธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้นที่มาประชุมพร้อมกัน ก่อเกิดเป็นวัตถุชิ้นหนึ่งขึ้นมา ความรู้รอบแบบนี้เป็นปัญญาขั้นละเอียดแล้ว ซึ่งมีใช้การมองโดยผ่านตัวอักษร แต่เป็น การเห็นจากปัญญาคือการฝึกฝนจนเชี่ยวชาญแล้ว ในระดับปุถุชนคนสามัญ ต้องฝึกปัญญาขั้นต้นให้ได้เสียก่อน

ปัญญาในทฤษฎีในที่นี้ ท่านหมายถึงเอาความเป็นใหญ่ของปัญญาในอริยสัจสี่ ที่มีความเข้าใจหลักความเป็นจริงว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีสภาพทนได้ยาก เมื่อทนได้ยากแล้วมีสาเหตุมาจากไหน จะดับด้วยวิธีใดอย่างไร สุดท้ายก็ดำเนิน การปฏิบัติ

กระบวนการคิดแบบนี้ที่ต้องพยายามฝึกฝนให้บ่อย ๆ ฝึกคิดจากเรื่องเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวัน ไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน แบบนี้เรียกว่า **จินตตามยปัญญา** คือ ความรู้เกิดจากการได้คิด วิเคราะห์

จากเป็นคนอยู่ในที่สังคมแคบก็ได้เปิดโลกทัศน์กว้างขึ้น ได้เรียนรู้จากการฟัง ดีกว่าการไปเรียนรู้เอาเอง มีคนมาป้อนให้เสร็จ ถ้าแบบนี้ท่านเรียกว่า **สุตมยปัญญา** คือ มีความรู้จากการได้ยินได้ฟังมาและทำให้จำได้นานด้วย

มนุษย์มีวิธีการเรียนรู้ ที่แตกต่างกัน ใครว่าทฤษฎีนั้นดีหลักการนี้ใช้ได้ คนกลุ่มนี้ไม่สนใจถึงเวลาลงมือปฏิบัติเลยเรียกว่าเรียนรู้จากการ ปฏิบัติ ภาษาฝรั่งว่า Learning by doing. เรียกว่า **ภาวนามยปัญญา** คือ ได้ความรู้จากการลงมือกระทำ

ทั้งหมดนี้พอเป็นแนวทางให้ท่านทั้งหลายได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ขอให้จำประโยคนี้ไว้ว่า “มีความรู้มากมายแค่ไหน ถ้าไร้ซึ่งการลงมือปฏิบัติก็ไม่เกิดผล”

เมื่อพุทธองค์ตรัสธรรมใหม่ ๆ หลังจาก ได้เสวยวิมุตติสุขอันเป็นอำนาจแห่งธรรม ณ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ปลงแล้ว ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าใครหนอเป็นผู้ มีอินทรีย์แก่กล้าพอที่จะพัฒนาเป็นผู้รู้ตามเราตถาคตได้ ก็ทรงระลึกถึงอาจารย์ผู้มีพระคุณที่เคยพำนักเรียนด้วยคือ อาฬารดาบส กับ อุทกดาบส แต่แล้วอนิจจาความไม่เที่ยงแท้แน่นอนก็ได้ทำลายท่านทั้งสองไปแล้ว พระองค์ก็ทรงระลึก ถึงพระปัญจวัคคีย์ ซึ่งเคยดูแลอุปฐากรับใช้ และเคยปฏิบัติร่วมกันมา คงเป็นผู้สามารถพัฒนาตนได้แน่นอน พระองค์ ทรงอาศัยความเมตตาที่ทั้งห้าท่านนั้นมีบุญคุณ จึงกำหนดว่าขณะนี้ทั้งห้าอยู่ที่ไหน ด้วยความที่ทั้งห้ามีอินทรีย์ที่ได้เคยฝึกฝนมาก่อนแล้ว เพียงได้ฟังธรรมที่ลึกซึ้งซึ่งพวกเขาไม่เคยได้ฟังที่ไหนมาก่อนในลักษณะเช่นนี้ ก็ส่งผลให้โกณฑัญญะ ผู้เป็นหัวหน้าใหญ่ในกลุ่มให้ดวงตาเห็นธรรมก่อนใคร ยังความปรบปลื้มแก่ตถาคตเป็นอย่างมาก ถึงขนาดอุทานออกมาว่า “อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ” สองครั้งซึ่งแปลว่า โภณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ๆ

จากเหตุการณ์ในอดีตนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใดที่มีความพร้อมแล้วก็ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้ก้าวสูงขึ้นที่สูงขึ้น จากปุถุชนก็เข้าสู่ความเป็น อริยชน และเมื่อได้รับการพัฒนาแล้วสามารถแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติและรู้ตามได้ต่อไป ดังความปรากฏในพระสูตรตันตะปิฎก เล่ม 4 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก มหามกวรรค จูฬโคบาลสูตรตอนหนึ่งว่า

นายโคบาลชาวแคว้นมคธ ต้องการจะพาฝูงโคอันประกอบไปด้วย เหล่าโคที่เป็นพ่อฝูง เหล่าโคที่มีกำลัง เหล่าโคหนุ่มสาว และลูกโคที่ยังมี กำลังน้อยขำมน้ำคางคานในฤดูสารทสมัย นายโคบาลผู้ฉลาดมีปัญญาย่อมพิจารณาฝั่งข้างนี้ว่า บริเวณใดควรข้าม ไปยังฝั่งโน้นอันเป็นฝั่งเหนือแห่งหมู่ชนชาววิเทหรัฐ ย่อมให้เหล่าโคพ่อฝูงว่ายตัดขำมน้ำคางคาก่อน เหล่าโคพ่อฝูง นั้นย่อมส่งเสียงนำทางไปพร้อม ตนก็มีกำลังข้ามไปได้โดยสวัสดิ จากันนั้นเหล่าโคที่มีกำลังขำมติดตามไป ฟังเสียง โคพ่อฝูงแล้วตามถึงฝั่งโน้นได้โดยสวัสดิ เหล่าโคหนุ่มโคสาวย่อมขำมตามโคที่มีกำลัง ด้วยการฟังเสียงโคที่มีกำลังนั้น นำทางไป ก็ข้ามถึงฝั่งโดยสวัสดิ จากันนั้นลูกโคที่มีกำลังน้อยจึงค่อยว่ายตัดกระแสน้ำข้ามฝั่งไปคอยฟังเสียงของโคพ่อฝูง โคที่มีกำลังและโคหนุ่มโคสาวทั้งหลายไปที่สุดโคทุกตัวก็ข้ามถึงฝั่งตรงข้ามได้ทุกตัว ส่วนนายโคบาลผู้ปราศจากปัญญา ไม่พิจารณาแล้วพาโคที่มีกำลังน้อยข้ามไปก่อน ก็ไม่สามารถข้ามถึงฝั่งได้ เหล่าโคพากันจมน้ำตายหมดฉันใดก็ฉันนั้น ศาสดาผู้ฉลาดประสงค์จะนำพาสรรพสัตว์ไปสู่พระนิพพาน เป็นผู้ฉลาดในโลกนี้โลกหน้า ฉลาดในทางดำเนินของมาร ฉลาดใน

โลกุตระธรรมอันมิใช่วิสัยของมาร ฉลาดในธรรมคือ การเกิด แก่ เจ็บตาย ของสรรพสัตว์ ชนเหล่าใด ที่นับถือในถ้อยคำของศาสดาผู้เป็นสมณะหรือพรหมณ์นั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนควรฟัง ควรเชื่อ ความนับถือ ของชนเหล่านั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ตลอดกาลนานฉนั้นใด ภิกษุผู้มี อินทรีย์แก่กล้า คือมี ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พละ 5) อันอบรมมาดีแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบในอินทรีย์อันแก่กล้าและที่อ่อนด้อย ของสัตว์ทั้งหลายอย่างชัดแจ้ง ย่อมทรงสั่งสอน ชนเหล่านั้นให้ได้อรรถเหตุผลก่อน ภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์เหล่านั้น ย่อมแนะนำภิกษุอื่นให้รู้ตามได้ จากนั้นพระบรมศาสดาย่อมทรงสั่งสอนผู้มีอินทรีย์แก่กล้า พอที่จะบรรลุอนาคามีผล สกทาคามีผล โสดาปัตติผล ตามลำดับฉนั้น

เกี่ยวกับเรื่องความเพียรในทฤษฎีใหม่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชกระแสว่า⁴⁵ “เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้วก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงคนที่ทำนี้ ต้องไม่ฟังชานไม่ฟังเพื่อได้เขียนไว้ในทฤษฎีนั้นว่าลำบากเพราะผู้ที่ปฏิบัติต้องมีความเพียรและต้อง อดทนไม่ใช่ทำง่าย ๆ ไม่ใช่บอกว่าทฤษฎีของในหลวงแล้วจะทำได้สะดวกและไม่ใช่ว่าจะทำได้ ทุกแห่งต้องเลือกที่ถ้า ทำไปก็จะสามารถขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้ แล้วแต่สภาพของภูมิภาคหรืออาจจะช่วยสภาพภูมิภาคโดยหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมและ ...ตั้งนี้ ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้แต่ต้องมีความ เพียรแล้วต้องอดทนต้องไม่ใจร้อนต้องไม่พูดมากต้องไม่ทะเลาะกันถ้าทำโดยเข้าใจกันเชื่อว่าทุกคนจะ มีความพอใจได้...”

เรื่องของความเพียรนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเองนอกจากจะทรง สั่งสอนแนะนำให้ผู้อื่นประกอบ “ความเพียร” แล้วยังทรงใช้ความเพียรมาใช้ในการทรงงานอย่าง ต่อเนื่องและไม่เคยทอดทิ้งความเพียรในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้นเป็น ความเพียรพยายามที่มีความเข้มแข็งที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมเพื่อนำความผาสุกมาให้แก่ ราษฎรชาวไทยดังที่ประจักษ์กันมาแล้วตลอดระยะเวลาครั้งศตวรรษนั่นเอง

หลักพละ 5 นี้ หลายคนในสังคมยังไม่มี ความเข้าใจถึงความหมายหรือลักษณะดีเท่าที่ควร ไม่ชวนขยายดีนรณ ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาซึ่งเป็นเหตุให้ชีวิตตกต่ำ สังคมและประเทศชาติก็ ไม่ได้รับการพัฒนา เพราะว่าหลักคำสอนเรื่องพละ 5 นี้ สอนให้เป็นคนมีความกระตือรือร้นในการ ทำงานหรือการประกอบอาชีพ มีความพอใจยินดีในปัจจัยสิ่งของทรัพย์สินเงินทองที่เราได้มา แล้ว โดยปราศจากความรู้สึกมักมากมีอยู่เท่าใดก็พอใจเท่านั้นไม่ทะยานอยากได้ในสิ่งที่มีไม่ได้และ ไม่ได้มี ไม่ปรารถนามากเกินกำลังความสามารถของตน และไม่มี ความทะยานอยากได้ของผู้อื่นมาเป็น ของตน รู้จักพอประมาณไม่เอนเอียงหัวนไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ อันเป็น เรื่องของโลก ธรรม 8 ประการคือ ได้ลาภเสื่อมลาภได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นิินทา สุข และทุกข์

ความไม่เอนเอียงในจิตใจนี้ เกิดจากการพิจารณาด้วยปัญญาอินทรีย์เพื่อให้เข้าใจทุกสิ่งตาม ความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่นที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งล้วนไม่ แน่นอน (อนิจจัง) มีความเกิดขึ้น (อุปาทะ) ในเบื้องต้น มีความตั้งอยู่ (ฐิติ) ในท่ามกลางและมีความ ดับสลายไป (ภังคะ) ในที่สุด ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ไม่มีสิ่งใดคงทนอยู่ในสภาพเดิม

⁴⁵ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, 4 ธันวาคม, 2541.

ได้ (ทุกข์) และทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ไม่ใช่สัตว์บุคคลไม่ใช่ตัวตนเราเขา เราไม่สามารถบังคับให้เป็นไปดังใจเราปรารถนาได้ทุกอย่างไป (อนัตตา)” ดังนี้ เมื่อเรามีความเข้าใจอย่างนี้ ก็จะทำให้มีจิตใจที่สม่ำเสมอในทุกอารมณ์ที่มากกระทบจิต มีทัศนคติเห็นภาพรวมของสรรพสิ่งเสมอกันไม่เดือดร้อนใจกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ลึงโลดใจกับสิ่งที่น่าปรารถนาหากทำได้อย่างนี้ก็ถือว่า มีจิตใจที่ตั้งงามและถือว่ามีทรัพย์ภายในอันสำคัญทีเดียว หลักพละ 5 จึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

ความสอดคล้องระหว่างเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งสองทฤษฎีมุ่งเน้นคุณภาพชีวิต และ คุณค่าของมนุษย์เป็นเบื้องต้น เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นไปกล่าวคือ สวรรค์และพระนิพพานในที่สุดเน้นสัมมาเศรษฐกิจเป็นเศรษฐกิจเชิงจริยธรรมที่มีเป้าหมายในการผลิต การบริโภค การสร้างงาน เป็นต้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงสังคม ชุมชน ระบบนิเวศน์และชาวโลกโดยทั่วไปด้วย เน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกบุคคลควบคู่กันไปกับการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรม คือ ความเมตตา ความเกื้อกูลสงเคราะห์ ความสามัคคี ความไม่เห็นแก่ตัว ดังคำกล่าวว่ามีมนุษย์อยู่ดี ชุมชนอยู่ดี ธรรมชาติยั่งยืน เน้นคุณภาพชีวิตของสรรพสัตว์ ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และบริโภคนิยม ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคที่ไร้ขอบเขตจนเกิดการทำลายธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดก่อให้เกิดพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ

โดยสรุปเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐศาสตร์พุทธซึ่งเป็นภาคทฤษฎีหรือหลักการ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภาคปฏิบัติของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องดำเนินต่อไปด้วยกันเสมอ เพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ ถ้าเศรษฐกิจพอเพียงปราศจากแนวพุทธก็จะติดตันมีติดบอด และในทำนองเดียวกัน เศรษฐศาสตร์แนวพุทธถ้าปราศจากเศรษฐกิจพอเพียงก็จะเป็นความว่างเปล่า

จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะของหลักพละ 5 ในเชิงประยุกต์ใช้สำหรับชีวิตฆราวาสทั่วไปได้ว่า เป็นหนทางที่มุ่งตรงสู่จุดหมายที่ตั้งงามโดยไม่ข้องแวะในทางสุดโต่งได้แก่ วัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในลักษณะที่หย่อนเกินไป คือ ปล่อยให้ตนเป็นทาสของวัตถุเกินไป และไม่ทำตัวให้ลำบาก เช่น ตระหนี่ไม่ยอมกิน ไม่ยอมจ่าย ไม่ยอมใช้ ไม่ยอมแบ่งปัน ปฏิบัติตัวในสิ่งที่ก่อให้เกิดความลำบากโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งเป็นทางที่ตั้งเกินไป เป็นลักษณะของความไม่พอดี แต่ให้ดำเนินชีวิตด้วยการถือหลักความพอเหมาะพอดี ถูกต้อง

แนวคิดเรื่องหลักพละ 5 จึงจัดเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญของชีวิตที่พอเพียง และเป็นเสมือนธรรมฝ่ายรับ คือ เป็นคุณธรรมที่มีไว้สำหรับรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยภาวะจิตที่เป็นสุข อันเป็นหลักที่จะอำนวยสุขในชีวิตปัจจุบัน การที่จะให้ฐานะชีวิตมั่นคงและมีชีวิตที่เป็นสุขได้นั้น ก็ต้องเลี้ยงอบายมุขให้ได้เพราะอบายมุขนั้นล้วนเป็นส่วนเกินของชีวิตและนำพาชีวิตให้มัวเมาจนต้องเสียหายและสูญเสียในที่สุด ด้วยว่า การเป็นนักเลงเที่ยวผู้หญิงก็ตีเป็นนักเลงตีมสุรากีตี เป็นนักเลงเล่นการพนันก็ตี คบคนชั่วเป็นมิตรก็ตี ล้วนเกินมาจากตณหาซึ่งมีอวิชชาเป็นมูลรากและมีความทุกข์เป็นดอกผล จึงควรหลีกเลี่ยงให้ไกล ไม่ควรเข้าไปใกล้ ไม่ควรข้องแวะโดยเด็ดขาด

เราควรหันมาทำความเข้าใจพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ชัดเจน เพื่อหาทางแก้ปัญหาและนำไปประพฤติปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เราได้ยินคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “ชีวิตพอเพียง” กันอยู่เนี่ย ถือเป็นช่วงโอกาสสำคัญที่เราจะได้เลือกดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเพื่อวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมจะได้ลดลง ที่สำคัญหากทุกคนจับประเด็นสำคัญของการดำเนินชีวิตทั้งในแง่เป้าหมายและวิธีการได้ คือ มีความสันติสุขเป็นเป้าหมายมีหลักการดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามแนวพุทธศาสนา เป็นวิธีการที่อาศัยหลักพละ 5 เชื่อแน่ว่า ความสันติสุขของบุคคลและสังคมอยู่จะเป็นจริงได้อย่างยั่งยืน เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาเป็นเครื่องขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

การเกษตรเกษตรทฤษฎีใหม่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์แต่จุดหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากจุดหมายของเศรษฐกิจเพราะเศรษฐกิจมีจุดหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวงมีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดีมีอาหารที่ดีเพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นพระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัดรู้จักบรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลงไปพยายามเป็นนายเหนือทรัพย์เพื่อลดความโลภต่างๆซึ่งเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา

การเกษตรแนวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์แต่จุดหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากจุดหมายของเศรษฐกิจเพราะเศรษฐกิจมีจุดหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวงมีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดีมีอาหารที่ดีเพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นพระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัดรู้จักบรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลงไปพยายามเป็นนายเหนือทรัพย์เพื่อลดความโลภต่างๆซึ่งเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา

กิเลส 3 ตัวคือ ตัณหา ความอยากได้ผลประโยชน์ มานะ ความใฝ่อำนาจ ทิฐิ ความยึดมั่นตลอดจนคลังคลังในค่านิยม แนวความคิดลัทธิ ศาสนา อุดมการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทิฐินี้เป็นตัวร้ายที่สุดที่รองรับสำหรับปัญหาไว้ให้เหนียวแน่นยึดเยื้อและแก้ไขยากเหมือนกับตัณหาและมานะที่นอนกันแล้ว เพราะสภาพปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันเกิดขึ้นจากการไม่รู้จักพอเพียง

หลักการสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผู้มีความรู้ทางด้านศาสนธรรมของพระพุทธศาสนา ย่อมเห็นได้ชัดว่า มีความสอดคล้องกันกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาในหลายประการ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นอาศัยพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นคติในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญในทางพุทธศาสนาที่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืน รวมทั้งคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมในหลักพละ 5

หลักธรรมทางพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ในลักษณะและความสำคัญของหลักพละ 5 ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติหรือเป็นศาสนาแห่ง

ความเพียรพยายาม⁴⁶ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมุ่งเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ การอ่อนวอนหรือการหวังผลดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้ตนประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาในแง่ของหลักธรรมจึงมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งสามารถสัมผัสรับรู้ได้ตลอดเวลา เพราะใจความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่มีสิ่งใดเกินเลยไปจากเรื่องปัญหาชีวิตและวิธีการแก้ปัญหาชีวิตหรือที่เรียกว่า “ทุกข์และความดับทุกข์” นั่นเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำว่า “ภิกษุทั้งหลายทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้ เราสอนแต่เรื่องทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น”⁴⁷

แม้ผลแห่งการแสวงหาทางพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้า จะเป็นการบรรลุธรรมขั้นสูงคือ ความหมดกิเลสทั้งปวง ซึ่งถือเป็นเป้าหมายชั้นโลกุตระและอาจจะดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของปุถุชนหรือฆราวาสทั่วไปที่ยังต้องดำเนินชีวิตในวงจรของความอยาก ความต้องการ ความสะดักสะบาย แต่กระนั้น หากได้ศึกษาพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้จะพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ละเลยที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของปุถุชนหรือฆราวาสเลย ทั้งยังมีหลักธรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในครรลองที่ดีอยู่มากมาย หรือแม้แต่หลักธรรมขั้นสูงก็ยังสามารถนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสามัญได้ หลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงมีความครอบคลุมทั้งในส่วนการปฏิบัติขั้นที่ยังเกี่ยวข้องกับกิเลสหรือขั้นสำหรับปุถุชน เรียกว่า “โลกียธรรม” และขั้นที่บริสุทธิ์จากกิเลสหรือขั้นสำหรับพระอริยบุคคลเรียกว่า “โลกุตระธรรม”⁴⁸ คือ หลักความจริงและหลักความดีนั่นเอง

ประเด็นสำคัญของหลักธรรมตามนัยทั้ง 2 นี้ ทำให้เห็นได้ชัดว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติดังกล่าวแล้วเพราะหลักไม่พ้นไปจากเรื่องของปฏิบัติ กล่าวคือหลักความจริงก็เป็นจริงตามธรรมชาติอยู่อย่างนั้นแต่เมื่อมาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราก็กจำเป็นต้องวางท่าทีกับความจริงให้ถูกต้องดังเช่นเรื่อง ชีวิตที่เป็นองค์รวมของชั้น 5 ซึ่งต้องมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์และเป็นไปตามกฎแห่งกรรม เป็นความจริงที่บริสุทธิ์ตามกระบวนการธรรมชาติไม่อาจปฏิเสธได้ หากพยายามปฏิเสธหรือวางท่าที่ไม่ถูกต้องเข้าใจผิด ปฏิบัติผิด ผลก็คือความทุกข์ แต่หากรู้เข้าใจและยอมรับตามความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่น อย่างนี้เรียกว่าปฏิบัติถูก เมื่อปฏิบัติถูกก็เป็นหลักความดี ผลของการปฏิบัติถูก ก็คือความดับทุกข์หรือความสุข ความสำคัญอันเป็นบทสรุปหลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงอยู่ที่เป็นอย่างที่นำมาซึ่งความสุขและความดีงามนั่นเอง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

⁴⁶ อก.ติก. 20/577/369

⁴⁷ ม.มู. 12/286/276

⁴⁸ อภิ.สง. 34/911/355

ธรรมนั้นแหละย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ ข้อนี้เป็นประโยชน์ ในเมื่อประพฤติธรรมดีแล้ว ผู้ประพฤติธรรมย่อมไม่ตกไปสู่ที่ต่ำทรมาน⁴⁹

หลักการทางพุทธเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจมองว่าการทำงานเป็นวิธีที่ใช้เพื่อพัฒนาพลังภายในและลดอัตตา โดยร่วมกันทำกิจส่วนรวมพร้อมกับจัดหาสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต ผลลัพธ์คือความสง่างามของมนุษย์ เสรีภาพ และความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ตรงข้ามกับการวางแผนทางเศรษฐกิจซึ่งตีค่าผลผลิตสูงกว่าประโยชน์ทางสวัสดิภาพมนุษย์ที่ไม่เป็นตัวตน เช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ แนวทางพระพุทธศาสนาอาจยกให้การมีงานที่สร้างความพึงพอใจอยู่สูงกว่าการเพิ่ม GNP (รายได้ประชาชาติ) เป็นต้น เน้นคุณค่าสูงส่งของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และกำหนดให้อุตสาหกรรมต้องชดเชยแก่การสูญเสียสิ่งแวดล้อม

การประยุกต์แนวทางนี้กับการเกษตรไทยนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แปลกแยก เช่น เกษตรกรรายย่อยรู้ว่าการใช้สัตว์ทำงานในไร่นามีคุณค่ามากกว่ารถไถ แต่ทำไมจึงใช้รถไถและความเพียงผลการทำงานถ้าเราใช้สัตว์และรถไถเป็นอุทสาหกรรมเปรียบเทียบการพัฒนาการเกษตรกับอุตสาหกรรมจะพบว่าการเกษตรมีค่าน้อยถ้าคิดเพียงว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกษตร ทางพระพุทธศาสนาให้คุณค่าแก่การทำงานกับดิน การเกี่ยวข้องกับชีวิตินทรีย์ในดินนับไม่ถ้วน พืชและสัตว์และปฏิสัมพันธ์ของคนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางชีวภาพ เหนือกว่าอุตสาหกรรมที่มีเครื่องจักรทำงานซ้ำซากสิ่งแวดล้อมไร้ชีวิตชีวา ภายใต้การจัดการควบคุมดูแล การลาป่วย วันหยุด และวิถีชีวิตไร้สาระนอกโรงงาน ความแตกต่างนี้ปรากฏไม่พอในคำว่า “ชีวิตชนบท”

แนวคิดด้านศาสนาในเชิงปฏิบัติรวมทั้งกรอบความคิดใหม่ทางเศรษฐกิจได้ดึงดูดความสนใจทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย ทางเชื่อมระหว่างข้อขัดแย้งเรื่องคนกับสิ่งแวดล้อมอาจเป็นระบบการเกษตรทางเลือก อันเป็นทางสายกลางสำหรับเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย ซึ่งได้รับการส่งเสริมและทดลองจนประสบผลสำเร็จในระดับต่าง ๆ

แนวคิดเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความหมายของเกษตรกรรม

เกษตรกรรม (Cultural Practice) มีความหมายว่า วิธีทำการเกษตร อันหมายถึงความรวมถึงวิธีการเพาะปลูกพืช ซึ่งมีศัพท์เฉพาะว่า “กสิกรรม” และยังหมายถึงการเลี้ยงสัตว์ซึ่งอาจเป็นสัตว์บกหรือสัตว์น้ำก็ได้ ทั้งนี้เพราะไม่ว่าจะเป็นการกสิกรรมหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างก็เป็นการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตทั้งสิ้น

คำว่า “**การเกษตร**” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Agriculture” ซึ่งหมายถึง การเพาะหรือปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตที่อาศัยกระบวนการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์เป็นพื้นฐาน โดยมีเกษตรกร (Farmer) เป็นผู้ดำเนินการเร่งให้ทั้งพืชและสัตว์มีการเจริญเติบโตในพื้นที่ทำกินหรือคอกปศุสัตว์ (Farm) กระบวนการผลิตหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จัดได้ว่าเป็นธุรกิจซึ่งต้องคำนึงถึงต้นทุน (Cost) และผลตอบแทน (Benefit) เป็นสำคัญ

ในทางวิชาการการเกษตรอาจขยายความต่อได้ว่า การเกษตร คือการใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดการผลิต ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการเกษตร

⁴⁹ ขุ.เถร. 26/332/314

ผสมผสานโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเงินทุน เพื่อให้พืช และสัตว์เจริญเติบโตให้ผลผลิตต่าง ๆ

นอกจากนั้นยังเป็นงานอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภค ใช้สอยประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นดังนั้น การเกษตรจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์อย่างมากมาจากพืช สัตว์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิต ตลอดจนในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงอีกด้วย

2.2 ประเภทของการเกษตร แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **การปลูกพืช** นักวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น วิธีการปลูก ดูแลรักษา นำไปใช้ประโยชน์ ในขั้นนี้ได้จัดแบ่งลักษณะการปลูกและดูแลรักษาเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1.1 พืชสวน หมายถึง พืชที่ปลูกในเนื้อที่น้อย สามารถให้ผลตอบแทนสูง ต้องการดูแลรักษามาก แบ่งย่อยได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

(1) ไม้ดอกไม้ประดับ นิยมปลูกไว้ในบ้าน และบริเวณบ้านหรือในกระถางใช้พื้นที่ไม่มาก ใช้ตกแต่งอาคารสถานที่เพื่อความสวยงาม วิธีการดูแลรักษา รดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ยอย่างง่าย ๆ อย่างสม่ำเสมอ

(2) พืชผัก ปลูกในแปลงเพราะปลูก หรือสวนผักโดยเฉพาะวิธีการดูแลรักษา นอกจากจะดูแลรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ยตามปกติแล้วจะต้องกำจัดศัตรูพืช และมีการป้องกันแมลงต่าง ๆ อย่างดี พืชผัก เช่น หอม กระเทียม มะเขือ คื่นห่อ แตงกวา และผักกวางตุ้ง

(3) ไม้ผล ปลูกในสวนผลไม้ หรือพื้นที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง เพราะต้นไม้จะเป็นไม้ยืนต้นอายุการให้ผลยาวนาน วิธีการดูแลรักษาพิเศษกว่าปกติ ต้องใส่ปุ๋ยบำรุงดิน ตกแต่งกิ่ง และตรวจสอบดูหนอน แมลง ศัตรูพืช ไม้ผล เช่น มะม่วง เงาะ ทุเรียน มังคุด ลำไย ฯลฯ

1.2 พืชไร่ หมายถึง พืชที่ปลูกโดยใช้เนื้อที่มาก มีการเจริญเติบโตเร็ว ไม่ต้องการดูแลรักษา มากเหมือนพืชสวน ส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุก มีอายุตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 1 ปี หรือมากกว่า ผลผลิตของพืชไร่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของคนไทย โดยใช้บริโภคเป็นอาหารหลัก และส่งเป็นสินค้าออกจัดเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่วต่างๆ ยาสูบ ฝ้าย มันสำปะหลัง เป็นต้น

2. **การเลี้ยงสัตว์** มีการเลี้ยงมานานแล้ว นอกจากจะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่แล้วมักจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วยเพื่อใช้เป็นอาหาร แรงงาน ในการเพาะปลูก การขนส่ง และเพื่อแก้เหงา ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ในแง่การใช้แรงงานลดน้อยลง แต่จะมีบทบาทมากในแง่ของการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร เนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อสัตว์ อีกทั้งสามารถส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์ คือ เพื่อไว้บริโภคไว้ใช้แรงงานเพื่อประกอบอาชีพเพื่อเสริมรายได้เพื่อใช้ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทำเครื่องนุ่งห่มของใช้และรักษาโรคเพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลินเพื่อใช้ประโยชน์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

3. **การประมง** การทำประมงเป็นการเกษตรเกี่ยวกับการเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทุกชนิด การทำประมงนี้สามารถสร้างรายได้ให้ประชาชนและประเทศเป็นจำนวนมาก การทำประมงในประเทศไทยสามารถแบ่งออกตามลักษณะของแหล่งน้ำได้ 3 ประเภท คือ

3.1 การทำประมงน้ำจืด หมายถึง การทำประมงในแหล่งน้ำจืดตามบริเวณที่ต่าง ๆ ได้แก่ การจับปลาในแม่น้ำ ลำคลอง การเลี้ยงปลาน้ำจืดในกระชัง การเลี้ยงปลาสดในบ่อ เป็นต้น

3.2 การทำประมงน้ำเค็มหรือการทำประมงทะเล หมายถึง การจับกุ้งทะเล ปลา และปลาหมึก ตลอดจนการเลี้ยงหอยทะเลต่างๆ เช่น การเลี้ยงหอยแมลงภู่ การเลี้ยงหอยนางรม เป็นต้น

3.3 การทำประมงน้ำกร่อย หมายถึง การทำประมงในบริเวณเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่น้ำเค็มและน้ำจืด เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชัง การเลี้ยงปลานวลจันทร์ เป็นต้น

4. **การเกษตรแบบผสมผสาน** เป็นการจักระบบกิจกรรมการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ประมง ให้มีการผสมผสานและเกื้อกูลในการผลิตซึ่งกันและกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม เพิ่มความสมบูรณ์ของอาหารพืชหรือสัตว์ การทำเกษตรหลายอย่างร่วมกันทำให้เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตเพิ่มขึ้น ตลอดจนไม่เสี่ยงต่อสภาวะการขาดทุนจากราคาผลผลิตเพียงอย่างเดียวที่มีราคาไม่แน่นอน ปัจจุบันรัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เช่น

4.1 **การเกษตรทฤษฎีใหม่** คือ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรได้บริหาร และจัดการเกี่ยวกับดิน น้ำ ให้มีประโยชน์สูงสุดเพื่อบังเกิดผลผลิตและรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างเพียงพอ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมกับช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

4.2 **การเกษตรแบบยังชีพ** หมายถึง การเพาะปลูกแบบดั้งเดิมแบบหนึ่งโดยการปลูกพืชใช้กินเป็นอาหารภายในครอบครัว ไม่ได้ปลูกมากเหลือใช้พอที่จะส่งไปขายนอกท้องถิ่นได้

4.3 **การเกษตรธรรมชาติ** การเกษตรแบบนี้เป็นการเกษตรแบบที่กลับไปหาธรรมชาติหรือการเกษตรแบบฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับมาดังเดิมนั่นเอง

4.4 **การเกษตรแบบยั่งยืน** คือ การเกษตรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อรักษาคุณภาพทางธรรมชาติและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน เป็นการทำการเกษตรเพื่อต้องการให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ทั้งการผลิตและการดำรงชีพโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด

การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเกษตรยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการจักระบบการผลิตทางการเกษตรที่สามารถคงอัตราการผลิตระดับสูงให้ได้ในระยะยาว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดพร้อมกับคำนึงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะให้ความสำคัญกับการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะนำไปสู่การผลิตที่ยั่งยืนและรักษาอาชีพเกษตรกรกรมให้เป็นอาชีพที่มั่นคงสำหรับเกษตรกรตลอดไป

ในประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรกรรมตามยุคสมัย การเปลี่ยนผ่านของระบบเกษตรกรรมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุกระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพ (Subsistence Agriculture) ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ (Commercial Agriculture) ยุกระบบเกษตรกรรมเชิงทวิลักษณ์ (Dualistic Agriculture) ซึ่งหมายถึงระบบเกษตรกรรมที่มีทั้งการเกษตรเชิงแข่งขันและการเกษตรแบบยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงชี้แนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่ปวงชนชาวไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ในช่วงตั้งแต่ก่อนการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งให้พสกนิกรได้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน มั่นคง และปลอดภัย ภายใต้

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง เอาไว้เป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ดังพระราชดำรัสที่ได้ทรงตรัสไว้เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2554

“ในที่นี้เราฟังเขาถามว่าเศรษฐกิจพอเพียง จะแปลเป็นภาษาอังกฤษว่าอย่างไร ก็อยากจะตอบว่า มีแล้วในหนังสือ ไม่ใช่หนังสือตำราเศรษฐกิจ แต่เป็นหนังสือพระราชดำรัสที่ถูกต้องสำหรับมาปรับปรุงให้ฟังได้ และแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพราะคนที่ฟังภาษาไทยบางที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ จึงได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และเน้นว่าเศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy โดยเขียนเป็นตัวหนาในหนังสือ”

แต่เนื่องด้วยคำว่า Sufficiency Economy เป็นคำที่เกิดมาจากความคิดใหม่ อีกทั้งยังเป็นทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงไม่มีปรากฏอยู่ในตำราเศรษฐศาสตร์ ซึ่งบางคนอาจจะยังสงสัยอยู่ว่า Self-Sufficient Economy สามารถใช้แทน Sufficiency Economy ได้หรือไม่ หากว่าไม่ได้มีความหมายอย่างเดียวกัน หรือไม่สามารถใช้เหมือนกันได้ จะมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยคำว่า Self-Sufficiency มีความหมายตามพจนานุกรมที่ว่า การไม่ต้องพึ่งใคร และการไม่ต้องพึ่งใครในความหมายของพระองค์ท่านนั้น คือ

“Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง”

ฉะนั้น เมื่อเติมคำว่า Economy เข้าไป กลายเป็น Self-Sufficient Economy แล้วนั้น จะมีความหมายว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง คือ การที่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น แต่ในทุกวันนี้ ประเทศไทยเรายังเดือดร้อน ยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ ทั้งที่ในความเป็นจริงที่เราจะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็ตาม ดังนั้น Self-Sufficient Economy จึงหมายถึง เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง ที่แตกต่างจาก Sufficiency Economy ซึ่งหมายถึง เศรษฐกิจพอเพียงที่ยังคงมีการพึ่งพากันและกันอยู่ ดังพระราชดำรัสเพิ่มเติมที่ว่า

“คือพอมีพอกินของตัวเองนั้นไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่งหมู่บ้าน หรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอแล้ว จะใช้ได้”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ โดยยึดแนวทางการพัฒนาที่มีคนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองจะเป็นตัวการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือในภาษาอังกฤษ คือ Sustainable Development

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ เพื่อให้

สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือหวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีไทย อันจะทำให้ชาติบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ และมีความสุขในที่สุด

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ความพอประมาณ ได้แก่ ความรู้จักพอดี เรียบง่าย ประหยัด การทำอะไรที่พอเหมาะพอควร สมดุลกับอัตรภาพ ศักยภาพของตนและสภาวะแวดล้อม ตามความสามารถของแต่ละคน ไม่น้อยไม่มากจนเกินไป ไม่ไปเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพอประมาณกับภูมิสังคม สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ การทำงานทุกอย่างต้องเรียบง่าย ประหยัด อย่าทำงานให้ยุ่ง ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีกำหนดการทำงานตามลำดับขั้นตอน และมีการปฏิบัติชัดเจน

ความมีเหตุผล คือ ความคิด การกระทำ การตัดสินใจเรื่องความพอเพียง จะเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่ตามมาอย่างรอบคอบ การคิด ฟัง ปฏิบัติ การทำงานต้องใช้หลักความรู้ในการทำงาน การวางแผนงานต้องระมัดระวัง ต้องใช้หลัก

⁵⁰ [https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ 3/5/2560](https://new.forest.go.th/reforest-admin/สืบค้นเมื่อ%203/5/2560) (13.11 น.)

วิชาการช่วยสนับสนุน อย่าใช้ความรู้สึกและอารมณ์ในการทำงาน ทุกคนมีศักยภาพในการทำงาน การพัฒนาตัวเองต้องเกิดขึ้นจากภายในตัวเองของแต่ละคน จึงต้องแสดงศักยภาพออกมาให้ได้

มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ มีการเตรียมตัวที่ดี พร้อมรับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในระยะใกล้และไกล ต้องมีแผนกลยุทธ์ การทำงานต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องมองภาพรวม ทุกคนมีส่วนร่วม คือ การประสานงาน และการบูรณาการปรับวิธีการทำงาน หน่วยงานองค์กรต้องมีธรรมาภิบาลเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันภายในตัว

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2550) ได้อธิบายถึงคำนิยามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้จำได้ง่ายที่สุด คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ปัจจัยสำคัญที่เป็นแก่นแท้ของ 3 ห่วงคือ

- (1) ความพอประมาณ ไม่สุดโต่งจนเกินไป
  - (2) การมีเหตุผล ที่จะคิดวิเคราะห์ทุกอย่างก่อนลงมือปฏิบัติ
  - (3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อไม่ให้กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีผลกระทบต่อชีวิตของเรามากเกินไป
- ส่วน 2 เงื่อนไข คือ
- (1) ความมีเหตุผล ใช้ความรู้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง
  - (2) คุณธรรม หากมีสิ่งเหล่านี้ไม่มีคำว่า ไปไม่รอด อันเป็นเงื่อนไขสำคัญมากในการดำเนินชีวิต เบื้องต้นคงต้องใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป

แนวคิดเรื่องการพัฒนาอาชีพการเกษตรของเกษตรกรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีเกษตรระบบผสมผสาน ระบบเกษตรกรรมที่จะนำไปสู่การเกษตรยั่งยืน โดยมีรูปแบบที่ดำเนินการมีลักษณะใกล้เคียงกัน และทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสับสนในการให้ความหมายและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ได้แก่ ระบบเกษตรผสมผสาน และ ระบบไร่นาสวนผสม

ระบบเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming System) เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิด ในพื้นที่เดียวกันภายใต้การเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันและกัน อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างพืชกับพืช พืชกับสัตว์ หรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้

ระบบเกษตรผสมผสานจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการวางรูปแบบและดำเนินการโดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรม แต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม มีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่ดิน ปัจจัย การผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตชนิดหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์กับการผลิตอีกชนิดหนึ่ง กับการผลิตอีกชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดภายในไร่นาแบบครบวงจร ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว เช่น การเลี้ยงไก่หรือสุกรบนบ่อปลา การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงผึ้งในสวนผลไม้ เป็นต้น

ตามแนวคิดดังกล่าวมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป
- 2) ต้องเกิดการเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ

ระบบไร่นาสวนผสม (Mixed / Diversified / Polyculture Farming System) เป็นระบบการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายกิจกรรม เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคหรือลดความเสี่ยงจากราคาผลิตผลที่มีความไม่แน่นอนเท่านั้น โดยมีได้มีการจัดการให้กิจกรรมการผลิตเหล่านั้นให้มีการ

ผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเหมือนเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสมอาจมีการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตบ้าง แต่กลไกการเกิดขึ้นนั้นเป็นแบบ “เป็นไปเอง” มิใช่เกิดจาก “ความรู้ ความเข้าใจ” อย่างไรก็ตามไร่นาสวนผสมสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของเกษตรกรผู้ดำเนินการ ให้เป็นการดำเนินการในลักษณะของระบบเกษตรผสมผสานได้ เหตุผลที่มาของรูปแบบการเกษตรผสมผสานมาจากการทำเกษตรกระแสหลัก โดยเฉพาะการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือการผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียว จึงเกิดปัญหาหลายด้าน คือ

- 1) รายได้ของครัวเรือนไม่มีเสถียรภาพ
- 2) เศษวัสดุจากพืชและมูลสัตว์ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์
- 3) การผลิตสินค้าเดี่ยวบางชนิดใช้เงินลงทุนมา
- 4) ครัวเรือนต้องพึ่งพิงอาหารจากภายนอก

วัตถุประสงค์ของการเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ เพื่อลดการพึ่งพิงด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก เพื่อให้เกิดการประหยัดทางขอบข่าย เพิ่มรายได้จากพื้นที่เกษตรขนาดย่อยที่จำกัด นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอิสระในการดำรงชีวิตและจุดเด่นของการเกษตรผสมผสาน คือ การลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของรายได้ มีรายได้สม่ำเสมอ มีการประหยัดทางขอบข่าย ค่าใช้จ่ายในไร่นาลดลง มีรายได้สุทธิเพิ่มมากขึ้น ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ลดการว่างงานตามฤดูกาล มีงานทำทั้งปี ทำให้ลดการอพยพแรงงาน

ระบบเกษตรผสมผสานเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้จะมีการเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำเกษตรผสมผสานจึงก่อให้เกิดผลดีและประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้า อากาศ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปี จึงเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรกรที่มีกิจกรรมการเกษตรเพียงอย่างเดียว
2. ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต ในการดำเนินระบบการเกษตรที่มีเพียงกิจกรรมเดียว ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก เมื่อมีปริมาณเกินความต้องการของตลาด ย่อมทำให้ราคาของผลผลิตต่ำลง
3. ลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืช ในการดำเนินกิจกรรมการปลูกข้าวหรือพืชไร่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรจะมีความเสี่ยงมากเมื่อเกิดการระบาดของศัตรูพืชขึ้น
4. ช่วยเพิ่มและกระจายรายได้ตลอดปี การดำเนินระบบเกษตรผสมผสานซึ่งมีกิจกรรมหลายกิจกรรมในพื้นที่เดียวกัน จะก่อประโยชน์ด้านทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะเป็นรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายได้ประจำฤดูกาล
5. ช่วยก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) การดำเนินระบบเกษตรผสมผสาน ซึ่งจะมีกิจกรรมหลากหลายในพื้นที่เดียวกันพบว่า ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) เกิดขึ้นในพื้นที่

6. ช่วยกระจายการใช้แรงงาน ทำให้มีงานทำตลอดปี เป็นการลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคการเกษตร และในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศขณะนี้ ทำให้เกิดปัญหาคนว่างงานจำนวนมาก เมื่อไม่มีการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น ทำให้ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าทั้งพ่อ แม่ ลูก ช่วยทำให้สภาพจิตใจดีขึ้น สภาพทางสังคมในท้องถิ่นดีขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น

7. ช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับไร่นา เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นา ไม่ให้เสื่อมสลายหรือถูกใช้ให้หมดไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากระบบ เกษตรผสมผสานจะมีการเกี่ยวกลุ่ประโยชน์ต่อกัน เช่น ปลูกไม้ผลรอบบ่อปลา และเลี้ยงไก่เนื้อบนบ่อปลา แล้วพบว่ามูลและอาหารของไก่ ที่ตกลงไปในบ่อปลา จะช่วยเพิ่มธาตุอาหารให้แก่พืชอาหารของปลา ทำให้ปลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อมีมากเกินไป จะแย่งอากาศในน้ำกับปลา (น้ำจะมีสีเขียวเข้ม) ทำให้ปลาขาดอากาศ จึงจำเป็นต้องมีการระบายน้ำออกจากบ่อปลาโดย ปล่อยลงนาข้าว

8. ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในการดำเนินระบบเกษตรผสมผสานที่มีหลายกิจกรรม ช่วยทำให้เกษตรกรสามารถมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวครบทุกหมู่

คำว่า “ไร่นาสวนผสม” คือ “อย่าทำอะไรเพียงอย่างเดียว” แต่ให้ทำหลายอย่างผสมกันรวมกัน เราจะนำหลักทฤษฎีใหม่ ไร่นาสวนผสมมาใช้กับธุรกิจได้ดังนี้

1. กระจายความเสี่ยงในการทำธุรกิจหรือการลงทุน สามารถประยุกต์เกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ได้ โดยการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน หรือ ทำธุรกิจ อย่าลงทุนเพียงแค่อะไรเดียว หรือทำอะไรจนสุดโต่ง

2. สร้างรายได้แบบ รายวัน รายเดือน รายปี การจัดเตรียมรูปแบบรายได้ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ตัวอย่างการ ปลูกผัก ปลูกข้าว ผลไม้ เป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างรายได้ให้เราสามารถเลี้ยงตัวเองได้ 3 รูปแบบ คือ 1. รายได้แบบรายวัน เก็บผักขาย 2. รายได้รายเดือน ขายข้าวในยุ้งเก็บ 3. รายได้รายปี ขายผลไม้ที่ออกตามฤดูกาล

3. เตรียมการรองรับในอนาคต ด้วยการเก็บออม พระองค์ทรงโปรดให้ขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำฝน เพื่อใช้ทำนา ทำสวน อุบะโภคบริโภคให้ได้ตลอดทั้งปี นี่คือหลักในการ “เก็บออม” ทรัพย์สินที่หามาได้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ในเวลาที่ขาดสน การเก็บกักน้ำฝนไว้นั้นเป็นการเตรียมการรับภัยแล้งในฤดูร้อน

4. กินสิ่งที่ปลูก ปลูกสิ่งที่กิน เหลือแจกจ่าย ขายเลี้ยงชีพ เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว หลักทฤษฎีใหม่ หัวใจสำคัญอีกประเด็นคือ การที่เราเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวที่เรามีที่เราสามารถสร้างมันได้

5. ทำธุรกิจดูความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ตลาดท้องถิ่น ธุรกิจต้องเกื้อหนุนซึ่งกันเป็นโครงข่าย ทุกสิ่งที่ทำมันต้องเกี่ยวกัน เลี้ยงสัตว์ นำมูลสัตว์ไปเป็นปุ๋ยให้กับผัก ไปเป็นอาหารให้กับปลา ปลูกไม้ผล ได้เป็นร่มเงา ทุกอย่างเป็นโครงข่ายที่สมดุลและรวมเป็นเครือข่ายธุรกิจ สร้างเป็นกลุ่มสร้างเป็นชุมชนธุรกิจ ช่วยกันผลักดันให้ธุรกิจเติบโตไปด้วยกัน

6. การทำไร่นาสวนผสม โดยหลักการคือ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุดมากที่สุด เหมาะสมที่สุด เงินแต่ละสตางค์มีคุณค่าของมันเอง จอบ พรวน เสียม มูลสัตว์ หญ้า ฯ ทุกอย่างทำอย่างไรให้พอ

อยู่พอกิน ฟังพาดตนเองให้ได้มากที่สุด หลักใหญ่ใจความของ เกษตรไร่นาสวนผสม คือ การฟังพาตัวเองให้มากที่สุด ทำกิน ทำใช้ เหลือ แบ่งปัน และขายมาเลี้ยงชีพ

เกษตรผสมผสานจึงเป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมแต่ละชนิด จะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีการจัดการอย่างมีระบบสามารถนำไปบูรณาการใช้ได้กับทุกพื้นที่และทุกภูมิศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ทำได้จริง แก้ปัญหาได้จริง และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การมีความเชื่อในแนวคิดการฟังตนเองมีความเข้าใจคำว่า “บูรณาการ” สามารถเลือกเรื่องที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ เป็นการขับเคลื่อนไปให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เคารพในภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เคารพในระบบนิเวศ เข้าใจและให้คุณค่ากับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศและเข้าใจแก่นของ “สังคมมีสุข” ให้มีความสำคัญกับครอบครัวและชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเกษตรกร เกษตรกรต้องสมัครใจในการประกอบอาชีพการเกษตร ต้องรู้จักตนเองและรู้จักสภาพตนเอง มีความรู้ สามารถจัดการองค์ความรู้ ทดลอง ทดสอบ รวมถึงการหาวิทยากรที่เหมาะสม รู้จักออม ประหยัด มีกัลยาณมิตร เพื่อสร้างเครือข่าย รวมพลังกัน มีคุณธรรม จริยธรรม มีความขยัน และอดทน

แนวคิดเรื่องนโยบายเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาล

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการพัฒนามาโดยลำดับโดยเห็นได้จากพระราชดำรัสพ.ศ. 2542เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีเป็นขั้น ๆ เช่นเดียวกับทฤษฎีใหม่แต่ก็มีใช้สิ่งเดียวกัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีวิถีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงตั้งเช่นกรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทย อันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ 10 – 15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือแนวทางการดำเนินงานตามปรัชญาการเกษตรทฤษฎีใหม่

นัยสำคัญของปรัชญาตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกร

จะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักสำคัญคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

2) เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มียาได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

3) เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงควรนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ผลกระทบต่าง ๆ จะไม่รุนแรงมาก ถ้าทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญ

ถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกรหรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรหมด เศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมอาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว แล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ ให้รู้จักแยกแยะ สิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า ขจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริงอาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมี

การเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เลย์รัฐลีว่าไม่หรรษาแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้”

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีหลักการใด ๆ เลยที่ระบุว่าต้องเป็นเกษตรกรเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่หลักการที่ต้องให้คนเลิกอาชีพเดิมแล้วหันกลับมาปลูกผักเลี้ยงสัตว์กินเอง ทอผ้าใช้เองเหมือนอย่างในอดีต แต่หลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถประยุกต์หลักการไปใช้ได้ทุกระดับฐานะและทุกสาขาอาชีพ

ส่วนเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในการประกอบการเกษตรเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน การทำความเข้าใจให้ถูกต้องจึงเป็นผลดีที่จะทำให้การนำความรู้และหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ เผยแพร่ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

หลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริคือ

ชั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ชั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ชั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินกู้ การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

วิธีการทำงานที่ได้ผล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชนชาวบ้าน เช่น ตามความต้องการในแผนแม่บทชุมชนมากกว่าจะเป็นตัวหลักในการพัฒนาเหมือนที่ผ่านมามีในอดีต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานพระราชดำรินี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบาก ให้สามารถผ่านช่วงวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก สาเหตุที่เรียก “ทฤษฎีใหม่” นั้นเนื่องจากมีการบริหารจัดการและจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะเก็บกักให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี และมีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ

แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

“ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับการจัดการที่ดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรเพื่อการมีชีวิตที่มั่นคง ยั่งยืน โดยมีแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่ดินเพื่อเป็นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ดินสำหรับปลูกพืชไร่ร่นานาพันธุ์ และที่สำหรับอยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ในอัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

หลักการและแนวทางสำคัญในการดำเนินงานเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ที่ควรทราบมีดังนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวาใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2537 นั้น ทรงให้จัดตั้ง “ศูนย์บริหารพัฒนา” ตามแนวพระราชดำริอยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่น ๆ ต่อไป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแนวพระราชดำรินี้เป็นหลักปฏิบัติสำคัญยิ่งในการดำเนินการ คือ

1. วิธีการนี้สามารถใช้ปฏิบัติได้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ที่มีพื้นที่ดินจำนวนน้อยแปลงเล็ก ๆ ประมาณ 15 ไร่ (ซึ่งเป็นอัตราถือครองเนื้อที่การเกษตรโดยเฉลี่ยของเกษตรกรไทย)
2. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัด มุ่งให้เกษตรกรมีความพอเพียงในการเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน โดยมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของความสามัคคีกันในท้องถิ่น
3. กำหนดจุดมุ่งหมายให้สามารถผลิตข้าวบริโภคได้เพียงพอทั้งปี โดยยึดหลักว่าการทำนา 5 ไร่ของครอบครัวหนึ่งนั้น จะมีข้าวพอกินตลอดปีซึ่งเป็นหลักสำคัญของทฤษฎีใหม่นี้

ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวพระราชดำรินี้ใหม่ ที่ได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่เกษตรกรไทยแล้วว่า พระราชดำริของพระองค์เกิดขึ้นด้วยพระอัจฉริยภาพสูงส่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริงความสมบูรณ์พูนสุขแห่งราชอาณาจักรไทยอุบัติขึ้นในครั้งนี้ ด้วยพระปรีชาสามารถอันเฉียบแหลมของพระมหากษัตริย์ไทยผู้มิเคยทรงหยุดนิ่งที่จะระดมสรรพกำลังทั้งปวงเพื่อความผาสุกของชาวไทย

ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรนั้นก็คือ แนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในหลักพละ 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรัดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสำหรับผู้ที่ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้ถูกละเมิดเข้ามารอบงำที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพละธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความ

เข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง
 นั้นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้
 เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบ
 ของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพละ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้าง
 ความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและ
 จิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือ
 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและ
 วัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญของ
 องค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพละทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พละ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

1. **ศรัทธา** ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
2. **วิริยะ** ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
3. **สติ** ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ
4. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน
5. **ปัญญา** ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงงมงาย

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่

“เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหนึ่งซึ่ง เป็นความหวังที่จะทำให้เกษตรกรไทย มีสภาพชีวิต
 ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม มีความเข้มแข็งและมั่นคง
 ตลอดไป

1) การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตก สำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรยามขาดแคลน
 นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จึงสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดสรรพื้นที่
 ปลูกพืชอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ใช้พื้นที่ได้ตลอดทั้งปีมีงานทำ
 ตลอดทั้งปี โดยส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภค ส่วนที่
 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชชนิดอื่น ๆ
 เช่น พืชไร่ ไม้ผลพืชผัก บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด สำหรับใช้เป็น
 อาหารบริโภคภายในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานตามฤดูกาล การว่างงานในท้องถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน
 ของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตาม
 เมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด ทำให้ครอบครัวขาด
 ความอบอุ่นเกิดปัญหาในด้านครอบครัวของเกษตรกรเอง บุตรหลานไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจาก
 บิดามารดา ขาดการอบรมศึกษา ติดยาเสพติด

3) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้ เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเน้นการใช้แรงงาน
 ภายในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือจากต่างประเทศมากนัก
 เน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการปลูกพืช และการใช้
 สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เมื่อเกษตรกรมั่นคงก็จะทำ

ให้ประเทศชาติมั่นคงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตามมาด้วยทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพัฒนากิจการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้จึงเป็นการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป และเพื่อให้สังคมไทยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมเป็นความพยายามด้านกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในท่ามกลางกระแสแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน พุทธเกษตร เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตลอดจนการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ในเชิงอุดมการณ์ศาสนา เพื่อแสวงหาทางรอดจากการรุกอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบผูกขาด ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางที่จะให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อมาเมื่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน 4,596 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั่วประเทศได้นำมาต่อยอด โดยโครงการที่สำเร็จแล้วก็จะรักษาไว้ และการศึกษาและทดลองโครงการใหม่ ภายในศูนย์ศึกษาทั้ง 6 ศูนย์ เพื่อขยายโครงการไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ รอบศูนย์ศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ พระองค์ท่านเคยตรัสว่า ให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อที่ 6 เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 6.4 ว่า “ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง” และข้อที่ 6.5 ว่า “ในด้านเกษตรกรรมดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ตามแผนนี้ข้อที่ 5.1.5 ปรับโครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงมีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างทั้งความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน ลดการผลิตที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันจัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะสหกรณ์ จัดหาพันธ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมใช้กลไกการตลาดป้องกันความเสี่ยง ส่งเสริมและเร่งขยายแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเกษตรยั่งยืน

ส่วนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เป็นนโยบายเร่งด่วน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้มีการจัดการอย่างบูรณาการ การพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพักหนี้ครัวเรือนเกษตรกรและการยกระดับราคาสินค้าเกษตร

2. นโยบายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน

นโยบายทั้งสองประการดังกล่าวเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2555

3. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 โดยมีแนวทางดำเนินงานโครงการดังนี้

3.1 คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน

3.2 การจัดสรรเป้าหมายและการคัดเลือกเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม

3.3 การดำเนินงานตามแผนงานการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไป

3.4 แผนการปฏิบัติงาน

3.5 การติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ประเด็นสำคัญคือการพึ่งตนเอง ประหยัดมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกลักษณะและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ เทียบได้กับการแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นขั้นพื้นฐาน การร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจ และเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีน้ำใช้เมื่อยามขาดแคลน ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชน ลดการพึ่งเครื่องจักรจากต่างประเทศลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีด้านมนุษยศาสตร์ เห็นได้จากแนวคิดการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น แสดงสถานภาพที่สำคัญ 2 ประการ คือ “การเป็นแนวทางในการพัฒนา” และ “การเป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิต” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่เสนอ “ทฤษฎีทางเลือกของการพัฒนา” (Alternative Theory of Development) โดยมีข้อมูลสนับสนุนความคิดจากการศึกษาหลักการทรงงานและแนวพระราชดำริในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ประมวลได้ว่าพระราชดำรัสประกอบไปด้วยถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรัชญาการดำเนินชีวิต ได้แก่ การมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับองค์กรร่วม ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ภูมิสังคม แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ระเบิดจากข้างใน ความเพียร (พละ 5) การเสียสละเพื่อส่วนรวม อ่อนน้อมถ่อมตนและความสามัคคี รวมถึงพัฒนาสู่ความยั่งยืน เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เป็นผลมาจากลักษณะสภาพของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงทั้งเชิงโครงสร้าง สังคม เศรษฐกิจ ตามการพัฒนาสังคมกระแสหลัก อันเป็นสังคมแบบทวิลักษณ์ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทวิภาค (Dualism) โครงสร้างทางสังคมของสังคมไทยมีลักษณะผสมระหว่างสังคมเกษตรแบบเลี้ยงตนเอง (Tradition) และสังคมอุตสาหกรรม (Modern) ลักษณะสังคมเกษตรแบบเลี้ยงตนเอง คือ ผลิตด้วยแรงงาน ใช้ทุนน้อย และจ่ายค่าจ้างด้วยสิ่งของ ส่วนลักษณะสังคมอุตสาหกรรมซึ่งมีการเจริญเติบโตรวดเร็ว ใช้ทุนสูง และจ่ายแรงงานด้วยแรงงานค่าจ้าง

จากการศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ โครงการศูนย์ศึกษาด้านป่าไม้ อเนกประสงค์ห้วยทราย โครงการซั้งห้วยมน ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาและพัฒนาพืชเศรษฐกิจพันธุ์ท้องถิ่น โครงการส่งเสริมความรู้ด้านวิธีการหรือเทคนิคการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในพื้นที่เกษตรกรรมขนาดเล็กที่เรียกว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” หรือเกษตรทางเลือกรวมทั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ๓,000 โครงการ แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายสำคัญของการทรงงาน คือ การบำบัดทุกข์และบำรุงสุขแก่ประชาชน ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นเกษตรกรและยากจน ดังกรอบแห่งแนวคิดที่ว่า “ช่วยเขาให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้” (Help him to help himself) หรือหลักการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานที่ว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายถึง การรู้จักตนเอง พัฒนาที่ตนเอง ด้วยตนเองเป็นจุดเริ่มต้น การที่จะพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไปด้วยพลังจากในตนสู่ชุมชน โดยค่อย ๆ สั่งสมความรู้ ทุนและความสามารถด้านต่าง ๆ ไม่ก้าวกระโดดจนเกินภูมิปัญญาของตน หรือใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง หรือพึ่งพิงเทคโนโลยีเกินความจำเป็น แต่สามารถผลิตอาหาร มีที่อยู่อาศัยเพียงพอแก่การดำรงชีพในสภาพที่ยืนอยู่บนขาของตนเองได้ การดำเนินการดังกล่าวต้องเข้าใจภูมิสังคม คือ นิสัยใจคอ วิถีชีวิตชุมชนและสภาพธรรมชาติเป็นอย่างดี

แนวคิดที่ว่า “ช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้” จึงนำไปสู่หลักการที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” ดังกล่าว เป็นการให้ความหมายกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ในประเด็นของอิสรภาพและเสรีภาพโดยแท้ จึงกล่าวได้ว่า หลักการทรงงานของพระองค์ท่านนั้นมีพื้นฐานแนวคิดมนุษยนิยม โดยเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพ มีความสามารถ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ดั่งงาม สมควรที่จะส่งเสริมให้เกิดความงอกงามอย่างเต็มที่ เพื่อใช้ศักยภาพแห่งตนมาพัฒนาการดำเนินชีวิตต่อไป คำว่า “อิสรภาพแห่งจิตใจ” เกิดจากการที่บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ บนความเรียบง่าย พอดี มีเหตุผล มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติเกื้อกูลกันโดยไม่ก้าวก่ายหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน จิตใจจึงหลุดพ้นจากความกลัวความทุกข์ยากและความไม่มั่นคงของชีวิต

ปรัชญามนุษยศาสตร์ มีรากฐานจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งกล่าวถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับมนุษยนิยม ดังนั้น หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงมีพุทธธรรมเป็นรากแก้วที่หยั่งรากลึกในทุกบริบทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเป็นปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของการพัฒนาความสมานฉันท์และเอื้ออาทรในสังคมไทย จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยพึงให้ความตระหนักที่จะร่วมมือกันสืบสานงานตามพระราชดำริให้เกิดความบริสุทธิ์ อันจะนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของตนและความยั่งยืนสถาพรของชาติ

ไทย แนวคิดการทรงงานให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ เน้นความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความร่ำรวย โดยมีเรื่องความยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญ คำนึงถึงความมั่นคงของมนุษย์และการส่งเสริมให้บุคคลสามารถที่จะพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพของตน อีกทั้งมีความโดดเด่นเรื่องการพัฒนาด้านพื้นฐานจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์บนพื้นฐานคำสอนในพระพุทธศาสนา

มนุษยศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ มิติของมนุษย์ที่ให้ความสนใจกับลักษณะความเป็นปัจเจกของมนุษย์เป็นสำคัญมีคุณค่าสำคัญอยู่ที่การกระตุ้นให้สังคมได้ย้อนพินิจถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และเรียนรู้ที่จะประเมินประสพการณ์ด้านสังคม อารมณ์ จริยธรรม-คุณธรรม ศิลปะ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มนุษยศาสตร์จึงมีบทบาทต่อการพัฒนาความคิดจิตวิญญาณของมนุษย์และปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ว่า

“ตอนนี้ในการพัฒนาของวงวิชาการได้มีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ความเชื่อถือความหวัง ในคุณค่าของวิทยาศาสตร์ได้เสื่อมหรืออ่อนกำลังลง ฉะนั้นมนุษยศาสตร์นี้แหละก็ควรจะมีค่าสำคัญมากขึ้น ...คนได้เห็นพิษภัยของการพัฒนาที่มุ่งเน้นทางด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแล้วในเมื่อเห็นว่า การพัฒนาที่เน้นเศรษฐกิจเป็นโทษการพัฒนาโดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญก็พลอยลดความสำคัญลงไปด้วย คนก็หันมาเน้นการพัฒนาที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม แล้วก็มาเน้นการพัฒนาคน บทบาทของมนุษยศาสตร์ก็เด่นขึ้น...”

แก่นสารของมนุษยศาสตร์อยู่ที่การเรียนรู้ประสพการณ์ด้านอารมณ์ทั้งความสมหวังและผิดหวัง ความรู้สึกนึกคิด และสุนทรียรส การเข้าถึงประสพการณ์ที่เป็นนามธรรมเหล่านี้เป็นไปได้โดยผ่านการศึกษาวรรณคดี ภาษาและวรรณกรรม และปรัชญา โดยเฉพาะวิชาปรัชญาให้ความสำคัญต่อเรื่องของอารมณ์เช่นกัน จากการศึกษาของ ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน พบว่า มิติทางอารมณ์มีนัยสำคัญต่อการศึกษา ส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าด้านการใช้เหตุผล หากวิเคราะห์หลักการทรงงานในด้านมนุษยศาสตร์โดยใช้ปรัชญาคูณค่า (Axiology Value) เป็นพื้นฐานจะเห็นว่า หลักการทรงงาน และทฤษฎีการพัฒนาที่ปรากฏเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในทุกโครงการสะท้อนคุณค่าเกี่ยวกับ ความดี ความจริง ความงาม และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ รวมถึงการมีความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตามที่ปรากฏในหลักจริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ ล้วนมีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม ดังนี้

1. **จริยศาสตร์ หรือ คุณค่าทางจริยธรรม (Ethical Value)** ซึ่งเป็นวิทยาการที่เกี่ยวกับคุณค่าทางด้านความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ในการทำความดี ตามจารีตประเพณี ตามหน้าที่ ตามจิตสำนึกหรือมโนธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สาระสำคัญตามนัยนี้ เป็นคุณค่าที่ปรากฏในหลักการและแนวปฏิบัติการทรงงานอันได้แก่ “ความพอดี พออยู่ พอกิน และพอใช้” เป็นการดำเนินชีวิตยึดหลักทางสายกลางหรือมรรคมืองค์ 8 เป็นความเชื่อ ความเห็น ทศนคติ ความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม มีเหตุผล เป็นปัจจัยต่อการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและดำเนินชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้หลักสายกลางคือการร่วมมือกัน ประสานประโยชน์อย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสังคมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“การพึ่งตนเอง” หลักการนี้อธิบายได้ว่านอกเหนือจากการพึ่งตนเองได้ทางวัตถุ สิ่งที่มีความหมายยิ่งกว่า คือ การควบคุมตนเองให้เป็นอิสระจากการถูกรบงำของกิเลส สามารถข่มตนข่มใจ ให้เกิดปัญญาในการมีชีวิต อย่างมีคุณค่า รู้เท่าทันความทุกข์และมีความสุขตามวิถีแห่งตน หรือเป็นการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจนั่นเอง **“หลักพึ่งตนเอง”** ด้วยการทำความดีดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการกระทำเพื่อสร้างเหตุและผลตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ดังพระราชกระแสว่า **“...ขออย่าว่าเป็นทั้งเศรษฐีหรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผลโดยมีเหตุและผล คือ ผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี การกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี”** แปลว่า มีประสิทธิผล **“ดี”** แปลว่ามีประโยชน์ **“ดี”** แปลว่าทำให้มีความสุข...”

“ระเบิดจากข้างใน” ในความหมายที่เป็นแก่นของพุทธปรัชญา คือ การพัฒนาจิตของมนุษย์ หมายถึงการรู้จักตนเอง พัฒนาที่ตนเอง ด้วยตนเองก่อน และเมื่อเชื่อมโยงกับหลักการทรงงานอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาสำนึกระดับบุคคลสู่ชุมชน คือ หลุดพ้นจากวิธีคิดแบบพึ่งพา มาพึ่งตนเองเป็นตัวของตัวเอง ตัดสินใจได้เองว่า จะกิน จะอยู่ จะทำอะไร อย่างไร เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ภูมิใจในรากเหง้า วัฒนธรรม ค้นพบ **“ทุน”** และศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง รู้ความต้องการวางแผนการดำเนินชีวิตของตนเอง และร่วมกันสร้างความมั่นคงให้ฐานรากของชีวิตให้เข้มแข็งมากกว่าการรอรับการพัฒนาจากภายนอก ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับ **“ภูมิสังคม”** ของตน

“ขาดทุนคือกำไร” (Our Loss is our gain) **“กำไรของเราคือความคุ้มค่า คือ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั่วหน้า”** หลักการทรงงานมองถึงความต้องการความช่วยเหลือเป็นหลัก เป็นการ **“ให้เพื่อให้”** โดยคำนึงถึงความเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางจริยธรรมเรื่อง **“การให้”** และ **“ความมีเมตตาธรรม”** เป็นการให้ความหมายทางจิตใจมากกว่าวัตถุวิสัยซึ่งเป็นลักษณะเด่นของมนุษยศาสตร์

“ทำให้ง่าย” ทำสิ่งเล็ก ๆ ทำอย่างเรียบง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน หากแต่ประสานสอดคล้องกับภาวะปกติตามธรรมชาติ ไม่กระทบกระเทือนและทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ สายน้ำ เช่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เทคโนโลยีชาวบ้านเป็นต้น หลักการทรงงานนี้อาจกล่าวได้ว่าอาศัยหลักสุนทรียศาสตร์ซึ่งเป็นคุณค่าทางด้านความงาม ความสมบูรณ์แบบและความเหมาะสมในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

“หลักแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติ” เป็นคุณค่าตามหลักตรรกศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำความรู้ ความจริงในความเป็นไปของธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาแก้ปัญหา ด้วยการใช้สติและปัญญาผสานกับความรู้เข้าดำเนินการ ดังพระราชกระแสว่า **“การปลูกต้นไม้โดยไม่ต้องปลูก”** **“น้ำดีไล่ น้ำเสีย”** **“ทิ้งป่าไว้ตรงนั้นไม่ต้องไปทำอะไรเลยป่าจะเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์”** แนวคิดนี้ตรงกับหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการใช้ **“ปัญญา”** แก้ปัญหา

2. **คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value)** หมายถึงสิ่งหรือกระทำนั้น ๆ เป็นเพียงวิถีทางหรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายสุดท้าย ไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของมันอยู่ที่ผู้กระทำปรารถนา เช่น ผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีค่า เป็นคุณค่านอกตัว เพราะต้องนำไปแลกเปลี่ยนเป็นมูลค่าเพื่อให้สำเร็จสมความมุ่งหมาย ในทรรศนะนี้ หลักการทรงงานมุ่งพัฒนาคุณค่าภายในตัวเพื่อการธำรง รักษาของคุณค่านอกตัว เป็นการนำคุณธรรมในจิตใจ คือไม่คดโกง เอาธิดเอาเปรียบ รู้จัก

เสียสละและการให้เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างตนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) เป็นคุณค่าที่ตรงกับจุดหมายสุดท้ายคือการกระทำนั้นอยู่ในตัวเอง ไม่เป็นวิธีหรืออุปกรณ์นำไปสู่สิ่งอื่นอีก จัดเป็นคุณค่าที่แท้จริงจากหลักการทรงงาน เรื่อง “ระเบิดจากข้างใน” สะท้อนถึงคุณค่าในตัว ได้แก่ ความมีปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันความไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ความอดทน ความเพียรและความซื่อสัตย์สุจริต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมุ่งพัฒนาคุณค่าภายในตัวด้วยพระวิริยคุณว่าจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. **คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์** เมื่อพิจารณาหลักการทรงงานในเรื่องคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอก จะเห็นว่า ระบบความคิดเรื่อง “ความพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพื้นฐานมาจากหลักพุทธธรรมทางสายกลาง ฝ่ายปัญญาคือ สัมมาทิฐิ (Right View) และสัมมาสังกัปปะ (Right Thought) คือ ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักแห่งความดี ความจริง และความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดีที่ถูกต้อง ดังนั้น หลักการทรงงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน โดยการพัฒนาปัญญาคือคุณค่าแท้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดนักปรัชญาตะวันตกที่สำคัญ คือ

โสเครตีส “ความดีต้องมีมาตรการที่แน่นอน ความดีมาจากความจริงซึ่งมีอยู่แล้วบุคคลจะเข้าถึง ความจริงได้ด้วยการใช้ปัญญาหยั่งความรู้ภายในเท่านั้น .....ความรู้คือคุณธรรม (Knowledge in virtue) ความรู้ในที่นี่เป็นความรู้ขั้นบรรลूसัจธรรมสูงสุด ไม่ใช่ความรู้ธรรมดา”

เพลโต “คุณธรรมเป็นความดีสูงสุด คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ ปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรม และการรู้จักประมาณตน”

อริสโตเติล “ความดีสูงสุด คือ ความสุขที่จะได้รับจากการปฏิบัติคุณธรรม ซึ่งหมายถึง การประพฤติอย่างพอดี”

หลักการทรงงานทั้งแนวทางพัฒนาและแนวคิดในการดำเนินชีวิตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในทศวรรษมนุษยศาสตร์เกี่ยวกับปรัชญาคุณค่าเห็นว่า มีความโดดเด่นในคุณค่าเชิงจริยธรรมซึ่งเน้นการพัฒนาคุณค่าภายในมนุษย์ด้วยหลักพุทธธรรม “ทางสายกลาง” สอดประสานกับแนวคิดปรัชญา วัฒนธรรมและสังคมสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยอย่างสมดุล ดังพระราชกระแสว่า “การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็ว แต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการที่สัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวไปในที่สุด...”

แนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้น กล่าวได้ว่า เป็นรูปแบบการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาที่เสริมเติมเต็ม

รอยต่อของการพัฒนาตามกระแสหลักให้เหมาะสมบริบทและวัฒนธรรมของความเป็นชาติไทยมุ่งการพัฒนาโดยให้มนุษย์เป็นหลักในการขับเคลื่อนภารกิจด้วยศักยภาพของตนเอง ยอมรับการสะสมทุนเพื่อพัฒนาความเจริญเติบโตโดยเน้นพัฒนาที่ทรัพยากรอันเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิต ได้แก่ ดิน น้ำ ที่ทำกินและความรู้ด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับบุคคลและสังคมด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจไม่เอาไรต์เอาเปรียบใช้หลักและวิธีคิดมีลักษณะเรียบง่ายไม่ซับซ้อน (Simplify) ทำได้จริง พอเพียง พอประมาณ ด้วยการดำเนินชีวิต ในทางสายกลางทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรมและทางภูมิศาสตร์อันสอดคล้องแนบแน่นกับหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา⁵¹

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
2. ปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
3. ข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ การใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ที่นำเสนอต่อไปนี้

หลักพระ 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบ ในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรม โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและ รุดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอรรถภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสำหรับผู้ที่ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

⁵¹http://km-bcns.blogspot.com/2013/08/blog-post_8202.html, สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล, บทความ, ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการทรงงาน: ทรรศนะด้านมนุษยศาสตร์, สืบค้นเมื่อ 14-2-60 (11.25 น.)

พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้กุศลเข้ามาครอบงำที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพลธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ตั้งงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง นั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพละ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพละทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พละ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

1. **ศรัทธา** ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
2. **วิริยะ** ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
3. **สติ** ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ
4. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน
5. **ปัญญา** ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงงมงาย

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนาเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการเกษตรไปสู่การเกษตรทฤษฎีใหม่แนวพุทธสามารถพึ่งตนเองมีการผลิตแบบใช้เองบริโภคเองมีความสมดุลในธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมมีการผสมผสานนวัตกรรมร่วมกับเกษตรทฤษฎีใหม่แนวพุทธโดยได้นำหลักพละ 5 มาก่อให้เกิดดุลยภาพความยั่งยืนด้านคุณภาพชีวิต สังคมและวัฒนธรรมทั้งกายภาพชีวภาพและจิตวิญญาณเป็นวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่ายเป็นแบบอย่างบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันโดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อมๆไปกับพัฒนาเศรษฐกิจการนำเอาเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการเกษตรไปสู่การเกษตรแนวพุทธสามารถในการพึ่งตนเองมีการผลิตแบบใช้เองบริโภคเองมีความสมดุลในธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมหลักธรรมต่างๆก่อก่อให้เกิดดุลยภาพความยั่งยืนด้านคุณภาพชีวิตสังคมและวัฒนธรรมทั้งกายภาพชีวภาพและจิตวิญญาณเป็นวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่ายเป็นแบบอย่างบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันโดยประสานการทำงานให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายตลอดจนเป็นการพัฒนาคนพร้อมๆไปกับพัฒนาเศรษฐกิจ

การสัมภาษณ์เจาะลึก

ความรู้ความเข้าใจการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล, กรุงเทพมหานคร ผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งมี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักรัฐศาสตร์ ซึ่งมีความเห็น สอดคล้องตรงกัน ดังต่อไปนี้

ก.เกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งพื้นที่เป็น 30 : 30 : 30 : 10 มีประโยชน์ ดังนี้

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า ปลูกพืชได้หลากหลาย มีรายได้ทุกวัน ทำให้เกิดความรู้ มีผล ต่อการลงทุน พื้นที่ดินเป็นสัดส่วนทำให้สามารถทำการเกษตรได้หลากหลาย มีผลผลิตขายและ แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน ทำให้มีพื้นที่ชัดเจนเป็นสัดส่วนที่สามารถทำการเกษตรได้หลากหลาย ไม่ต้องซื้อ อาหารกินเนื่องจากเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้เองอย่างหลากหลาย ทำประโยชน์ได้หลายอย่างและมี รายได้เป็นหลักชัดเจนและตลอดเวลา ทำให้มีเงินใช้จากการที่มีรายได้ต่อเนื่องซึ่งเป็นรายได้หมุนเวียน ที่พึ่งพาตนเองได้ มีที่อยู่ที่มีสภาพแวดล้อมและอากาศดี ทำสวน ทำนา ทำบ่อน้ำ เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ ต่างๆ มีที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นการประหยัดจึงอยู่ได้อย่างสบาย

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร มีรายได้ทุกวัน บางวันมี รายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตการเกษตร เพราะปลูกพืชได้หลากหลาย เลี้ยงเป็ด ไก่มีบ่อปลา ขยายพันธุ์พืช พันธุ์ปลาเพิ่มขึ้น การแบ่งพื้นที่เป็นบ่อน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ การพัฒนาอาชีพของ เกษตรกรทำให้มีรายได้ทุกวัน การปลูกพืชหมุนเวียนหลากหลายจะมีรายได้ตลอดเวลาเป็นรายได้ หมุนเวียนที่เพิ่มขึ้น การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ได้ผลผลิตไว้กิน เหลือก็นำไปขายเป็น รายได้ และแจกเพื่อนบ้านเป็นการแบ่งปัน การใช้กำลังในการทำการเกษตรเป็นการออกกำลังกายทำ ให้มีสุขภาพดีอีกด้วย

3. ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้จิตใจดีมีความสุข เพราะมีผลผลิตที่บริโภคปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อชีวิต การขยายผลผลิตมากขึ้นก็จะมี รายได้มากขึ้น และรัฐบาลก็มั่งบประมาณสนับสนุนประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรด้วย

ข.มีความรู้ความเข้าใจการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ศรัทธา (ความเชื่อ) ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า หมายถึงความเชื่อต่ออาชีพของ เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ว่าสามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่ดีได้ และเชื่อว่าต้องได้ผลที่ดี ซึ่งจะช่วย เสริมกำลังใจให้มีความสุข ทำให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างดี โดยต้องเชื่อมั่นต่ออาชีพการทำการเกษตร มี ความมุ่งมั่นทำตามความเชื่อต่อผู้คิดค้นแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างแน่วแน่ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่จำ ทำให้อาชีพการเกษตรต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน เชื่อว่าเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นต้นแบบในการตัดสินใจลง มือประกอบอาชีพการเกษตร โดยเชื่อว่าอาชีพการเกษตรมีการทำกันมาแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้มีความ รักในอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้มีชีวิตมั่นคง มีชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย ได้ทำงานออกกำลัง กายและมีสุขภาพดี จึงมีความชอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่มีความคุ้นเคย เป็นอาชีพที่พอ อยู่พอกิน และเป็นแรงบันดาลใจที่ต้องประกอบอาชีพเกษตรให้ประสบผลสำเร็จ โดยต้องเอาใจใส่ต่อ อาชีพเกษตรที่ทำให้ดียิ่งขึ้น ได้กินได้ใช้ผลผลิตการเกษตรที่ทำขึ้นเองเป็นของกินของใช้ที่ปลอด สารพิษ โดยใช้ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่ทำขึ้นเอง ทำให้มีต้นทุนต่ำ จึงเชื่อมั่นว่าการทำดีด้วยการ

ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มีประโยชน์มาก สามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่มั่นคง เป็นเหตุให้มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ด้วยมีความสุข

2. วิริยะ (ความเพียร) ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า หมายถึง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร พยายามทำงานประกอบอาชีพเกษตรให้เกิดผลสำเร็จ มีความเพียรพยายามในการทำงานเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง ไม่ลดละความขยันหมั่นเพียรในกรยกระดับการทำงานเกษตรในส่วนต่างๆของไร่นา ต้องรู้จักพืชและสัตว์ชนิดต่างๆ ว่าใช้วิธีอย่างไรจึงจะงอกงามเติบโตได้ดี การทำงานเกษตรมีความขยันอดทนสูงเป็นงานหนักและหยุดไม่ได้ ไม่ว่าจะมีความฝนหรือแดดร้อนอย่างไรก็ต้องทำงานการเกษตรนั้นให้สำเร็จ ต้องขยันหมั่นเพียรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ให้มีความหลากหลาย พื้นดินบางแปลงเป็นที่ลุ่มก็ต้องทำคั่นกันน้ำยกเป็นร่อง บนร่องต้องทำสวนปลูกพืช ในคูน้ำก็ปลูกข้าว เลี้ยงปลา ต้องพึ่งตัวเองทำเองให้มีความสำเร็จเป็นตัวอย่าง และขยายออกไปให้คนอื่นเห็นเพื่อให้นำไปทำให้เกิดผลสำเร็จเช่นเดียวกัน การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จึงต้องมีใจรักมุ่งมั่นเป็นพลังให้มีความอดทนขยันหมั่นเพียรโดยปฏิบัติตามตัวอย่างของรัชกาลที่ 9 เพราะถ้าไม่มีความขยันหมั่นเพียรการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

3. สติ (ความระลึกได้) ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า หมายถึง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีจุดยืนที่ระลึกอยู่เสมอว่าทำเพื่ออะไร การประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จก็จะมีพืช ผลไม้ ผัก ปลา เป็นอาหาร ได้กินได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ขายเป็นกำไร ชีวิตก็มีความมั่นคงดี ทำให้มีความมั่นใจ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ซึ่งต้องมีความระลึกอยู่เสมอว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีความมั่นใจต่ออาชีพของตนเอง ใครครวญว่าอะไรควรทำก่อนอะไรควรทำภายหลัง ต้องวางแผนว่าพืช ผัก ต้นไม้ แต่ละชนิด ชนิดใดต้องรดน้ำเมื่อไร ใส่ปุ๋ย ฉีดยา อย่างไร สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด ต้องปฏิบัติอย่างไร และต้องพึงระลึกว่าอาชีพการเกษตรของไทยมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้คนไทยมีชีวิตที่มั่นคงมาถึงทุกวันนี้ ดังนั้นทุกๆวันการประกอบอาชีพเกษตรต้องทำอะไร อย่างไร จึงต้องมีการวางแผนการทำงาน โดยมีจิตสำนึกระลึกไว้เสมอว่าอาชีพเกษตรเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ดั้นรนไปประกอบอาชีพอื่นนอกบ้าน ต้องมีคุณธรรมต่อตนเองคือต้องมีศีล 5 ใช้ปุ๋ย ใช้สารเคมีใช้น้ำหมักชีวภาพ ให้ถูกวิธี จึงจะไม่มีอันตราย ต้องมีใจรักและมั่นใจว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะเกิดมีรายได้ดีและต้นทุนต่ำ

4. สมာธิ (ความตั้งใจมั่น) ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นโดยมีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ คิดถึงความสำเร็จเท่านั้นที่ต้องมุ่งมั่นพยายามขยันหมั่นเพียรทำงานให้ถึงเป้าหมาย โดยตั้งใจมั่นแน่วแน่ในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความหนักแน่นต่อการดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นอาชีพที่เป็นงานชั้นต่ำ ต้องคิดว่าคนอื่นทำได้เราก็ต้องทำให้เกิดผลสำเร็จที่ดีได้ ตั้งใจมุ่งมั่นทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตจากอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ดูแลบำรุงรักษาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การมีใจรักมุ่งมั่นต่ออาชีพเกษตรจะทำอาชีพเกษตรด้วยความตั้งใจมั่นจริงจัง ช่วยให้เกิดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ มีการวิเคราะห์ปัญหาที่ผิดพลาดก็แก้ไขได้ คอยดูแลจดจ่ออยู่กับการประกอบอาชีพเกษตรอย่างจริงจัง ระลึกถึงการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา และจะเกิดรายได้ดีด้วยการลดต้นทุน ทำให้มีความตั้งใจประกอบอาชีพเกษตรมากขึ้น เมื่อมีสมาชิกประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้นก็จะผลิตผลิตในการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช และทำไร่นาของตนเอง

5. **ปัญญา (ความรอบรู้) ผู้ให้สัมภาษณ์** มีความเห็นว่า หมายถึงต้องมีความรู้ด้านการเกษตรมากๆ ด้วยการแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยสมอง จิตใจ ร่างกายแข็งแรง มีความขยันมุ่งมั่นในการทำอาชีพเกษตรด้วยตนเอง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะประสบความสำเร็จ ต้องลงมือทำด้วยตัวเองให้มีประสบการณ์หลายๆซึ่งจะช่วยสอนให้แก้ปัญหาต่างๆตลอดมา จึงต้องมีความรอบรู้สามารถบูรณาการความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรให้รอบด้านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องรู้ถึงอนาคตว่าจะได้ผลผลิตอย่างไร ต้องหาความรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้ว ต้องเข้ารับฟังการอบรมจากเกษตรกรอำเภอ และปฏิบัติตามคำแนะนำที่อบรมมา ต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาประกอบกับการอบรมดูงานจากโครงการพระราชดำริ และหาความรู้เรื่องการไถพรวน การไถย่ำ การเลือกพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช และสัตว์เลี้ยง ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับหลักวิชาการเกษตรให้เป็น มีการนำมาทดลองให้รู้ผลแล้วจึงนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพเกษตร จะต้องมีการหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรด้วยกันและเข้าร่วมประชุมอบรมรับฟังคำแนะนำทางวิชาการกับเกษตรกรตำบล รวมทั้งการไปดูงานตามสถานที่ต่างๆเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ

ปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งมี 3 กลุ่มประกอบด้วย เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักรัฐศาสตร์ ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องตรงกัน ดังต่อไปนี้

1. **การใช้ศรัทธา ผู้ให้สัมภาษณ์** มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ กว่าจะได้ผลผลิตที่จะนำไปขายให้มีรายได้ต้องใช้เวลานาน ทำให้มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายและรอไม่ได้ แม้จะชอบแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และเลื่อมใสในการประกอบอาชีพเกษตร นอกจากนี้ผลผลิตตามฤดูกาลก็มีราคาถูกลงมาก ซึ่งจะต้องเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตนอกฤดูกาล บางปีก็ได้ผลผลิตไม่ดีหรือเกิดความเสียหาย เพราะมีปัญหาเรื่องดิน ฟ้า อากาศ เช่น น้ำท่วม น้ำเสีย อากาศแปรปรวน มีพายุรุนแรง เป็นต้น ผลผลิตทางการเกษตรก็จะเสียหายมาก หรือบางปีผลผลิตทางการเกษตรมีมากล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำมาก ก็จะต้องเปลี่ยนสายพันธุ์พืชและเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรให้มีผลผลิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จึงจะสามารถขายผลผลิตได้ราคาดี และยังมีปัญหาเรื่องไม่มีตลาดรองรับสินค้าผลิตผลทางการเกษตรให้เพียงพอต่อผลผลิตการเกษตร ราคาถูกมาก หรือขายไม่ได้ด้วย บางคนจึงไม่มีความเชื่อถือในอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ เพาะเห็นว่าราคาข้าวถูกมาก ปุ๋ย ยา ราคาแพงมาก สายพันธุ์ข้าวไม่ทนต่อโรค บางคนจึงไม่เชื่อว่าอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะพัฒนาอาชีพของเกษตรกรได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการใช้ศรัทธาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

2. **การใช้วิริยะ ผู้ให้สัมภาษณ์** มีความเห็นว่า มีคนหลายคนประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ล้มเหลว เพราะไม่อดทน ไม่ขยันหมั่นเพียร เนื่องจากเห็นผลตอบแทนช้า หรือถูกคนอื่นเหยียดหยามว่ามีความสำเร็จยาก หรือเมื่อทำการเกษตรไปแล้วต้องพบกับปัญหาต่างๆก็มีความเบื่อหน่าย ท้อถอย ไม่มีความอดทนเพียรพยายามในการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป เพราะการประกอบอาชีพการเกษตรต้องไม่ละเลยโดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับฤดูกาล ต้องใช้ความเพียรพยายามทุกวิธี

เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ถ้าร่างกายเป็บป่วยก็จะทำงานการเกษตรไม่ได้ ผลผลิตออกมาไม่ดี ราคาถูก ไม่คุ้มทุน จึงทำให้เกษตรกรไม่ชอบประกอบอาชีพการเกษตร บางครั้งต้องจ้างแรงงานซึ่งมีค่าแรงแพงมากและหายาก การจ้างแรงงานตัวตัวก็ขออนุญาตทำทะเบียนให้มาทำงานยากมาก ทุกปีจะมีภัยธรรมชาติ คือภัยแล้ง น้ำท่วม พายุรุนแรง จะต้องคิดหาวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยตลอด ผลผลิตทางการเกษตรต้องนำไปขายตามกลุ่มตลาดที่อยู่ห่างไกลใช้เวลาเดินทางนานๆ การประกอบอาชีพเกษตรต้องทำงานตลอดเวลาจึงมีเวลาว่างน้อย อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำเกษตรมักขาดแคลนและมีราคาแพง การประกอบอาชีพเกษตรจะต้องได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างในครอบครัว เพราะใช้กำลังใจแรงงานของตนเองมาก ถ้ามีความขัดแย้งกันก็จะทำให้ไม่อยากทำงานซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ต้องใช้ความเพียรพยายาม ขยันอดทนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้วิริยะต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

3. การใช้สติ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยขาดการวิเคราะห์พืชและสัตว์ แต่ละชนิดซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน ไม่ใช่เหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการปลูกพืชทดแทน บางคนบางครั้งคิดมากทั้งที่ยังไม่พบปัญหา ดังนั้นจึงต้องเป็นคนมีความคิดรอบคอบในการประกอบอาชีพเกษตร ต้องรู้ว่าการลงมือประกอบอาชีพเกษตรแล้วจะเกิดผลอย่างไร มุ่งมั่นให้เกิดผลสำเร็จ จึงจะไม่ทอดทิ้งอาชีพเกษตร บางครั้งเป็นช่วงฉืดยาแล้วแต่ก็มีฝนตกลงมากก็ทำให้ยาที่ฉีดไปแล้วนั้นเสื่อมคุณภาพ จึงต้องระมัดระวังเหตุการณ์ตามธรรมชาติด้วย การปลูกฝังอาชีพเกษตรจากพ่อแม่แต่ลูกหลานไปประกอบอาชีพอื่นก็ทำให้อาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดขึ้นไม่ได้ พื้นที่เกษตรถูกน้ำท่วมนานๆทำให้ผลผลิตการเกษตรเสียหาย ผู้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะรู้สึกเบื่อหน่ายท้อถอย บางคนก็เลิกประกอบอาชีพเกษตรไป รวมทั้งการที่ราคาผลผลิตตกต่ำมากๆก็ทำให้บางคนเลิกการประกอบอาชีพเกษตร การที่ได้ผลผลิตน้อย ราคาถูก หาดตลาดจำหน่ายผลผลิตยาก ขาดทุนมาก หรือมีเรื่องอื่นๆเข้าแมแทรกในครอบครัว ก็มีบางคนหยุดการประกอบอาชีพเกษตรเช่นกัน การมีคนพูดจาดูถูกเหยียดหยามว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะไม่ประสบความสำเร็จ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบั่นทอนกำลังใจ นอกจากนี้ยังมีเรื่องน้ำเสียจากหมู่บ้านจัดสรร หรือโรงงาน ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ทำให้ผู้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตร สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สติต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

4. การใช้สมาธิ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า คนที่ไม่มีความมุ่งมั่นและไม่มีความชัดเจนจะประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่สำเร็จ เพราะคนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อมั่นมุ่งมั่นไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาหรือการลบลู่ทางสังคม อาชีพเกษตรนี้มีปัญหาหรืออุปสรรคหลายอย่าง เช่น ได้ผลผลิตน้อย มีภัยธรรมชาติ ได้แก่ ลม ฟ้า อากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตเสียหาย ผลผลิตมีราคาถูก ต้นไม้ พืช สัตว์เลี้ยง ล้อตาย วัสดุอุปกรณ์การเกษตร ปุ๋ย ยา มีราคาแพง หาดตลาดขายผลผลิตยาก ต้นทุนสูง ไม่คุ้มทุน รวมทั้งคนรอบข้างในครอบครัวไม่ให้กำลังใจหรือมีความขัดแย้งกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สมาธิต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

5. การใช้ปัญญา ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า คนที่คิดเข้าข้างตัวเองทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางการเกษตรดี จึงไม่แสวงหาความรู้ด้านการเกษตร ทำให้เขาไม่มีองค์ความรู้ทางการเกษตรเพียงพอใน

การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสพบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพนี้ เพราะการประกอบอาชีพเกษตรต้องแก้ปัญหาหลายอย่าง จึงต้องศึกษาหาความรู้ดูงานตามสถานที่ต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประกอบอาชีพเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ ให้หลากหลาย ให้มีความรู้ทางการเกษตรดีและสามารถใช้ปัญญาความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการกับทฤษฎีและภาคปฏิบัตินำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคการประกอบอาชีพเกษตรให้ได้ผลที่เหมาะสม เพราะบางครั้งเจ้าหน้าที่เกษตรก็ให้ความรู้ไม่ตรงกับสภาพความจริงของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตร จึงต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากเทคโนโลยีการสื่อสาร หรือจากที่ปรึกษาด้านการเกษตรที่เป็นผู้รู้ดีในเรื่องนั้นๆ และต้องหาความรู้กันเองจากกลุ่มหรือสมาคมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความช่วยเหลือเล็กน้อยก็มีเจ้าหน้าที่มาถ่ายทอดความรู้ให้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น จึงทำให้มีการทำเกษตรแบบลองผิดลองถูก ผิดพลาดก็เสียหายและเสียเวลาอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้ปัญญาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครผู้ให้สัมภาษณ์ มี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักรัฐศาสตร์ ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องตรงกัน ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการใช้ศรัทธา ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า ต้องทำให้คนไทยรุ่นใหม่มีความเชื่อและขึ้นชอบการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยใช้ความเชื่อเป็นตัวกำหนดและนำไปพัฒนาอาชีพเกษตรตามแบบอย่างของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องจะนำไปสู่การประกอบอาชีพเกษตรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องตัดแปลงแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่และตลาดสินค้าเกษตรตามฤดูกาลของแต่ละปี ผู้ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ จะต้องมีความรักอาชีพการเกษตรและอยู่แบบพอเพียง ต้องฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้คู่คุณธรรม มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตร คนที่ทำเกษตรตามรัชกาลที่ 9 จะประสบความสำเร็จ เพราะมีคนให้คำปรึกษาแนะนำชักชวนให้ทดลองทำ เมื่อมีตัวอย่างให้เห็นจริงและมีความเชื่อว่าปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ไร่อย่างไร ก็ต้องได้ผลผลิตอย่างนั้น จึงเกิดศรัทธาเพิ่มขึ้นบอกต่อกันไปจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆของการประกอบอาชีพเกษตรได้ดี จะเป็นความเชื่อมั่นให้มีการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

2. แนวทางการใช้วิริยะ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ อาจต้องปล่อยให้ตัวผู้ประกอบอาชีพเกษตรนั้นพบกับความล้มเหลวไปก่อน เขาจึงจะยอมรับความจริงและมาใช้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายามอย่างยิ่ง และต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาน้อยอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตร ปลูกพืชให้มีความหลากหลายชนิด รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ด้วย ต้องปลูกฝังความขึ้นชอบอาชีพเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความรักความอดทนและขยันในการทำงานเกษตร ไม่ให้มีการลงทุนซ้ำซ้อน ให้คิดว่าอาชีพเกษตรพึ่งตนเองได้และเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย โดยให้ทำการเกษตร

ตามกำลังตนเองที่สามารถทำได้ เหนื่อยมากต้องพักผ่อน มองหาบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรเป็นตัวอย่าง

3. แนวทางการใช้สติ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเกษตรเป็นอย่างดี และต้องวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา โดยอาจดูตัวอย่างจากผู้ประสบความสำเร็จ และฟังจากผู้ล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตร เพื่อให้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตร เพราะการประกอบอาชีพเกษตรต้องมีความคิดรอบคอบระลึกรู้ในสิ่งที่กำลังกระทำให้มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรที่รับผิดชอบ ไม่หวั่นไหวและมีสติระลึกรู้เสมอว่าถ้าเราไม่จริงจังการประกอบอาชีพการเกษตรก็จะล้มเหลว ดังนั้นถ้ามีที่ว่างให้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ให้เต็มพื้นที่ ต้องเป็นคนซึ่งสังเกตมีความละเอียดรอบคอบ การประกอบอาชีพเกษตรต้องยึดถือหลักธรรมตามศีล 5 และต้องวางแผนการประกอบอาชีพเกษตรไว้ล่วงหน้าทุกวัน ระลึกถึงการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ตลอดเวลา จะเห็นจเหนื่อยอย่างไรก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลยต่อการดูแลบำรุงรักษาพืชผล และสัตว์เลี้ยงรวมทั้งการขอให้รัฐบาลเข้ามาจัดการเรื่องตลาดการเกษตรเพื่อให้สินค้าจากผลผลิตการเกษตรที่มีราคาดีขึ้น และวัสดุการเกษตรราคาไม่แพงด้วย

4. แนวทางการใช้สมาธิ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้บางยังไม่มี ความตั้งใจมุ่งมั่นจริงจังในอาชีพเกษตร เมื่อเห็นผลสำเร็จซ้ำ ราคาผลผลิตตกต่ำ มีตลาดการเกษตรน้อยก็มีความหวั่นไหวท้อถอย ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพเกษตรจึงต้องมีความตั้งใจมุ่งมั่นแน่วแน่จริงจังในอาชีพการเกษตร เพราะเมื่อประสบผลสำเร็จมีผลผลิตดีแล้วจะกินได้เลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนที่เหลือก็นำไปขายได้กำไร และยังแบ่งปันคนอื่นได้อีก ขอให้มีความตั้งใจต่อการประกอบอาชีพเกษตรลงมือทำด้วยตัวเองอดทนขยันหมั่นเพียรไม่หวั่นไหวต่อปัญหาใดๆ ให้พัฒนาสายพันธุ์ เพิ่มจำนวนการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆและเลี้ยงสัตว์ให้มากขึ้น การพัฒนาอาชีพตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะประสบความสำเร็จ

5. แนวทางการใช้ปัญญา ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องไปเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่จากแหล่งเรียนรู้การเกษตร และต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆอย่างสม่ำเสมอ เพราะความรู้ทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ความรู้ใหม่ๆมาบูรณาการกับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตร ต้องเข้ารับการอบรมสัมมนาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้รู้ว่าพืช หรือสัตว์ อะไรดีมีประโยชน์ เป็นความต้องการของตลาดที่มีราคาสูง ต้องหมั่นสังเกตดูพืชและสัตว์ ทุกชนิดอย่างสม่ำเสมอ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้การเกษตรเฉพาะด้าน ยังไม่ครอบคลุมอาชีพเกษตร เช่น ปุ๋ย ยา สายพันธุ์พืช สารชีวภาพ เป็นต้น การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องทดลองทำน้อยๆก่อน ถ้าทำได้ดีก็ให้ขยายพื้นที่ทำให้มากขึ้น และต้องปรับเปลี่ยนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยลงมือทำเองถ้าประสบความสำเร็จก็บอกต่อกันไป ให้ใช้ประสบการณ์แลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งศึกษา อบรม ดูงาน ไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้อย่างสม่ำเสมอ

การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร

การวิจัยเรื่องการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร รวม 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน
เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร
2. ด้านปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน
เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร
3. ด้านข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อ
พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 ด้านแล้ว สามารถมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาการใช้หลัก
ผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตล
กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน
เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริณตลกรุงเทพมหานคร

1.1 ศรัทธา (ความเชื่อ) ประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อต่ออาชีพ
เกษตรทฤษฎีใหม่ว่าสามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่ดีมีชีวิตมั่นคงได้ และเชื่อว่าต้องได้ผลที่ดี ซึ่งจะช่วย
เสริมกำลังใจให้มีความสุข ทำให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างดี โดยต้องเชื่อมั่นต่ออาชีพการทำการเกษตร มี
ความมุ่งมั่นทำตามความเชื่อต่อผู้คิดค้นแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างแน่วแน่ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่จำ
ทำให้อาชีพการเกษตรต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน เชื่อว่าเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นต้นแบบในการตัดสินใจลง
มือประกอบอาชีพการเกษตร โดยเชื่อว่าอาชีพการเกษตรมีการทำกันมาแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้มี
ความรักในอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้มีชีวิตมั่นคง มีชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย ได้ทำงานออก
กำลังกายและมีสุขภาพดี จึงมีความชอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่มีความคุ้นเคย เป็นอาชีพ
ที่พออยู่พอกิน และเป็นแรงบันดาลใจที่ต้องประกอบอาชีพเกษตรให้ประสบผลสำเร็จ โดยต้องเอาใจ
ใส่ต่ออาชีพเกษตรที่ทำให้ดียิ่งขึ้น ได้กินได้ใช้ผลผลิตการเกษตรที่สร้างขึ้นเองเป็นของกินของใช้ที่ปลอด
สารพิษ โดยใช้ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่สร้างขึ้นเอง ทำให้มีต้นทุนต่ำ จึงเชื่อมั่นว่าการทำดีด้วยการ
ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มีประโยชน์มาก สามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่มั่นคง เป็นเหตุให้มี
กำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ด้วยความสุขใจ

1.2 วิริยะ (ความเพียร) ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความ
อดทน ขยันหมั่นเพียร พยายามทำงานประกอบอาชีพเกษตรให้เกิดผลสำเร็จ มีความเพียรพยายามใน
การทำงานเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง ไม่ลดละความขยันหมั่นเพียรในการยกระดับการทำงาน
เกษตรในส่วนต่างๆของไร่นา ต้องรู้จักพืชและสัตว์ชนิดต่างๆ ว่าใช้วิธีอย่างไรจึงจะงอกงามเติบโตได้ดี
การทำงานเกษตรมีความขยันอดทนสูงเป็นงานหนักและหยุดไม่ได้ ไม่ว่าจะฝนตกหรือแดดร้อน
อย่างไรก็ต้องทำงานการเกษตรนั้นให้สำเร็จ ต้องขยันหมั่นเพียรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ให้มีความ

หลากหลาย พื้นดินบางแปลงเป็นที่ลุ่มก็ต้องทำคันกั้นน้ำยกเป็นร่อง บนร่องต้องทำสวนปลูกพืช ในคูน้ำก็ปลูกข้าว เลี้ยงปลา ต้องพึ่งตัวเองทำเองให้มีความสำเร็จเป็นตัวอย่าง และขยายออกไปให้คนอื่นเห็นเพื่อให้นำไปทำให้เกิดผลสำเร็จเช่นเดียวกัน การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จึงต้องมีใจรัก มุ่งมั่นเป็นพลังให้มีความอดทนขยันหมั่นเพียรโดยปฏิบัติตามตัวอย่างของรัชกาลที่ 9 เพราะถ้าไม่มีความขยันหมั่นเพียรการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

1.3 สติ (ความระลึกได้) ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีจุดยืนที่ระลึกอยู่เสมอว่าทำเพื่ออะไร การประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จก็จะมีพืช ผลไม้ ผัก ปลา เป็นอาหารได้กินได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ขายเป็นกำไร ชีวิตก็มีความสุขดี ทำให้มีความมั่นใจ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ซึ่งต้องมีความระลึกอยู่เสมอว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความมั่นใจต่ออาชีพของตนเอง ใครครวญว่าอะไรควรทำก่อนอะไรควรทำภายหลัง ต้องวางแผนว่าพืช ผัก ต้นไม้ แต่ละชนิด ชนิดใดต้องรดน้ำเมื่อไร ใส่ปุ๋ย ฉีดยา อย่างไร สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด ต้องปฏิบัติอย่างไร และต้องพึงระลึกว่าอาชีพการเกษตรของไทยมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้คนไทยมีชีวิตที่มั่นคงมาถึงทุกวันนี้ ดังนั้นทุกๆวันการประกอบอาชีพเกษตรต้องทำอะไร อย่างไร จึงต้องมีการวางแผนการทำงาน โดยมีจิตสำนึกระลึกไว้เสมอว่าอาชีพเกษตรเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ดิ้นรนไปประกอบอาชีพอื่นนอกบ้าน ต้องมีคุณธรรมต่อตนเองคือต้องมีศีล 5 ใช้ปุ๋ย ใช้สารเคมีใช้น้ำหมักชีวภาพ ให้ถูกวิธี จึงจะไม่มีอันตราย ต้องมีใจรักและมั่นใจว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะเกิดมีรายได้ดีและต้นทุนต่ำ

1.4 สมาน (ความตั้งใจมั่น) ประชาชนต้องความมุ่งมั่นโดยมีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ คิดถึงความสำเร็จเท่านั้นที่ต้องมุ่งมั่นพยายามขยันหมั่นเพียรทำงานให้ถึงเป้าหมาย โดยตั้งใจมั่นแน่วแน่ในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความหนักแน่นต่อการถูกเหยียดหยามว่าเป็นอาชีพที่เป็นงานชั้นต่ำ ต้องคิดว่าคนอื่นทำได้ เราก็ต้องทำให้เกิดผลสำเร็จที่ดีได้ ตั้งใจมุ่งมั่นทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตจากอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ดูแลบำรุงรักษาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การมีใจรักมุ่งมั่นต่ออาชีพเกษตรจะทำอาชีพเกษตรด้วยความตั้งใจมั่นจริงจัง ช่วยลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ มีการวิเคราะห์ปัญหาที่ผิดพลาดก็แก้ไขได้ คอยดูแลจดจ่ออยู่กับการประกอบอาชีพเกษตรอย่างจริงจัง ระลึกถึงการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา และจะเกิดรายได้ดีด้วยการลดต้นทุน ทำให้มีความตั้งใจประกอบอาชีพเกษตรมากขึ้น เมื่อมีสมาชิกประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้นก็จะพลัดเปลี่ยนในการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช และทำไร่นาของตนเอง

1.5 ปัญญา (ความรอบรู้) ประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความรู้ด้านการเกษตรมากๆ ด้วยการแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยสมอง จิตใจ ร่างกายแข็งแรง มีความขยัน มุ่งมั่นในการทำอาชีพเกษตรด้วยตนเอง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะประสบความสำเร็จต้องลงมือทำด้วยตัวเองให้มีประสบการณ์ต่างๆซึ่งจะช่วยสอนให้แก้ปัญหาต่างๆตลอดมา จึงต้องมีความรอบรู้สามารถบูรณาการความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรให้รอบด้านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องรู้ถึงอนาคตว่าจะได้ผลผลิตอย่างไรต้องหาความรู้จากผู้ประสบความสำเร็จแล้ว ต้องเข้ารับฟังการอบรมจากเกษตรอำเภอ และ

ปฏิบัติตามคำแนะนำที่อบรมมา ต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมา ประกอบกับการอบรมดูงานจากโครงการพระราชดำริ และหาความรู้เรื่องการไถพยุ การไถยา การเลือกพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช และสัตว์เลี้ยง ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับหลักวิชาการเกษตรให้เป็น มีการนำมาทดลองให้รู้ผลแล้วจึงนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพ การเกษตร จะต้องมีการหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรด้วยกันและ เข้าร่วมประชุมอบรมรับฟังคำแนะนำทางวิชาการกับเกษตรตำบล รวมทั้งการไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ

2. ด้านปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2.1 การใช้ศรัทธาประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ กว่าจะได้ผลผลิตที่จะนำไปขายให้มีรายได้ต้องใช้เวลานาน ทำให้มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายและรอไม่ได้ แม้จะชอบแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และเลื่อมใสในการประกอบอาชีพเกษตร นอกจากนี้ผลผลิตตามฤดูกาลก็มีราคาถูกลงมาก ซึ่งจะต้องเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตนอกฤดูกาล บางปีก็ได้ผลผลิตไม่ดีหรือเกิดความเสียหาย เพราะมีปัญหาเรื่องดิน ฟ้า อากาศ เช่น น้ำท่วม น้ำเสีย อากาศแปรปรวน มีพายุรุนแรง เป็นต้น ผลผลิตทางการเกษตรก็จะเสียหายมาก หรือบางปีผลผลิตทางการเกษตรมีมากล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำมาก ก็จะต้องเปลี่ยนสายพันธุ์พืชและเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรให้มีผลผลิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จึงจะสามารถขายผลผลิตได้ราคาดี และยังมีปัญหาเรื่องไม่มีตลาดรองรับสินค้าผลิตผลทางการเกษตรให้เพียงพอต่อผลผลิตการเกษตร ราคาถูกลง หรือขายไม่ได้ด้วย บางคนจึงไม่มีความเชื่อถือในอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะเห็นว่าราคาข้าวถูกลง พยุ ยา ราคาแพงมาก สายพันธุ์ข้าวไม่ทนต่อโรค บางคนจึงไม่เชื่อว่าอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะพัฒนาอาชีพของเกษตรกรได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการใช้ศรัทธาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

2.2 การใช้วิริยะประชาชนจำนวนมากประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ล้มเหลว เพราะไม่อดทน ไม่ขยันหมั่นเพียร เนื่องจากเห็นผลตอบแทนช้า หรือถูกคนอื่นเหยียดหยามว่ามีความสำเร็จยาก หรือเมื่อทำการเกษตรไปแล้วต้องพบกับปัญหาต่างๆก็มีความเบื่อหน่ายท้อถอย ไม่มีความอดทนเพียรพยายามในการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป เพราะการประกอบอาชีพการเกษตรต้องไม่ละเลยโดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับฤดูกาล ต้องใช้ความเพียรพยายามทุกวิธีเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ถ้าร่างกายเป็บป่วยก็จะทำงานการเกษตรไม่ได้ ผลผลิตออกมาไม่ดี ราคาถูก ไม่คุ้มทุน จึงทำให้เกษตรกรไม่ยอมประกอบอาชีพการเกษตร บางครั้งต้องจ้างแรงงานซึ่งมีค่าแรงแพงมากและหายาก การจ้างแรงงานตัวดำก็ขออนุญาตทำทะเบียนให้มาทำงานยากมาก ทุกปีจะมีภัยธรรมชาติคือภัยแล้ง น้ำท่วม พายุรุนแรง จะต้องคิดหาวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยตลอด ผลผลิตทางการเกษตรต้องนำไปขายตามกลุ่มตลาดที่อยู่ห่างไกลใช้เวลาเดินทางนานๆ การประกอบอาชีพเกษตรต้องทำงานตลอดเวลาจึงมีเวลาว่างน้อย อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำเกษตรมักขาดแคลนและมีราคาแพง การประกอบอาชีพเกษตรจะต้องได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างในครอบครัว เพราะใช้

กำลังแรงงานของตนเองมาก ถ้ามีความขัดแย้งกันก็จะทำให้ไม่อยากทำงานซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ที่ต้องใช้ความเพียรพยายาม ขยันอดทนในการประกอบอาชีพเกษตรกรตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้วิริยะต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

2.3 การใช้สติการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยขาดการวิเคราะห์พืชและสัตว์ แต่ละชนิดซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน ไม่ใช่เหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการปลูกพืชทดแทน บางคนบางครั้งคิดมากทั้งที่ยังไม่พบปัญหา ดังนั้นจึงต้องเป็นคนมีความคิดรอบคอบในการประกอบอาชีพเกษตรกร ต้องรู้ว่าการลงมือประกอบอาชีพเกษตรกรแล้วจะเกิดผลอย่างไร มุ่งมั่นให้เกิดผลสำเร็จ จึงจะไม่ทอดทิ้งอาชีพเกษตรกร บางครั้งเป็นช่วงฉืดยาแล้วแต่ก็มีฝนตกลงมากก็ทำให้ยาที่ฉืดไปแล้วนั้นเสื่อมคุณภาพ จึงต้องระมัดระวังเหตุการณ์ตามธรรมชาติด้วย การปลูกฝังอาชีพเกษตรกรจากพ่อแม่แต่ลูกหลานไปประกอบอาชีพอื่นก็ทำให้อาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่เกิดขึ้นไม่ได้ พื้นที่เกษตรถูกน้ำท่วมนานๆ ทำให้ผลผลิตการเกษตรเสียหาย ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ก็จะรู้สึกเบื่อหน่ายท้อถอย บางคนก็เลิกประกอบอาชีพเกษตรกรไป รวมทั้งการที่ราคาผลผลิตตกต่ำมากๆก็ทำให้บางคนเลิกการประกอบอาชีพเกษตรกร การที่ได้ผลผลิตน้อย ราคาถูก หาดตลาดจำหน่ายผลผลิตยาก ขาดทุนมาก หรือมีเรื่องอื่นๆเข้ามาแทรกในครอบครัว ก็มีบางคนหยุดการประกอบอาชีพเกษตรกรเช่นกัน การมีคนพูดจาตู่ถูกเหยียดหยามว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่จะไม่ประสบความสำเร็จ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบั่นทอนกำลังใจ นอกจากนี้ยังมีเรื่องน้ำเสียจากหมู่บ้านจัดสรร หรือโรงงานปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ทำผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตร สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สติต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

2.4 การใช้สมาธิประชาชนที่ไม่มีความมุ่งมั่นและไม่มีความชัดเจนจะประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ไม่สำเร็จ เพราะคนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อมั่นมุ่งมั่นไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาหรือการลบลู่ทางสังคม อาชีพเกษตรกรนี้มีปัญหาหรืออุปสรรคหลายอย่าง เช่น ได้ผลผลิตน้อย มีภัยธรรมชาติ ได้แก่ ลม ฟ้า อากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตเสียหาย ผลผลิตมีราคาถูก ต้นไม้พืช สัตว์เลี้ยง ล้อตาย วัสดุอุปกรณ์การเกษตร ปุ๋ย ยา มีราคาแพง หาดตลาดขายผลผลิตยาก ต้นทุนสูงไม่คุ้มทุน รวมทั้งคนรอบข้างในครอบครัวไม่ให้กำลังใจหรือมีความขัดแย้งกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สมาธิต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรทฤษฎีใหม่

2.5 การใช้ปัญญาประชาชนที่คิดเข้าข้างตัวเองทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางการเกษตรดี จึงไม่แสวงหาความรู้ด้านการเกษตร ทำให้เขาไม่มีองค์ความรู้ทางการเกษตรเพียงพอในการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสพบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพนี้ เพราะการประกอบอาชีพเกษตรกรต้องแก้ปัญหาหลายอย่าง จึงต้องศึกษาหาความรู้ดูงานตามสถานที่ต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประกอบอาชีพเดียวกันในพื้นที่ต่างๆให้หลากหลาย ให้มีความรู้ทางการเกษตรดีและสามารถใช้ปัญญาความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการกับทฤษฎีและภาคปฏิบัตินำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคการประกอบอาชีพเกษตรกรให้ได้ผลที่เหมาะสม เพราะ

บางครั้งเจ้าหน้าที่เกษตรก็ให้ความรู้ไม่ตรงกับสภาพความจริงของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตร จึงต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากเทคโนโลยีการสื่อสาร หรือจากที่ปรึกษาด้านการเกษตรที่เป็นผู้รู้ดีในเรื่องนั้นๆ และต้องหาความรู้กันเองจากกลุ่มหรือสมาคมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความช่วยเหลือเล็กน้อยมากมีเจ้าหน้าที่มาถ่ายทอดความรู้ให้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น จึงทำให้มีการทำเกษตรแบบลองผิดลองถูก ผิดพลาดก็เสียหายและเสียเวลาอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้ปัญญาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

3. ด้านข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

3.1 แนวทางการใช้ศรัทธาต้องทำให้คนไทยรุ่นใหม่มีความเชื่อและชื่นชอบการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยใช้ความเชื่อเป็นตัวกำหนดและนำไปพัฒนาอาชีพเกษตรตามแบบอย่างของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องจะนำไปสู่การประกอบอาชีพเกษตรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องดัดแปลงแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่และตลาดสินค้าเกษตรตามฤดูกาลของแต่ละปี ผู้ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ จะต้องมีความรักอาชีพการเกษตรและอยู่แบบพอเพียง ต้องฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้คู่คุณธรรม มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตร คนที่ทำเกษตรตามรัชกาลที่ 9 จะประสบความสำเร็จ เพราะมีคนให้คำปรึกษาแนะนำชักชวนให้ทดลองทำ เมื่อมีตัวอย่างให้เห็นจริงและมีความเชื่อว่าปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ อย่่างไร ก็ต้องได้ผลผลิตอย่างนั้น จึงเกิดศรัทธาเพิ่มขึ้นบอกต่อกันไปจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆของการประกอบอาชีพเกษตรได้ดี จะเป็นความเชื่อมั่นให้มีการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

3.2 แนวทางการใช้วิริยะการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ อาจต้องปล่อยให้ตัวผู้ประกอบอาชีพเกษตรนั้นพบกับความล้มเหลวไปก่อน เขาจึงจะยอมรับความจริงและมาใช้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายามอย่างยิ่ง และต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาน้อยต่อเนื่อง มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตร ปลูกพืชให้มีความหลากหลายชนิด รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ด้วย ต้องปลูกฝังความชื่นชอบอาชีพเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความรักความอดทนและขยันในการทำงานเกษตร ไม่ให้มีการลงทุนซ้ำซ้อน ให้คิดว่าอาชีพเกษตรพึ่งตนเองได้และเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย โดยให้ทำการเกษตรตามกำลังตนเองที่สามารถทำได้ หน้อยมากต้องพักผ่อน มองหาบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรเป็นตัวอย่าง

3.3 แนวทางการใช้สติการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเกษตรเป็นอย่างดี และต้องวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา โดยอาจดูตัวอย่างจากผู้ประสบความสำเร็จ และฟังจากผู้ล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตร เพื่อให้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตร เพราะการประกอบอาชีพเกษตรต้องมีความคิดรอบคอบระลึกรู้ในสิ่งที่กำลังกระทำให้มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรที่รับผิดชอบไม่หวั่นไหวและมีสติระลึกรู้ไว้เสมอว่าถ้าเราไม่จริงจังการประกอบอาชีพการเกษตรก็จะล้มเหลว ดังนั้น

ถ้ามีที่ว่างให้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ให้เต็มพื้นที่ ต้องเป็นคนซึ่งสังเกตมีความละเอียดรอบคอบ การประกอบอาชีพเกษตรกรต้องยึดถือหลักกรรมตามศีล 5 และต้องวางแผนการประกอบอาชีพเกษตรกรไว้ล่วงหน้าทุกวัน ระวังถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตลอดเวลา จะเห็นเจเนี่ยอย่างไร ก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลยต่อการดูแลบำรุงรักษาพืชผล และสัตว์เลี้ยง รวมทั้งการขอให้รัฐบาลเข้ามาจัดการเรื่องตลาดการเกษตรเพื่อให้สินค้าจากผลผลิตการเกษตรที่มีราคาดีขึ้น และวัสดุการเกษตรราคาไม่แพงด้วย

3.4 แนวทางการใช้สมาธิ การประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้ บางยังไม่มี ความตั้งใจมุ่งมั่นจริงจังในอาชีพเกษตร เมื่อเห็นผลสำเร็จซ้ำ ราคาผลผลิตตกต่ำ มีตลาดการเกษตรน้อยก็มีความหวั่นไหวท้อถอย ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพเกษตรจึงต้องมีความตั้งใจมุ่งมั่นแน่วแน่จริงจังในอาชีพการเกษตร เพราะเมื่อประสบผลสำเร็จมีผลผลิตดีแล้วจะกินได้ เลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนที่เหลือก็นำไปขายได้กำไร และยังแบ่งปันคนอื่นได้อีก ขอให้มีความตั้งใจต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรลงมือทำด้วยตัวเองอดทนขยันหมั่นเพียรไม่หวั่นไหวต่อปัญหาใดๆ ให้พัฒนาสายพันธุ์ เพิ่มจำนวนการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ให้มากขึ้น การพัฒนาอาชีพตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะประสบความสำเร็จ

3.5 แนวทางการใช้ปัญญาการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้ ต้องไปเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่จากแหล่งเรียนรู้การเกษตร และต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะความรู้ทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ความรู้ใหม่ๆ มาบูรณาการ กับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตร ต้องเข้ารับการอบรมสัมมนาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้รู้ว่า พืช หรือสัตว์ อะไรดีมีประโยชน์ เป็นความต้องการของตลาดที่มีราคาสูง ต้องหมั่นสังเกตดูพืช และสัตว์ทุกชนิดอย่างสม่ำเสมอ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้การเกษตรเฉพาะด้าน ยังไม่ครอบคลุมอาชีพเกษตร เช่น ปุ๋ย ยา สายพันธุ์พืช สารชีวภาพ เป็นต้น การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องทดลองทำน้อยๆ ก่อน ถ้าทำได้ดีก็ให้ขยายพื้นที่ทำให้มากขึ้น และต้องปรับเปลี่ยนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยลงมือทำเองถ้าประสบความสำเร็จก็บอกต่อกันไป ให้ใช้ประสบการณ์แลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งศึกษา อบรม ดูงาน ไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้อย่างสม่ำเสมอ

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ด้าน คือ

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของ
ชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของ
ชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อ
พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทาน
กรุงเทพมหานคร โดยประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาอื่นๆ
2. ประชาชนที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

ซึ่งมีกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ตัวแปรที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร
เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
2. ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร
เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร
3. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการ
ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร

ในบทนี้ จะเป็นการนำเสนอวิธีการวิจัยโดยสรุป และสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล
รวมทั้งการอภิปรายผล พร้อมการเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลัก
ผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีหัวข้อสำคัญ
ดังต่อไปนี้

1. วิธีการวิจัยโดยสรุป
2. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

วิธีการวิจัยโดยสรุป

ในการวิจัยเรื่องการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมาณชลประทานกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการสัมภาษณ์
เจาะลึก เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งอาศัยกลุ่มตัวอย่างไม่มากนัก เหมาะสมที่
จะทำการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อค้นพบและสรุปเสนอแนะเป็นแนวทางแก้ไข
ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ต่อไป ผู้วิจัยได้อาศัยคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่
มีคุณภาพและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด ดังต่อไปนี้

1. ทำการวิจัยในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานจริงของกรณีศึกษา

2. ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยการตีความสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ (สุภางค์ จันทวานิช ,2551 หน้า 131 – 145)

3. ใช้ข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก คือการสัมภาษณ์เจาะลึกและการวิเคราะห์เอกสาร เป็นต้น

4. ผู้วิจัยได้เริ่มจากการขอเข้าพบเพื่อพูดคุย และอธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ และประชาชนที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

5. ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามแนวการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้แนวคำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันอื่นๆ จำนวน 3 คน และประชาชนที่ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน นำไปใช้สัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิธีพรรณนาเป็นหลัก เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ออกมาสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย และการอภิปรายผลต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

หลักผล 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสมสำหรับผู้ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

ผล หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้อกุศลเข้ามาครอบงำที่เรียกว่า ผล เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ

ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพลธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ตั้งงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง นั้นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพละ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพละทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พละ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

1. **ศรัทธา** ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
2. **วิริยะ** ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
3. **สติ** ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ
4. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน
5. **ปัญญา** ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงมมงาย

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหนึ่งซึ่ง เป็นความหวังที่จะทำให้เกษตรกรไทย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม มีความเข้มแข็งและมั่นคงตลอดไป

1) การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตก สำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรยามขาดแคลน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จึงสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ใช้พื้นที่ได้ตลอดทั้งปีมีงานทำตลอดทั้งปี โดยส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภค ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น พืชไร่ ไม้ผลพืชผัก บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด สำหรับใช้เป็นอาหารบริโภคภายในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานตามฤดูกาล การว่างงานในท้องถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นเกิดปัญหาในด้านครอบครัวของเกษตรกรเอง บุตรหลานไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ขาดการอบรมศึกษา ตัดยาเสพติด

3) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้ เกษตรทฤษฎีใหม่นี้เน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือจากต่างประเทศมากนัก เน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการปลูกพืช และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เมื่อเกษตรกรมั่นคงก็จะทำ

ให้ประเทศชาติมั่นคงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตามมาด้วยทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้จึงเป็นการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป และเพื่อให้สังคมไทยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมเป็นความพยายามด้านกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในท่ามกลางกระแสแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน พุทธเกษตร เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตลอดจนการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ในเชิงอุดมการณ์ศาสนา เพื่อแสวงหาทางรอดจากการคุกอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบผูกขาด ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางที่จะให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อมาเมื่อมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน 4,596 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กระทบได้นำมาต่อยอด โดยโครงการที่สำเร็จแล้วก็จะรักษาไว้ และการศึกษาและทดลองโครงการใหม่ ภายในศูนย์ศึกษาทั้ง 6 ศูนย์ เพื่อขยายโครงการไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ รอบศูนย์ศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ พระองค์ท่านเคยตรัสว่า ให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อที่ 6 เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 6.4 ว่า “ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง” และข้อที่ 6.5 ว่า “ในด้านเกษตรกรรมดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ตามแผนนี้ข้อที่ 5.1.5 ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงมีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างทั้งความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน ลดการผลิตที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันจัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะสหกรณ์ จัดหาพันธ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมใช้กลไกการตลาดป้องกันความเสี่ยง ส่งเสริมและเร่งขยายแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเกษตรยั่งยืน

ส่วนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เป็นนโยบายเร่งด่วน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้มีการจัดการอย่างบูรณาการ การพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพักหนี้ครัวเรือนเกษตรกรและการยกระดับราคาสินค้าเกษตร

2. นโยบายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน นโยบายทั้งสองประการดังกล่าวเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2555

3. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 โดยมีแนวทางดำเนินงานโครงการดังนี้

3.1 คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน

3.2 การจัดสรรเป้าหมายและการคัดเลือกเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม

3.3 การดำเนินงานตามแผนงานการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไป

3.4 แผนการปฏิบัติงาน

3.5 การติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ประเด็นสำคัญคือการพึ่งตนเอง ประหยัดมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกลักษณะและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ เทียบได้กับการแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นขั้นพื้นฐาน การร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจ และเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีน้ำใช้เมื่อยามขาดแคลน ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชน ลดการพึ่งเครื่องจักรจากต่างประเทศลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจดังนี้

ศรัทธา (ความเชื่อ) ประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อต่ออาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ที่สามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่มีชีวิตมั่นคงได้ และเชื่อว่าต้องได้ผลที่ดี ซึ่งจะช่วยเหลือกำลังใจให้มีความสุข ทำให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างดี โดยต้องเชื่อมั่นต่ออาชีพการทำการเกษตร มีความมุ่งมั่นตามความเชื่อต่อผู้คิดค้นแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างแน่วแน่ที่เกษตรกรทฤษฎีใหม่จำทำให้อาชีพการเกษตรต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน เชื่อว่าเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นต้นแบบในการตัดสินใจลงมือประกอบอาชีพการเกษตร โดยเชื่อว่าอาชีพการเกษตรมีการทำกันมาแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้มีความรักในอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้มีชีวิตมั่นคง มีชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย ได้ทำงานออกกำลังกายและมีสุขภาพดี จึงมีความชอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่มีความคุ้นเคย เป็นอาชีพที่พออยู่พอกิน และเป็นแรงบันดาลใจที่ต้องประกอบอาชีพเกษตรให้ประสบผลสำเร็จ โดยต้องเอาใจใส่ต่ออาชีพเกษตรที่ทำให้ดีขึ้น ได้กินได้ใช้ผลผลิตการเกษตรที่ทำขึ้นเองเป็นของกินของใช้ที่ปลอดภัย โดย

ใช้ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพที่ทำขึ้นเอง ทำให้มีต้นทุนต่ำ จึงเชื่อมั่นว่าการทำดีด้วยการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มีประโยชน์มาก สามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่มั่นคง เป็นเหตุให้มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ด้วยความสุขใจ

วิริยะ (ความเพียร) ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร พยายามทำงานประกอบอาชีพเกษตรให้เกิดผลสำเร็จ มีความเพียรพยายามในการทำงานเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง ไม่ลดละความขยันหมั่นเพียรในการยกระดับการทำงานเกษตรในส่วนต่างๆของไร่นา ต้องรู้จักพืชและสัตว์ชนิดต่างๆ ว่าใช้วิธีอย่างไรจึงจะงอกงามเติบโตได้ดี การทำงานเกษตรมีความขยันอดทนสูงเป็นงานหนักและหยุดไม่ได้ ไม่ว่าจะฝนตกหรือแดดร้อนอย่างไรก็ต้องทำงานการเกษตรนั้นให้สำเร็จ ต้องขยันหมั่นเพียรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ให้มีความหลากหลาย พื้นดินบางแปลงเป็นที่ลุ่มก็ต้องทำคันกั้นน้ำยกเป็นร่อง บนร่องต้องทำสวนปลูกพืช ในคันน้ำก็ปลูกข้าว เลี้ยงปลา ต้องพึ่งตัวเองทำเองให้มีความสำเร็จเป็นตัวอย่าง และขยายออกไปให้คนอื่นเห็นเพื่อนำไปทำให้เกิดผลสำเร็จเช่นเดียวกัน การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จึงต้องมีใจรักมุ่งมั่นเป็นพลังให้มีความอดทนขยันหมั่นเพียรโดยปฏิบัติตามตัวอย่างของรัชกาลที่ 9 เพราะถ้าไม่มีความขยันหมั่นเพียรการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

สติ (ความระลึกได้) ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีจุดยืนที่ระลึกอยู่เสมอว่าทำเพื่ออะไร การประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จก็จะมีพืช ผลไม้ ผัก ปลา เป็นอาหาร ได้กินได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ขายเป็นกำไร ชีวิตก็มีความมั่นคงดี ทำให้มีความมั่นใจ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ซึ่งต้องมีความระลึกอยู่เสมอว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความมั่นใจต่ออาชีพของตนเอง ใครครวญว่าอะไรควรทำก่อนอะไรควรทำภายหลัง ต้องวางแผนว่าพืช ผัก ต้นไม้ แต่ละชนิดชนิดใดต้องรดน้ำเมื่อไร ใส่ปุ๋ย ฉีดยา อย่างไร สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด ต้องปฏิบัติอย่างไร และต้องพึงระลึกว่าอาชีพการเกษตรของไทยมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้คนไทยมีชีวิตที่มั่นคงมาถึงทุกวันนี้ ดังนั้นทุกๆวันการประกอบอาชีพเกษตรต้องทำอะไร อย่างไร จึงต้องมีการวางแผนการทำงาน โดยมีจิตสำนึกระลึกไว้เสมอว่าอาชีพเกษตรเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ดั้นร่นไปประกอบอาชีพอื่นนอกบ้าน ต้องมีคุณธรรมต่อตนเองคือต้องมีศีล 5 ใช้ปุ๋ย ใช้สารเคมีใช้น้ำหมักชีวภาพ ให้ถูกวิธี จึงจะไม่มีอันตราย ต้องมีใจรักและมั่นใจว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะเกิดมีรายได้ดีและต้นทุนต่ำ

สมาธิ (ความตั้งใจมั่น) ประชาชนต้องความมุ่งมั่นโดยมีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ คิดถึงความสำเร็จเท่านั้นที่ต้องมุ่งมั่นพยายามขยันหมั่นเพียรทำงานให้ถึงเป้าหมาย โดยตั้งใจมั่นแน่วแน่ในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความหนักแน่นต่อการถูกเหยียดหยามว่าเป็นอาชีพที่เป็นงานชั้นต่ำ ต้องคิดว่าคนอื่นทำได้ เราก็ต้องทำให้เกิดผลสำเร็จที่ดีได้ ตั้งใจมุ่งมั่นทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตจากอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ดูแลบำรุงรักษาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การมีใจรักมุ่งมั่นต่ออาชีพเกษตรจะทำอาชีพเกษตรด้วยความตั้งใจมั่นจริงจัง ช่วยให้ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ มีการวิเคราะห์ปัญหาที่ผิดพลาดก็แก้ไขได้ คอยดูแลจดจ่ออยู่กับการประกอบอาชีพเกษตรอย่างจริงจัง ระลึกถึงการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา และจะเกิดรายได้ดีด้วยการลดต้นทุน ทำให้มีความตั้งใจประกอบอาชีพเกษตรมากขึ้น เมื่อมีสมาชิกประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้นก็จะผลิตผลผลิตในการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช และทำไร่นาของตนเอง

ปัญญา (ความรู้) ประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความรู้ด้านการเกษตรมาๆ ด้วยการแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยสมอง จิตใจ ร่างกายแข็งแรง มีความขยันมุ่งมั่น ในการทำอาชีพเกษตรด้วยตนเอง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะประสบความสำเร็จ ต้องลงมือทำด้วยตัวเองให้มีประสบการณ์มาๆซึ่งจะช่วยสอนให้แก่ปัญหาต่างๆตลอดมา จึงต้องมีความรอบรู้สามารถบูรณาการความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรให้รอบด้านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องรู้ถึงอนาคตว่าจะได้ผลผลิตอย่างไร ต้องหาความรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้ว ต้องเข้ารับฟังการอบรมจากเกษตรอำเภอ และปฏิบัติตามคำแนะนำที่อบรมมา ต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาประกอบกับการอบรมดูงานจากโครงการพระราชดำริ และหาความรู้เรื่องการไถพรวน การไถย่ำ การเลือกพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช และสัตว์เลี้ยง ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับหลักวิชาการเกษตรให้เป็น มีการนำมาทดลองให้รู้ผลแล้วจึงนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพการเกษตร จะต้องมีการหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรด้วยกันและเข้าร่วมประชุมอบรมรับฟังคำแนะนำทางวิชาการกับเกษตรตำบล รวมทั้งการไปดูงานตามสถานที่ต่างๆเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ

ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผล 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

หลักผล 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบ ในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรม โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรวดเร็วเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตราของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสำหรับผู้ที่ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้อกุศลเข้ามาครอบงำที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักผลธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจ เป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองนั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักผล 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดคุณลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความ

มุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพอเพียง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พอ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

ศรัทธา ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย

วิริยะ ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน

สติ ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ

สมาธิ ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่ขว้างฟุ้งซ่าน

ปัญญา ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงมกมาย

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่

“เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหนึ่งซึ่ง เป็นความหวังที่จะทำให้เกษตรกรไทย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม มีความเข้มแข็งและมั่นคงตลอดไป

1) การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตก สำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรยามขาดแคลน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จึงสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในพื้นที่ได้ตลอดทั้งปี มีงานทำตลอดทั้งปี โดยส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภค ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น พืชไร่ ไม้ผลพืชผัก บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด สำหรับใช้เป็นอาหารบริโภคภายในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานตามฤดูกาล การว่างงานในท้องถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นเกิดปัญหาในด้านครอบครัวของเกษตรกรเอง บุตรหลานไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ขาดการอบรมศึกษา ติดยาเสพติด

3) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้ เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือจากต่างประเทศมากนัก เน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการปลูกพืช และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เมื่อเกษตรกรมั่นคงก็จะทำให้ประเทศไทยมีมั่นคงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตามมาด้วยทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้จึงเป็นการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป และเพื่อให้สังคมไทยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมเป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในท่ามกลางกระแส

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน พุทธเกษตร เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตลอดจนการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ในเชิงอุดมการณ์ศาสนา เพื่อแสวงหาทางรอดจากการคุกอย่างรวดเร็วยุทธของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบผูกขาด ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางที่จะให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อมาเมื่อมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน 4,596 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปร.ได้นำมาต่อยอด โดยโครงการที่สำเร็จแล้วก็จะรักษาไว้ และการศึกษาและทดลองโครงการใหม่ ภายในศูนย์ศึกษาทั้ง 6 ศูนย์ เพื่อขยายโครงการไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ รอบศูนย์ศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ พระองค์ท่านเคยตรัสว่า ให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อที่ 6 เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 6.4 ว่า “ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง” และข้อที่ 6.5 ว่า “ในด้านเกษตรกรรมดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ตามแผนนี้ข้อที่ 5.1.5 ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงมีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างทั้งความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน ลดการผลิตที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันจัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะสหกรณ์ จัดหาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมใช้กลไกการตลาดป้องกันความเสี่ยง ส่งเสริมและเร่งขยายแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเกษตรยั่งยืน

ส่วนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เป็นนโยบายเร่งด่วน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้มีการจัดการอย่างบูรณาการ การพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพักหนี้ครัวเรือนเกษตรกรและการยกระดับราคาสินค้าเกษตร

2. นโยบายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน

นโยบายทั้งสองประการดังกล่าวเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2555

3. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 โดยมีแนวทางดำเนินงานโครงการดังนี้

- 3.1 คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน
- 3.2 การจัดสรรเป้าหมายและการคัดเลือกเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม
- 3.3 การดำเนินงานตามแผนงานการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไป
- 3.4 แผนการปฏิบัติงาน
- 3.5 การติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ประเด็นสำคัญคือการพึ่งตนเอง ประหยัดมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้เทียบได้กับ การแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นขั้นพื้นฐาน การร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจ และเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีน้ำใช้เมื่อยามขาดแคลน ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชน ลดการพึ่งเครื่องจักรจากต่างประเทศลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก จึงมีปัญหาหรืออุปสรรคดังนี้

การใช้ศรัทธา ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ กว่าจะได้ผลผลิตที่จะนำไปขายให้มีรายได้ต้องใช้เวลานาน ทำให้มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายและรอไม่ได้ แม้จะชอบแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และเลื่อมใสในการประกอบอาชีพเกษตร นอกจากนี้ผลผลิตตามฤดูกาลก็มีราคาถูกลงมาก ซึ่งจะต้องเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตนอกฤดูกาล บางปีก็ได้ผลผลิตไม่ดีหรือเกิดความเสียหาย เพราะมีปัญหาเรื่องดิน ฟ้า อากาศ เช่น น้ำท่วม น้ำเสีย อากาศแปรปรวน มีพายุรุนแรง เป็นต้น ผลผลิตทางการเกษตรก็จะเสียหายมาก หรือบางปีผลผลิตทางการเกษตรมีมากล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำมาก ก็จะต้องเปลี่ยนสายพันธุ์พืชและเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรให้มีผลผลิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จึงจะสามารถขายผลผลิตได้ราคาดี และยังมีปัญหาเรื่องไม่มีตลาดรองรับสินค้าผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอต่อผลผลิตการเกษตร ราคาถูกลง หรือขายไม่ได้ด้วย บางคนจึงไม่มีความเชื่อถือในอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะเห็นว่าราคาข้าวถูกมาก ปุ๋ย ยาราคาแพงมาก สายพันธุ์ข้าวไม่ทนต่อโรค บางคนจึงไม่เชื่อว่าอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะพัฒนาอาชีพของเกษตรกรได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการใช้ศรัทธาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

การใช้วิริยะ ประชาชนจำนวนมากประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ล้มเหลว เพราะไม่อดทน ไม่ขยันหมั่นเพียร เนื่องจากเห็นผลตอบแทนช้า หรือถูกคนอื่นเหยียดหยามว่ามีความสำคัญยาก หรือเมื่อทำการเกษตรไปแล้วต้องพบกับปัญหาต่างๆก็มีความเบื่อหน่ายท้อถอย ไม่มีความอดทน

เพียรพยายามในการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป เพราะการประกอบอาชีพการเกษตรต้องไม่ละเลย โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับฤดูกาล ต้องใช้ความเพียรพยายามทุกวิธีเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ถ้าร่างกายเป็บบป่วยก็จะทำงานการเกษตรไม่ได้ ผลผลิตออกมาไม่ดี ราคาถูก ไม่คุ้มทุน จึงทำให้เกษตรกรไม่อยากประกอบอาชีพการเกษตร บางครั้งต้องจ้างแรงงานซึ่งมีค่าแรงแพงมากและหายาก การจ้างแรงงานตัวดำก็ขออนุญาตทำทะเบียนให้มาทำงานยากมาก ทุกปีจะมีภัยธรรมชาติ คือภัยแล้ง น้ำท่วม พายุรุนแรง จะต้องคิดหาวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยตลอด ผลผลิตทางการเกษตรต้องนำไปขายตามกลุ่มตลาดที่อยู่ห่างไกลใช้เวลาเดินทางนานๆ การประกอบอาชีพเกษตรต้องทำงานตลอดเวลาจึงมีเวลาว่างน้อย อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำเกษตรมักขาดแคลนและมีราคาแพง การประกอบอาชีพเกษตรจะต้องได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างในครอบครัว เพราะใช้กำลังแรงงานของตนเองมาก ถ้ามีความขัดแย้งกันก็จะทำให้ไม่อยากทำงานซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ต้องใช้ความเพียรพยายาม ขยันอดทนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้วิริยะต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

การใช้สติ การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยขาดการวิเคราะห์พืชและสัตว์แต่ละชนิดซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน ไม่ใช่เหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการปลูกพืชทดแทน บางคนบางครั้งคิดมากทั้งที่ยังไม่พบปัญหา ดังนั้นจึงต้องเป็นคนมีความคิดรอบคอบในการประกอบอาชีพเกษตร ต้องรู้ว่าการลงมือประกอบอาชีพเกษตรแล้วจะเกิดผลอย่างไร มุ่งมั่นให้เกิดผลสำเร็จ จึงจะไม่ทอดทิ้งอาชีพเกษตร บางครั้งเป็นช่วงฉิบหายแล้วแต่ก็ฝนตกลงมาก็ทำให้ยาที่ฉีดไปแล้วนั้นเสื่อมคุณภาพ จึงต้องระมัดระวังเหตุการณ์ตามธรรมชาติด้วย การปลูกฝังอาชีพเกษตรจากพ่อแม่แต่ลูกหลานไปประกอบอาชีพอื่นก็ทำให้อาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดขึ้นไม่ได้ พื้นที่เกษตรถูกน้ำท่วมนานๆทำให้ผลผลิตการเกษตรเสียหาย ผู้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะรู้สึกเบื่อหน่ายท้อถอย บางคนก็เลิกประกอบอาชีพเกษตรไป รวมทั้งการที่ราคาผลผลิตตกต่ำมากๆก็ทำให้บางคนเลิกการประกอบอาชีพเกษตร การที่ได้ผลผลิตน้อย ราคาถูก หาดตลาดจำหน่ายผลผลิตยาก ขาดทุนมาก หรือมีเรื่องอื่นๆ เข้าแม่แทรกในครอบครัว ก็มีบางคนหยุดการประกอบอาชีพเกษตรเช่นกัน การมีคนพูดจาตู่ทู่เหยียดหยามว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะไม่ประสบความสำเร็จ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบั่นทอนกำลังใจ นอกจากนี้ยังมีเรื่องน้ำเสียจากหมู่บ้านจัดสรร หรือโรงงานปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ทำผู้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตร สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สติต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

การใช้สมาธิ ประชาชนที่ไม่มีความมุ่งมั่นและไม่มีความชัดเจนจะประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่สำเร็จ เพราะคนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อมั่นมุ่งมั่นไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาหรือการลบลู่ทางสังคม อาชีพเกษตรนี้มีปัญหาหรืออุปสรรคหลายอย่าง เช่น ได้ผลผลิตน้อย มีภัยธรรมชาติ ได้แก่ ลมฟ้า อากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตเสียหาย ผลผลิตมีราคาถูก ต้นไม้ พืช สัตว์เลี้ยง ล้อตาย วัสดุอุปกรณ์การเกษตร ปุ๋ย ยา มีราคาแพง หาดตลาดขายผลผลิตยาก ต้นทุนสูง ไม่คุ้มทุน รวมทั้งคนรอบข้างในครอบครัวไม่ให้กำลังใจหรือมีความขัดแย้งกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้สมาธิต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

การใช้ปัญญา ประชาชนที่คิดเข้าข้างตัวเองทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางการเกษตรดี จึงไม่แสวงหาความรู้ด้านการเกษตร ทำให้เขาไม่มีองค์ความรู้ทางการเกษตรเพียงพอในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสพบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพนี้ เพราะการประกอบอาชีพเกษตรต้องแก้ปัญหาหลายอย่าง จึงต้องศึกษาหาความรู้ดูงานตามสถานที่ต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประกอบอาชีพเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ ให้หลากหลาย ให้มีความรู้ทางการเกษตรดีและสามารถใช้ปัญญาความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการกับทฤษฎีและภาคปฏิบัตินำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคการประกอบอาชีพเกษตรให้ได้ผลที่เหมาะสม เพราะบางครั้งเจ้าหน้าที่เกษตรก็ให้ความรู้ไม่ตรงกับสภาพความจริงของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตร จึงต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากเทคโนโลยีการสื่อสาร หรือจากที่ปรึกษาด้านการเกษตรที่เป็นผู้รู้ดีในเรื่องนั้นๆ และต้องหาความรู้กันเองจากกลุ่มหรือสมาคมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความช่วยเหลือไม่น้อยมากมีเจ้าหน้าที่มาถ่ายทอดความรู้ให้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น จึงทำให้มีการทำเกษตรแบบลองผิดลองถูก ผิดพลาดก็เสียหายและเสียเวลาอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องการใช้ปัญญาต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

หลักพระ 5 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ องค์ประกอบในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน (เปรียบเหมือนพวงมาลัย) เป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นในทางสายกลาง มีความพอเพียง ความรอบรู้ ความตั้งใจ ปฏิบัติทุกสิ่งเหมาะสมตามอัตภาพของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขได้ สังคมเราก็จะมีแต่ความสุขเหมาะสมสำหรับผู้ทำงาน ถ้าได้นำหลักธรรมนี้ไปใช้ เชื่อว่าจะพบกับความสำเร็จ

พละ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่มีกำลังในการปกป้องคุ้มครองจิตใจไม่ให้อกุศลเข้ามาครอบงำที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงซึ่งความเชื่อ ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงในที่สุด ดังนั้นการดำเนินตามหลักพลธรรม 5 จึงเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์อีกแนวทางหนึ่งคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ตั้งงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองนั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นแนวคิดหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่และองค์ประกอบของทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คุณธรรมในหลักพระ 5 ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและ

วัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญขององค์คุณธรรมในหลักธรรมเรื่องพระทั้ง 5 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดีถูกต้องเหมาะสม

พระ 5คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

ศรัทธา ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย

วิริยะ ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน

สติ ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ

สมาธิ ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกไขว่เขวฟุ้งซ่าน

ปัญญา ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉย

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่

“เกษตรทฤษฎีใหม่”เป็นแนวทางหนึ่งซึ่ง เป็นความหวังที่จะทำให้เกษตรกรไทย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม มีความเข้มแข็งและมั่นคงตลอดไป

1) การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตก สำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรยามขาดแคลน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จึงสามารถลดและแก้ปัญหาภัยแล้งได้ เกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ใช้พื้นที่ได้ตลอดทั้งปีมีงานทำตลอดทั้งปี โดยส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำสามารถใช้เลี้ยงปลาไว้บริโภค ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น พืชไร่ ไม้ผลพืชผัก บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด สำหรับใช้เป็นอาหารบริโภคภายในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานตามฤดูกาล การว่างงานในท้องถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นเกิดปัญหาในด้านครอบครัวของเกษตรกรเอง บุตรหลานไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ขาดการอบรมศึกษา ติดยาเสพติด

3) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้ เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือจากต่างประเทศมากนัก เน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการปลูกพืช และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพรในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เมื่อเกษตรกรมั่นคงก็จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตามมาด้วยทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้จึงเป็นการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป และเพื่อให้สังคมไทยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมเป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่ม

ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระบบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในท่ามกลางกระแสแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน พุทธเกษตร เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตลอดจนการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ในเชิงอุดมการณ์ศาสนา เพื่อแสวงหาทางรอดจากการคุกอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบผูกขาด ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางที่จะให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อมาเมื่อมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการทางวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน 4,596 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปร.ได้นำมาต่อยอด โดยโครงการที่สำเร็จแล้วก็จะรักษาไว้ และการศึกษาและทดลองโครงการใหม่ ภายในศูนย์ศึกษาทั้ง 6 ศูนย์ เพื่อขยายโครงการไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ รอบศูนย์ศึกษาฯ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ พระองค์ท่านเคยตรัสว่า ให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อที่ 6 เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 6.4 ว่า “ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง” และข้อที่ 6.5 ว่า “ในด้านเกษตรกรรมดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ตามแผนนี้ข้อที่ 5.1.5 ปรับโครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงมีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างทั้งความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน ลดการผลิตที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันจัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะสหกรณ์ จัดหาพันธ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมใช้กลไกการตลาดป้องกันความเสี่ยง ส่งเสริมและเร่งขยายแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเกษตรยั่งยืน

ส่วนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการเกษตรที่เป็นนโยบายเร่งด่วน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้มีการจัดการอย่างบูรณาการ การพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพักหนี้ครัวเรือนเกษตรกรและการยกระดับราคาสินค้าเกษตร

2. นโยบายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน

นโยบายทั้งสองประการดังกล่าวเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2555

3. โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 โดยมีแนวทางดำเนินงานโครงการดังนี้

- 3.1 คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน
- 3.2 การจัดสรรเป้าหมายและการคัดเลือกเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม
- 3.3 การดำเนินงานตามแผนงานการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไป
- 3.4 แผนการปฏิบัติงาน
- 3.5 การติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ประเด็นสำคัญคือการพึ่งตนเอง ประหยัดมัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ขับเคลื่อนหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ เทียบได้กับ การแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นขั้นพื้นฐาน การร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจ และเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีน้ำใช้เมื่อยามขาดแคลน ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานของชุมชน ลดการพึ่งเครื่องจักรจากต่างประเทศลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เป็นความพยายามด้านกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลัก ที่เริ่มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระบอบชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง “คน” เป็นปัจจัยแรก

จึงต้องแก้ไขปัญหาดังนี้

1.แนวทางการใช้ศรัทธา ต้องทำให้คนไทยรุ่นใหม่มีความเชื่อและชื่นชอบการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยใช้ความเชื่อเป็นตัวกำหนดและนำไปพัฒนาอาชีพเกษตรตามแบบอย่างของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องจะนำไปสู่การประกอบอาชีพเกษตรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องดัดแปลงแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่และตลาดสินค้าเกษตรตามฤดูกาลของแต่ละปี ผู้ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ จะต้องมีความรักอาชีพการเกษตรและอยู่แบบพอเพียง ต้องฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้คู่คุณธรรม มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตร คนที่ทำเกษตรตามรัชกาลที่ 9 จะประสบความสำเร็จ เพราะมีคนให้คำปรึกษาแนะนำ ชักชวนให้ทดลองทำ เมื่อมีตัวอย่างให้เห็นจริงและมีความเชื่อว่าปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ อย่งไร ก็ต้องได้ผลผลิตอย่างนั้น จึงเกิดศรัทธาเพิ่มขึ้นบอกต่อกันไปจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆของการประกอบอาชีพเกษตรได้ดี จะเป็นความเชื่อมั่นให้มีการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

2.แนวทางการใช้วิริยะ การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ อาจต้องปล่อยให้ตัวผู้ประกอบอาชีพเกษตรนั้นพบกับความล้มเหลวไปก่อน เขาจึงจะยอมรับความจริงและมาใช้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายามอย่างยิ่ง และต้องอาศัย

ประสบการณ์ที่ผ่านมาน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรกร ปลูกพืชให้มีความหลากหลายชนิด รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ด้วย ต้องปลูกฝังความชื่นชอบอาชีพเกษตรกรมาตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความรักความอดทนและขยันในการทำงานเกษตร ไม่ให้มีการลงทุนซ้ำซ้อน ให้คิดว่าอาชีพเกษตรกรพึ่งตนเองได้ และเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย โดยให้ทำการเกษตรตามกำลังตนเองที่สามารถทำได้ หนี้อย่างมากต้องพักผ่อน มองหาบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นตัวอย่าง

3.แนวทางการใช้สติ การประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเกษตรเป็นอย่างดี และต้องวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา โดยอาจดูตัวอย่างจากผู้ประสบความสำเร็จ และฟังจากผู้ล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตร เพื่อให้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตร เพราะการประกอบอาชีพเกษตรกรต้องมีความคิดรอบคอบระลึกรู้ในสิ่งที่กำลังกระทำให้มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรที่รับผิดชอบ ไม่หวั่นไหวและมีสติระลึกรู้ไว้เสมอว่าถ้าเราไม่จริงจังการประกอบอาชีพการเกษตรก็จะล้มเหลว ดังนั้นถ้ามีที่ว่างให้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ให้เต็มพื้นที่ ต้องเป็นคนซึ่งสังเกตมีความละเอียดรอบคอบ การประกอบอาชีพเกษตรกรต้องยึดถือหลักธรรมตามศีล 5 และต้องวางแผนการประกอบอาชีพเกษตรไว้ล่วงหน้าทุกวัน ระลึกถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตลอดเวลา จะเห็นจ้อย่างไรก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลยต่อการดูแลบำรุงรักษาพืชผล และสัตว์เลี้ยง รวมทั้งการขอให้รัฐบาลเข้ามาจัดการเรื่องตลาดการเกษตรเพื่อให้สินค้าจากผลผลิตการเกษตรที่มีราคาดีขึ้น และวัสดุการเกษตรราคาไม่แพงด้วย

4.แนวทางการใช้สมาธิ การประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้บางยังไม่มี ความตั้งใจมุ่งมั่นจริงจังในอาชีพเกษตร เมื่อเห็นผลสำเร็จซ้ำ ราคาผลผลิตตกต่ำ มีตลาดการเกษตรน้อยก็มีความหวั่นไหวท้อถอย ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพเกษตรจึงต้องมีความตั้งใจมุ่งมั่นแน่วแน่จริงจังในอาชีพการเกษตร เพราะเมื่อประสบผลสำเร็จมีผลผลิตดีแล้วจะกินได้เลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนที่เหลือก็นำไปขายได้กำไร และยังแบ่งปันคนอื่นได้อีก ขอให้ตั้งใจจดจ่อต่อการประกอบอาชีพเกษตรลงมือทำด้วยตัวเองอดทนขยันหมั่นเพียรไม่หวั่นไหวต่อปัญหาใดๆ ให้พัฒนาสายพันธุ์ เพิ่มจำนวนการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ให้มากขึ้น การพัฒนาอาชีพตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะประสบความสำเร็จ

5.แนวทางการใช้ปัญญา การประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องไปเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่จากแหล่งเรียนรู้การเกษตร และต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะความรู้ทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ความรู้ใหม่ๆ มาบูรณาการกับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตร ต้องเข้ารับการอบรมสัมมนาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้รู้ว่าพืช หรือสัตว์ อะไรดี มีประโยชน์ เป็นความต้องการของตลาดที่มีราคาสูง ต้องหมั่นสังเกตดูพืช และสัตว์ ทุกชนิดอย่างสม่ำเสมอ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้การเกษตรเฉพาะด้าน ยังไม่ครอบคลุมอาชีพเกษตร เช่น ปุ๋ย ยา สายพันธุ์พืช สารชีวภาพ เป็นต้น การประกอบอาชีพเกษตรกรทฤษฎีใหม่ต้องทดลองทำน้อยๆ ก่อน ถ้าทำได้ดีก็ให้ขยายพื้นที่ให้มากขึ้น และต้องปรับเปลี่ยนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยลงมือทำเองถ้าประสบความสำเร็จก็บอกต่อกันไป ให้ใช้ประสบการณ์แลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งศึกษา อบรม ดูงาน ไปตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ อย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

1. ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศรัทธา (ความเชื่อ) คือประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความเชื่อต่ออาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ว่าสามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพที่ดีมีชีวิตมั่นคงได้ และเชื่อว่าต้องได้ผลที่ดี ซึ่งจะช่วยเสริมกำลังใจให้มีความสุข ทำให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างดี โดยต้องเชื่อมั่นต่ออาชีพการทำการเกษตร มีความมุ่งมั่นทำตามความเชื่อ ต่อผู้คิดค้นเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างแน่วแน่ที่ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่จะทำให้อาชีพการเกษตรต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน โดยวิริยะ (ความเพียร) คือประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร พยายามทำงานประกอบอาชีพเกษตรให้เกิดผลสำเร็จ มีความเพียรพยายามในการทำงานเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง ไม่ลดละความขยันหมั่นเพียรในการยกระดับการทำงานเกษตรในส่วนต่างๆ ของไร่นา ต้องรู้จักพืชและสัตว์ชนิดต่างๆ ว่าใช้วิธีอย่างไรจึงจะงอกงามเติบโตได้ดี การทำงานเกษตรต้องมีความขยันอดทนสูงเป็นงานหนักและหยุดไม่ได้ ไม่ว่าจะฝนตกหรือแดดร้อนอย่างไรก็ต้องทำงานการเกษตรนั้นให้สำเร็จและมีสติ (ความระลึกได้) คือประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีจุดยืนที่ระลึกอยู่เสมอว่าทำเพื่ออะไร การประกอบอาชีพนี้ประสบความสำเร็จก็จะมีพืช ผลไม้ ผัก ปลา เป็นอาหาร ได้กินได้ใช้ ส่วนที่เหลือก็ขายเป็นกำไร ชีวิตก็มีความสุขมั่นคงดี ทำให้มีความมั่นใจ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ซึ่งต้องมีความระลึกอยู่เสมอว่าการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีความมั่นใจต่ออาชีพของตนเอง ใครครวญว่าอะไรควรทำก่อนอะไรควรทำภายหลัง ต้องวางแผนว่าพืช ผัก ต้นไม้ แต่ละชนิด ชนิดใดต้องรดน้ำเมื่อไร ใส่ปุ๋ย ฉีดยา อย่างไร สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด ต้องปฏิบัติอย่างไร และต้องพึงระลึกว่าอาชีพการเกษตรของไทยมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้คนไทยมีชีวิตที่มั่นคงมาถึงทุกวันนี้ ส่วนสมาธิ (ความตั้งใจมั่น) คือประชาชนต้องความมุ่งมั่น โดยมีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ คิดถึงความสำเร็จเท่านั้นที่ต้องมุ่งมั่นพยายาม ขยันหมั่นเพียรทำงานให้ถึงเป้าหมาย โดยตั้งใจมั่นแน่วแน่ในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความหนักแน่นต่อการถูกเหยียดหยามว่าเป็นอาชีพที่เป็นงานชั้นต่ำ ต้องคิดว่าคนอื่นทำได้ เราก็ต้องทำให้เกิดผลสำเร็จที่ดีได้ ตั้งใจมุ่งมั่นทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตจากอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ดูแลบำรุงรักษาให้เกิดประโยชน์มากที่สุดสำหรับปัญญา (ความรอบรู้) คือประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความรู้ด้านการเกษตรมากๆ ด้วยการแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยสมอง จิตใจ ร่างกายแข็งแรง มีความขยันมุ่งมั่นในการทำอาชีพเกษตรด้วยตนเอง การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่จะประสบความสำเร็จ ต้องลงมือทำด้วยตัวเองให้มีประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะช่วยสอนให้แก้ปัญหาต่างๆ ตลอดมา จึงต้องมีความรอบรู้สามารถบูรณาการความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรให้รอบด้านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องรู้ถึงอนาคตว่าจะได้ผลผลิตอย่างไร ต้องหาความรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้ว ต้องเข้ารับฟังการอบรมจากเกษตรกรอำเภอ และปฏิบัติตามคำแนะนำที่อบรมมา ต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาประกอบกับการอบรมดูงานจากโครงการพระราชดำริ และหาความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ย การไถย่ำ การเลือกพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช และสัตว์เลี้ยง ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับหลักวิชาการเกษตรให้เป็น มีการนำมาทดลองให้รู้ผลแล้วจึงนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพการเกษตร จะต้องมีการหาหรือ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรด้วยกันและเข้าร่วมประชุมอบรมรับฟังคำแนะนำทางวิชาการกับเกษตรกรตำบล สอดคล้องกับการศึกษาของมนูญ มุกประดิษฐ์ (2557 : 168) ที่ศึกษาเรื่องปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า พลังที่จะทำให้เกิดความมั่นคงปราศจากความเกียจคร้าน และความประมาทในการทำกิจการงาน คือ

1. สัทธา ความเชื่อ
2. วิริยะ ความเพียร
3. สติ ความระลึกได้
4. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
5. ปัญญา ความรู้ทั่วชัด

สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหามิตร ฐิตปัญญา (วันยาว) (2558) ที่ศึกษาเรื่องเปรียบเทียบความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ พบว่าเกษตรกรผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ ใช้สติปัญญากำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นความพอเพียง สร้างจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง และสอดคล้องกับการศึกษาของสาริกา หาญพานิชย์ (2558) ที่ศึกษาเรื่องวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นการทำการเกษตรแบบพออยู่พอกิน และเน้นการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

2. ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร **การใช้ศรัทธา** ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ กว่าที่จะได้ผลผลิตที่จะนำไปขายให้มีรายได้ต้องใช้เวลานาน ทำให้มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายและรอไม่ได้ ผลผลิตตามฤดูกาลก็มีราคาถูกลงมาก บางปีก็ได้ผลผลิตไม่ดีหรือเกิดความเสียหาย เพราะมีปัญหาเรื่องดิน ฟ้า อากาศ เช่น น้ำท่วม น้ำเสีย อากาศแปรปรวน มีพายุนรุนแรง เป็นต้น **การใช้วิริยะ** ประชาชนจำนวนมากประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ล้มเหลว เพราะไม่อดทน ไม่ขยันหมั่นเพียร เนื่องจากเห็นผลตอบแทนช้า หรือถูกคนอื่นเหยียดหยามว่ามีความสำเร็จยาก หรือเมื่อทำการเกษตรไปแล้วต้องพบกับปัญหาต่างๆก็มีความเบื่อหน่ายท้อถอย ไม่มีความอดทนเพียรพยายามในการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป **การใช้สติ** การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยขาดการวิเคราะห์พืชและสัตว์ แต่ละชนิดซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน ไม่ใช่เหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการปลูกพืชทดแทน บางคนบางครั้งคิดมากทั้งที่ยังไม่พบปัญหา ดังนั้นจึงต้องเป็นคนมีความคิดรอบคอบในการประกอบอาชีพเกษตร ต้องรู้ว่าการลงมือประกอบอาชีพเกษตรแล้วจะเกิดผลอย่างไร มุ่งมั่นให้เกิดผลสำเร็จ **การใช้สมาธิ** ประชาชนที่ไม่มีความมุ่งมั่นและไม่มีจุดยืนชัดเจนจะประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่สำเร็จ อาชีพเกษตรนี้มีปัญหาหรืออุปสรรคหลายอย่าง เช่น ได้ผลผลิตน้อย มีภัยธรรมชาติ ได้แก่ ลม ฟ้า อากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตเสียหาย ผลผลิตมีราคาถูก ต้นไม้ พืช สัตว์เลี้ยง ล็อตตาย วัสดุอุปกรณ์การเกษตร ปุ๋ย ยา มีราคาแพง หาดตลาดขายผลผลิตยาก ต้นทุนสูง ไม่คุ้มทุน รวมทั้งคนรอบข้างในครอบครัวไม่ให้ความสำคัญหรือมีความขัดแย้งกัน **การใช้ปัญญา** ประชาชนที่คิดเข้าข้างตัวเองทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางการเกษตรดี จึงไม่แสวงหาความรู้ด้านการเกษตร

ทำให้เขาไม่มีองค์ความรู้ทางการเกษตรเพียงพอในการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสพบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของมบุญ

มุกข์ ประดิษฐ์ (2557 : 168) พบว่า ทรงมีพระราชกระแสว่า “เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้ว คนที่ทำได้ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องมีความเพียรและต้องอดทน...”

3.แนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพระ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร **แนวทางการใช้ศรัทธา** ต้องทำให้คนไทยรุ่นใหม่มีความเชื่อและชื่นชอบการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยใช้ความเชื่อเป็นตัวกำหนดและนำไปพัฒนาอาชีพเกษตรตามแบบอย่างของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องจะนำไปสู่การประกอบอาชีพเกษตรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องดัดแปลงแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่และตลาดสินค้าเกษตรตามฤดูกาลของแต่ละปี ผู้ประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ จะต้องมีความรักอาชีพการเกษตรและอยู่แบบพอเพียง ต้องฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้คู่คุณธรรม มีกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตร **แนวทางการใช้วิริยะ** การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ อาจต้องปล่อยให้ตัวผู้ประกอบอาชีพเกษตรนั้นพบกับความล้มเหลวไปก่อน เขาจึงจะยอมรับความจริงและมาใช้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายามอย่างยิ่ง และต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมานางอย่าง ต่อเนื่อง มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตร ปลูกพืชให้มีความหลากหลายชนิด รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ด้วย ต้องปลูกฝังความชื่นชอบอาชีพเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความรักความอดทนและขยันในการงานเกษตร **แนวทางการใช้สติ** การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องวางแผนในการประกอบอาชีพเกษตรตลอดเวลา โดยอาจดูตัวอย่างจากผู้ประสบความสำเร็จ และฟังจากผู้ล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตร เพื่อให้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตร เพราะการประกอบอาชีพเกษตรต้องมีความคิดรอบคอบระลึกรู้ในสิ่งที่กำลังกระทำให้มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรที่รับผิดชอบไม่หวั่นไหวและมีสติระลึกรู้ไว้เสมอว่าถ้าเราไม่จริงจังกับการประกอบอาชีพการเกษตรก็จะล้มเหลว ดังนั้นถ้ามีที่ว่างให้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ให้เต็มพื้นที่ ต้องเป็นคนซึ่งสังเกตมีความละเอียดรอบคอบ การประกอบอาชีพเกษตรต้องยึดถือหลักธรรมตามศีล 5 และต้องวางแผนการประกอบอาชีพเกษตรไว้ล่วงหน้าทุกวัน **แนวทางการใช้สมาธิ** การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ เมื่อเห็นผลสำเร็จเข้าผู้ประกอบอาชีพเกษตรจึงต้องมีความตั้งใจมุ่งมั่นแน่วแน่จริงจังในอาชีพการเกษตร เพราะเมื่อประสบผลสำเร็จมีผลผลิตได้แล้วจะใช้เป็นอาหารกินได้และเลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนที่เหลือก็นำไปขายได้กำไร และยังแบ่งปันคนอื่นได้อีก ขอให้มีความตั้งใจต่อการประกอบอาชีพเกษตร โดยลงมือทำด้วยตัวเอง อดทนขยันหมั่นเพียรไม่หวั่นไหวต่อปัญหาใดๆ ให้พัฒนาสายพันธุ์ เพิ่มจำนวนการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ให้มากขึ้น **แนวทางการใช้ปัญญา** การประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องไปเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่จากแหล่งเรียนรู้การเกษตร และต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะความรู้ทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ความรู้ใหม่ๆ มาบูรณาการกับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาจุลศักดิ์ จิรวทฺธโน (รณน้อย) (2557) ที่ศึกษาเรื่องแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน พบว่า ปราชญ์

อีสานหลักธรรม (ปัญญา) มาเป็นคุณค่าของชีวิตแทนเงินตรา มีพอกินพอใช้ มีความสุขจากการทำงาน และสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ,ผศ.ดร. และคณะ (2551 : 24 – 25) ที่ศึกษาเรื่องการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักการความพอเพียง คือการใช้หลักเหตุผล ความพอประมาณ ระบบภูมิคุ้มกัน และการขับเคลื่อนการพัฒนาทุกขั้นตอนด้วยความรอบรู้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย พบว่า ต้องให้คนรุ่นใหม่มีความเชื่อ และชื่นชอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแบบอย่างของรัชกาลที่ 9 และต้องการตลาดรองรับผลผลิตการเกษตรในราคาที่เป็นธรรมจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ให้รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่องเสมอๆ และต้องการเครื่องมือการเกษตร จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับข้าราชการในพื้นที่การเกษตร ควรเข้ามาดำเนินการตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

2.2 ผลการวิจัย พบว่า ต้องมีความเชื่อต่ออาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความขยันหมั่นเพียร มีการวิเคราะห์วางแผน มีความมุ่งมั่นต่ออาชีพ และต้องศึกษาหาความรู้ในอาชีพเกษตรเสมอๆ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร ควรเชื่อว่าอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มีผลดีต่อชีวิตตนเอง และครอบครัว ต้องขยันหมั่นเพียรทำอาชีพด้วยความมุ่งมั่น มีการวิเคราะห์วางแผน และศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยตลอดเวลา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 การพัฒนาเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4
- 3.2 การพัฒนาเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยหลักธรรมเรื่องอิทธิบาท 4
- 3.3 การตลาดผลิตผลสินค้าของเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมศิลปากร.(2525). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุการณ์อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์.
กรุงเทพฯ : สหประชาพานิชย์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรมวิชาการเกษตร.(2536). เกษตรยั่งยืนอนาคตการเกษตรไทย.
กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร,กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรุงเทพมหานคร.ความเป็นมากรุงเทพฯ. 173 ถนนดินสอ แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพฯ.
- จุลศักดิ์ จีรวุฒโน (รณน้อย) พม.(2557). แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์
อีสาน. บทคัดย่อ วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์.(2543). วัตนาการการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ใน
ห้าทศวรรษสภาพพัฒน์. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ปยุตโต). (2540). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมิก.
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร. และคณะ.ปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2551).การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
พึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์, บทคัดย่อ, ดุษฎีนิพนธ์ สาขา
พระพุทธศาสนา. วิทยาเขตสุรินทร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว). (2558).ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจ
ในแนวพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสายพวงค้อโนมปณฺโญ. (2554). วิถีเกษตรแนวพุทธ,อุดรธานี : เอกสารประกอบการอบรม
เกษตรแนวพุทธวัดมัชฌิมาวาสตำบลหมากแข้งจังหวัดอุดรธานี.
- พระมหาสังเวียรปณฺญาโร (ศรีมันตะ). (2550).บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมา
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์. (วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. (2551).กรุงเทพฯศึกษา. กรุงเทพฯ : บันทึกสยาม.288 หน้า. ISBN 978-974-
13-0411-0.

พิพัฒน์ยอดพฤติการ. (2550). การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์.(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

มนูญมุกข์ประดิษฐ์. (2547). “มัชฌิมาปฏิปทา”ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

----- . (2557). การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24". (ใน Thai) 88 (144 ก): 816-819. 21 ธันวาคม 2514.

----- . "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 168".(ใน Thai) 89 (93 ก ฉบับพิเศษ): 187-201. 17 มิถุนายน 2515.

ราชบัณฑิตยสถาน. จดหมายข่าว. ปีที่ 3 ฉบับที่ 31, ธันวาคม 2536. สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.

สมโภชน์ยิ่งสังข์. (2556). การศึกษาวิเคราะห์เกษตรแนวพุทธที่ปรากฏในชุมชนเกษตรยั่งยืนจังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สาริกา หาญพานิชย์. การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ. นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 32 (3) ก.ย. - ธ.ค. 58.

สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล, (13 สิงหาคม 2556) บทความจาก Knowledge Management BCNS, เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการทรงงาน: ทรรศนะด้านมนุษยศาสตร์,

สุนทรภรณ์เตชะพะโลกุล. (2533). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับวิถีทางพัฒนาของไทย.(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

อภิชัยพันธเสน. (2547). พุทธเศรษฐศาสตร์วิวัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

ภาษาอังกฤษ

- Philpott, Tom (19 April 2013). "A Brief History of Our Deadly Addiction to Nitrogen Fertilizer". Mother Jones.
- Sample, Ian (31 August 2007). "Global food crisis looms as climate change and population growth strip fertile land". The Guardian (London).
- Scheierling, Susanne M. (1995). "Overcoming agricultural pollution of water: the challenge of integrating agricultural and environmental policies in the European Union, Volume 1". The World Bank.

เว็บไซต์

- <http://www.chaladsue.com/new/index.php>.
- <http://www.citizenthaipbs.net>
- <https://dl.dropboxusercontent.com/u/47649626>
- http://km-bcns.blogspot.com/2013/08/blog-post_8202.html.
- <http://www.landactionthai.org>
- <http://www.matichon.co.th/news/49336>.
- <http://www.nakhonpathom.doe.go.th>
- <https://new.forest.go.th/reforest-admin>
- http://www.nonthaburi.doe.go.th/index_01.html.
- <https://www.novabizz.com/Map/54.html>.
- <http://www.raffles.ac.th/th/study-in-th/intro-to-bk.html>.
- <http://www.panteethai.com>.
- <http://www.pathumthani.doe.go.th>.
- <http://www.samutprakan.doe.go.th>.
- <http://www.samutsakhon.go.th/index.php>.
- <http://www.sothorn.com>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เจาะลึก

โครงการวิจัยเรื่อง : การใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

.....
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

แนะนำตัว :สวัสดีครับ ผมเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขออนุญาตสัมภาษณ์
เกี่ยวกับการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตร
ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผมจึงใคร่ขอเวลาท่านสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

**1.ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชน
เกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร**

1.1 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีศรัทธา ความเชื่อ ความชอบในการประกอบอาชีพ เพื่อ
พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
อย่างไร

.....
.....
.....

1.2 ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรมีความวิริยะ ความเพียรพยายามที่จะมุ่งมั่นในการประกอบ
อาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑล
กรุงเทพมหานครอย่างไร

.....
.....
.....

1.3 ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรมีสติ ความระลึกรู้ได้ถึงความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อ
พัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
อย่างไร

.....
.....
.....

1.4 ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรมีสมาชิก คือ ความตั้งใจมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....
.....
.....

1.5 ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรมีปัญญาความรอบรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....
.....
.....

2.ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

2.1 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับศรัทธา ความเชื่อ ความชอบในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.2 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร และมีความพยายามที่จะมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.3 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับสติ คือความระลึกได้ถึงความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.4 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับสมาชิก คือความตั้งใจมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2.5 ท่านเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับปัญญาความรอบรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้หลักผละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

3.1 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับศรัทธา ความเชื่อ ความชอบในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับวิริยะ ความเพียรพยายามที่จะมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....

.....

.....

3.3 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับสติ ความระลึกรู้ถึงความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....

.....

.....

3.4 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับสมาธิ คือ ความตั้งใจมั่นในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....

.....

.....

3.5 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับปัญญา ความรอบรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกรเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานครอย่างไร

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. พระศรีรัชมงคลบัณฑิต
2. พระครูสิริปัญญาเมธี ,ผศ.ดร.
3. รศ. ดร.ธวัช หอมทวนลม
4. ผศ. ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน
5. รศ. สำเนียง ยอดศิริ
6. รศ. วิรัตน์ กางทอง

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ดร.สมภพ ระวังทุกข์
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต(รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	ผู้อำนวยการเขตลาดกระบัง ผู้อำนวยการเขตบึงกุ่ม ผู้อำนวยการเขตดุสิต ผู้อำนวยการสำนักศึกษาความสะอาด ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อม หัวหน้าผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร รองปลัดกรุงเทพมหานคร ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
บทความทางวิชาการ	16 ปีแห่งการช่วงชิงอำนาจการปกครองไทย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย องค์การและการจัดการ การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร การบริหารกิจการท้องถิ่นที่ดี การบริหารองค์การตามหลักธรรมาภิบาล อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาและคณาจารย์ต่อการปกครองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผลงานวิจัย	การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาและคณาจารย์ต่อการปกครองท้องถิ่นไทย:ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การปฏิรูปการเลือกตั้งไทย การใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ดร.ชวลิต ไหลรินทร์
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการศึกษา	B.Lib.Sc.BANARAS HINDU University India 1976 M.A. POL.Sc. MAGADH University India 1980 Ph.D.POL.Sc. MAGADH University India 1985
ประวัติการทำงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2554 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน
บทความทางวิชาการ	พระพุทธศาสนากับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทย กรรม (KARMA) ตามทัศนะรัฐศาสตร์เชิงพุทธ
ผลงานวิจัย	บทบาทพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ พัฒนาการเรียนการสอนนิพนธ์รัฐศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 การใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ดร.พระมหาไพสิฐ อภิชาโน(จะโต)
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ประวัติการศึกษา	นักธรรมเอก เปรียญธรรม 3 ประโยค ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ปริญญาเอก รัฐศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ประวัติการทำงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
บทความทางวิชาการ	-
ผลงานวิจัย	การใช้หลักพละ 5 เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายประพัฒน์พงศ์ วัชรโสภ
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนาศึกษา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาเอกปรัชญา วิชาโทศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปริญญาโท ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
บทความทางวิชาการ	-
ผลงานวิจัย	แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในแผนพัฒนาการอยู่ดีมีสุข เพื่อประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเมินความพึงพอใจการจัดการประชุมนานาชาติที่จัดโดยมหาวิทยาลัยที่ให้ ทุนสนับสนุนจากสำนักงานอุดมศึกษา(สกอ.)
สถานที่ทำงาน	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย